



UNIVERSITAT<sup>DE</sup>  
BARCELONA

# La didàctica de la memòria històrica a través del patrimoni: el cas de les rutes del Museu Memorial de l'Exili (2008-2022)

David González Vázquez



Aquesta tesi doctoral està subjecta a la llicència **Reconeixement 4.0. Espanya de Creative Commons.**

Esta tesis doctoral está sujeta a la licencia **Reconocimiento 4.0. España de Creative Commons.**

This doctoral thesis is licensed under the **Creative Commons Attribution 4.0. Spain License.**

# TESI DOCTORAL

La didàctica de la memòria històrica a través del patrimoni:  
el cas de les rutes del Museu Memorial de l'Exili  
(2008-2022)

# ANNEXES

David González Vázquez



UNIVERSITAT DE  
BARCELONA

2022



## **A. Transcripció de les entrevistes**

### **A.1. Entrevistes al professorat**

ANNA SOLER

FIGUERES | 6/07/19

**- Anna, moltes gràcies per accedir a col·laborar amb nosaltres. Primer de tot et podries presentar? Qui ets, què fas...**

Sóc l'Anna Soler, estic de mestra a l'Escola Maria Àngels Anglada, com a definitiva en el centre. Sóc mestra de llengua estrangera, d'anglès, però a part també faig la tutoria de 5è. La meva relació amb tot aquest tema de la Guerra Civil o d'ensenyar la Guerra Civil va començar amb l'altra escola amb la que estava fa dos anys, l'Escola Salvador Dalí de Figueres, on vaig començar a fer tota aquesta unitat didàctica de la Guerra Civil i aquest any, aquí, en aquesta escola, hem continuat amb l'ajuda del mestre de Medi i director, en Josep Fernández, i entre els dos vam fer més o menys una mica de presentació i vam anar a fer la sortida.

**- Llavors, en quin context s'ubica la sortida?**

Bé, és a l'hora de Medi i Ciències Socials. Per tant és com més o menys la Història, s'agafa com a Història recent, i també el que mirem de fer és una mica la connexió amb què passa ara; el paral·lelisme de la Guerra Civil que va passar fa uns anys amb que la història potser s'està tornant a repetir. I veus el que va passar fa uns anys i mires les notícies d'ara on també surten els exiliats, la gent que se'n va de casa... Potser en tenim uns quants a l'escola que per ser immigrants també diuen "jo vaig marxar de casa meva per la guerra" o "els meus pares van marxar". Vull dir que es fa una mica el paral·lelisme aquest, no tant com a Història sinó en connexió amb l'actualitat.

**-Llavors es treballa conjuntament amb el mestre de Socials?**

Sí. Ell és el que porta més el pes però bé, a mi com que m'agrada molt doncs també a alguna tutoria fem explicacions o mirem alguna cosa.

**- Heu anat aquest any amb aquesta escola. Quina ruta heu fet? Quina activitat?**

Vam fer la de 'Camins de l'Exili'. Primer anem a la mina d'en Negrín i després es puja fins al Coll de Lli.

**- I què vau fer allà a dalt?**

Vam fer una petita reflexió, perquè s'enfoca més cap a reflexionar amb tota la gent que va passar tot allò, en si es torna a repetir... Una reflexió de com volem encarar el futur. És més de valors que no pas d'Història, més aviat. A dalt, al Coll de Lli, vam fer això, la reflexió.

**- Quina és la motivació principal per fer aquesta sortida?**

Jo crec que en aquest cas és una cosa més d'ètica i valors. Sí que el primer objectiu és el lògic de conèixer la història recent però, clar, jo crec que és més veure que hem de conèixer la història per no tornar a repetir els errors. I els tornem a repetir. Per tant és dir "en què ens estem equivocant?" o "per què estem dient aquesta gent que no vingui quan no fa tants anys érem nosaltres que hi anàvem?". Hem d'obrir una mica la ment amb tot aquest tema.

**- Hi ha una motivació professional, evidentment, perquè sou mestres. Hi ha alguna mena de motivació personal amb la que diguis "jo vull que això ho vegin per a que més enllà del seu currículum de primària...?"**

Sí, jo crec que personal, i és que a mi la Història sempre m'ha agradat molt i trobo que a primària no la toquem gaire. Sí que fem allò típic de la Prehistòria, etc., que està molt bé però la història recent sempre queda més cap a secundària. I també estaria bé que la coneguessin i també tenir-ne opinió, que del tema guerres i tot això no se'n parla gaire. Està bé sobretot perquè comencin a fer el que t'he dit abans i repetiré molt, de la connexió amb l'actualitat, de dir "és que estem repetint el mateix". I és que no cal que els hi diguis, perquè els comentos que fa 70 anys hi havia gent que moria per això i ara hi ha gent que mor al Mediterrani per això mateix. Vull dir que ho enllaço amb això.

**- Per tant a tu t'agrada més la memòria que la Història.**

Exacte, sí, clarament. És més la memòria que la Història.

**- Vau fer la ruta 'Camins de l'Exili' que, segons la meva experiència encara que fa dos anys que no treballo, és la ruta que acostuma a ser la que funciona amb la mainada de primària perquè podem trepitjar el territori, poden córrer... Com la vas trobar de valoració general? Hauries fet alguna cosa diferent? Hauries posat més continguts? Més caminar?**

Bé. Més caminar no, perquè Déu n'hi do! I encara aquest any que ens han arreglat el paviment per pujar, que abans eren aquelles pedretes amb les que relliscàvem i ara està una mica més arreglat.

Jo contingut no en posaria més. El que els impacta més, i jo els faig ser molt conscients sobretot abans de marxar de l'escola, és dir que tot aquest camí que faran amb aigua, amb condicions amb les que s'hi està bé, bon clima, sabates i roba adequada, etc., la gent que ho feia en aquella època no tenia tot això, perquè en siguin conscients. I abans de fer la pujada els hi torno a repetir "mireu com anem nosaltres vestits! Doncs aquella gent no ho feia així". Són conscients els hi 'matxaco' molt. I quan arribem a dalt ens preguntem si estem cansats i ja responen que pobre gent. Si es queden amb això ja crec que és una gran cosa. Jo els dic que ho estem com recreant, tornem a viure el que van viure fa uns anys.

Després, l'altra part en la que anem al museu d'en Negrín, jo ho explico com la història guai, el tresor, que això sempre els agrada molt, amb el camió perdut.

#### **- Ells ja saben que van a fer una ruta?**

Sí, ho mirem al Google Maps i tot, el que farem. Els explico que farem la volta al museu. Abans d'anar al museu se'ls adverteix de les fotos que hi ha perquè, clar, són petits. El primer any que vaig anar-hi no ho sabia i ja em vaig dir que el proper any havia de donar un avís abans d'entrar i dir que hi apareixen despullats però que per ells era una cosa que els feia mal, que no ens n'hem de riure, que imaginessin que podria ser el seu avi o ells mateixos.

#### **- Això ho treballau? La qüestió familiar.**

Jo a l'altra escola sí que vaig tenir un parell de persones que es van posar en contacte amb els seus avis que encara eren vius però vaig pensar "pobre gent, que no vinguin a la classe". Però ara a l'escola tenim molts immigrants. Clar, jo abans deia "els vostres avis...?" i ara ja no, però molts em deien que al Marroc també hi havia hagut una guerra. Així que connectem una mica amb les guerres que ja hi ha hagut.

Després, també em va fer gràcia un nen que em va explicar que a Sevilla el seu avi hi havia estat i l'havia viscut. Doncs així veuen que no només és Catalunya, sinó que és tot el territori, perquè és una qüestió que també em fa una mica de por.

**- Les escoles que vénen són sempre de Figueres i, no sé amb quina escola va ser, que hi havia un nen que era italià i que m'explicava que el seu besavi havia combatut amb Mussolini aquí a Espanya.**

Sí, sí! I és que jo aquest any en tinc un que a casa seva els avis són molt militars i em va dir que el seu avi, el germà de la seva àvia, havia estat l'escorta personal de Franco. I ell va fer la connexió de si els republicans d'abans són els independentistes d'ara. No pots dir ni que sí ni que no. Aquí jo miro de no parlar gaire de política; jo explico els fets. Allò que va passar va ser dolent per tots i no va haver-hi ni vencedors ni vençuts, tots vam ser vençuts i tots vam fer coses bones i dolentes. En una guerra tots som dolents. Jo miro de vendre'ls-hi així perquè em trobo amb això.

**- I el tema dels espais, que m'has dit que vau anar a la mina i al Coll de Lli...?**

Realment estan molt bé. Una cosa que sí que he de dir: tant de bo poguessin restaurar la mina per poder entrar a dins, perquè això seria una passada. Sembla que hi ha alguna cosa que volen començar a moure, no?

**- Hi ha alguna cosa però habilitar un espai d'aquestes característiques requereix centenars de milers d'euros...**

Sí, i tant, però clar és allò de tant de bo i veure la cambra i tot. M'encantaria.

**- La cambra seria impossible de restaurar, ja està ruïnosa. Es va obrir en el seu dia quan van fer el documental i van haver de contractar especialistes. La cambra és totalment inviable. Però a l'edifici es podria fer alguna intervenció però també suposaria adequar el camí i per un municipi com La Vajol...**

No és només municipi, és molta més gent que s'hi ha d'implicar. Però el que dic, cada any penso que tant de bo poguéssim entrar a dins que seria molt xulo.

**- Canviant una mica de terç, referent al guiatge i als guies o educadors/es, quina imatge tens en general?**

Jo realment totes les persones amb les que hem coincidit i que ens han fet de guies sempre han estat un deu, súper bé.

L'últim cop vam tenir una noia que anava una mica més espantada, angoixada, perquè deia que eren molt petits. I sí que m'anava dient "i d'això què en penses?" i jo li anava dient si ho explicava o no. Finalment em va dir que s'havia sentit millor i que els nens estaven més atents que no pas els de secundària. Hi ha alguna cosa entre 6è i primer de secundària que es perd. I ja et dic, amb tota la gent que treballa al MuME, totes les

vegades que hi he anat, súper bé i els monitors també. És una d'aquelles excursions que dic "s'ha de fer".

**-A nivell de continguts igual no és tan important però el que sí que és important en aquest cas, sent alumnes de primària, seria el tema de l'empatia, la transmissió, les capacitats didàctiques... Tot això com ho has vist?**

Bé. El primer cop que vaig anar al MuME, fa quatre anys, jo hi anava sense saber res i a partir d'allà vaig començar a construir tot el que faig ara amb ells, i el que em va impactar més, amb el que vaig dir "a partir d'aquí és com ho començaré", és la foto aquella dels de Sarajevo i em vaig dir que volia que fessin la connexió. I ja ho fan, connectar l'abans amb l'ara. I si no els guies que s'encarreguin més de la part de continguts que nosaltres ja ens encarregarem de fer aquesta empatia, però sí que en parlen.

**- Com veuen això de trepitjar territori els nens? Com ho veuen ells i com ho veieu vosaltres com a mestres?**

Als nens avui en dia els tenim molt enganxats a les maquinetes. Abans els nens arribaven rebentats els dilluns i ara venen a tope, perquè es queden a casa jugant a la Play. Aleshores, que els treguis i que voltin fa que tinguin més ganes de tornar-hi i a nivell d'aprenentatge és el millor, perquè per molt que els expliquem a classe que aquella gent va pujar aquella muntanya per poder passar a l'altra banda, fins que no ho fan no se n'adonen que Déu n'hi do. Ho has de fer per interioritzar-ho.

**- Hi ha un altre apartat que ens agrada analitzar que és el tema dels materials. Materials vol dir que mentre vosaltres heu fet la ruta s'han fet servir elements d'audio, elements textuais, elements que senyalitzen el camí, s'han mirat les plaques...**

No hi ha gaire res. Bé, al MuME sí. El museu és un museu on està tot molt ben fet, molt ben pautat. A fora, no. És anar passejant i mirant, tampoc els faig dur res per apuntar, ha de ser més que ho visquin. Sí que és veritat que l'educadora portava un llibre com molt gran i l'anàvem mirant, alguna foto antiga... Que si no hi fos tampoc seria necessari.

Això sí, a la mina hi ha un plànol de la mateixa, que el porten ells com plastificat i es mira més o menys, però ja està. Però tampoc es necessita.

**- Textos, testimonis... Recordes que s'haguessin llegit?**

Em penso que quan estàvem a dalt del Coll de Lli alguna cosa es llegia; la carta del mestre de Figueres, que la pots llegir a la classe però allà dóna més emoció.



**-Plaques durant el camí, plafons...?**

No recordo res... Bé, sí, a dalt de tot hi ha aquella commemorativa. És l'únic que recordo.

**-Llavors tu no els trobaries a faltar si no hi fossin.**

Jo, personalment i en el nivell que estic, no ho necessitem.

**-Una cosa una mica més avorrida... Ens agrada analitzar la relació de les rutes del MUME amb la pròpia educació formal i aquí analitzaríem el currículum (continguts) i les competències. A nivell curricular què aporten aquestes sortides?**

Tot el tema d'Història Contemporània, la història més recent. I en referència a les competències jo ho relaciono molt amb l'àmbit de lligar coses, d'aprendre a aprendre.

**- De les generals entenc que segurament es poden aprofitar. De les competències de Coneixement del Medi tenim quatre dimensions i aquí, en el nostre cas, s'escauria la dimensió de món actual o també la dimensió ciutadana. Si vols fer-hi un cop d'ull i dir-me si veus alguna relació...**

"Interpretar el present a partir de l'anàlisi dels canvis".

"Interpretar l'espai a partir dels elements del territori i les seves representacions per situar-s'hi". Com que abans fem una mica de visió a través del Google Maps i a part també un cop ets allà sempre surt allò de si s'han fixat en el bosc que els envolta, etc.

"Interpretar les causes i conseqüències per plantejar propostes de futur".

Vam parlar de videojocs en aquesta sortida. Vam dir que clar, ara vosaltres us apreneu que això d'agafar una pistola i anar matant gent és guai però clar, quan passa a la realitat passa això.

"Participar en la vida col·lectiva a partir de valors democràtics, per millorar la convivència i per afavorir un entorn més just i solidari."

I la 13, "valorar el sistema democràtic partint del coneixement dels sistemes polítics per esdevenir futurs ciutadans crítics", no la faria, per evitar el que t'he dit abans. I això que, quan estava al Dalí, quan el tema no estava candent, n'havíem pogut parlar obertament amb els nens, però aquí tinc un tipus de família que s'acosta més al color taronja i costa més. Jo sempre miro de ser súper imparcial, que tot allò meu es quedi fora quan passi per la porta per ser imparcial però, per no entrar en terrenys pantanosos, ho eliminem des de que ha començat el procés.

**- I no es pot treballar aquesta competència sense el procés, deixant-lo de banda? Que òbviament ells tenen la seva realitat i la seva realitat és el procés.**

Entra sense voler-ho i jo, digues-me poruga o el que sigui, però no me la jugo. Perquè l'alumnat es queda amb una percepció i aquesta percepció la porten a casa. Prefereixo no parlar-ne. No sé si està bé o no, però ha estat la meva manera d'enfocar-ho.

**- Tot i que la competència, tal i com està redactada, tothom s'hi hauria de sentir còmode.**

Sí, però costa. Si es fes a l'escola i fos una cosa tancada, d'acord, però com que tot està tan contaminat i amb els mitjans de comunicació... Doncs per evitar problemes jo m'ho salto, no en parlo.

**- Com ho valoren els alumnes?**

Els hi encanta i molts surten d'allà dient que ostres, que guai la Història, si farem alguna cosa més d'Història... Els hi encanta de la manera que s'enfoca, tot. Surten de tal manera que els veus que els afecta. Jo recordo que al Dalí una vegada vam acabar tots plorant parlant de la Guerra Civil, tot el que havia passat. És més el tema de lligar-ho amb l'emoció i suposo que quan una cosa la lligues amb l'emoció acaba agradant, ha d'engrescar.

**- Ja per acabar més o menys: feu algun tipus de preparació i a posteriori?**

Jo des de l'escola el que preparo més és el què va passar, una mena de línia del temps per situar-nos. Abans expliques més coses de continguts: què va passar, els tempos... I a posteriori el que vaig preparar va ser un tema més visual: que analitzessin els cartells. No és només analitzar les banderes, també és analitzar per què aquest home està moreno i l'altre no, per què la dona hi surt així... Aquests detalls. També hi ha un examen, una reflexió de després, parlant de Figueres. El que demano és una petita prova escrita.

El que sí és que després, des del MUME ens passen un petit dossier en el que hi ha tot de cartes, poemes. No recordo amb quina antelació ho envien, si m'hi van passar ells o ho vaig buscar jo al web.

JOAN BOADA

GIRONA | 10/07/19

Sóc professor de secundària de l'INS Santiago Sobrequés i dono classes bàsicament d'Història i d'Història de l'Art tant a l'ESO com a Batxillerat. Fa 4 anys que hi treballo i abans estava a Santa Coloma. Santa Coloma és la meva plaça definitiva i abans vaig tenir un parèntesi d'activitat política de 17 anys i em vaig incorporar dos i tres anys més i ja vaig anar a l'INS Sobrequés ja amb plaça definitiva.

**- Quin context té l'institut?**

Ara diré una frase que no sé si servirà però que precisament me la van dir ahir algú que comenta com veu des de fora algú al Sobrequés; li diuen l'institut privat de la pública. Estem en un barri a l'Eixample de Girona, benestant, que es nodreix de les persones que fan activitat particular o sobretot també funcionaris. Tot i que ens arriba un percentatge important, perquè aquí a Girona es reparteixen en percentatge els alumnes amb necessitats educatives especials, sobretot de gent que prové de Girona Est, i ens n'arriba un percentatge petit al que els hem de fer un tractament especial. Té una altra característica, i és que té 6 Batxillerats. Són 6 grups de Batxillerat i li dóna una manera d'actuar diferent; 3 grups d'ESO i en canvi 6 grups de 1r i de 2n de Batxillerat, 3 dels quals són artístic i els altres 3 són els que tenen la majoria d'instituts.

**- Tu quins grups tens?**

Jo fins ara els artístics però me n'he cansat i ara vull fer Científic i Social-Humanístic. Ens ho repartim amb el professor; jo faré 2 grups dels 6. Aquesta vegada sí que vull fer un canvi de tarannà, perquè és ben diferent.

**- I a 2n. de Batxillerat fan Història d'Espanya.**

Sí, obligatòria per tothom. 3 hores només, però. I a 1r. és optativa, Història Contemporània Mundial.

**- En quin context s'emmarca la sortida? Al Sobrequés es feia abans que arribessis tu?**

No, jo he sigut l'impulsor. Jo soc el cap del departament i llavors això ajuda més a impulsar coses d'aquestes. Bàsicament també el que fem a 1r. de Batxillerat és una sortida al memorial de Rivesaltes. L'emmarquem en el context del feixisme però també en el de la descolonització. Un concepte molt més ampli del que significa l'exili, també l'ocupació... Tots aquest elements en general que estudiem nosaltres per, a 2n. de

Batxillerat, quan estem a Guerra Civil parlem molt intensament el tema de l'exili. Fins i tot aquest any encara més, ni que sigui la commemoració que també l'hem treballada. Hem treballat una cosa particular aquest any per l'aniversari dels 80 anys. Doncs el que fem és al febrer (intentem) aquesta sortida de l'exili perquè també parlem de la fi de la Guerra Civil Espanyola i evidentment l'exili. Ho fem bàsicament al MuME, on ens contextualitzen molt i molt bé que és el que nosaltres volem i llavors una sortida de les que també organitzen des del MUME.

Nosaltres la que sempre fem és la d'Argelers; jo, vaja. Quan estava a Santa Coloma també feia la de Coll de Lli i fins i tot també havia fet alguna que era baixar a Les Illes. No li vaig trobar el què i jo crec que la platja d'Argelers és molt impactant, tot i que tenim el problema de ser una platja amb un context turístic tal i com està urbanitzat aquella zona. Llavors aquí necessitem molt que el temps ens ajudi i sobretot que els educadors hi posin també el seu gra de sorra. Els educadors hi posen un èmfasi que ajuda a contextualitzar molt més; per les històries que expliquen o pels fets que expliquen allà a la platja asseguts, que poden captar l'atenció de la gent. Aquest any ha estat interessant perquè hi havia l'exposició de fotos commemorant l'aniversari que déu n'hi do el que va anar de bé, no és pas mala idea, ajuda bastant. Els nanos anaven donant voltes, es paraven, visualitzaven...

Aquest any el que sí que hem fet a classe, juntament amb els de 2n. de Batxillerat, és que vaig organitzar un dia per commemorar l'exili. Van treballar els 6 grups però els que potser van treballar més intensament van ser els meus i fins i tot molta participació per part del professorat de voler fer una jornada en commemoració a l'exili, que consistia en diferents actes que els professors i els alumnes ells mateixos s'organitzaven. Per exemple, els d'artístic van pintar un mural a l'institut sobre l'exili; nosaltres com que fèiem el Batxillerat de francès, ells van fer una representació de l'exili una mica explicant quina era la posició des de l'altra banda, recitant i explicant alguns elements, posant en èmfasi tots els camps que hi havia, el número de persones que hi estaven ingressades republicanes, amb les maletes com un exemple de l'exili, etc.; els de català d'arts escèniques van recitar poemes d'autors a l'exili parlant de l'exili i els de castellà amb autors castellans...

**-Està bé perquè pots treballar la memòria de manera interdisciplinària.**

Sí, va ser excel·lent.

**- Això ho acostumeu a fer amb les sortides?**

No, és tancada. Aquest fet sí que va ser especial.

**- A l'hora de promoure aquesta activitat com es barreja la motivació personal i professional?**

Parteixo de la motivació personal, que és molt forta, per haver treballat des de l'àmbit polític que no pas tècnic amb tota aquesta qüestió. I que li he trobat una sortida, una manera molt fàcil i propera de poder explicar als nanos que és l'exili, perquè no és fàcil, i menys l'exili republicà. I a vegades també em va bé perquè és bo poder-ho relacionar amb els exilis en plural, que a vegades el MuME ja ho té això. Perquè els nanos no ho acaben de relacionar, el que veig és que se'ns està oblidant molt ràpidament el que va significar el franquisme, l'exili republicà... I cal trobar els elements per fer-los més vius, que quan ho fas els nanos hi entren amb una facilitat espectacular. És a dir, la clau és trobar aquell mètode, aquell incentiu, que tu els donis perquè els nanos deixin anar tota la seva capacitat, que en tenen molta.

En definitiva el que és clar és la meva motivació personal però també les eines perquè els nanos puguin entendre aquesta cosa que és complicada per ells.

**-Com valores el fet de fer-ho amb una ruta?**

Genial, és el millor.

**- El concepte ruta el tens clar i els hi deixes clar?**

Sí, perquè el comencem des de la derrota. L'exili no es fa perquè es vol sinó que es fa des de la derrota i la persecució en la que es veuria tota aquesta gent que pren la determinació de sortir. I a més una sortida que en un principi és cap a un país que els atindrà segons deia el germà d'un dels maquis, en Cisquet, que anaven al paradís però el que van trobar quan van travessar la frontera va ser l'infern. Aquest pas que no és només físic, de caminar cap a la frontera perseguit per l'aviació feixista, sinó també el fer la decisió d'anar a un altre país amb la idea que tornarien i tindrien unes altres condicions.

Jo crec que la ruta és important, tot i que llavors físicament utilitzi la d'Argelers i no la de Coll de Lli però aquesta em sembla molt important, des del MUME i després Argelers, per veure tot el que va significar tot l'exili. I ara com que a Argelers han arreglat una mica el centre d'interpretació també hi ajuda, encara que és una mica fluix.

**- La ruta que feu quina és?**

MUME-Argelers amb tots els 6 grups. Podria pensar "és més important començar al MUME i fer després Argelers", però bé, com que anem en 6 grups i ho fem en dos dies i a vegades ens hem de partir i un comença a Argelers i l'altre... A mi m'agradaria que

tots comencessin al MUME, que això seria l'ideal, però clar amb tants nanos no ho puc fer i llavors fem això. Però els educadors ja ho saben i ja li donen la volta perquè s'entengui perfectament. No vol dir que no en pogués fer una altra; podria anar a la Mina Canta, potser m'ho hauria de pensar. És que a mi em funciona bé, perquè fer caminar els nanos tampoc trobo que...

**- Llavors els espais físics que visiteu són...?**

MUME, Centre d'Interpretació d'Argelers i platja d'Argelers.

**- Elna?**

No, vaig decidir que no. No m'agrada tal i com ho planteja la nova direcció de l'ajuntament i també per un caràcter personal de no anar-hi. Amb l'antic alcalde era una cosa i des de la Generalitat hi van participar molt intensament perquè funcionés lo d'Elna.

**- Però ells no hi tenen mà en el discurs dels educadors del MUME.**

No, el que passa és que l'espai... Aquí li costa més donar-li... Credibilitat no seria la paraula, donar-li un context amb el que s'entengui què va passar allà. A últim moment veiem un xalet i poques coses més, massa informació. El que els educadors hi puguin donar? Sí, però no ho sé, ho trobo com incomplert, hi falta material i en part ens costaria molt més anar als espais. Argelers és imprescindible i si a més hagués d'anar a Elna llavors...

**- El centre d'interpretació no el trobes adequat?**

Es podria fer molt més, és molt modest. Hi ha elements fotogràfics importants però... Era raro el lloc, que no sabies ben bé... L'espai era preciós, enmig de les vinyes. Enmig del poble, bé, potser té una mica més de sentit però jo crec que deuen tenir més material i coses per poder fer, no sé si és que hi ha poca intencionalitat. Clar, és que els nens veuen un contrast amb el MUME i...

Podrien continuar sent modestos però donar-li una visió molt més francesa i fins i tot quotidiana de la gent d'allà, que alguns van ser uns cabrons i d'altres van ser súper solidaris, com tota la societat. Que mostressin una mica això: què sentia la societat d'aquella zona d'allà amb aquella arribada massiva de persones.

**- A nivell de temps ho trobes bé?**

No ho podríem canviar, no ens aniria bé amb les nostres estructures, seria complicat. Ja arribem a la tarda, cosa que vol dir que ja fem més hores de l'horari habitual. Jo crec que està bé, més seria difícil.

**- Els guies amb els que t'has trobat com els veus a nivell de continguts?**

Com sempre hi ha de tot, alguns més que d'altres, però el nivell de continguts em sembla correcte. Fins i tot algun guia posa com exemple alguns temes personals, familiars, perquè són de l'Empordà i això dona un ganxo que, sobretot si han viscut situacions els seus familiars... Jo crec que tenen un coneixement de la història i del coneixement històric suficient per poder-lo donar als nanos. No molt elevat, per poder-lo transmetre, però molt lligat al que nosaltres expliquem.

Jo el que els deia als educadors era que insistissin molt en coses quotidianes, en coses concretes, en coses tangibles; en coses que els nanos poguessin relacionar molt ràpidament i no grans fets, que això ja els expliquem nosaltres i els interessa relativament, però sí aquella anècdota que és la que t'apropa molt més a la realitat històrica.

**- Tu has trobat capacitat d'empatia?**

Amb alguns sí i amb d'altres no. Hi ha persones que poden fer-ho més bé i altres que no tant. Precisament fins l'últim any teníem una persona que des del punt de vista idiomàtic tenia alguna problemàtica; era catalano-francesa, per la qual cosa... No perquè no l'entenguéssim, que sí, però segur que allò que hagués volgut transmetre més proper potser l'idioma li dificultava trobar les paraules per poder-les expressar. Però en general... I a més crec que és imprescindible sobretot quan anem a Argelers perquè si és una simple explicació freda, sense massa sentiment, sense massa anècdota, llavors no té sentit. En canvi, si nosaltres hi posem històries concretes i tot d'elements d'on van passar i fins i tot anar allà on van passar... No sé si a Argelers se li hauria de donar una mica més de potenciació en el sentit més proper, més domèstic, de cosa que va passar. Tant de bo poguéssim trobar persones que hi van passar o que ens poguessin fer testimoni, que això ja seria genial però és molt complicat. Això ja seria fer-ho. Però és la manera que els nanos tenen d'entrar-hi més fàcilment. De la mateixa manera que tenen tanta capacitat d'abstreure's i anar cap a una altra banda tenen una capacitat també de posar molta intensitat a allò que els expliques si realment els interessa.

**- Trobes que els guies tenen la capacitat d'adequació de discurs a allò que el grup necessita?**

Jo hi he anat sempre amb els alumnes de 2n. de Batxillerat i ells ho saben i suposo que l'adequació és... Jo no hi he anat amb nanos d'ESO, per saber si canvien el nivell o no. El que fan o utilitzen amb molts nanos de Batxillerat és l'adequat, ho entenen perfectament i no utilitzen frases, paraules o conceptes que ells no puguin arribar-hi.

**- Amb 2n. de Batxillerat és molt fàcil treballar, perquè els pots tractar com a adults. Amb l'ESO has de fer "triquiñuelas"...**

Deu ser difícil amb l'ESO perquè clar, el sol fet de l'exili amb l'ESO a molts potser sí que seria important la presència física d'alguna persona o que ells poguessin explicar però clar això arribarà un moment que serà impossible poder fer-ho. O a través de la lectura o... Sí, els d'ESO em suposo que deu ser més difícil, però també hi posen una mica més d'atenció a vegades. Clar, hauríem de fer-ho nosaltres amb els de 4t. d'ESO, que lligués una mica, i això ja no ho fem.

**- Recordes haver fet servir materials?**

No, no ens en donen.

**- Però materials que facin servir ells?**

Materials seus? Ah, sí. El que em sembla més interessant són les anècdotes, les lectures de persones que han estat al camp d'Argelers o persones que hi han passat.

**- Imatges es fan servir?**

No. Bé, a vegades alguna fotografia que puguin portar plastificada per contextualitzar una mica la platja d'Argelers.

**- Quina valoració fas de l'ús dels testimonis?**

Jo l'experiència que he tingut és que al llarg dels anys s'ha anat relaxant bastant això. Jo recordo que els primers anys que hi anava, des de Santa Coloma, s'explicava més. Aquella rotllana asseguts a la platja, explicant aquests casos... Hi ha el cas que se'ls posa, que a ells els dóna certa intensitat i fins i tot emotiva, quan se'ls diu que tenen 10 minuts per marxar de casa, que els persegueixen i han de marxar a l'exili i quina cosa s'emportarien. Dóna joc per entendre què significa la ruta de sortir. Està bé, perquè contrasta una barbaritat amb les seves necessitats.



Però jo trobo a faltar que ha d'haver-hi més memòria. Clar, si es pogués teatralitzar encara més... Fins i tot lectura dels propis nanos d'aquesta memòria. S'ha d'explicar més enllà perquè costa molt a Argelers entendre què significa, perquè entre fotos... Que fotos ja les veiem allà al MuME però veure-les allà in situ també estaria bastant interessant. Per això he dit que aquest any passat amb la celebració del 80è. aniversari ens ajudaven bastant i va anar de nassos perquè els nanos s'hi paraven, ho discutien entre ells, tornaven a fer una volta... I Argelers jo crec que ha perdut intensitat per part dels educadors, no sé si perquè anem curts de temps.

A vegades m'ha donat la sensació que prima més el temps que la intensitat i a Argelers és la intensitat. Fins i tot podria plantejar-me no anar al centre d'interpretació d'Argelers i estar més estona. És una cosa que vull pensar aquest curs perquè no aporta res que no sigui el mapa aquell, que l'han vist vint vegades als seus llibres, que aquell està bé perquè pots tocar però... Llavors al centre d'interpretació jo volia coses dels francesos, de la gent d'allà i l'impacte que significa, perquè també vull saber-ho, no només vull saber l'impacte de les persones que marxen cap allà; per veure la interacció humana com funciona. Però als nanos els deixem allà, no van a buscar les coses, no t'ajuden tal i com estan posades. Al MuME la pròpia distribució ja t'ajuda o tots els materials que hi ha a les vitrines o els testimonis, perquè a la que seuen allà al MuME amb els testimonis de seguida a alguns els impacta. Clar, tot això que podria ser molt menor, per no cansar, no hi és. Potser jo el que sí que demanaria és que els educadors hi possessin molta més intensitat emotiva, de descripció, de memòria del que va passar.

**- Es fan servir els elements interpretatius del territori?**

Jo he anat amb nanos al del Coll de Lli i sí, la veritat. Llegim la placa, el monument també...

**- Juguen un paper rellevant com a node de la ruta? Clar, a Argelers hi ha el monòlit. Us hi pareu?**

Sí, al monòlit el que fem és donar-li molta importància, hi fem un minut de silenci. Portem sempre un ram de flors, la bandera republicana, la dipositem allà, jo dic unes paraules breus del que significa allò i del que significava Argelers i fem un minut de silenci molt intens.

**- La placa que hi ha prop del monòlit acostumeu a utilitzar-la? Saps quina dic?**

No, perquè ja ens posem en mans dels educadors i llavors hi ha que ens en parlen i d'altres que no. Però sí que són importants aquests elements, perquè a Coll de Lli si no hi hagués aquella placa...

**- I a Argelers imagina't el visitant estàndard...**

Encara és més trist el cementiri dels espanyols.

**- Us hi atureu?**

No, perquè jo no vull, perquè no li trobo el respecte de treure'l de cop i volta un quadret tancadet... no sé què significa. A molts nanos si els dius un cementiri s'imaginarien alguna cosa i allò no és un cementiri.

**- Bé, és un memorial a l'estil Normandia, no trobes tombes, trobes un homenatge. Trobes que no és interessant.**

Després d'haver estat a Argelers li treu intensitat perquè els nanos no ho entenen. Has de vigilar perquè massa llavors els nanos es comencen a... Però igual que el d'Elna, que són decisions més personals que es podrien canviar, no hi tinc cap problema, però em costa perquè pateixo que els nanos s'avorreixin i jo no vull que una excursió d'aquest tipus... És més, si van a veure la Revolució Industrial i s'avorreixen em preocupa menys que si van a una excursió on parem de l'exili i amb aquesta intensitat on parlem d'una part de la història del nostre país que no es pot perdre.

**- Tu treballes el concepte de memòria a classe?**

No. El concepte de memòria el podríem utilitzar molt més potser a 1r. de Batxillerat, potser juguem amb elements que siguin més propers; no només és l'exili republicà, també és l'holocaust i altres elements, o la Unió Soviètica... M'ho apunto pel professor que faci 1r. de Batxillerat, que treballi el concepte de memòria quan hagi acabat tots aquests temes.

**- Quina valoració fas d'allò que aporta el patrimoni a l'educació formal? Què aporta que no pugui aportar una aula?**

Tot el que sigui fora de l'aula és més important perquè els nanos estan més predisposats a acceptar allò i suposo que és més tangible i ho poden tocar, encara que la memòria no es toca però se sent al cervell i al cor. Però per això nosaltres des de 1r. d'ESO fins a 2n. de Batxillerat hi ha excursions programades perquè almenys una part de la història que estudiem pugui ser tangible, pugui ser vista o interpretada no sobre el paper sinó sobre el territori.

### **- A l'institut treballeu altres elements patrimonials pel que fa a la història?**

Sí, per la Revolució Industrial el que fem és anar a una colònia tèxtil i també al museu del Ter a veure com funciona una empresa o com funciona l'aigua com a element energètic.

Primer fem Neolític i anem a la Draga a treballar amb les eines i també anem a les Coves de Serinyà (aquest any ho canviarem). Al món medieval també anem a Sant Pere de Rodes, el castell i el poblat on poden veure com funcionava. A 3r. anem al Born que és segle XVII (?) i com que fem Geografia també anem al Parlament per veure in situ com funciona políticament el nostre país i llavors a 1r. de Batxillerat les que t'he dit. Sempre intentem que les sortides que fem siguin molt tangibles i funcionen bastant bé totes, els agrada.

### **- Pots fer una valoració en èpoques històriques?**

Com més lluny, els educadors que treballen aquest tema han de fer-lo més pràctic, que els nanos puguin tocar veritablement perquè puguin entendre allò. Jo crec que es molt important i ja ho arribaran a entendre. A classe no ho entenen però en el lloc i en l'espai, quan s'hi està bé i ben treballat... Jo crec que per exemple els de 4t. d'ESO entenen força bé el tema de la colònia tèxtil quan anem a Borgonyà, que està tal qual. Podríem anar a alguna altra però a mi em semblen molt bé aquests espais exteriors que ens ajuden a entendre el que estudiem a classe.

### **- Els espais de memòria què aporten a la formació de l'institut?**

Només hi ha un problema i és un problema imputat pel sistema educatiu, que 2n. de Batxillerat és un curs dedicat a la selectivitat i això és, amb perdó, una merda. Perquè anem a tota pastilla, els exàmens els fem tipus selectivitat, perquè no fem altres proves que no tenim temps per poder-les fer i sobretot aquí hi ha una cosa que és molt important que és la memòria oral. Encara tindríem memòria oral, podria fer preguntar als nanos a parents seus, buscar gent que pogués venir a classe... Que després s'engega immediatament quan ho treballem allà perquè surt un familiar o personatge fill de... I jo m'he trobat amb molts nanos, bé, un 20%, que venien a classe i em deien "el meu pare que era fill de tal m'ha explicat això", alguns em porten documents, papers... De cop i volta, allò que havia estat somort i del que no s'havia parlat emergeix. suposo jo, en algun moment determinat en algun tipus de conversa a la família sobre allò que fa el nano que segur que no deu haver-hi gaire amb aquests nanos, que quan parlem de la restauració borbònica segur que no en deuen parlar a casa seva. I quan arriben del MuME o d'aquesta excursió també es torna a reproduir això quan arriben a casa. No m'importa la durada que té, m'importa que s'hagi pogut fer.

**- Valores el fet que a partir d'aquesta activitat pugui emergir la memòria de cadascuna de les famílies, però a nivell pràctic... Pot ser una cosa positiva aquesta sortida amb la selectivitat?**

No, no té res a veure. Pot haver alguna cosa de l'exili però no massa. Als llibres que utilitzem nosaltres no arriba a una pàgina. Clar, el Franquisme ja no és exili ben bé, l'exili és la sortida d'aquest element... No serveix absolutament per res a la selectivitat, vull dir que si la fem la fem perquè ens interessa personalment, perquè és important per la formació dels nanos.

**- Què consideres que aporta, què pot aportar o què t'han aportat les rutes de l'exili que feu vosaltres a nivell curricular?**

A mi aquesta activitat personalment m'aporta moltes coses que jo ja conec. El que m'aporta de cara als alumnes des del punt de vista estrictament curricular és res, perquè no entra ni és un tema importantíssim. Sí que ho és des d'un punt de vista personal. Jugo les dues vessants: des de formació des del punt de vista de la Història (una part clau de la història del nostre país i que a vegades també dóna resposta a temes actuals) i diguéssim que des del punt de vista personal i emotiu (el que significa l'exili com a concepte, com a sortida, tant interior com exterior). A nivell curricular general jo ho enllestiria ràpid.

**- L'exili no aporta un plus.**

Sí, sí, la sortida sí que aporta formació i ens la dóna molt més... El que vull dir que després als exàmens no es toca tant. Però sí que els aporten tots aquests elements i sobretot els aporta el concepte que els dóna el MuME, que els ajuda a entendre altres coses com és el feixisme...

**- Sobretot que faciliti la tasca del professor, és a dir, jo tinc això, això i això i ho aprofito per encabir-ho. En el teu cas no, perquè dius que vols fer-ho al febrer perquè hi hagi la qüestió aquesta experiencial i hi ha professor que em diuen el contrari. Tu vas més per la memòria que per la història.**

Sí, però la memòria s'ha de sentir, si no perden la idea de memòria. Totes aquestes excursions jo les he organitzat per els professors, i hem anat amb els professors a Rivesaltes, al MuME i hem anat també un cap de setmana al COMEBE, a Terres de l'Ebre, i hem fet la ruta de la batalla de l'Ebre amb el professorat; no m'atreveixo amb l'alumnat perquè són dos dies ben bons. Però m'encantaria perquè allà deu n'hi do, tot i que llavors no seria l'exili i ja és una cosa que ja s'entraria amb el temari. Llàstima que és allà on és.

**- Llavors ja hauries de fer un recorregut sencer: Guerra Civil i exili.**

Si hi hagués temps seria genial.

**- A Girona aprofiteu per visitar alguna cosa? El refugi?**

No, és una cosa que no sé per què no ho faig, que jo suposo que... Perquè es pot visitar quan vols i te l'obren i l'ensenyen?

**- Si truques com a mestre diria que sí.**

Ho trobo genial i es podria fer, a més és una sortida d'anar-hi a peu. És que no hi he pensat gaire eh... No està pas malament el que m'acabes de dir, perquè a més podem fer-la en una hora.

**- No sé com està la cosa ara mateix, abans hi havia una empresa de serveis i ara diria que hi ha una altra. En aquest impàs en Mon Salvador Marquès es va encarregar una mica i ara l'última persona que s'encarrega crec que és el David Garcia. És pressupost d'una visita guiada... O sigui que crec que es pot manegar a través del museu d'història o a través del David.**

És veritat, a vegades les coses més properes...

**- Mira Celrà, segur que els fa gràcia els nanos el tema de com la rereguarda es va convertir en un element militar improvisat amb el tema dels aeròdroms.**

El de Celrà no l'he vist.

**- Està al centre social aquell... És una cosa modesta però és agraïda i local.**

Sí, això també podríem fer-ho, passa que a 2n. ho tenim complicat perquè no tenim temps.

**- Tu com treballes prèviament i posteriorment? Us organitzeu d'alguna manera?**

Com que el tema toca preparo a la classe anterior què anem a veure i molt poca cosa. Prefereixo no dir-los res perquè així sigui una mica impactant. Per això jo, egoistament, dono molta importància al paper dels educadors perquè m'ajudin a donar aquest impacte emocional, aquest context i element que jo no sabia donar a classe.

Després quan tornem sí que parlem d'aquests element, que és quan em fan el retorn de tots aquests elements familiars que han copsat perquè ells ho han explicat.

No hi ha treballs ni hi ha res.

### **- Funciona? Creus que treballant-ho abans potser hauria arribat més?**

Podria ser, podria ser. A última hora els elements bàsics ja els tenen; què ha significat la guerra, etc. Llavors el que m'importa són els testimonis. I ara en l'actualitat els "enxufes" un documental però no és el mateix... Que puguin sentir els elements. Per això insisteixo en el paper dels educadors, que per mi és molt important tant al MuME com a Argelers.

Si tu tens incidència en algun moment per poder-los-hi explicar per mi és molt important que ells es posin molt més a la pell encara que sigui una hora o mitja hora, però d'una manera molt intensa a través de testimonis, de relats, d'històries que els permetin entendre fàcilment. Que puguin sentir més que entendre. I ha durat i dura, i hi ha gent que els interessa.

Clar, l'altre handicap que tenim és que nosaltres tenim 6 grups i ho fem dos dies tres grups, que són 80 i pico nanos. És difícil per més que es divideixin que l'educador també pugui donar-li la intensitat. Nosaltres a classe també tenim 28-30 nanos. D'aquests 28-30 nanos un 10-20% connecta i t'aporta, la resta, no. A la resta com a molt ha pogut crear-li un impacte el MuME. Fins i tot he vist persones que a classe no tenen cap tipus d'interès per l'assignatura però en aquests moments hi ha alguna cosa que els crida l'atenció. L'exemple que a mi em va impressionar bastant és aquesta jornada que vam fer, que s'hi van avocar. Relatàvem en anglès el tema de les brigades internacionals i per exemple llegíem cartes de les persones que estaven allà i què feien. Tot un segment de professorat interdisciplinari però que participa voluntàriament i fent-ho, interpretant, cantant...

Clar, tot això qui ho havia treballat una mica eren els de 2n. i els de 1r. i professorat també s'hi interessaven. Hi ha una gravació feta per els nanos que ho mostra, però això vol dir que sense gaire cosa ni temps aquesta temàtica té una entrada fàcil que immediatament es desenvolupa en totes les maneres de fer dels nanos i la seva capacitat d'organitzar coses i que el resum de la jornada és d'emoció, per part de professors i per part dels nanos. Vull dir que no anem malament amb aquests temes, que si els sabem treballar i treballar fora de la classe... Per això és important anar a l'excursió, fora de l'encorçament i avorriments de la classe, que de cop i volta els inundis amb una temàtica.

Per això a la caminada del Coll de Lli no acabo de trobar-li la força que pot tenir i Elna també podria estar bé, ara és una qüestió meua. Però altres com la Mina Canta, costa molt...

Jo porto treballs de recerca i ara hi ha un nano que en fa un (bé, ja veurem) que deu conèixer Can Barris (?) i anirà amb un detector de metalls i ja m'ha portat bales i coses

així. I ara resulta que el de Can Barris li ha dit que hi havia una altra ruta de sortida de l'exili i que ell la vol treballar. Veus? Ja hi ha hagut un nano que no sé per què...

**- Qui és aquesta persona de Can Barris?**

No me'n recordo, perquè no m'ho ha donat encara el nano. Aquest estiu ho acabarà de fer tot. Va començar amb el detector i ja li vaig dir que jo no era de detector ni hòsties però si això és l'excusa per datar i contextualitzar la ruta ja està bé.

**- En els últims 5 o 6 anys que s'han fet obres allà ha canviat molt i han aparegut coses.**

Doncs aquest nano m'ha dit que l'home aquest li ha dit que hi havia una altra ruta i això sí que és un bon treball de recerca. Ja t'ho comentaré, és espavilat aquest nano, té empenta.

**- Hi ha algun tipus de coordinació entre vosaltres i el MUME?**

El MUME dona materials? Si demanes, no? Però la veritat és que no tenim temps de treballar els materials... Ens adaptem. A vegades amb en Jordi podríem fer alguna cosa més d'amics, ara ja no, però al començament sí que intentàvem fer alguna coseta però ara com que ja estan totes marcades... Home, també podria combinar-ne alguna. Però no sé si seria bo... Tu creus que seria bo que canviés les rutes?

**- Clar, depèn de la voluntat de cadascú, jo crec que sí, que veiessin una mica més...**

Clar, des del MUME ja m'expliquen tot i llavors ja faig un exemple. Podria triar un altre exemple i anar fent.

**- Hi ha qui les barreja, que diu vull anar a Coll de Lli i anar a Argelers, etc.**

I al MUME? Ui, poc es pot fer tot...

**- Pots fer MUME i un parell d'espais.**

A les 5 ja és fosc eh...

**- Però això sou vosaltres els que heu d'acabar de decidir...**

Ja... És que el caminar, no sé...

JOAN CARLES CORTÉS

Figueres | 18/07/19

Jo em dic Joan Carles Cortés. Treballo de professor de secundària. Porto des del 2006-07 treballant en centres educatius públics i bàsicament ara estic treballant a l'institut Olivar Gran de Figueres. Soc interí des del 2007 i he treballat a una dotzena de centres de secundària. Al que més temps he estat és a Lloret de Mar, uns 5 anys, i és on ens vam conèixer quan vam fer la trobada aquesta.

Jo vaig estudiar Geografia a la Universitat de Barcelona, i per aquelles coses t'apuntes a llistes, un dia et truquen i deixes la feina que no té gaire vinculació amb el món de la Geografia i comences a treballar en ensenyament. I bàsicament això. Els cursos que he fet a secundària han sigut tots: des de 1r. d'ESO fins a segon de Batxillerat, és a dir, tots els cursos de secundària obligatoris i post-obligatoris.

**- Treballes ara a l'Olivar Gran? Des de fa quan?**

Sí, aquest 2019-20 serà el segon curs que estic allà.

**- Com és el context d'aquest institut?**

L'alumnat ve de Figueres, del barri Olivar Gran. També ve de Vilafant i de centres pròxims a Figueres. Per exemple de Navata també ve algun alumne.

És un entorn socio-econòmic que podríem qualificar com a mig, en algun cas alt, però mig. Després, a nivell d'immigració està catalogat com a centre de màxima complexitat per el tema de la immigració. Tots els centres de Figueres, bàsicament, tenen aquesta categoria. Figueres està entorn d'un 40% d'immigrants, com a població, però això repercuteix en el centre i vol dir que a l'institut tenim un percentatge del 30-40% segurament d'alumnes que vénen de fora, per això està catalogat com a centre de màxima complexitat.

Aquest any també tenim un altre punt concret que és la població d'ètnia gitana, que aquí a Figueres tenen com un concepte de dispersió, és a dir, estan repartits al llarg de tots els centres de Figueres per no concentrar-los en un mateix centre. Però no és un tema especialment complex.



**- Llavors, tu amb l'Olivar Gran no has fet cap ruta encara, o no has visitat el MUME...**

Al MUME concretament no hem fet sortida. Jo no, companys meus, sí.

**- I a Lloret? Quantes vegades?**

A Lloret sí, és el centre anterior on vaig estar cinc anys, l'IES Roca-Grossa. En aquest cas amb mi han fet 3 sortides al MUME.

**- I quin és el context de la sortida? De qui surt la idea? Qui la promou?**

El context de la sortida és coordinat pel departament de Geografia i Història conjuntament amb el de Literatura Espanyola. Es fa en anys alterns, que sempre coincideixen els que estudien 1r. de Batxillerat. I després és un viatge referent perquè et serveix també per 2n. de Batxillerat quan estàs ja, en el cas d'Història, treballant la Història d'Espanya.

**- D'acord, en aquest cas vas fer sempre 1rs. de batxillerat.**

Sí, es fa 1rs. i 2ns. de Batxillerat si no recordo malament, a Lloret sí.

**- I tu quin paper jugaves allà?**

En aquest cas una persona més de l'equip de coordinació de quan organitzem el viatge. Contactar amb el centre, decidir si fem una ruta o una altra de les que proposa el MUME a part de visitar el museu... Sempre hem intentat escollir una ruta diferent per no repetir nosaltres mateixos. Hem fet la de Cotlliure, la d'Argelers i si no recordo malament també la del Coll de Lli.

**- Tu mateix, o les companyes i companys amb que treballaves, a més de la motivació professional del que significa portar als alumnes i aprofitar-ho, teniu algun tipus de motivació personal específica?**

En el meu cas és obvi. El tenir la història tan pròxima aquí al territori és un plus més, és a dir, el veure amb tanta proximitat un context històric tan important com el que vam tenir és un fet que et permet que els nanos s'involucrin més; el veure amb tanta proximitat un context històric tan important com el que vam tenir.

**- Sí que teniu clar que quan aneu allà aneu a fer una ruta, oi? És a dir, el concepte de ruta es treballa.**

Sí, es va a tocar territori, a tocar la història al seu lloc.

**- Com definiries tu què és una ruta o un itinerari històric?**

En aquest cas més que plantejat com un itinerari es planteja com un espai on van passar uns episodis històrics de molta rellevància i per tant que els nanos puguin tenir un contacte amb aquest espai, no? És a dir, aquest concepte abstracte a vegades de “va passar tal cosa a tal lloc”, doncs estar allà in-situ. Prèviament treballar-ho a classe però després que ells puguin trepitjar aquest espai de memòria, que tinguin aquesta idea.

**- Recordes quines rutes vas fer?**

Sí, aquestes tres. Crec que la primera que vam fer va ser més vinculada amb el tema de Literatura (vam anar a Cotlliure a veure la tomba de Machado, la casa on va viure), el segon any vam anar a fer la d'Argelers i Elna i el tercer la ruta de Coll de Lli. I aquest any amb l'Olivar Gran també hem anat a Elna però de manera desvinculada del MUME (el personal d'Elna també ens va fer part de la visita) i després vam anar a Argelers però això ja vam fer-ho pel nostre compte. No vam passar pel MUME, vam anar directament a Elna i d'Elna a Argelers.

**- Quina valoració fas del conjunt d'espais que has visitat o que es visita en les tres rutes?**

Per aquestes tres l'espai del MUME per mi és el nexa d'unió i que permet interpretar les altres tres rutes en concret. Visitar aquests espais sense haver fet la visita prèvia al MUME, o al revés... És vital perquè tot el material gràfic que teniu allà permet fer una recomposició de la història i després visitar aquell espai avui dia que moltes vegades està descontextualitzat. Per exemple, la platja d'Argelers és una platja. Avui dia, si no tens una visió del que va ser a partir de fotografies o vídeos no et fas a la idea del que va ser i, per tant, crec que passar pel MUME és com treballar prèviament aquell espai que després visitaràs; crec que és molt important perquè et dona molts recursos.

**- I la resta d'espais? Hem parlat d'Elna, hem parlat d'Argelers, de Cotlliure, del cementiri... Quina impressió t'emportes d'aquests espais en general?**

Molt positiva. Són espais que avui dia encara tenen encís a nivell històric. Permeten captar com va ser la història i crec que estan molt bé com a espais per visitar. Alguns més que altres. Elna mateix és impressionant. L'edifici més que la platja d'Argelers i el monument que tenen allà, però crec que és un espai on et pots fer idea del que va passar.

**- I tal i com estan ara, estan bé?**

El cas d'Elna no milloraria pas gaire cosa. Hi ha algunes exposicions itinerants, hi ha un espai que es pot visitar i s'entén... Per exemple el cas de Cotlliure veus el cementiri, que és un espai en el que et fas la idea...

Els espais són els que són i aquests espais avui en dia estan habitats, són espais que tenen una realitat diferent a la que van tenir. Potser fer alguna esmena més, alguna senyalització... Sobretot a Argelers que queda com més diàfan. Sí que hi ha un monòlit però queda com més eteri.

En general trobo que sí que són positius.

**- Pel que fa a la temporització de les rutes, és a dir, el temps que hi vas dedicar o que vas estar en aquest lloc o en aquest altre...? Trobes que es podria readaptar, acotar, allargar...?**

El trobo apropiat. Pensa que tenim el handicap de la distància i més quan per exemple vens des de centres de La Selva que fins allà és un bon tram, és molta distància. Llavors has d'anar per feina, no pots tampoc distreure't massa.

Quan hem sortit des d'aquí, des de Figueres, com la proximitat és més gran sí que et dóna més temps per recrear situacions. Per exemple aquest any que vam fer-ho pel nostre compte, el que vam fer va ser una mica de commemoració. Vam imprimir unes fotos de personatges que estaven allà a la platja d'Argelers i les vam intentar recrear. És a dir una mica fer-los més aquests espais, intentar veure com se sentien i com vivien aquestes persones que durant un temps van estar en aquest camp de treball/concentració.

Però bé, trobo que aquí més o menys hi ha dos jocs: si vas pel teu compte (que has de muntar tu les activitats) o si vas a partir d'una entitat com el MUME que ja t'activa una sèrie d'activitats.

**- Segons ho planteja el MUME a nivell temporització ho vas trobar bé?**

Ho dic de memòria i en passat, però trobo que sí, que està ben ajustat de temps.

**- Sobre els educadors/es...?**

Bé, com sempre. Hi ha bons, molt bons, regulars o dolents. Aquí juguem sobretot amb el que als alumnes els motiva. Quan tens un guia que el veus amb capacitat de comunicació i connecta amb els nanos adolescents, això et permet que aquests nanos

estiguin més endollats al que s'està explicant. Altres que no tenen tanta capacitat o no els interessa tant i per tant aquí desconnecten i s'allunyen del que s'explica.

Jo amb els tres que vaig estar, les tres experiències que vaig tenir, van ser bones. Recordo que eren dues noies i un noi i totes tres positives. Van saber connectar amb els nanos, els nanos van saber posar-se en el lloc d'aquelles persones, del que explicaven, i van saber-los motivar per estar atents durant el temps de visita tant dins del museu com després als espais de la ruta.

**- A nivell de continguts per part del guia?**

Molt apropiats.

**- A nivell de capacitat d'empatitzar amb els alumnes?**

En general la meua experiència és positiva, però també sé d'altres companys que han anat altres anys i l'experiència no ha estat tan positiva, sobretot per aquesta manca de connexió amb els alumnes. S'han perdut en el sentit que han desconnectat de les explicacions o del que s'estava fent, però personalment ha estat sempre positiva la capacitat de connexió i de motivació cap als alumnes.

**- Trobes que el guia té molt punt de responsabilitat si l'alumne desconnecta?**

Sí, és a dir, aquí el paper és vital. Ja no només per aquesta sortida, però a d'altres tu veus que la mateixa sortida amb un guia o amb un altre canvia completament, canvia 180º de ser una bona sortida a ser una dolenta amb el mateix espai, mateix contingut, però el guia és la persona que al final fa que allò arribi o no. És evident que quan hi ha un espai museístic que és espectacular i hi ha un material acollonant doncs pot perdre pes el guia, però per mi és essencial, és vital les explicacions, la connexió, aquesta capacitat de motivació, de preguntar, d'empatia... Tot això és bàsic.

**- D'acord, a més a més de continguts i d'empatia, vas trobar en els casos que has tingut tu si aquests guies tenien la capacitat de traslladar un missatge adequat al nivell del grup?**

Estem parlant de nois, ja és això. També hi ha un treball previ. Jo almenys, no sé d'altres professors, no em llançaria a l'aventura de fer una sortida allà on fos sense haver treballat el que anem a visitar prèviament a classe. No és allò de "ei, que demà marxem d'excursió!" i pugem a l'autobús i arribem allà i "què guai el que hem fet". És a dir, aquí partim de la base que previ a qualsevol sortida tu a l'aula has de fer un treball, amb més o menys profunditat, però sí que contextualitzar, situar i que ells ja vagin amb una mica de preparació del que veuran i del que treballaran o del que faran. Per tant, crec que aquí s'ha de fer un treball previ, un treball in situ i després un treball...

**- Per tant és gràcies a aquest treball previ que mai havies visualitzat que hi hagués un *gap* entre el discurs dels guies o els alumnes o que tinguessin un discurs massa elevat... Bé, en el vostre cas potser no perquè són Batxillerat.**

Amb els de 4t. d'ESO jo he vist capacitat d'acció per part del guia. Quan alguna d'aquelles persones no estava ben ubicada doncs ha sabut reconduir i recular o rebobinar per situar-se, diguéssim, per dir "vale, partíem d'aquesta base i veig que aquesta base no la tenim, doncs recuperem o tornem al punt de partida a veure quin és".

**- En aquesta línia, no tant per l'adaptació dels continguts sinó l'adaptació del registre. Que el guia sàpiga guanyar-se la confiança d'un alumne en base a tractar-ho de manera planera. Has trobat que hi hagi hagut aquesta capacitat, que és una barreja entre empatia i discurs, d'intentar guanyar-te l'alumnat parlant el seu llenguatge? Això t'ho has trobat o algun conflicte en aquest sentit?**

Això és bàsic. Jo en el cas del MUME i d'aquestes rutes que estem fent sempre ha estat positiu. Els guies han sabut adaptar-se a la manera de parlar de l'alumne i sobretot hi ha un aspecte que a vegades és bàsic, que és la broma. Una petita broma en un moment determinat fa que aquella persona de seguida torni a connectar. I en el cas que jo he viscut, les tres sortides i parlant de memòria, han estat positives. No he vist un discurs molt elevat per part del guia d'allò de "vinc aquí, dono les meves explicacions, vosaltres calleu que jo explico". No. Sempre han sabut jugar amb aquest equilibri que és motivar i estar pendants dels alumnes.

**- Sobre els materials que han fet servir els guies. Els recordes?**

Vagament. No tinc un record allò... Que m'atrapés. Recordo, si no ho dic malament, alguna mena de recull fotogràfic d'aquells espais que visitàvem; doncs aquell espai concret com era l'any 1939 o 1940, això sí. És a dir, fotografies per contextualitzar l'abans i l'ara, però no recordo més materials que els nanos haguessin de treballar explícitament o algun dossier d'activitats per anar omplint mentre anaven fent l'activitat... Això no ho recordo.

**- Textos recordes haver fet servir algun?**

Alguns textos, sí, lectures. Imatges i textos.

**- Audio no?**

A les sortides no, al MUME sí. Fent servir els recursos del museu.

**- I elements interpretatius del territori? Recordes haver fet ús de plaques, plafons, monuments...?**

Sí, això sí. Allà on hi ha un element referenciat evidentment que sí. A Argelers, el monòlit que hi ha, al cementiri de Cotlliure... Allà on hi ha elements que estan identificats, sí.

**- Trobes que són importants?**

Trobo que són importants. Ja no només en el context d'explicar als nanos, sinó de qualsevol persona que pugui visitar i entendre què representa aquell lloc o què va representar. No calen grans monuments, però sí un espai d'interpretació de què va ser allò. Això és important.

**- Has dit que textos sí que recordes. Testimonis recordes haver llegit? Quina valoració en fas?**

Sí, algun testimoni hem llegit. En faig una valoració molt positiva. Cartes, recordo, si no ho dic malament, alguna carta que vam llegir. Parlo també de memòria i potser em confonc. En el cas d'Argelers alguna carta d'una persona que va estar al camp enviada a les famílies.

Valoració molt positiva, perquè quan és en primera persona fa que aquests nanos empatitzin molt més i sàpiguen posar-se molt més en la pell d'això, i si aquell dia que vas a la platja fa una tramuntana i fa fred doncs ja és espectacular.

**- Això també és un element que tothom valora positivament, que sàpiguen què és patir. T'ho vas trobar, tu?**

No, no, en el nostre cas quan hi vam anar feia dia de platja. En el temps lliure alguns es van banyar i tot.

**- Tirant cap a l'última part, el tema didàctica. D'entrada, tu com a professor d'Història, el concepte de memòria el treballes a l'aula de manera específica o el treballes?**

El treballem. És una de les competències.

Dins de dimensió històrica i en alguna altra dimensió apareix la memòria a l'ESO i a Batxillerat, on també apareix l'espai de memòria. I per mi és important, perquè al final el que et permet és connectar l'actualitat i la realitat, amb el passat.

Al final és el que sempre es parla: per què estudiar el passat? Per entendre el present i evitar en un futur els errors que es van fer. Això és vital. La memòria no es pot perdre ja sigui en forma de textos, imatges, testimonis orals... Per mi això és essencial, perquè és realment el que et dona un plus, un valor afegit de dir “ei, estem ensenyant, estem aprofundint en el que és realment la Història”. La Història no és estudiar fets, estudiar dates concretes, sinó que aquest tema de la memòria per mi és essencial als nanos ensenyar-los-hi.

**- A nivell de relacionar el patrimoni amb l'educació, a nivell genèric, com valors el paper que té el patrimoni de cares a l'educació i la formació d'aquests adolescents teus?**

Normalment quan són més petits (4t. ESO o així) sempre és un “quin rotllo, per què hem d'anar a veure aquesta església?” o “per què anem a veure aquest d'alloneses?”. En algun moment de la seva vida els patina molt, és una qüestió que no els interessa gens, però si que és cert que al cap d'uns anys “hòstia, vaig anar a París i vaig veure Notre-Dame, ara ho entenc!”.

Al final potser és allò que diem de fer un treball de viatge, d'anar fent i creant unes estructures. I a vegades sobretot als docents ens pot donar una sensació de predicar al desert però sí que és veritat que jo crec que al cap d'un temps això els queda, aquest pòsit, i en el cas de treballar els espais i treballar amb el que ens queda del vestigi del passat és essencial, perquè també et pot permetre posar-te a la pell d'aquestes persones. Una parida, eh, sembla una tonteria, però avui dia també amb tot el tema dels videojocs permet l'experiència aquesta. Vam anar de viatge de final de curs a Florència, típic viatge a Itàlia (Roma, Florència), i tots els nanos em deien el mateix: “hòstia profe, això amb l'Assassins Creed ja m'ho he baixat jo, aquí he fet un salt de l'àngel”. Al final també aquests edificis ells els viuen d'una altra manera, però també els serveix.

**- Però això que deies abans no és una mica dur per vosaltres? És a dir, que tu estàs preparant amb un alumne que li sua bastant el que tu estàs fent ara i que tu fas l'esforç perquè tu saps que en la seva formació com a persona això és important.**

Sí, és un treball de fons. D'una classe de 30 tindràs a 5, 7 o 10 que estaran pendents i molt interessats, però hi haurà 20 que estaran passant-s'ho bé amb els companys i “que guai” i “hihi haha”. Però vulguis o no per aquells 8 o 10 que els pugui arribar ja val la pena.

**- Molt bé, i ja baixant al nivell concret del patrimoni que són els espais de memòria, quina relació fas, quina valoració fas del que aporten els espais de memòria a la formació d'aquestes persones ja sigui com alumnes o posteriorment com a persones?**

Jo sempre penso que on més s'aprèn és fora de les aules. El fet de tu visitar una cosa i conèixer in situ aquell lloc et dona mil vegades més una perspectiva i un aprofundiment que el que tu puguis explicar a una classe o passant mil vídeos o mil fotografies. El trepitjar el territori és bàsic i és una cosa que ja no s'oblida mai.

Aquest any, per exemple, quan hem anat a Auschwitz i els nanos havien treballat a classe, havien vist vídeos, sabien què era la II Guerra Mundial i tot el que havia passat, però el fet de veure tots aquells barracons i d'imaginar-se aquells llits jo crec que és una cosa que no s'oblidarà mai més.

El fet de trepitjar territori i conèixer el patrimoni et posa a la pell de les persones que van viure aquelles situacions.

**- I els nostres espais de memòria, en concret? Que estan molt lligats al territori però potser els teus alumnes no estan tan lligats, tenen un altre bagatge al ser immigrants.**

Bé, hi ha de tot. Sí que és veritat que a vegades aquests espais dels que parlem, pel que és actualment, costa posar-se en el context del que va significar realment. Són espais una mica més eteris en aquest sentit, no hi ha un gran edifici que et digui "aquí va passar això". No hi ha una catedral en aquest sentit. Per això et deia lo del principi, que el MuME et permet articular tots aquests itineraris que es plantegen, és a dir, et donen una cohesió i et donen els elements per acabar d'arribar a aprofundir.

**- Quina valoració fan els teus alumnes?**

En general positiva, molt positiva. El MUME els impressiona força perquè és un espai tangible, hi ha testimonis, hi ha àudios, hi ha vídeos... I per tant és un espai d'interpretació. Estem parlant d'un museu de l'exili però també hi ha testimonis del que va ser la Guerra Civil i, per tant, saber analitzar aquests elements els hi va molt bé.

Després, quan visitem aquests espais concrets com la tomba de Machado doncs aquí està, molt bé, si fas algun petit acte o cantes alguna cançó o recites un poema doncs encara queda amb més força aquell aprenentatge; ancorat per sempre. Però sí que és veritat que a vegades els nanos fan això que diem, que si "estic cansat", etc. Això passa. A més estem parlant de que avui dia els nanos necessiten inputs de coses molt flipants, perquè ho han vist tot des de pel·lícules fins a... Llavors el seu pensament és de veure coses molt bèsties i a vegades no passa, simplement són espais per pensar, per reflexionar, i no tant de lo visual o del que tu veuràs i aquest punt a vegades sí que els costa. Necessiten molts inputs i qüestions de tipus visuals per fer-se a la idea.

Però vaja, jo sempre que fem una sortida els demano després, via enquestes o fent una sessió preguntant, què és el que més els ha xocat, què és el que menys, què és el que més els ha agradat... Però la valoració sempre és positiva. Estem parlant d'un 80% de la



classe que ho ha aprofitat i són coneixements que són el que dèiem abans, que et sembla que no però queden allà. I amb aquest moment de la seva vida, híper-hormonats, no és del tot allò però al cap d'uns anys "hosti profe, te'n recordes quan vam anar a aquí, que guai, no sé què...". Vull dir que és un pòsit que els queda, i això es va construir a base d'aquest pòsit.

**- Parlaves abans del tema de les competències. Realment aquestes rutes trobes que tenen una aportació a nivell competencial?**

Sí, són molt competencials, perquè treballa aspectes de diferents dimensions (des de la dimensió geogràfica, la històrica...), competències d'entendre, de posar-te a la pell de l'altre, de la memòria històrica... Vull dir que es treballa molt transversalment, són completament competencials.

**- I a nivell de currículum què us aporten? Perquè aquí cada professor té la seva manera de funcionar.**

Encaixen força. No deixa de ser que una sortida et proporciona unes eines molt concretes i estàs treballant un aspecte molt concret i al final dins de tot el que és el currículum és un punt. Si agaféssim el símil amb un llibre potser seria una pàgina, no arriba a vegades ni a una pàgina del que tu expliques, però sí que afavoreix molt aquest enteniment, aquesta comprensió d'allò que s'està estudiant.

**- Normalment en quina època de l'any hi aneu?**

Jo en aquest cas si no recordo malament vam anar-hi a l'abril o una cosa així. A Lloret de Mar si no recordo malament acostumàvem a anar el mes de febrer. En aquest cas que parlo, aquest any, hi hem anat a l'octubre però no vam anar al MUME, vam anar pel nostre compte a Elna i Argelers.

**- Llavors què valoreu a l'hora d'escollir la data? Valoreu que coincideixi amb el currículum, que sigui una data concreta, que passin fred?**

En el cas de Lloret de Mar, que són les tres experiències que he tingut, és una sortida programada anualment a aquella data independentment del currículum. De fet, normalment mai encaixa amb el currículum.

**- Bé, si és un 1r. de Batxillerat que no treballeu temes de Guerra Civil...**

Concretament Guerra Civil no. A segon de Batxillerat sí però és igual, no encaixa mai allò que diguis "acabo el tema aquest i anem a fer la visita". Això mai m'ha passat.

**- Suposo que vosaltres teniu una feina extra important aquí, de contextualitzar i de que puguin mastegar aquesta informació per treballar-la.**

I de recuperar-la després, perquè al cap d'un o dos mesos et ficaràs de ple amb la II República o la Guerra Civil Espanyola en el cas de 2n. de Batxillerat i hauràs de dir "us en recordeu de quan vam anar a tal?", per tant sí que fas una memòria d'una memòria. Estàs recollint el que has treballat fa uns mesos.

Per la meva experiència això és un desavantatge però també entenc que programar a nivell de centre totes les sortides és complicat. Per tant, en el cas de Lloret ja és una sortida programada que sempre es fa a les mateixes dates i coincideix si no recordo malament al mes de febrer. En el cas d'aquí va ser a principi de curs lligant-ho amb això que deia dels projectes Erasmus, que ens van venir a visitar nanos d'altres països i es va fer aquesta sortida juntament amb els alumnes de l'institut.

**- I ja per acabar, i ja m'ho has comentat abans una mica. Com gestioneu el tema de la feina prèvia i la feina posterior? Perquè entenc que en el vostre cas ja ho fèieu. Existeix feina prèvia específica per preparar la sortida?**

Sí. Jo normalment, i més veient això que diem que no coincideix amb l'època que estàs amb el temari concret aquest del que parlem, doncs el que faig és un parell de sessions prèvies a la sortida de contextualitzar, uns coneixements previs, què en saben, una mica de situació, de posar a lloc i posar en temps (quan va passar i què va passar) i a partir d'aquí a vegades pots treballar a partir d'un vídeo, d'un documental, "doncs anirem a veure això"...

Com que és una cosa que se surt fora del temari estricte moltes vegades el que faig és recórrer als seus propis coneixements i a partir d'aquí anar construint què farem, què visitarem...

**- Pel·lícules fas servir? Documentals?**

Pel·lícules no masses, documentals sí. I a vegades ni documentals sencers, fragments de, pel temps que tenim. Ja et dic, un parell de sessions, una sessió que seria de coneixements previs, d'explicar què farem, què veurem i què en saben, i a partir d'aquí fem algunes activitats o veure algun fragment de documental o un documental si tenim prou temps per acabar de presentar. I després, quan tornem de la sortida, fem valoració també de què els ha semblat i això, i després quan seguim amb el temari recuperem molts dels elements.

Això també és el que et deia, que veus el pòsit que queda. A vegades han passat dos o tres mesos i dius "parlem de..." i diuen "ah, sí, és veritat, quan vam anar a tal lloc!" i

recuperen ells coneixements que semblaven que no hi eren i estan allà d'alguna manera agafats.

**- Feina posterior específica?**

Bàsicament de reflexió, d'anàlisi, de veure com ha anat, etc. Però no treballem més del que ja s'ha fet. O a debatre, a parlar del que ha agradat, què no...

**- I són positives les experiències?**

Sí, ja et deia abans que el 80% de la gent aprofita aquestes sortides, encara que sigui una petita cosa. A vegades nanos que tu els veus que a nivell d'aprenentatge formal d'estudiant no se'n surten doncs visiten un lloc i...

Aquest any mateix tenia un alumne que no aprovava cap matèria i ha viatjat molt, és un nano que ha anat a França, Normandia, Colònia... I aquest nano acadèmicament no t'aprovava exàmens d'Història però té molts més coneixements i et sap situar molts més conceptes i idees que altres que són més bons a l'hora d'estudiar, i això és gràcies a visitar espais de memòria i de trepitjar territori.

**- I ja per acabar. Ha existit algun tipus de coordinació amb el museu a l'hora de preparar aquestes visites més enllà de la logística?**

Sí, sempre hi ha unes trucades prèvies. I més enllà de la logística jo recordo el parlar de quins cursos són, si ho han treballat... Et fan una sèrie de preguntes per contextualitzar ells també, si tenen coneixements previs o no, si han estudiat el tema... Recordo una mica que anava per aquí.

El MUME no és el que digui "vale, siguiente" amb el mateix rotllo sinó que fan un treball previ de qui visitarà, quins cursos, si tenen algun coneixement, etc. Ells també preparen una mica la visita del grup que vindrà.

Lluïsa Otero

Girona | 2/07/2019

Sóc la Lluïsa Otero i sóc llicenciada en Geografia i Història. La meva especialitat és geografia humana però quan arribes a un centre has de fer el que et toca. Ja porto aproximadament 10-12 anys fent la Història de 2n. de Batxillerat, que se centra en Història d'Espanya i s'escau perfectament dins del que és la Guerra Civil, del que va implicar la desfeta republicana i, per tant, de l'exili.

Bàsicament la meva formació és purament acadèmica, no sóc cap de departament, però són càrrecs que es van canviant al llarg del temps.

**- I en quin context s'emmarca la sortida de les rutes de l'exili? Perquè vosaltres sou ja veterans, oi?**

Sí, de fet aquesta sortida ja fa uns quants anys que la fem bàsicament per donar un punt de realisme, un punt de realitat, al que és l'exili. El tema de la Guerra Civil és un tema clau en el temari d'Història d'Espanya i és una manera evidentment de treballar-la des d'un punt de vista molt més proper i de fer reals coses que a vegades veiem al llibre i que costa bastant que els alumnes actuals s'impliquin.

Val a dir que en el decurs dels últims 3-4 anys és un tema que interessa (els alumnes estan molt interessats), és un tema que es parla. Potser es parlava menys a les famílies i ara realment a cada classe sempre et trobes alumnes que diuen "el meu avi... El meu tiet...". Per tant realment és un tema molt proper als alumnes.

**- Bé, sobretot tenint en compte el territori...**

Tenint en compte el territori, tenint en compte on estem; pràcticament ja a la frontera, al costat de la frontera francesa, un dels últims punts de retirada dels governs de la República, del govern català, i per tant entra dins absolutament del que és el temari.

**- Perquè el perfil d'alumnat que teniu al barri, com és?**

El perfil és molt divers. Tenim alumnes del barri però a Batxillerat ve de tot Girona, ve molta gent de Sarrià, de Montjuïc, de Sant Gregori... Per tant tenim gent absolutament diversa. Pensa que a Batxillerat molta gent del barri al final abandona els estudis abans

o es dirigeix directament a cicles, per tant el Batxillerat sí que dóna un perfil absolutament divers.

**- I aquelles persones que no tenen un *background* familiar local, que són filles d'immigrants d'altres països, són capaces de trobar alguna mena de relació amb els seus orígens?**

Jo et diria que bastant perquè clar, tenim gent de diferents llocs, diferents llocs que també han tingut els seus conflictes interns i per tant d'alguna manera és un tema que l'entenen bastant bé i que si més no l'interès que hi veus és força gran, realment.

**- Això és una escola pública, entenc?**

És un institut públic, sí.

**- Històricament havia estat de FP, oi?**

L'espai que ocupa l'institut antigament corresponia a dos centres: un de FP i l'altre privat de Batxillerat. Aquest institut que era el Carles Rahola es va traslladar i el Narcís Xifra va ocupar tot aquest espai i ara, actualment, és un institut on es fa ESO i es fan cicles formatius. És públic.

**- Llavors tu fas classes a 2n de Batxillerat i sempre que heu anat a fer les rutes ha estat amb 2n de Batxillerat?**

Sí, sempre hem anat amb 2n de batxillerat.

**- I tu com a professora d'Història i alguna companya d'acompanyant?**

Sí, d'acompanyant. Bàsicament som dues persones que organitzem o tenim cura d'aquesta sortida que és la professora del Batxibac, que fa també la Història en francès (Història de França i una part d'Història d'Espanya) i jo. Som les dues persones més involucrades.

**- Tu tens una motivació personal o professional per fer aquesta activitat?**

La motivació és doble, en els dos sentits que acabes de dir; tant a nivell professional com a nivell personal. A nivell professional perquè considero que realment tenim aquí una empremta importantíssima del que va significar un període històric de la nostra Història i és un període recent que afortunadament es va coneixent cada vegada més, perquè fa uns quants anys pràcticament no se sabia. Per tant, està molt bé que això es vagi posant en relleu i, per tant, des del punt de vista professional crec que és bàsic

que els alumnes que tenim al nostre entorn coneguin aquest període de la nostra Història.

I des del punt de vista personal, absolutament. Crec que et dona un input importantíssim per saber realment què és el que va passar. La Història és una ciència viva.

És cert que mirem els documents passats però tenim aquí una realitat que val la pena estudiar i tenir en compte. Per tant jo ho considero absolutament fonamental. I això es trasllada molt clarament en els alumnes, queden impactats moltes vegades del que se'ls explica, del que veuen.... Clar que és difícil que els entenguin, i que tots ho fem, també tots nosaltres, que entenguin una mica la complexitat de la situació però, ostres, el fet que sigui a prop històricament parlant implica que, si més no, a vegades a nivell familiar tenen algun coneixement; tenen algú que ha marxat, algú que havia d'amagar-se... Per tant tot això els apropa i veuen que el paper de la història és fonamental i que és clau.

**- A classe treballeu sobre el concepte de memòria? Com la història recent.**

Reconec que es treballa poc. A 2n. de Batxillerat hi ha un handicap que és la selectivitat que ens marca molt el tempo. Tenim un curs d'una durada molt curta i molt temari. Els alumnes, com que són molt diversos, hi ha que sí que estan interessats per la Història i d'altres que no, que el propi vocabulari els queda una mica lluny (hi ha alumnes que no han fet Història pràcticament des de 4t. d'ESO). Costa una mica situar-los.

El tema de la memòria històrica és un tema relativament recent, que depèn de com el miris no està prou inclòs en els llibres, pràcticament no surt. Per tant, és un tema una mica eteri en aquest moment. Però jo penso que han de saber què ha passat i que és així i que ho hem de recuperar perquè la Guerra Civil i la República pràcticament s'estudiava des d'un punt de vista maniqueu, els bons i els dolents i ja està, però no s'entrava en l'estudi en profunditat. I jo penso que la memòria històrica, actualment i amb la situació que tenim a Catalunya, és molt fàcil explicar-la.

**- Tu tens clar què és una ruta històrica o un itinerari? Quina idea tens tu del que ha de ser?**

Una ruta pot ser física, el propi camí que has de seguir o simplement per qüestions de conceptes. Podria ser una ruta de conceptes o una ruta física, és el que realment entenc jo. Seguir aquell camí, un camí que s'ha fet ja sigui físic, virtual, conceptual...

**- No t'ho he preguntat: des de quin any feu la ruta, més o menys?**

Jo diria que fa 4 anys més o menys amb 2n. de Batxillerat. S'havia fet també alguna cosa a 4t. Jo vaig arribar al centre al 2010.

**- I la ruta que feu quina és?**

Fem la ruta anomenada de l'exili on es fa una visita primer al museu, s'explica una mica als alumnes tots els conceptes i el que va passar en aquell moment i després es fa una ruta física que és Argelers (el camp de concentració) on es fa una visita amb una explicació en aquella platja per intentar situar realment el que era i després es fa una parada al cementiri dels espanyols. I una mica per acabar es passa per la maternitat d'Elna per conèixer el que va significar.

**- Aquesta és la ruta que li diuen 'Records de l'exili'. Heu fet alguna més?**

També hem fet la ruta de La Vajol, la de la Mina Canta.

**- A aquesta li diuen 'Camins'.**

Doncs hem fet aquesta. Baixem a La Vajol, al municipi. L'autobús ens deixa allà i llavors fem la ruta que se suposa que van seguir alguns dels exiliats que van passar per aquella zona, concretament una part important del govern català i republicà i basc.

**- Aquesta de 'Camins de l'exili' seria la ruta física, que recorres els espais caminant. L'altra és una ruta que està muntada. Recordes una mica els espais?**

Ostres, casi no me'n recordo. Sé que es paren a un monument que hi ha a Lluís Companys, a La Vajol. La Mina, evidentment, el monument a Lluís Companys i a vegades, ara no recordo si ho vam fer un any, que també vam anar a Cotlliure; també vam parar allà, a la tomba de Machado on es llegeix el poema.

**- Els espais els trobes bé? Potser s'hauria de fer alguna cosa més?**

Clar, jo trobo que això és bastant típic del nostre país, que valorem molt poc aquests espais històrics. Jo penso que haurien de tenir més rellevància. Impressiona una mica i a vegades negativament, que no estan gaire revaloritzats i fins i tot indicats.

Fins i tot a la platja d'Argelers, que sí que hi ha uns petits cartells que expliquen una mica, però jo penso que s'hauria de fer més. Aquí suposo que també hi té a veure que hi ha una part important en territori francès i que els francesos no acaben d'acceptar gaire què això és...

**- Per qüestions de discurs...**

Exacte, que a “toro pasado” nosaltres vam fer-ho millor.

**- Però mira, fa quatre dies que hi són.**

Exacte, afortunadament que ara hi són perquè jo fa quatre dies no tenia ni idea d'aquests espais, literalment. També ho conec una mica gràcies a la divulgació que ha estat sortint, o lo d'Elna, els treballs que s'han anat fent sobre Elna perquè, realment, tot això ni se sabia.

**- La duració de la ruta la trobes bé?**

Sí. La veritat és que el museu té un cantó didàctic molt bo, potser trobaria a faltar algun taller com més pràctic, que deu costar molt realment posar-se en situació, però bé, jo ho trobo molt didàctic. Està bastant bé i el material molt bé. Tot és qüestió de temps perquè en un dia volem fer-ho tot i és bastant impossible.

**- Ho dic perquè potser com ho has viscut penses que potser millor no veure tants espais o centrar-nos més aquí o allà.**

No, perquè tots són importants, la veritat, i algun complementa l'altre. Jo ho trobo molt bé, em vaig quedar gratament sorpresa perquè tenia una certa recança, a vegades ja sé que les coses es munten així i... No, no, em vaig quedar gratament sorpresa perquè trobo que està molt bé didàcticament i està molt ben treballat. El material que s'exposa és interessant i realment veus i pots fer-te a la idea de quina era la realitat en aquell moment. Els materials originals són fonamentals. A vegades és això, també estar-se tranquil·lament. A vegades als alumnes els sorprèn el nom de tots els exiliats perquè a vegades veuen a algú que... Ostres! Tot això són descobertes que a ells els lliga una mica amb a seva pròpia vivència.

**- Referent a aquest tema, com has trobat el tema dels educadors?**

La veritat és que molt bé. Hem anat i ens han tocat diferents persones, cadascú amb la seva particularitat, però jo la veritat és que estic contenta.

**- Trobes que són persones capacitades a nivell de continguts?**

Sí, totalment. Realment trobo que estan preparats, sí.

**- I a nivell de capacitat d'empatitzar?**

Fonamentalment, sí, realment bé. Els alumnes també se senten lliures, també poden fer preguntes... A vegades als alumnes els manca informació perquè no hem arribat al



tema durant el curs. Intentem que quan hi anem el tema ja s'hagi donat però no sempre passa per qüestions diverses de calendari. No puc dir-te al contrari.

Has d'intentar explicar-ho, intentar apropar-te al màxim al temps perquè és la manera de copsar més als alumnes. Al cap i a la fi estan escoltant una història que saben que l'han de saber perquè han d'estar avaluats i prou. A vegades no tothom està interessat, evidentment. Per a ells a vegades la Història d'Espanya és un pes que s'han de treure de sobre.

**- On comença la Història d'Espanya que feu a 2n. de Batxillerat?**

Comença a la restauració borbònica, al 1875 aproximadament. Finals del segle XIX.

**- Així que aprovem als guies?**

Sí, sense reserves.

**- Qüestió sobre els materials: tu què recordes de materials que s'hagin fet servir?**

Evidentment tot el material visual, totes les fotografies, a vegades el so (al museu).

**- I un cop estem en ruta?**

Tenim l'espai físic, que ha canviat perquè evidentment després de tants anys és molt difícil imaginar-te que en aquell espai hi havia tot un espai tancat de filferro. Per tant, costa situar-se.

**- Llavors parlem de la capacitat interpretativa de les persones que treballen allà. Recordes haver fet servir plafons, plaques...?**

Sí, hi ha les plaques una mica informatives al costat de per exemple la casa d'Argelers o la mateixa maternitat d'Elna que explica una mica el que es feia allà. Monuments concrets com et comentava abans, en commemoració a Lluís Companys... Hi ha diferents eines.

**- Són rellevants? Són significatives?**

Ajuden a ressituar-te en el context.

**- El guia fa servir materials? Imatges, textos?**

Fa servir textos originals d'aquell moment que van escriure, fotografies... perquè en aquell moment evidentment hi havia fotografies per tant tenim documents de l'època i que són realment molt clarificadors i que ajuden molt.

**- Es llegeixen testimonis? Com ho valoren?**

Es llegeixen i ho valoro súper bé perquè és una manera d'explicar tal com va passar i per tant és una manera d'apropar-los molt més i de fer-los molt més entenedors que no algú que explica què va passar, no, "és que ho estic vivint així i va passar". És una mica totes les sensacions que jo estic vivint en aquest moment. Jo penso que és una manera molt pràctica i didàctica de fer-ho entendre. El testimoni viscut és fonamental.

Després sí que és veritat que ja a l'institut, prèviament o després, fem referència a llibres que hi ha d'aquell moment o personatges que van fer el camí de l'exili o que van anar a Argelers, alguna pel·lícula... Vull dir que sí que es pot complementar una mica per fer-lo molt més entenedor i molt més real, molt més viscut. A mi m'agrada molt.

Si repetim és perquè realment creiem que està molt bé i els alumnes vénen impactats, realment els ajuda una mica a entendre.

**- Així en genèric com valoren el que aporta el patrimoni a l'educació formal i com valoren el que aporten els espais de memòria com a patrimoni a l'educació en Història i memòria?**

Jo crec que és fonamental. És una manera de conèixer la nostra pròpia Història. Són espais històrics i és una història que s'ha de saber. I que estem preparant unes persones que en el seu moment intel·lectual i personal com a mínim veuran què hi ha i què va passar.

**- Podries dir que s'arriba a un nivell d'assoliment molt més alt?**

Jo penso que sí, penso que són coses que queden. Quan després et fas més gran sempre recordes "ostres aquella sortida que vam fer...!". Després en termes absolutament no se'n recorden i és normal, perquè la vida l'has d'anar omplint de tantes coses que no la pots omplir tant com creies, però és un punt.

Jo penso que és fonamental. Això ho hem de fer, tant la Història com qualsevol altra cosa s'ha de fer al terreny, s'ha de fer fora. Les aules són un espai molt tancat i això és un "puntazo". Tant de bo poguéssim descobrir i redescobrir molts espais i poder estudiar in situ.

**- I això, relacionat amb la teva assignatura i com a professora d'Història, què t'aporta? Què fa que sigui una activitat necessària?**

Jo crec que bàsicament ajuda a clarificar i a tenir un coneixement més realista de la Història, perquè sinó la Història es converteix en una matèria totalment allunyada que el professor explica i que jo prenc apunts però casi no m'estic adonant de què. És una

manera de veure que la Història és real, que és el dia a dia, que estem fent Història i per tant que aquestes persones i que aquesta situació que mirem a les rutes de l'exili va ser viscut, que no és una cosa que algú va inventar, és que era així. Per tant, per mi, és un camí de coneixement de la història absolutament imprescindible. I tant de bo hi hagués més...

**- Clar, aquests de 2n. de batxillerat ja no ens preocupa tant la seva formació personal sinó que al juny tenen la selectivitat. Suposo que t'hauràs trobat amb casos que si ha caigut text de l'exili hauran tingut sort.**

Surten pocs documents de l'exili a la selectivitat, surten coses formals.

Una activitat d'aquest tipus és entre cometes voluntària, no tenim cap obligació teòrica de fer-la. La fem perquè ens agrada i perquè volem fer-la i, per tant, és normal que no surti a selectivitat. Però per mi de veritat ho considero fonamental i Girona també és un altre cas, que aquí també es va viure la guerra, aquest moment, i que hi ha tota una ruta per Girona sobre la Guerra Civil i que tot això és fonamental explicar-ho i veure-ho en el terreny ja que si tenim la possibilitat tan a prop, s'ha d'aprofitar.

**- A més que el nostre territori té un patrimoni que és una mica més amable, entre cometes... Hi ha patrimoni més senzill i de més complicat, i el patrimoni de l'exili trobo que és interessant perquè a més permet extrapolar-lo a altres contextos. El que parlaves abans d'altres backgrounds dels alumnes que un alumne que tingui origen magrebí o sirià trobarà alguna cosa similar.**

Sí, perquè d'on ve també hi haurà hagut guerres i també hi haurà hagut exili. I ara ja et dic amb la guerra de Síria tota la immigració que tenim. Clar, molts és una immigració econòmica però també hi ha immigració política, i tot el que està passant al mediterrani.

**- A 2n. de batxillerat no treballeu per competències, que era un tema que m'interessava. Però treballeu amb currículum.**

Al currículum també estan incloses les competències, vull dir, les competències les hem treballat tota la vida, aquesta capacitat de fer, d'entendre, d'investigar... Per tant indirectament es treballen igualment. El que sí que és cert és que també per límit de temps i d'un contingut que tenim molt ampli, és veritat que la classe d'Història esdevé més una classe acadèmica, més tradicional. Hi ha d'haver una mica aquests inputs que li donin un plus perquè els alumnes estiguin més interessats o no. Jo, sincerament, tinc una molt bona experiència de l'ensenyament de la Història, no sé si és perquè necessiten la nota (que majoritàriament suposo que sí), però molts em reconeixen que els agrada la matèria. Estic relativament contenta.

**- I ja per anar acabant com treballeu el tema pre-sortida i post? Teniu una data fixa?**

Sí, la data ideal aproximadament és cap a març més o menys, perquè hem de tenir acabat el temari al maig. Per això anem al març que és quan ja tenim més o menys Guerra Civil acabada.

Hi ha un treball previ. A vegades ha passat que per qüestions diverses no hem arribat al tema i sí que els fem una petita situació del que anem a veure, del que anem a visitar i, per tant, hi ha un treball previ i un treball posterior. És a esment o bé quan estàs explicant o en alguna activitat concreta posterior del que hem vist, del que va significar, els personatges coneguts i no coneguts... Es fa una mica sobre la marxa de la pròpia dinàmica de la classe. Hi ha vegades hem pogut veure la pel·lícula d'Argelers, que és una manera molt real de veure-ho i ho entenen i per tant sí, una mica hi ha aquest treball previ i posterior.

Manel Márquez

Terrassa | 6/06/19

Jo em dic Manel Márquez Berrocal, soc nascut a Cáceres i porto tota la vida a Catalunya. Sóc professor d'institut, sóc mestre de primària (l'antiga EGB), sóc historiador, doctor en Història Comparada Politico-social per la Universitat Autònoma de Barcelona i he treballat en diferents àmbits molt lligats al tema de la formació en totes les etapes i també en l'àmbit de formació laboral i en l'àmbit de formació d'adults, tant per accés a la universitat com alfabetització. I en els últims gairebé 16 anys he estat treballant a secundària; bàsicament a 2n. de Batxillerat. Faig alguna de primer, també d'ESO, però bàsicament el gruix de la meva feina és el Batxillerat.

Pel que fa a altres qüestions relacionades a l'ofici, com historiador i investigador, he publicat força treballs, molts d'ells col·lectius i altres per particular sobre Història Social, Econòmica i Política Comparada de Sant Adrià de Besòs, de Terrassa, d'Extremadura... I també un element interessant que és important de dir és el treball que he fet durant els últims gairebé 20 anys en el Centre d'Estudis Històrics de Terrassa, des de membre de la junta fins a vicepresident i aquests últims 6 anys com a president. És un àmbit també molt relacionat amb el tema que t'ocupa la teva tesi doctoral i que a mi m'ocupa també com a historiador, que és el coneixement històric però també la divulgació i donar a conèixer les investigacions que fem.

No sé si amb això queda explicat el meu currículum.

**- Bastant bé, gràcies. L'institut Can Jofresa quin perfil d'institut és?**

A Terrassa el primer institut que es construeix és el Blanxart, el més antic, i el segon institut que es construeix és Can Jofresa, ja de la democràcia. És un institut que evidentment ha envellit però malgrat tot és un institut que acull a nois i noies de diferents orígens, la majoria d'ells d'origen català i alguns d'ells d'origen immigrant; bàsicament persones del nord d'Àfrica i en menor mesura llatinoamericans i països de l'est. Estem parlant, si no m'equivoco, de al voltant d'un 30% de nens d'origen immigrant. I pel que fa a l'institut, perquè vegis el cicle com funciona, entren al voltant de 120 nanos i uns 60 arriben a Batxillerat. Els altres són derivats a cicles formatius de grau mitjà i un petit percentatge, cada cop més petit, tot s'ha de dir, es deriva cap a altres vies de formació que serien els que no assolirien els seus coneixements aquí a l'institut del graduat de l'ESO. És un percentatge molt petit, que podria estar entre el

8% i el 12%, depèn de l'any., però normalment és aquest el percentatge que tenim pel que jo tinc comprovat i l'experiència que tinc aquí, ja nou anys.

La posició social de l'alumnat és classes treballadores i populars, i també tenim un cert segment de famílies que es consideraria que són classes mitjanes, que estarien al voltant del 25%. Ho veiem sobretot al cicle voluntari, a Batxillerat, on veiem com aquesta relació entre el nivell econòmic i cultural dels pares facilita que molts més nans d'aquests arribin. El que també és curiós, per exemple, en casos de persones d'origen immigrant, molts d'ells ara ja catalans, immigrants per aspecte que no per cap altra qüestió, ja que tenen documentació catalana i espanyola, doncs és curiós el cas de les noies marroquines com també observem en els temes dels viatges, tipus sortides a França, han anat augmentant al llarg dels anys la quantitat de noies en la branca de Lletres i també en la de Ciències. És un element que és interessant. Ja et dic, pràcticament la meitat dels alumnes ens arriben a batxillerat i tenim dos batxillerats: un de Ciències i un de Lletres.

#### **- Quants alumnes tens tu a classe?**

Entre els dos Batxillerats tenim entre 30 i 34. Estem en 56 alumnes en total dels dos grups, entre Ciències i Lletres. En un tenim 29 i a l'altre 24 o una cosa així.

I el que t'anava a dir dels alumnes de Batxillerat, aquesta conclusió, que queda més evident. I el que volia dir també és que en el cas del grup de Ciències sempre hem tingut alguns alumnes entre els 10 millors de Terrassa i alguna vegada dels millors. Vull dir que el nivell del centre és un nivell encara avui en dia dels millors diria jo, dels que donen una qualificació als seus alumnes suficient per poder accedir a les carreres.

És un institut de barri que està entre Can Jofresa, Can Palet, la zona industrial on hi ha els grans grups d'habitatges de dalt de blocs de pisos de Guadalorce i Guadiana i Can Palet; barris populars i de treballadors amb un fort component immigrant. Doncs no interfereix greument en l'assoliment dels nivells similars a altres instituts.

#### **- I tu com a professor d'història veus bé el nivell dels teus alumnes en general? En la matèria d'Història i comparada amb altres instituts.**

Jo en la meua matèria crec que sí. Jo tinc un bon record de l'institut on vaig estar, de Viladecavalls, i aquest bon record crec que és degut a l'interès per part de l'alumnat. I sí que es comprova un cert interès per part de l'alumnat sobretot quan hi ha un component familiar de coneixements o de compromís o de plantejaments ideològics o de pensament més gran al voltant de la Història, sobretot al voltant de la memòria.

Jo diria que el nivell de qualificacions potser eren una mica millors a l'altre centre. En la branca de Ciències no ho tinc tan clar. És a dir, l'interès que han tingut els alumnes en

aquests últims anys, que hem viscut un moment polític molt especial a Catalunya, doncs l'interès dels joves per la Història, per la memòria, no només per la política, sinó per la Història i la memòria, inclús de Ciències que aparentment tenen menys interès, ha estat molt alt.

Jo estic de tutor del grup B de Lletres; doncs quan he estat tutor del grup A, el de Ciències, aquest any he tingut experiències de molt interès per la matèria, sobretot en aquests últims dos anys.

**- I en quin context s'emmarquen les rutes que feu? En context propi d'Història o coordines amb algun altre professor?**

El que passa és que nosaltres a Història, com que hi ha companys que fan també temes de literatura, etc., d'alguna manera ells treballen però, clar, treballen els àmbits que els hi pertocquen a la selectivitat de tal manera que, per exemple, quan anem nosaltres fem la part històrica però també fem la part poètica en cas cultural. Igual que visitem Agullana, allò de l'exili cultural, tots els viatges inclouen una visita a la tomba de Machado, una lectura de poemes, de textos... Vull dir que la part aquesta de col·laboració amb els centres es fa bàsicament relacionat amb els materials que ells treballen, és a dir, s'ha parlat amb els companys i ells treballen els materials relacionats amb el període i ho fan. I alguns anys també s'han fet activitats teatrals, la gent, i no ho fem nosaltres. I hem anat a veure '¡Ay, Carmela!', pel·lícules d'aquestes de la Guerra Civil o del final de la guerra... Vull dir que es fa des dels altres departaments sobretot, sobretot el departament de llengües, de Llengua Catalana i Castellana i Literatura.

**- Però en principi la sortida la coordines tu?**

Sí, la coordinem nosaltres, el departament d'Història.

**- Quants anys fa que la feu?**

Aquí a l'institut des de que vaig arribar i, personalment, des d'abans del 2006. És a dir, jo vaig començar a fer l'estudi de 'La lluita antifranquista a Terrassa', vaig entrar en contacte amb exiliats terrassencs per l'elaboració del llibre 'La lluita antifranquista a Terrassa. Combat per la llibertat'. Vaig entrar en contacte a partir del 2003 amb aquestes persones i, quan vaig començar a treballar al primer institut que vaig treballar, que va ser justament a Viladecavalls amb la directora Teresa Vernet, li vaig plantejar "Teresa, hauríem de fer això. Què et sembla?" i em va dir que "endavant, fem-ho".

**- És a dir, fèieu rutes abans del MUME?**

Al 2008 va ser, sí. Al 2006 vam fer una sortida però va ser a Mina Canta i les platges d'Argelers em sembla recordar. Perquè personalment, ja et dic, entre el 2003 i el 2006 jo he estat abans de que estigués muntat Elna, abans de que estigués muntat el MUME... Abans de que estigués muntat tot això, amb la gent exiliada a França, sobretot a França, Rivesaltes ho vam estar visitant.

**- Quina ruta feu normalment? Perquè heu fet una mica tot, no? Tindries un arquetip?**

La ruta que fem és la que recull els espais de memòria més emblemàtics, que és la que a vegades jo he fet amb alguns amics que han vingut del País Basc i hem anat als llocs més emblemàtics. Comencem a l'Agullana, els Perxers, anem a El Voló al monument dels exiliats, anem a Mina Canta, pugem al Coll de Lli, baixem a Les Illes, pugem pel Coll de la Manrella... Una mica aquesta és la ruta que fem amb la gent del museu, i sempre feta amb vosaltres.

'Camins de l'exili', exactament.

**- Sempre feu camins? No feu mai per anar a Argelers, Elna...**

Això ho fem nosaltres després, pel nostre compte.

Lavors, amb vosaltres ho vam començar fent un dia, allò que dius "anem a veure, anem a veure! Anem allà a les platges, anem a la Mina Canta". I és el primer contacte que vam tenir, que vam pujar també a Coll de Lli i vam anar a dinar al restaurant aquell per primera vegada amb els alumnes de Viladecavalls, per cert. El que et deia, això és el que fem amb vosaltres. Vam començar un dia, dos dies, i ara estem tres dies.

Què fem a França? A França fem també els llocs emblemàtics. Els primers evidents són les platges d'Argelers o podríem anar a Sant Cebrià, són iguals; anem al cementiri de republicans; hem anat alguna vegada al museu que tenen les platges d'Argelers, amb una senyora molt simpàtica, passa que és molt petit el museu.

**- Però has vist que l'han canviat? Abans estava al castell i ara al poble.**

Hem anat allí, al poble sí. Que està molt bé però clar som molta gent i per acollir-nos a tots vam fer dos grups. Eren molt bona gent. Ja et dic, aquest any no hi hem pogut anar per qüestió de temps. I després d'aquests espais anem a la Maternitat d'Elna, és a dir, posem la importància de la Maternitat d'Elna en el conjunt del viatge. Si vols després parlem sobre per què considerem la maternitat d'Elna important. És a dir, en el patiment de la gent sempre apareix alguna llum d'esperança i creiem que Elna és important que els nanos ho vegin; el patiment, la brutalitat del que va ser i també el



que és una miqueta l'esforç de persones per ajudar a altres persones. I després, evidentment, Rivesaltes. Creiem que és molt important anar per una qüestió fonamental, que és entendre que allà van anar persones (republicans espanyols però també altra gent) per entendre què significa un complex de concentració i lligar això d'alguna manera amb la II Guerra Mundial, que pensem que és el punt que enllaça la II Guerra Mundial amb República. D'allà també persones són deportades a un altre lloc el qual no tornaran. Tampoc molts van tornar d'Argelers, precisament; malalties, condicions infrahumanes en les que van estar...

**- És a dir, relatiu a espais no us en deixeu ni un.**

No, i hem intentat sempre fer-ho, inclús quan anàvem dos dies, però dos dies era molt dur pels nanos.

**- Per tant, feu el territori que seria 'Camins' (entre Agullana, La Vajol, Jonquera) i després a França feu Argelers, Elna, Rivesaltes, Cotlliure.**

Sí, perdó, m'havia deixat Cotlliure.

**- Sant Cebrià?**

No, anem a Argelers i...

**- Portbou?**

Aquest any hem tornat per Portbou i hem anat a veure el tema de Walter Benjamin per primera vegada.

**- Portbou passa que queda una mica contra mar...**

Per als nanos també és molt especial, és molt impressionant.

**- Portbou és només per anar a Portbou.**

Sí, veníem des de França, un vent terrible, i a més hi vam anar en el mes de l'exili, quan es produeix el fenomen, entre finals de gener i principis de febrer. I realment els va impressionar.

**- Referent a les persones que hi treballen, els guies, a mi m'interessa que transmetis la teva opinió sobre, evidentment la capacitació i tot això, si són bons divulgadors o si el discurs que es desprèn de la persona i el museu és vàlid a nivell didàctic per vosaltres com a professors d'Història. Els dies que els has trobat els has vist capacitats?**

En general sí. Jo tinc dues qüestions a esmenar, et seré clar. Jo el que he vist és una millora pel que fa potser a les persones, però jo tinc records de persones que potser no tenien qualificació, que han intentat posar en marxa el tema de la Maternitat d'Elna, que no eren historiadors ni calia i, l'amor que hi posaven, la voluntat i l'esforç perquè allò acabés esdevenint el que és ara... Que jo considero que ha estat una millora inqüestionable però pel que fa al tema museístic, jo el trobo molt fluix i he anat amb alumnes, amb professors, amb persones dedicades a la didàctica amb el president de l'AMPA del País Basc, amic meu. Hem anat allà i hem vist que el d'Elna ha canviat substancialment però que es veu fluix pedagògicament i didàcticament.

Doncs recordo de les persones aquelles una voluntat, un interès i una forma de fer que era d'implicació molt personal. És lògic, és gent que vol recuperar la memòria, gent que té experiències vitals al voltant d'això. Després he observat que la qualificació de la gent és la correcta. Jo penso, sincerament, que crec que és una tasca per desenvolupar-la. Jo he vist a altres llocs del món per divulgar-la historiadors i historiadores. No trec mèrit de cap manera a la gent que fa turisme, perquè moltes vegades s'expliquen i molt bé. Però per explicar-se bé s'ha de conèixer la història.

Jo he estat aquest any a Lisboa, assegut allà davant de la comissaria de policia política portuguesa i he sentit explicar a un dels llocs una història que dic "mare meva, amb quina idea sortiran aquestes persones de la revolució portuguesa?". I la noia explicava amb ganes, però faltava la veritable història i això crec que és important. Llavors, crec que pot fer-ho qualsevol però jo penso que els historiadors estan més preparats per fer aquesta explicació. La gent que fa turisme i altres branques educatives també ho pot estar, però han de tenir el coneixement històric, i això no sé si hi ha alguna manera de comprovar-ho. I no cal que tinguin molt, cal que tinguin el nivell necessari, el que seria de Batxillerat, no cal més. No cal que siguin doctors d'Història, però que tinguin aquest coneixement.

Llavors, ens hem trobat en situacions així; bona gent explicant molt bé i bona gent sabent molt i no explicant tant bé, però en tots dos casos el que jo he anat veient és un grup de gent que té molta implicació emocional, i això és molt important pels alumnes. La implicació emocional, personal... No tant en modificar els fets històrics perquè agradin i quadrin amb tu, sinó en el sentit de transmetre la crueltat i la duresa de la situació, res més. Ja analitzarà cadascú qui creu que és responsable.

**- És a dir que tu, d'una banda, reconeixes la importància dels coneixements que ha de tenir la persona, l'educador o guia en qüestió, i d'altra banda el tema de la transmissió. Tu t'has trobat, generalment, que hagin tingut capacitat d'empatitzar amb els alumnes dins la capacitat dels alumnes, clar?**

Hi ha gent que sí, i que ho feia molt bé; gent que fa temps que no veig i que teníeu com a guies.

El que sí que et diré és una cosa: l'últim any a nosaltres ens va agradar, no et dic que no, però ens vam trobar una mica incòmodes. Vull dir, no vam veure tanta implicació com amb els anteriors, i no té res a veure amb la relació que teníem amb els altres. Jo rec que va ser que com a persona responsable, tenia la por de si pujar o no, queien quatre volves, són 400 metres, però estava com amb ganes d'acabar i sempre ho hem dit que, si han d'estar mitja hora més i val més diners els paguem però per aquests nanos és una experiència d'una vegada a la vida. Vosaltres la feu moltes vegades, i jo ho entenc. I algun any també ens ha passat amb algunes persones que tenien circumstàncies de no implicar-se tant. Aquell any, per exemple, no vam baixar a Les Illes perquè tenien por però bé, jo sóc el responsable i si passa alguna cosa assumeixo jo la responsabilitat i si cal ho signo en un paper. Al Coll de Lli sí que vam pujar. Després ja va començar a nevar una miqueta més fort, però bé.

**- Bé, aquí hi ha un altre tema que no entra a la meva tesi que és la qüestió de precarització.**

Abans sí que els companys que feien les rutes es quedaven sense cap problema alguns dies més temps i ara aquesta gent no i clar, a mi em sabia greu. I els vam dir a aquesta gent alguna vegada que si cal pagar més a aquestes persones doncs els hi paguem més.

Per això et dic, que quan vam anar els primers dies amb els guies, amb en Raimon que ara em sembla que va per lliure, vam tenir una experiència molt bona i amb els companys i companyes. Sobretot les companyes, a vegades les companyes ho feien d'una manera molt especial. En definitiva, tinc bon record, i també d'aquest període.

**- Bé, la qüestió és aquesta. És un servei precaritzat i al ser un servei precaritzat...**

I que la gent que hi ha almenys l'any passat és de turisme em sembla. Torno a repetir, no tinc res contra la gent de turisme.

**- Però sempre hi ha hagut gent de turisme. El que comentaves, per exemple.**

Però en canvi sabia, i li agradava! Era un bon divulgador.

**-Aquí hi ha un tema, i és que el servei educatiu no està a l'alçada d'un equipament com el MUME perquè no hi ha els mitjans, és així. Rotació, precarització... I la gent que és bona a la que pot marxar.**

Moltes vegades m'ho deia la gent: "que no està en Raimon, que no està aquest, que no està l'altre?" No me'n recordo dels noms però de les persones sí; si les tornés a veure me'n recordaria. Si les veies et diria doncs aquesta noia que bé ho va fer i que bé ho van passar els nanos. Però clar, la gent s'ha de buscar la vida. Si allà no hi ha una estabilitat, no hi ha una forma de fer correcta doncs la gent se'n va. I preparació de materials i de guies mira que podria fer-se...

**- Hi ha guies que entren i als dos dies estan treballant i les noies que tu has conegut últimament s'ho han trobat així i elles no tenen la culpa...**

No, no! Si jo tinc més queixa de la responsable del viatge crec que era, que la vaig trobar molt poruga. Clar, per als nanos és una vegada a la vida i si hi hagués un pam de neu... Però eren quatre volves i els nanos volien tenir l'experiència aquesta. També és un fet molt puntual.

**-Però bé a nivell didàctic i a nivell de com els alumnes aprofiten els coneixements de la sortida...?**

Sí.

**- I pel que fa a la relació amb coneixements o coneixements relatius i significatius, trepitjar territori... Tu com analitzes això? En quin grau consideres rellevant que un adolescent trepitgi territori per entendre allò que li diuen a classe.**

Jo sóc mestre i és allò d'aprendre a aprendre, i s'aprèn fent les coses, trepitjant. Això és el primer concepte. Estar en el lloc on han succeït els fets genera un mecanisme d'empatia amb la situació que no pots aconseguir a una aula. La gent quan va a Rivesaltes ara es troba els camins aquells, però jo he anat amb els nanos quan posava "interdite" i hem pujat a dalt, a dins, i allà no hi havia res més que com eren els camps i, quan fèiem el viatge de dos dies, era gairebé a última hora i això els impressionava profundament, m'ho deien. Quan entraven a l'autocar estaven bfff (*esbufega*) i "penseu en passar la nit aquí, el barracó aquest que està en peu i tingués les lliteres". Els impressionava.

Quan els nanos, quan les persones, estan en el lloc on han succeït els fets (jo no crec en energies ni històries d'aquestes, no crec que sigui això) la teva percepció s'impregna d'una realitat molt contundent, molt impressionant. Tot el que tu has vist a les pel·lícules, tot el que t'han explicat, tot el que t'ha explicat el teu avi o el veí o has llegit en llibres de memòries, quan estàs allà ho estàs palpant d'alguna manera. I sobretot en

espais on l'evidència encara és clara; a Rivesaltes o a Argelers t'apropes a la platja i ja està. I si ho fas a l'hivern amb el temps que hi ha...

I després, una experiència pràctica: posem una pregunta per triar a l'examen d'Història, de selectivitat, i una de les opcions a triar és l'exili, la imatge de la família Gràcia, i ho fan bé. Aquest any ja estan preguntant què pot caure, però per això no hi ha problema. Els nanos saben i tenen un relat del que ha succeït. Alguns tindran més contingut. Que si són 470.000, que si són la gent de tals partits, potser no dels noms però sí de qui són; republicans, rojos, el gruix dels exiliats. I això ho aprenen! I ho veiem als exàmens.

**- Llavors, en relació a això, a què aporta el patrimoni i les rutes; a nivell curricular què estudiem a segon de Batxillerat sobre la Guerra Civil? Si haguessis de fer un esquema de qüestions bàsiques que s'estudien i quines es treballen amb les rutes.**

Jo penso que, relacionat amb aquest tema, República i Guerra Civil, i primer Franquisme. És un terreny ampli. De fet, vam fer un llibre concretament al Vallès que era 'República, Guerra Civil i primer Franquisme'. Ara estem fent una altra història ja, tot dins d' 'Història del Vallès'. Jo vaig participar en l'elaboració d'aquest curs i d'aquest llibre. Era justament aquest període perquè creiem que és el que avarca.

Què estudiem? Estudiem la República Espanyola. Estudiem com els pobles, les classes obreres i treballadores de l'Estat Espanyol i unes classes més, el sector "intel·lectualitzat", classes mitjanes (cosa que em costa molt de dir perquè jo no acabo de...). Intel·lectualitzats doncs professors, advocats, funcionaris... Doncs com aquest conjunt de la població liquida la dictadura i implanta una democràcia, que és una república, és una república moderada. És que clar, per la gent, no tant per mi que sóc d'esquerres, per qualsevol persona i qualsevol historiador (i és el que hem de fer els historiadors davant la qüestió ideològica) és una república moderada. I expliquem això; la voluntat d'aquesta gent de construir un espai nou, democràtic, que no havia existit mai a Espanya. I el que fem és analitzar la lluita d'aquest conjunt de sectors per les llibertats, per l'autogovern, pels drets socials, pels drets laborals, pels drets de les dones... Com tot això es va concretar en el primer govern de la República, com tot això s'atura per part de la dreta, com aquesta aturada per part de la dreta ja quan aquesta s'esgota i per la corrupció cau aquest govern... Ja quan hi ha el tio del Front Popular aquesta dreta té clar que ho trinxarà, que això és, des del primer moment, des del 32, tenen clar que aquesta gent no pot dirigir el país.

Aquests sectors populars no poden dirigir el país. Doncs expliquem això, perquè es quedin amb aquesta idea. I això acaba per nosaltres, com ho explico jo, com ho dic al llibre i fa dies que ho discutíem amb un company, que Franco és un dictador. Que es diu al llibre però també ho dic jo també com a historiador. Doncs arribem fins al cop d'estat que intenta aturar aquesta voluntat de la gent de construir simplement un espai

democràtic assimilable a França, Anglaterra o altres països d'Europa. I és un període terrible, que és el període d'entreguerres i naixement del feixisme i, malgrat tot, aquí la República intenta... Cau la dictadura i mentrestant van apareixent a Europa règims feixistes, com a Itàlia, doncs aquí estem intentant construir una república democràtica.

És l'origen d'aquesta qüestió, ho hem treballat bàsicament aquí. Això, fora, es treballa menys. Aquest any hem fet alguna cosa amb Rivesaltes amb en Torrents, el company d'allà.

Què treballem després? La Guerra Civil. És a dir, com tots aquests sectors reaccionaris, bàsicament sectors militars, terratinents i l'Església, que són el nucli dur de la revolta juntament amb aquests grupuscles feixistes i tradicionalistes, són el nucli dur que la vol aturar. I això ho analitzem també nosaltres aquí. I això també es treballa per entendre que la guerra, com aquests sectors, intenten destruir la democràcia i com serà aquesta guerra d'aquests sectors que intenten destruir la democràcia serà la que generarà efectivament les morts, la repressió i l'exili d'aquestes persones. Llavors, efectivament estudiem totes les fases de la guerra, estudiem els dos governs, com es destrueixen a la zona franquista tota la llibertat i els drets que s'han adquirit i que va atorgar la República i que es va auto-atorgar per la voluntat popular i com el cop d'estat destrueix això, fins arribar a l'exili. I l'exili per nosaltres és el moment que explica...

És a dir l'exili nosaltres l'hem d'entendre de tot el que és abans. És a dir, l'exili és un fet cruent, terrible, inhumana, brutal... Bombardejos des de la costa a la gent que se'n va a exiliar, els avions... Una història terrible, inhumana. I aquesta història inhumana del final és que la persecució a aquestes idees, a aquestes persones, a la gent que vol construir un país nou democràtic, similar a altres, no vol fer la revolució; alguns sí, però la immensa majoria no. Volien un país diferent, que era el que votava la gent. Com que era diferent i, evidentment, hi havia sectors que volien una altra cosa, una miqueta més que una república formal, podríem dir, inclús gent dintre d'aquell govern; els socialistes i gent aparentment moderada també volien una república diferent.

Però bé, una república assimilable a la resta de països d'Europa i del món. Doncs és com aquesta gent, com aquesta voluntat és destruïda per part dels elements més conservadors i reaccionaris i jo crec que aquest espai ens porta a arribar allà. I quin és el final de la pel·lícula? Doncs analitzar la repressió, perquè aquella gent que està allà també es reprimeix. És a dir, la gent que s'exilia també es reprimeix: a França, el seu canvi polític per la II Guerra Mundial, o la gent que al final sent allò de "torni, torni" i molts dels que van tornar evidentment la immensa majoria no va ser afusellat, però la immensa majoria va passar per presó, va passar per camps, va passar per camps de classificació... És a dir, unes circumstàncies complicades, i alguns d'ells assassinats en sumariíssims.

**- I en el currículum ja suposo que centrant-vos més en el tema de l'exili, quins subjectes concrets apareixen? Independentment de com ho facis tu.**

No, no, no, no! El que et dic és el que fem, i està al llibre. Jo el que et dic és el que està al llibre.

**- Quin llibre feu servir?**

El de Vicens Vives. Jo faig servir un altre també, d'un amic meu, de Edebé em sembla que és.

Clar, és un apartat més el tema de l'exili. I qui apareix aquí en el llibre sobre el tema de l'exili? Aquí, bàsicament, clar... Considerem l'exili com un component bàsicament republicà i es parla, d'una banda i evidentment, de la gent que fuig per càrrecs polítics, dels familiars i els militars. Són els tres grans grups dels que parlem. Quan parlem dels republicans el llibre ens resumeix en concret qui són els exiliats, igual que els militars i en el cas del personal civil.

**- Una altra cosa, que és una mica més feixuga i avorrida... Una cosa seria la relació que hi ha entre el currículum, la Història i el que es fa a la ruta, i una altra cosa que m'interessaria comentar encara que sigui de manera indirecta és el tema de les competències. Tu, com a professor, perquè això, clar, és un model...**

Hem començat a treballar-les ara, les transversals, les que són de l'àmbit digital i de l'àmbit social.

**- D'acord, però tu quan proposes al centre aquesta sortida existeix alguna mena de memòria de justificació des de l'àmbit competencial o es fa únicament des de l'àmbit curricular?**

Des de l'àmbit curricular. Nosaltres ara hem començat però ho tenim fàcil, perquè els aspectes bàsics, tot l'aspecte social, tot el que afecta a la relació entre els alumnes, en la convivència, tot el que fa al coneixement històric, a l'empatia... Tots aquests aspectes que es treballen en aquestes competències transversals del tema social, encaixa perfectament. No ho he fet però, a veure, és fàcil de quadrar el que tenim a les competències amb el que estem fent.

**-Ara les que tinc aquí són les de secundària. A Batxillerat es treballa diferent?**

A Batxillerat no tenim, no hi ha. Joestic de cap al departament, un departament molt actiu, però ho faig, eh, ho faig; m'agrada dir les coses com són. I ara pel que fa al tema de la programació de Batxillerat és la mateixa que l'any passat, que ja l'han revisat. I aquest any és la mateixa. La que estem revisant i aquest any no hem acabat de fer,

perquè ha vingut l'inspector i estem en procés, és totes les noves competències. La que hem posat en marxa és la nova competència digital i la social, les altres encara no les hem posat en marxa. No vol dir que no les fem, les fem segur, però no les hem posat en marxa. Posar en marxa vol dir que tindran una qualificació cadascuna d'elles. Ja les hem vist, hi ha el programa aquest, el click-edu, que és el que fan servir les escoles (?) també ja el tenim posat, ja tenim les variables, etc. Llavors, a Batxillerat no està tot formalment.

**- Però és una mica contradictori, perquè teòricament l'educació competencial és una educació integral, multidisciplinària i amb un bagatge continu, des de la infantesa fins a l'adulesa. Que no s'entén que en un període tan important com el Batxillerat...**

Ja, però el Batxillerat és un ambient voluntari, llavors de moment no han començat per allà. Jo crec que es planificaran. De tota manera, també crec que l'orientació del Batxillerat bàsicament és perquè els alumnes adquireixin uns coneixements que són bàsics en cadascuna de les branques d'estudi per poder continuar els seus estudis universitaris. Jo, per exemple, quan abans no era obligatori Història d'Espanya al Científic, feia Història d'una altra manera. Jo sí que podia fer "fem un power point d'això", "veiem exemple aquesta pel·lícula" jo que sé, 'Tierra y libertad'. No hi ha problema, no fa falta córrer si no anem a selectivitat amb això però, clar, ara no. Ara jo no puc estar, com diríem, per hòsties; o caixa o faixa.

A mi m'ha faltat per poder explicar aquest any la Transició. L'hem explicat amb els alumnes (?), Transició i la part econòmica del Franquisme. Aquests dies abans de selectivitat l'hem explicat, hem fet esquemes, etc. Doncs, clar, jo he d'acabar el temari i no per mi, sinó per ells, i sobretot a Ciències. Per què als Batxillerats els agrada tant la Història? A banda de que hi havia una gent molt compromesa, no és que els agradés, que també, sinó que a més a més sabien que si ells poden treure un 9 d'Història no deixaran d'intentar-ho. Sobretot a Ciències, també a Lletres però sobretot a Ciències. Si has d'entrar a depèn quines carreres necessites unes qualificacions, no pregunten si és simpàtic o poc simpàtic o empàtic, i això ens limita molt, la veritat. Però malgrat tot fem la sortida aquesta.

**- La gent de Ciències també hi va?**

Tots.

**- Si haguessis de fer una comparativa entre els alumnes que treballen la matèria i els que no, es nota en la manera de percebre els espais?**

Jo crec que la gent de l'àmbit social pot ser que tinguin nivells de qualificacions una mica més baixos, no dic que no, però veig una sensibilitat diferent en els nanos del



Social. Però també el que veig és que els nanos que tenen un ambient familiar on aquestes temàtiques que tenen un contingut ideològic evident i el contingut ideològic és democràtic... Perquè clar tinc uns alumnes que això és un poble petit i quan vaig a manifestacions me'ls trobo i a d'altres no me'ls trobo i que són potser votants més moderats o inclús gent de dretes. Doncs aquests pares, aquestes cases on tenen aquest compromís democràtic, aquest parlar, aquest recordar... Es miren d'una altra manera els fets històrics i socials. No dic que en els sectors populars sense aquest component no passi, perquè també els nanos aquí aprenen, aquí també socialitzen i s'adonen de la importància de les coses. Imagina't a una caserna de la Guàrdia Civil, com pots imaginar-te allà parlar d'això "doncs la meva àvia", "el meu tiet-avi, va estar a presó a Navarra"... Doncs en aquest ambient també et sorgeix, sorgeixen esclatxes on et surt aquest punt.

**- Hi ha un component ideològic familiar. I un component ideològic propi? Que tu diguis: mira, jo tinc aquests alumnes que són una mica "rojillos".**

Sí, i que els pares no ho són, per exemple. També succeeix.

**- Jo això ho veig, jo evidentment no sé qui són els seus pares, però jo a la que veig un noi/a que té els ulls com plats...**

Però a més portant banderes republicanes, que jo no n'he portat mai perquè sóc el professor. Però les han portat i s'han fet fotos amb banderes republicanes. Tinc un alumne que està a esquerra, major d'edat, i un altre que està més en aquest moviment llibertari i també la portava.

Per això dic que el que té aquest component familiar, que jo dic democràtic, més que d'esquerres, sí, però també conec gent que no és d'esquerres i té aquest component democràtic, de drets humans.

**- Una altra relació important i que segurament a tu també t'agradarà treballar és amb els immigrants, és a dir, tu tens un tant per cent d'alumnes immigrants. Com aquests immigrants perceben el fet dels refugiats, de l'exili, etc. Si són capaços a partir de les eines didàctiques dels museus (en aquest cas del MuME i de les rutes) de posar-se una mica en situació?**

Dintre del gruix dels alumnes de l'institut, els que arriben a Batxillerat encara no són majoria. Si hagués de fer un chi quadrat de quants nanos hi ha d'origen immigrant i quants d'origen no immigrant (per mi són tots iguals, però bé, per entendre'ns) veuríem que realment hi ha una certa distorsió perquè encara no arriben tants nois a Batxillerat. Els que arriben a Batxillerat tenen una formació i unes capacitats que els permeten entendre aquestes qüestions i posar-se a la pell d'aquestes persones; un

grau d'empatia elevat. I quan parlem de refugiats no cal gratar molt. On visc jo, al meu carrer, la meitat dels veïns són marroquins, amics a més, que portem gairebé 30 anys a Terrassa, allà estem els meus veïns, molts d'ells berbers i altres no. És a dir, aquests nanos i molts dels meus veïns han arribat com han arribat. Tinc veïns que porten aquí 30 anys que ningú els pot dir immigrants, perquè seria com dir-m'ho a mi, que jo he nascut a Cáceres i porto tota la vida aquí. Qui ens pot dir immigrants? Aquest és un element. I altra gent (ho dic perquè també tenim nanos que els seus pares porten molts anys aquí) però la gent que porta menys temps sí que té molt més la vivència perquè, ja et dic, la forma que té la gent d'arribar, el medi, no és la mateixa que la dels últims 20 anys que cadascú ha arribat com ha pogut, i això no es parla gaire. Això no s'explica i molts han vingut en pastera, evidentment, moltíssims. Llavors, pels nanos també és colpidor de veure.

Jo crec que tothom fa més o menys el mateix, intenta veure la semblança, sobretot amb el cas polític. En el cas de la gent que ve del nord d'Àfrica hi ha de tot; en el cas del Marroc és una immigració que té un fort contingut econòmic, en alguns elements també polítics, saharauís o gent del Rif, amazics, berebers... Però en general, el concepte aquest de la fugida, de la guerra, sobretot en l'àmbit musulmà, tot el tema de Síria, Algesires... Si veus la televisió d'Algesires o altres cadenes doncs estan molt informats i influïts per aquests canals, molts nanos els veuen.

Jo crec que ho viuen i fan la relació. Evidentment ho faran segurament per diferents motius, però en el fons és la mateixa situació: gent que fuig per dificultats econòmiques o polítiques, però gent que fuig. I la vivència d'aquesta gent també és per veure que la gent que està aquí ha patit molt i que algunes persones d'això se'n recorden. Que jo ja els hi dic, Catalunya és un país ric, Espanya és un país ric, però no us penseu que això és Suïssa. Aquest país ha passat gana, moltíssima gana. Jo que sóc d'Extremadura a vegades els hi dic, que el meu pare demanava per menjar i era treballador. I aquestes coses crec que ells també les senten com a pròpies i senten que la gent fuig i busca la sortida vital. La visita és útil per això, jo incideixo en això, però algú que no tingui tan clars aquests elements com jo o que fos més neutre, sortiria. A vegades jo ho verbalitzo, hi ha gent que potser no ho verbalitzarà, però els nanos faran la reflexió i acabaran parlant al professor d'això, segur, perquè tenen aquesta experiència, perquè ho veuen a la tele que els éssers humans estan fugint de llocs per la guerra.

Aquest sentiment de comunitat cultural jo el veig en els nanos. No veig altra cosa que comunitat cultural i ho verbalitzen, no té a veure amb cap altra qüestió d'una altra índole. No veig un Islam polític, veig un Islam cultural, igual que veig humanistes que no tenen per què desembocar en plantejaments antifeixistes, tot i que hi haurien de desembocar. Si tu ets humanista tens sentiments antifeixistes perquè el feixisme és l'anti-humanisme per natura.

He après molt també amb ells, moltíssim.

**- Tenim aquí un últim bloc més tècnic de les rutes que tindria a veure amb el tema dels materials que es fan servir. A nivell general com valoren el tipus de material que es fa servir a les rutes des del MUME, és a dir, quin tipus materials s'han fet servir que recordis (textos, audiovisuals...), usos que es fan de les plataformes patrimonials, dels plafons?**

Si vols especifiquem, però jo el conjunt el veig perfecte. Ensenyeu la imatge a la Mina Canta de l'ascensor. Un dia hi vam poder entrar que estava obert, doncs a mi em sembla perfecte. Un dia vaig pensar que podrien tenir-ne més i anar-les passant però vaig dir és igual, si algú la vol veure s'apropa. Hi podria haver detalls, però en general jo ho trobo correcte, igual que els plafons, igual que el vídeo, igual que el museu que la gent diu que és petit. Jo el trobo ajustat; podria ser més gros, tenir més imatges... Jo el trobo bé perquè clar, nosaltres el museu el fem servir com una mena d'introducció, una aclimatació al fet amb les imatges, on ja comencen a adonar-se'n. Igual que quan anem a la platja d'Argelers, amb els DINA-3 que feu servir, doncs els nanos se'ls van passant i veient, però tampoc és tan important, és més important estar al lloc.

El vídeo que fan servir al MUME, els plafons indicadors, el material que porten els monitors... El material vostre cap problema i el que utilitzem nosaltres és una mena de guia de viatge que té un fort contingut històric.

**- Els textos, per exemple, s'acostumen a llegir sempre? Testimonis... Els valoren bé?**

Sí, tenen aquest toc sentimental que és important també, el del sentiment. Per exemple, quan llegim el tema de Companys, quan associa la dreta, els enemics de la llibertat, tota aquesta gent que associa a Companys i a molts republicans a una certa línia ideològica... Doncs quan llegim la carta declara que és cristià i els sentiments cristians que demostra, i això a alguns nanos els sobta perquè hi ha aquesta contraposició, que la dreta diu "esto es un rojo enemigo de la religión", però els nanos musulmans també és curiós que veuen (?).

És molt útil per explicar aquests textos, i altres qüestions. Però aquest text és molt interessant per veure això, que la República no està en contra de la religió, ni dels musulmans ni dels cristians. La República és laica, no pot ficar-se en la religió de les persones. I això crec que moltes vegades queda clar. Els alumnes entenen que la gent té dret a tenir una religió, la que vulgui, que ens pot semblar una tonteria. I la República garantia que la tinguessin, inclús durant la guerra, al País Basc i a Catalunya, en certs espais va significar un problema. Una cosa és la guerra, però en el període anterior la República no té res contra les religions, i la prova és aquesta, que molts diligents republicans són catòlics i ho diuen.

**- És a dir que, en aquest sentit, un text tan concret com la carta de Companys permet fer una afirmació que és com que la República respectava les religions.**

La República no tenia res contra les religions, perquè la República ha de ser laica, és la que garanteix la religió de totes les persones de la República, siguin protestants, catòliques... La República el que ha de fer és respectar aquesta gent i permetre que puguin actuar. I també en el cas del text de Companys, el tema del fill, les persones amb capacitats diferents. Jo tinc al meu nebot que està en cadira de rodes. Doncs ostres, l'experiència del pare pendent del seu fill també introdueix un element de reflexió i, clar, jo l'aprofito per parlar del que a mi em sembla interessant. Però no només això, també quan parlem de coses molt primàries, del tema del camió, dels diners... Totes aquestes llegendes també mostren la realitat de la guerra; que allà hi ha uns diners, que hi ha uns recursos, com s'ha de protegir, que alguna gent quan acaba la guerra "de lo perdido saca lo que puedas"... Són moltes històries que un aprofita, que les tenim de cada any per als alumnes per introduir aquests elements. I els textos que teniu són útils i, si no, a vegades nosaltres també hem portat la reflexió.

**- El tema de la motivació teva per anar a les rutes. Entenc que hi ha un component professional (perquè vull que els meus alumnes coneguin l'espai) i quina part hi ha de motivació personal.**

Jo com a historiador, quan va posar-se en marxa tot el tema de la memòria històrica, a nosaltres ens va sobtar. Jo vaig treballar com a investigador a l'Autònoma i a mi em va sobtar una mica, perquè fer història és fer memòria, i ens en recordàvem dels derrotats. Jo faig història social, econòmica i política; història des de sota, la meua manera de treballar és aquesta i d'alguna manera per mi quan faig Història ja faig memòria.

Llavors, quina seria la motivació per mi? Ha estat bàsicament el de recuperar la memòria d'aquestes persones. És a dir, quan tu t'apropes a la República i t'apropes a aquesta realitat... En el cas del meu poble, a Extremadura, teníem proximitat a aquestes vivències, teníem una fossa comuna fins fa res. Jo sóc d'Herrera de Alcántara. Doncs jo havia anat allà de jovenet i als meus volts l'experiència de la guerra era molt traumàtica. A més el meu cas és molt curiós. Jo tinc dos famílies. La del meu pare que eren d'Alcántara, on la repressió va ser terrible, una cosa inhumana. La meua mare, en canvi, el seu avi estava a La Falange. Llavors jo al poble he tingut l'experiència d'anar, havia d'anar i anava de jovenet sempre a dinar a uns llocs, i a mi m'agradava, em convidaven. Jo era el representant, anava a l'estiu allà i hi anava. I havia d'anar a casa del tio Matías, que va estar quatre anys a la presó, dirigent jove del sindicat de la UGT El Despertar, però havia d'anar a dinar també a casa del cap de La Falange, una persona terrible, al cementiri han arrancat les lletres de la tomba la gent. Havia d'anar també a casa d'un altre senyor que aquest el va torturar una vegada el meu avi i aquest va anar

a defensar-lo, perquè era cunyat d'aquest senyor, del cap de La Falange, que eren dos germans terribles.

Doncs jo m'he criat en aquest ambient, d'haver d'anar als dos llocs i estar per exemple amb el socialista i que em digués "Manolo vé allá que te están esperando, que se van a enfadar, vete allí a comer", perquè jo em liava a parlar amb el tio Matías, que era un socialista molt curiós, que semblava comunista. De fet, al meu poble, quan la presa de decisions democràtiques, l'alcalde és comunista. És a dir durant la guerra, tot el conjunt de la gent, quan hi ha eleccions guanya el Partit Comunista al meu poble. Després ja van passar al Partit Socialista com va passar a tot arreu i a Catalunya també; el PSUC i el PSC. Doncs aquesta és l'experiència vital meva, l'experiència humana i personal. Sobretot és conèixer aquesta gent i al meu poble és tan evident... És a dir, tota aquesta gent... I ara encara ho he sabut molt més que abans. Ara quan vaig fer un capítol d'un llibre que s'ha fet sobre la II República a Extremadura, en el meu poble les exigències de la gent són exigències pacífiques sempre. Okupen les terres, ve la Guàrdia Civil i diu "es que estas tierras, según el decreto de reforma agraria, son nuestras", "sí, però tenéis que iros", doncs marxaven, no s'enfrontaven a la Guàrdia Civil, era una forma de fer legalista.

Bé, quan esclata la guerra evidentment la resistència que es plantegen és mínima. Els carabiners se'n van al poble del costat on hi ha una resistència petita i hi ha onze morts. Al meu poble se'n va tota la gent a baix, al riu. Ara està evidentment molt més ample, hi ha pantà. Abans el riu era més petitó però era difícil creuar-lo a l'hivern. Doncs la gent se'n va al riu, creuen per allà i passen a Portugal i finalment es lliuren a l'octubre, però no són afusellats, van tots a la presó, al Fuerte de San Cristóbal. I veus a aquestes persones ho fan tot de manera pacífica, democràtica... Militar per un nou món i ara arribes allà als 70 i t'ho expliquen i tu aquí estàs amb la gent del PSUC, gent comunista. I t'ho expliquen i parles amb la gent i hòstia, quan faig Història i a Història analitzes la República doncs veus això, una voluntat simplement democràtica.

Jo quan em plantejo fer això és bàsicament a partir del projecte de memòria històrica que es va fer a Terrassa, que vaig coordinar jo, el tema del projecte aquest que es a partir del 2003-2007, és quan estem embolicats amb aquest projecte. I a partir d'aquest moment quan ja canvio de feina i entro a treballar a ensenyament em plantejo que cal explicar-ho, la República té una importància. I coincidint amb el 75è aniversari fins i tot ens vam animar a fer una web que no vam acabar, amb els nanos, que encara està per allà penjada, amb diferents aspectes. Doncs es van fer coses, començo a fer coses. La implicació per mi és, en aquell moment una qüestió molt humana. Inclús en un període de temps que no tenia una militància activa i estava menys implicat. Sempre he estat implicat, però menys activa.

La motivació té aquest origen familiar, personal, d'experiència de la guerra, de com es planteja allà la guerra, de qui són uns i de qui són altres, que si a mi m'agradaria estar en un bàndol però tinc família a l'altre, i malgrat estar mon pare a la caserna doncs també tinc la visió de l'altra gent i la valoro. Això és l'element que seria el precedent i el detonant, per mi, la investigació històrica; quan estic fent Història i em poso a dirigir un projecte aquí a Terrassa, un projecte de la memòria antifranquista a Terrassa com a coordinador del projecte. I aquí és quan veig evident que s'ha de transmetre i quan entro a l'institut ho faig, i ho faig bàsicament per la defensa de valors democràtics i avui en dia et diria també com a lluita antifeixista. És un principi bàsic de totes les persones demòcrates i per ser demòcrata s'ha de ser antifeixista. És recordar la lluita d'aquestes persones, pacífica, democràtica, de defensa de valors i drets humans.

**- Consideres el MUME un museu antifeixista?**

Jo crec que té un fort contingut antifeixista. És a dir, les imatges que tenim a la part de baix jo crec que denoten clarament la línia ideològica del MUME i torno a repetir que jo crec que qualsevol persona demòcrata ha de ser antifeixista. Podem entrar a discutir si volem d'altres dictadures i societats dictatorials, règims autoritaris o règims de poder popular que han intentat construir societats diferents i més justes i que han caigut o no han caigut i que són més o menys autoritaris, podem parlar del que vulguem.

Comparar-ho amb el nazisme o feixisme són anys llum i, alguns dels règims que podríem equiparar hauríem de veure molt bé qui estava darrere d'aquest règim, perquè això per exemple no va passar a Vietnam, això va passar a Cambodja i és Vietnam qui finalitza aquesta dictadura criminal que hi havia a Cambodja. Vull dir que aquesta països haurien de reflexionar sobre cada cas. Alguna gent m'ha dit "tots són iguals!" oh, tots són iguals tots són iguals... Jo sincerament crec que no i la qüestió és analitzar-ho. Una altra cosa és que estigui bé, que això evidentment no ho diré perquè no ho penso. És un contingut de valors humans i avui ja podem utilitzar el terme antifeixista.

**- Sí, bé, teòricament en els motius de fundació del Memorial Democràtic està reivindicar els valors de l'antifeixisme. Per tant...**

És que els valors de la democràcia no poden ser uns altres que els valors antifeixistes.

**- Anem acabant, últim tema. Quin treball previ feu i com el feu i quin treball posterior, si és que en feu?**

Nosaltres depèn en quin moment estem en un punt o un altre i aquest any per exemple quan hi vam anar no havíem arribat a la Guerra Civil. És a dir, vam haver d'improvisar. En conseqüència què vol dir? Que vam fer una mena de tall històric i vam

dir: mireu, tota aquesta lluita d'aquestes persones que ja us explicarem va acabar malament en el sentit que la repressió va caure sobre ells i un efecte de la repressió va ser l'exili de les persones. Llavors vam fer una petita introducció d'això, molt petita. Normalment ens encaixava, però quan no encaixa hem de fer aquestes jugades, introduir aquests elements de reflexió. I després, quan tornem, hi ha un exercici que els plantejem que després serà la pregunta que sortirà als exàmens que fem nosaltres de selectivitat; la fotografia i analitzar l'entrevista de la família. Per una banda la fotografia i per altra banda el text a analitzar. Això aquí i quan fem els exàmens nosaltres. Com que fem els exàmens igual que a selectivitat aquesta és una pregunta que surt. Vull dir, que tu si t'ho has escoltat i currat pots treure dos punts i mig i molts ho fan, agafen aquesta pregunta, perquè és més de relat.

**- I després feina posterior?**

És aquesta, aquest treball.

**- Des del MUME mai us han donat materials per treballar abans ni després?**

A veure, fem la valoració del viatge. Amb la companya de la classe d'Història fem la valoració de la sortida. Es parla, vull dir que sí que ho fem, però no hi ha temps material de fer més. Ara, això sí, el treball aquest es fa.

Marc Mestres

Sabadell | 30/09/19

Soc en Marc Mestres, professor de Socials i Geografia a 4t. d'ESO i 2n. de Batxillerat. Dono Socials a 4t. d'ESO i Història del Món contemporani a 1r. de Batxillerat i Història i Geografia a 2n. de Batxillerat.

**- Ens podries descriure el centre?**

És una escola del centre de Sabadell força homogènia en quant a perfil dels alumnes, molt familiar, fins i tot des d'un punt de vista endogàmic. Provenen de classes mitjanes principalment i ara comença a haver-hi una mica més d'immigració, més per l'administració perquè com que és codi postal del centre de Sabadell s'apunta gent del centre. És un centre concertat.

**- En quin context s'emmarca la vostra relació amb les rutes del MUME?**

Les fem des de fa aproximadament 10 anys a partir de la necessitat que vam veure de poder treballar el que fem a classe, respecte a la Guerra Civil Espanyola, i el Franquisme i amb el professor de Català vam arribar a la conclusió que el millor per conèixer el que treballem a classe és fer la ruta de l'exili. Llegim la maternitat d'Elna, per exemple. Llavors ells llegien el llibre i nosaltres fèiem la ruta dels 'Camins de l'Exili' i també fem la visita a la maternitat. Fem tres dies intensos a Catalunya i França.

En principi coordino jo l'activitat i el professor de Català més que res perquè és dels que coordina el projecte de recerca que fem a 4t. d'ESO, amb que marxem tres dies, i després treballem tres dies més a l'aula. I juntament amb les altres dues tutores de 4t. d'ESO són les persones que m'acompanyen i estem coordinats en aquest cas amb el professor de Català perquè ell ho treballa a la classe de Català i jo ho treballo a la classe de Socials. Llegim un llibre que és del mateix professor de Català que es diu "Ara que estem junts" que parla de l'exili republicà i a partir dels dos llibres que llegim i del treball que fem a classe llavors anem a treballar-ho sobre el terreny.

**- Tu quina formació tens?**

Sóc historiador i teòleg. En aquests moments estic fent un Màster d'Història Contemporània a la UB.



**- A l'hora de plantejar fer aquesta activitat entenc que hi ha una motivació professional, però existeix alguna personal?**

Bé, sí, evidentment el fet de treballar la Història de Catalunya i Espanya ha aportat que aquest projecte de recerca anés variant amb el temps. Primer era un dia de visita, es feien altres activitats a altres zones de l'Alt Empordà, però vam creure que era millor a nivell pedagògic i acadèmic centrar-ho tot en un mateix tema de treball i d'aquí neix el fer les 'Rutes de l'Exili'. Que a més a 4t. d'ESO si no vaig errat és una sortida que fan molts instituts, des de 4t. ESO a Batxillerat.

**- Sí, per qüestió curricular són els grups més nombrosos. Tu com a usuari acostumes a fer rutes?**

Bé, n'he fet. A vegades a nivell personal amb la família tot i que a vegades no tenen gaire èxit, perquè les meves filles protesten dient "és que sempre ens portes a veure pedres". Però sempre aprofitem allà on anem poder veure el llegat històric.

**- Llavors què entens tu per ruta històrica/patrimonial?**

És una eina que et permet conèixer sobre el terreny el que tu estàs treballant a classe. Per tant, és molt important per als alumnes que aquella teoria que tu estàs treballant, ensenyant o estan veient a través de documentals, la puguin trepitjar. Llavors penso que les rutes històriques són un element molt valuós de transmissió del coneixement històric, que no es quedi a l'aula sinó que els alumnes puguin dir "escolta, això que va passar fa 30, 50, 100, 150 anys, doncs nosaltres som protagonistes en aquest moment del mateix espai". I penso que d'aquesta manera, almenys amb l'experiència que tenim nosaltres, interioritzen molt més el contingut del que tu estàs treballant. Per tant, penso que les rutes esdevenen un element... Tant et dic pels 'Camins de l'Exili' com per 2n. de Batxillerat que me'ls emporto als espais de la batalla de l'Ebre, que també la vivència és molt diferent i tot el que puguin ser rutes d'aquest tipus és fantàstic.

**- Quines rutes feu quan hi aneu?**

En principi sempre fem la mateixa, perquè ens agrada. De moment allò que funciona. Normalment fem primer la visita al MUME perquè, tot i anar ben preparats de l'escola, visitem el MUME i ens fan la visita guiada d'1h15-1h30h i quan ja tenim el context històric de la visita anem a fer el Coll de Lli i refem el camí de l'exili.

Altres anys havíem anat a la Mina Canta però llavors ens quedava tot molt atapeït, amb molt contingut, i ja en els darrers anys preferim fer la visita al MUME i pujar al Coll de Lli i un cop a Coll de Lli fer l'activitat prevista i després ja ens quedem allà a dinar. A vegades els guies es queden amb nosaltres o baixen pel seu compte i nosaltres baixem més tard.

El següent dia anem a França i seguim el que seria el camí de l'exili. Anem a la maternitat d'Elna, perquè hem llegit el llibre a classe i perquè coneguim una mica les conseqüències de l'estada a Argelers. Després anem a Cotlliure on visitem la tomba de Machado i fem la lectura de poemes d'autors a l'exili com Pere Quart, el mateix Machado (que els poemes els han triat amb la professora de Català i la de Castellà) i havent dinat anem a Argelers i visitem la platja, anem al monòlit... I en funció del temps anem al cementiri dels republicans i algun any anem fins a Rivesaltes si ho veiem bé.

**- Aquest segon dia el feu pel vostre compte?**

Sí. La visita a la maternitat d'Elna és guiada i la resta ho fem pel nostre compte i ho organitzem alumnes i professors.

**- Hi ha algun motiu pel qual comenceu per la maternitat?**

En principi per l'horari, perquè a la tarda ja ens seria complicat i ens demanen que sigui d'hora.

**- Llavors coneixes més o menys tots els espais de memòria de l'exili dins del mapa?**

Sí, Déu n'hi do, perquè algun any Agullana també es va visitar, la casa on va viure Companys. Ens quedaria Portbou, la ruta Walter Benjamin, però centrem la visita aquí perquè no tenim més temps.

**- D'acord, llavors segons la teva experiència i percepció durant tots aquests anys, quin és o quins són els espais que més et transmeten o recomanaries?**

Ja et dic, el museu mateix ja és un espai... I ho dic per l'experiència dels nanos perquè primer, com tots els nanos, doncs és un museu i pensen que serà avorrit, però si fem precisament el MUME i la visita a Coll de Lli el primer dia és perquè són les que pensem que al nano li arriba més el contingut de la visita.

Un altre lloc molt especial pels nanos és la maternitat, però bàsicament perquè han llegit el llibre i clar, veuen i trepitgen l'espai físic de tot allò que han estat llegint. Diria que tant el Coll de Lli com la maternitat d'Elna són dos espais que... I la tomba de Machado també és molt emocionant.

**- Allò que ofereix el museu pel que fa a la durada, itinerari... Ho trobes adequat?**

Sí. En la meva experiència la temporització sempre és adequada, és flexible, perquè tenint en compte que ho treballem a classe he demanat en comptes de fer 2h de visita

al museu doncs fer 1h30. I no he tingut mai cap mena de problema i sempre he cregut la temporització molt adequada i molt bé.

**- Respecte als educadors/es quina valoració faries en general?**

En general molt bé. Ens hem trobat dies amb molt bons, amb coneixement del tema. I tenint en compte que és un camp en el que no s'estan gaires anys treballant allà, vull dir que hi ha molta mobilitat. Però molt ben preparats.

**- A nivell de continguts i coneixement i de discurs?**

De 0 a 10 un 8. Tot depèn del dia, però.

**- Si analitzem la capacitat d'empatitzar amb l'alumnat?**

En general amb gent competent. Sí que en aquests 10 anys potser ens hem trobat algun/a guia que no empatitzés tant amb els alumnes. Amb els adolescents de l'ESO a vegades costa empatitzar però en general força bé, no tinc cap queixa.

**- Creus que tenien capacitat d'adaptar allò que volien transmetre al grup?**

En principi han empatitzat i s'han adaptat i han sabut adaptar-se al nivell i tipus d'alumnat. També és veritat que si el guia té una bona preparació... En el nostre cas, i no és per tirar-me floretes, a l'haver treballat a l'aula els fragments de l'exili ja hi ha un cert coneixement de l'alumnat respecte a allò que se'ls està explicant. Però bé, jo crec que saben trampejar bé la situació.

**- El material que fan servir, el recordes?**

Material al museu no en cal, perquè ja està exposat, i a Coll de Lli a través de portafolis, informació, mapes, lectures de cartes que s'escrivien exiliats amb familiars, entre Companys i la seva dona... Un material que sí que és veritat que dius "fa deu anys que llegim les mateixes cartes i potser valdria la pena renovar...".

**- En un grup com el vostre, sí.**

Clar, nosaltres com que ens trobem cada any... També és veritat que no em molesta ni ho demanaré, però tampoc veig la necessitat de corregir això.

**- Àudio?**

A Coll de Lli no, al MUME sí, perquè els passen el documental.

**- Testimonis?**

Sí.

**- Quina valoració en fas?**

Bé, passa que a vegades queda una mica... A veure, la utilitat la veig, el tema és el públic que a vegades és cert que depèn de quins testimonis doncs... La carta de Companys per exemple. I també és cert que a l'hora que ens toca a nosaltres que és cap a les 13h o així, la seva psique està a una altra... Però bé. L'únic que miraria és anar renovant els testimonis però clar, jo hi vaig cada any.

**- Habitualment per qui són llegits?**

Pels propis alumnes, encara que a vegades costa una mica animar al personal a que els llegeixi.

**- Trobes que és millor que es faci així?**

Penso que així participen els alumnes de l'activitat.

**- En les rutes que feu guiades es fan servir els elements interpretatius del territori?**

Habitualment sí. El que passa que per exemple a Coll de Lli la placa que hi ha és la que hi ha, i al monument de Companys la guia hi fa referència. Depèn d'on ens col·loquem no estem allà, i en altres sortides amb visites guiades hem llegit plaques. Depèn del guia, perquè si el guia porta ja la informació sabuda i en sap força...

**- Si més no si que s'acostumen a fer servir com a punt de referència.**

En el nostre cas ja et dic, al Coll de Lli poca referència hi ha.

**- Hauràs vist l'evolució de Coll de Lli i que ara el terreny ha sofert un canvi paisatgístic.**

Sí, sobretot l'activitat ramadera en els darrers anys. La tanca que hi ha serveix perquè els alumnes puguin identificar la frontera. El que m'ha cridat l'atenció és això. Hi ha hagut explotació forestal també. Per nosaltres és un lloc que ens agrada, ens quedem a dinar allà i bé.

**- Tu quan fas la visita al museu fas una preparació específica o aprofites que el curs et va bé en aquell moment i seleccions data?**

Com que és una cosa del projecte de recerca va lligat a l'escola i per tant sempre es fa a final de curs. Normalment adaptem la data al contingut de la matèria, que de totes maneres el donem a finals de maig. No coincideix exactament l'explicació de matèria a l'aula amb el que seria el projecte perquè ja et dic, és una decisió d'escola i marxem a mitjans de juny.

**- Quina temàtica treballau a 4t. d'ESO en concret sobre Guerra Civil i exili?**

Fem tota una unitat didàctica que es diu 'Guerra Civil' i abans hem fet República. Mira, el CV de 4t. ESO és Món Contemporani i va des de Revolució Francesa fins a l'actualitat pel que fa a Catalunya, Espanya, Europa i Món. Llavors, de totes maneres, jo organitzo el CV de manera que puguem treballar seguit II República, Guerra Civil, exili i Franquisme, perquè no està ordenat així. Faig una gran unitat que la treballem des de diferents àmbits (treball bastant important des de la fotografia, per exemple). La Guerra Civil Espanyola la treballem a l'aula però no des dels continguts habituals sinó que ho fem a partir d'una fotografia de la Guerra Civil que cada grup d'alumnes tria i ho treballem a partir d'aquí. L'exili sí que ho fem amb un parell de classes, sobre què és, els tipus que hi ha...

**- Llavors a nivell curricular què et trobes que aporta l'experiència de les rutes?**

En principi és el que comentàvem. A mi em permet que vegin, coneguin, trepitgin i visquin alguna cosa que a l'aula els queda molt teòric. En el moment que tu pots estar a Argelers, en el moment que tu pots estar a la maternitat d'Elna o al camp de Rivesaltes veuen sobre el terreny allò que has explicat o que ells han treballat.

**- A nivell competencial això es té en compte a l'hora de triar les sortides?**

En principi la línia una mica de tot el cicle d'ESO aniria en aquesta línia i en el nostre cas a 4t. d'ESO ens agrada tot això de conèixer i trepitjar espais de memòria.

En el nostre cas amb 4t. ESO també anem al Born, ens agrada treballar què era la Barcelona abans del 1714, que trepitgin els jaciments i que trepitgin el terreny, no que tot es quedi a l'aula amb uns continguts i que aquests continguts després i fins i tot puguin dir "mira, allò que vam dir o treballar ara ho veig o trepitjo".

**- Què aporta el patrimoni històric és el que comentaves. Ara anem al patrimoni dels espais de memòria. Què els aporta?**

Una mica conèixer... Quan anem per exemple als espais de la batalla de l'Ebre tu els has estat explicant als alumnes que una de les característiques de la batalla de l'Ebre és la guerra de trinxeres i quan ells veuen o trepitgen una trinxera museïtzada doncs

empatitzen més i són més sensibles amb la realitat del moment si no els queda lluny. Que a un adolescent els queda molt lluny...

**- Però més relacionat amb la memòria? Posaries al mateix nivell una guerra de trinxeres de la Guerra Civil amb un jaciment d'Empúries o trobes que aporta alguna cosa més?**

Nosaltres per exemple aquesta que t'he comentat és treballar la memòria històrica, és a dir, que no es perdin els fets passats. També anem a Empúries i allà veuen un altre tipus de jaciment. És important que per l'alumnat la memòria no sigui quelcom abstracte i que a través dels jaciments que treballem i de les rutes que fem puguin aprendre uns continguts que després transmetran i que no es quedi només en llibres de text.

Potser el que faltaria seria tancar el cercle i poder parlar amb gent que va viure aquells fets. Però bé, penso que a través dels espais la memòria es pot mantenir i a més crec que és un tema que està molt latent avui dia.

**- El concepte de memòria el treballes a classe?**

El treball sobretot a 2n. de Batxillerat. A 4t. en faig referència. A veure, com a concepte el treballem, però a 2n. de Batxillerat el treballem molt més quan fem sobretot el Franquisme i la Transició i parlem de llei de memòria històrica, etc. A 4t. ESO no tant, perquè tampoc tenim molt temps.

**- A 2n. de Batxillerat m'has dit que no teníeu tant temps per fer les visites, que anàveu al COMEBE.**

Sí, anem al COMEBE.

**- A nivell organitzatiu com es munta la visita? Contacteu amb el museu, etc., però a part d'això com a coordinador tens algun tipus de contacte per aconseguir materials, etc.?**

Bé, en principi com que fa força temps que la fem, contacte previ no hi ha més enllà de: l'excursió es dissenya al setembre. Ara jo en aquests moments ja tinc el museu emparulat i la maternitat també i, a partir d'aquí, el contacte amb el personal del centre és aquest. Sí que és cert que al maig fem un contacte recordatori. Com que la sortida, almenys la del MUME o Coll de Lli i maternitat funciona i ha funcionat molt bé fins ara tampoc tenim la necessitat d'establir cap més.

Material és el que demano a l'aula. En el cas del COMEBE sí que ens donen un material que entra en el *pack* de la visita guiada i que donem a cada alumne, però MUME no demanem material previ perquè ja ho treballem prou a classe.

**- Quan aneu allà on us quedeu a dormir?**

A una casa de colònies, a Pontós. És una casa de colònies on hi cabem nosaltres, la sort que tenim és que no hi cap ningú més. I el fet d'anar repetint cada any el contracte de la casa és perfecte, les necessitats que tenim ens les resolen i estem molt contents i des d'allà amb autocar ens anem movent. L'últim dia sí que no fem res relacionat amb res pedagògic, l'últim dia és...

**- I els alumnes són capaços de dissociar què és temps d'oci i què és temps de feina?**

Saben estar pel que han d'estar. Ja hi ha un pacte previ amb l'alumnat perquè nosaltres amb 4t. d'ESO no fem viatge de fi d'estudis perquè es fa a Batxillerat, llavors ja està una mica pactat. Altres anys era una sortida molt de treball, de matí i tarda, aleshores ja tenim el compromís de treball en les visites que fem i llavors hi ha les parts d'oci quan estem a la casa de colònies on hi ha piscina, on fem activitats i jocs de nit...

Vull dir que barregem la part pedagògica amb la part d'oci. Això és dimecres, dijous i divendres; dilluns, dimarts i dimecres següent ho treballen a classe, treballant un tema dels que han sortit al projecte de recerca i acaben amb una exposició oral que fan tots els membres del grup amb el mitjà que vulguin on expliquen allò que han treballat als seus companys i que té a veure amb els camins de l'exili. En total són 6 dies, no només els dies que estem al terreny sinó que després són tres dies més a l'aula.

**- Voldries dir alguna cosa més?**

En principi de la visita de 'Camins de l'Exili' només tinc aspectes positius a comentar, si no no repetiria. I és un tema que penso que està ben treballat. Sí que és veritat que si hi hagués més recursos econòmics doncs es podria fer més. Però jo crec que fins i tot ho giraria i diria que és com un miracle, perquè joestic molt en contacte amb els guies i en parlem i també amb el COMEBE i ja dic, potser és un miracle que es fa amb els pocs recursos que hi ha avocats en aquests tipus de visites i espais de la memòria.

Mercè Blasco

Sant Fost de Campsentelles | 1/10/19

Sóc la Mercè Blasco Soriano, professora en plaça de Llatí a l'INS Alba del Vallès aquí a Sant Fost i he donat Socials, per això vaig gestionar la sortida aquesta de les rutes de l'exili. Vaig ser cap de departament els dos anys i ens van insinuar que seria una ruta interessant pel temari. Llavors vam decidir provar i ens va agradar.

**- Amb 4t d'ESO, oi?**

El primer any va ser amb 1r. de Batxillerat i després la vam canviar a 4t. ESO.

**- Tu ets professora de Socials o de Llatí?**

No. A Batxillerat i 4t. d'ESO sóc professora de Llatí i depenent de les necessitats del centre a la resta.

**- Per tant no estàs formada en Història.**

Tinc un màster en Arqueologia però no tindria gaire connexió amb el contingut de les rutes pròpiament dites.

**- I com és que vau prendre la decisió de fer aquestes rutes?**

Perquè va venir un professor, precisament un de Filosofia, que ja l'havia fet en un altre institut i ens va suggerir que per la temàtica que es donava a 1r. de Batxillerat, que és la mateixa que es dona a Socials de 4t. d'ESO, podia ser una sortida intradisciplinària de manera que no només estigués implicada Filosofia sinó també Educació Física, perquè s'ha de caminar molt, les Llengües perquè també anàvem a Cotlliure a veure la tomba de Machado, com el professor d'ètica pel tema de l'exili, a Socials... I amb Francès, també. Llavors era una sortida que la podíem vendre molt bé i que podria estar molt recolzada per diversos departaments i no hi ha moltes sortides que compleixin aquests requisits. Llavors ho vam provar i de fet ho hem intentat diferents anys; dos han sortit.

**- I aquest centre i municipi quin context tenen?**

Estem al costat de Mollet. En un principi era una extensió urbanística de segon habitatge de Mollet i de Santa Coloma fonamentalment, i després quan va arribar una certa quota de gent es va escindir i ara resulta que aquest institut amotina el poble de



Sant Fost, el de Martorelles i el de Santa Maria de Martorelles. Serem més o menys un 10.000 habitants entre aquests municipis.

**- És un centre públic? Quin és el perfil de les famílies?**

És un centre públic. Tenim poca immigració i la que tenim és del nord d'Àfrica o sud-americana, però poca. La sud-americana està molt integrada. La del nord d'Àfrica aquest any precisament hem tingut molta gent nouvinguda i hem fet aula oberta, perquè fins ara no havíem tingut aquesta necessitat. Gent del país o de fora però bastant integrada.

**- Recordes quina activitat vau anar a fer?**

Sí, vam anar a veure el museu, d'allí vam sortir a Agullana i vam fer també la ruta fins a la frontera mateix a Coll de Lli. La vam fer només fins allà perquè teníem un alumne amb certs problemes de mobilitat, llavors com l'havíem de fer caminant, volíem que els alumnes visquessin això. Clar, la vam fer al maig. La vam fer fins allà i vam tornar.

Al segon any ja no teníem aquesta trava i la vam fer fins Les Illes anada i tornada. Després vam anar a veure la Mina Canta, La Vajol, Argelers i Cotlliure i el cementiri de l'exili.

**- Vau fer dos dies?**

La primera vegada va ser una maratón perquè vam fer una nit i dos dies. Els mateixos alumnes, que aquest any havien estat els de Batxillerat, van dir que els havia agradat molt però que ens recomanaven fer-ho una mica més llarg i de fet ara estem fent dos nits i tres dies, per poder gaudir més i que ells també tinguin una mica més d'esbarjo, perquè clar era tot marxa, marxa, marxa...

**- Com definiries una ruta o itinerari patrimonial?**

Fer una ruta d'aquest tipus indica una conscienciació perquè vulguis o no l'època en la que anem no és en la que van anar ells, les necessitats que tenim no són les mateixes que tenien ells i, clar, se'ls ha de fer una conscienciació molt clara. Intentem en la mesura del possible que emocionalment ho visquin. Llavors, va molt bé la primera visita al MUME perquè això sí que té una feina molt interessant i ho aconsegueixen amb imatges i tal; que siguin capaços com a mínim d'intuir i que vagin amb respecte, que no per estar a la natura ja és una ruta campestre, no. I després a mida que ens anem conscienciant anem mirant i sentint el que ells van sentir i veure el privilegi que ells tenen d'estar on estan perquè malauradament hi va haver persones que van pagar un preu.

**- Això ho aconseguíu?**

Sí, jo crec que sí. Un any van anar amb una conscienciació molt clara perquè clar, fa dos anys, al 2017, van tenir una condició política contemporània molt concreta i ho van viure de manera molt directa tot. I l'any passat jo em pensava que la cosa no seria tan sensible però igualment es va aconseguir.

**- Quin dels espais visitats t'agrada més o recordes més?**

Jo diria que no visitat, perquè totes les coses tenen un punt que fa que quan acabes el resultat sigui el que és perquè estan totes. Per exemple, a Argelers per què és important anar a la platja? Perquè viuen en primera persona la calor, la sensació... Els costa una mica imaginar-se perquè clar, veuen turisme, no veuen tanques... Però en el moment que són conscients gràcies als testimonis que es llegeixen doncs els cala. Després un altre que m'agrada molt és caminar. De tant en tant els vaig preguntant com van caminant perquè clar, són urbanites, llavors en el moment que han de caminar hora i mitja i sense motxilles doncs "ara imagineu-vos amb fred, després de kilòmetres, carregats, amb gana..." llavors van interioritzant.

**- Per tant valores més el conjunt?**

Sí, perquè si treus la primera visita al MUME, llavors com consciències? Si treus la ruta...? Per exemple l'any que no la podíem fer per la discapacitat de l'alumna, vam fer un tros però la vam fer perquè la idea era que fossin capaços de sentir-ho.

**- Com vas veure els educadors/es?**

Van ser diferents. L'any passat per exemple vam anar amb un grup francès i vam tenir la immensa sort de tenir una guia francesa, per la qual cosa vam fer dos parts, en francès i no. Llavors els de francès estaven molt més motivats perquè podien reforçar això de la llengua. Amb els guies no he tingut mai cap problema, potser a la maternitat d'Elna hem trobat a faltar que algú ens guiés més per dins perquè sí que hi ha plafons però tenim alumnes que són una mica ganduls.

**- No vau tenir guia?**

A la primera no i a la segona només des de fora. Ens van portar allà, ens va situar, vam veure el documental... Però costa perquè clar, està buit. A la segona vam tenir una mica de guia però també ens hagués agradat que ens guiés per dins.

### **- A nivell de continguts els veies preparats?**

Sí. Tenim un perfil d'alumne bastant heterogeni i el primer any ho vaig entendre i els alumnes també ho van entendre, que el que es volia potenciar era la vessant molt catalanista i clar, també alguns van dir que per aquí van sortir migrats que no eren catalans, que venien d'altres bandes. Potser també dir-ho és una mostra que en el moment de l'exili no hi ha colors, homes, dones, províncies, etc.; allà tots s'ajuden. I clar algun sí que em deia que es veia una mica el "plumero", per què no parlen d'altres que van parlar per aquí? I llavors tu penses que potser també falta això. I em van fer aquesta crítica, no desmereixent però em van dir "ei, que també va passar gent que venia de fora" i que precisament van ser ajudats per la gent que estava aquí i en honor de la feina de fora i la feina de feta de la gent que estava aquí doncs...

### **- A nivell de tractar amb l'alumnat, aquests guies trobaves que tenien capacitat d'empatitzar?**

La gran majoria sí. Potser hi havia algun que semblava que s'hagués aixecat amb un mal dia, però això ens passa a tots. Els conductors d'autocar també eren molt agradables. En general...

### **- Trobes que els guies tenien la capacitat de transmetre el nivell adequat a l'alumnat?**

Com primerament fan un sondeig de què saben suposo que es van aclimatant. Ara em ve al cap una persona en concret que jo no la vaig tenir, no estava al grup que jo portava, però sí que em vaig adonar que els alumnes no participaven i clar, què van fer els alumnes? Es van tancar; els alumnes no són tontos. Doncs amb aquesta persona no interactuaven, la senyora explicava i ja està. I els dèiem als alumnes "però pregunteu coses i així" i ells deien que preferien que no. També és veritat que va ser una persona que només va venir un dia i després venien a mi i em preguntaven i jo els explicava. Però en general s'adequaven.

### **- Quins materials va fer servir l'equip d'educadors?**

Quan estaven al museu el material del MUME i fora, per empatitzar, intentaven llegir fragments de cartes, diaris, etc. de les persones que estaven o havien estat als diferents indrets. Algunes fins i tot portaven (recordo dues de les monitores) unes carpetes en les quals mostraven imatges del que explicaven (algun cartell, foto, fragment d'alguna carta d'un presoner, etc.) de manera que poguessin contextualitzar a les persones.

Per exemple quan vam anar a la Mina Canta ens van explicar quin era el cartell, la primera vegada per exemple ens van deixar entrar. Però sí, sempre amb fragments. Igual que nosaltres quan vam fer Cotlliure doncs portem els nostres poemes. Allà sí

que me n'adono és que a Cotlliure vam dir que ens deixessin i ja està, només ens van portar. Ho vam gestionar nosaltres.

**- Per tant imatges sí que es van fer servir?**

Alguns sí. Altres eren només texts llegits.

**- On es llegien?**

A Argelers a la platja (van seure i van llegir), a la Mina Canta, creuant la frontera (i de fet allà hi ha monument commemoratiu) i després a Cotlliure el que portem nosaltres. Perquè després a l'Agullana anem al centre d'interpretació. El que la primera vegada em va agradar molt és que el guia que teníem nosaltres ens va indicar les seus, els diferents edificis, que hi havia a l'Agullana, etc. Cosa que en el segon ho vam veure dins del museu però es va fer curt.

**- Era per qüestió de temps?**

No ho sé. Precisament les fem al maig pel temps, que els dies són llargs. Sí que ho vam substituir per una visita d'anar a peu, però a l'Agullana es poden veure tantes coses... Perquè allà va ser el centre de Catalunya i el País Basc.

**- Com valoren l'ús dels testimonis?**

Impacta molt. El que està receptiu està receptiu a gairebé tota la ruta, però per al que no aquests testimonis ens ajuden molt perquè són una font directa i clar, has de ser molt insensible perquè això no t'arribi.

**- I al teu alumnat sempre els arriba?**

Home, els preparem abans. Els professors de 4t d'ESO que entren els preparen. De fet, l'any passat em van passar una entrevista que es va fer a l'Assumpta perquè es conscienciessin, que havia publicat un llibre i també ha buscat molt els testimonis de gent que va sobreviure a condicions molt dures. És a dir, els conscienciem mentalment pel que es trobaran.

**- Qui els llegia?**

El guia preguntava qui volia llegir i provocava que ho fessin. A vegades hi havia testimonis que els llegia el guia, com per exemple el de la Mina Canta em penso.

**- Durant les rutes va fer servir els elements interpretatius?**

Durant la ruta caminant des de La Vajol fins Les Illes no, era caminar. Les guies al davant i el professor darrere fent d'escombra. Penso que ens vam aturar a la Mina Canta i en un altre punt per veure el panorama. A Coll de Lli només quan creuem. Allà sí que es va fer alguna lectura perquè hi ha el monument i es va dir que al monument es marca qui són les persones significatives que van passar per allà i es llegeixen un parell de testimonis però, mentre anàvem caminant, no. Bé, i a més allà ens aturem perquè dinem.

**- No sé si tu o els companys acostumeu a treballar a classe el concepte de memòria. En tens constància?**

Jo quan estic a 3r. ho faig. Normalment anem sincronitzats i sí, el que passa és que clar, per poder fer aquest concepte primer han de tenir uns conceptes previs: què és el que va passar i per què va passar. Perquè clar, parlar d'un concepte com aquest sense tenir uns referents costa. Llavors, primer has de mostrar els referents i després treballar el concepte de memòria, però és té la memòria per aquest aspecte i també per a tots els altres. No només el que va passar al 1930, segle XX, s'ha de tenir memòria i la consciència de memòria històrica des del principi fins ara per aprendre dels errors i també dels encerts; s'ha de ser positiu.

**- A nivell general què aporta el patrimoni a uns alumnes de 4t. d'ESO que no porti una aula?**

L'emotivitat ajuda a que els conceptes que expliques a classe es conservin millor i en el moment que tu fas les rutes de l'exili hi ha un grau d'emotivitat molt alt. Això fa que els conceptes es quedin per molt més temps que no només parlar i que ho vegin com si fos un aparador. Toquen, senten, palpen, viuen... I això se'ls queda dins. Clar, aquesta experiència molts d'ells no la tornaran a fer o sentir, però la tornaran a recordar, i això fa que d'aquests errors que vam cometre intentem que no es tornin a repetir; d'això es tracta. I de donar nom i cognoms al que va passar.

Al patrimoni qualsevol. Per exemple en el meu cas jo els explico el període romà i anem a Tarraco i els dic que és capital de l'imperi i els explico per què. En el moment que ells toquen un amfiteatre, expliques que allà va passar això o això altre, ho poden imaginar i per tant se'ls queda molt més fàcil. Evidentment no pots fer-ho a tot arreu, però s'intenta fer al màxim possible. Està comprovat que la memòria ajudada d'un factor psicològic es queda molt més i s'ha d'aprofitar. I el patrimoni ajuda a això.

**- Si parlem només dels espais de memòria, què creus que aporten?**

Per exemple una cosa que fa molt bé del primer dia al MUME és que quan parlen de l'exili que hi va haver a la península també el relacionen amb el que hi va haver a l'antiga Iugoslàvia o el de Síria i quin és el comportament que té Europa amb això. Llavors sí que aconseguim que arribi el missatge de que això li pot arribar a tothom. Doncs evitem que passi.

Anar a aquestes zones en les que els teus ho han passat et pot ajudar a entendre el que li està passant ara a altres persones i això ajuda a la qualitat de la societat, èticament.

**- Per tant ho fan bé?**

Sí, sí, per molt que ho expliquis oralment i que estiguis a classe no és igual que en el moment que ho senten i això es queda, els ajuda a ser millors persones. Per això la memòria històrica, tocant-la, ajuda molt, perquè aporta un plus que a la classe és més difícil a no ser que portis un testimoni i llavors és diferent.

**- Com va ser la qüestió organitzativa amb el museu?**

Nosaltres ho vam fer el primer any i vam repetir. El primer any jo els vaig dir "volem fer això, això i això, com ho gestionem?" Perquè clar jo vaig preguntar i em van dir les rutes que tenien i jo vaig dir "doncs mira, d'aquesta m'agrada això, d'aquesta això... Podem fer una ruta diferent amb el perfil que nosaltres volem?" I ens van dir que sí. És a dir, nosaltres teníem la ruta literària, de la memòria, dels exiliats... I llavors aquest any els he tornat a trucar i els he dit que volia fer aquesta mateixa ruta. Però això és una gestió que ells es fan.

A nosaltres ens interessa doncs potser no tota una ruta d'una manera, ens interessa una cosa molt específica i com que ho aconseguim doncs repetim. El primer any vam fer en dos dies i ara ho fem en tres.

**- Alguna cosa abans de tancar?**

Doncs mira, perquè vegis que ho fem a la carta, el primer any vam dir que anàvem un grup molt important de l'assignatura de Francès, que si teníem la possibilitat de tenir un guia en francès i la vam tenir francòfona. I aquest any he demanat que ens agradaria repetir-ho i em van dir que aquella persona ja no hi era però que no em preocupés, que ja trobarien a algú. Llavors, ens ho fan a la carta. Jo no sé si altres ho han sol·licitat, però nosaltres ho vam demanar, ens ho van concedir i hem repetit.

Mercè Trabal

Girona | 2/07/19

Em dic Mercè Trabal, estic de professora a l'Institut Carles Rahola, tinc una plaça de psicopedagoga i a dins d'això he fet moltes feines diverses. L'any passat, que és quan vaig fer la visita al MUME i el camí de l'exili, estava fent Cultura i Valors Ètics a nivell de 3r. d'ESO.

**- Com és l'Institut Carles Rahola?**

Té un perfil de barri que havia estat un barri de barraques a dins de Girona, que es creen unes cases adossades d'aquella època sense aigua, llum ni res i ha anat creixent. Nosaltres tenim molts alumnes que són néts d'aquells que hi van anar, tenim alumnes de nova immigració (aquests n'han marxat i han vingut de nous) i per altra banda tenim alumnes provinents d'un dels barris de nivell més alt que és el barri de Fontajau on hi ha cases unifamiliars, algun xalet i demés. I fins ara teníem nens transportats però teníem moviment.

És un institut públic de la Generalitat. Hi ha cinc nivells de cada curs d'ESO, hi ha Batxillerats (hi solen haver 4 grups) i hi ha un PFI. És un institut de relativa nova creació i edifici, perquè l'edifici abans estava juntament amb un altre que era el Narcís Xifra, als antics salesians d'aquí Girona i després es va traslladar aquí al barri.

**- En quin context es crea la sortida aquesta? Sou vosaltres qui decidiu coordinar-la?**

A l'ESO hi ha Religió i hi ha Ètica. En el nostre institut majoritàriament la gent fa Ètica, hi ha molt pocs nens que facin Religió i amb aquests nens que fan Religió és molt fàcil fer sortides i, per tant, sortien i anaven una nit a dormir fora. Llavors, una reivindicació que hi havia per part dels nens i de les famílies és que es fes una sortida. Això ja feia temps que es demanava i jo ja era el 2n. any que ho feia, ho havien demanat l'any anterior, havien fet sortides d'un dia anar i tornar però de quedar-nos fora no. Llavors, aquest any vaig pensar que mira, responent a la demanda dels alumnes i als 80 anys de l'acabament de la Guerra Civil i als problemes dels refugiats doncs era un bon moment per fer-la.

**- És a dir, s'emmarca en l'assignatura d'Ètica dels alumnes de 3r d'ESO?**

Exacte, sí. És sobre el tema general dels refugiats, abans i ara.

**- Va ser una qüestió professional o va ser personal també?**

Ah, no. Bé, jo sóc partidària de que tot el que es pugui veure s'ha de veure, el que passa és que als instituts és molt complicat perquè mous molta gent i, aleshores, és clar... Moure tota aquella gent, 125 alumnes, és molt complicat a tot tipus de nivells. Llavors, motivació personal sí. El meu pare havia estat del bàndol republicà, havia estat represaliat, tancat, i la meua mare havia estat a un camp de concentració i això era una cosa de la que no se'n parlava. També sempre és un tema que m'ha interessat i penso que és important en els moments en els que ens trobem que recordem que tots hi hem passat i que hi podem passar i que, per tant, hem de rebre bé als que s'hi troben.

**- Quina ruta vau fer?**

Nosaltres ens la vam fer una mica a la carta. Vam anar al MUME. Els va encantar als alumnes (jo ja el coneixia i ja sabia que bé). Prèviament ja s'havien treballat tots els conceptes de Guerra Civil, Franco, exili... S'havia fet tot un vocabulari perquè, si no, no sabien què anaven a veure. Llavors vam fer MUME, vam pujar fins a Coll de Lli perquè havíem de pujar fins a Mina Canta però el problema que hi havia era que l'autocar era massa gros i no passava i aquell dia estava a punt de ploure i no vam anar-hi. Llavors, vam anar fins a Coll de Lli, vam anar fins al Coll de la Manrella, també a La Vajol a l'escultura de l'exili i vam estar acompanyades per dues monitores que són les mateixes que ens van rebre al MUME i excel·lent.

Vam pujar fins a Coll de Lli i vam tornar, vam dinar a l'hostal de Coll de Manrella i vam anar fins al coll perquè allà hi ha l'escrit d'en Carles Rahola en el temple de la pau i aquest any era també l'aniversari de l'afusellament de Carles Rahola i nosaltres ho havíem treballat anteriorment a l'institut.

Vam anar al MUME, a Coll de Lli, fins l'hostal de Manrella, Coll de Manrella, tornar, vam anar a La Vajol... Perquè era un dia que no acompanyava gaire. Després vam anar a Argelers, vam dormir-hi. Vam anar fins al camp (aquest any com que eren els 80 anys hi havia tota una exposició a la platja, sobre el camp) i l'endemà vam anar a veure el memorial de la retirada d'Argelers i la maternitat d'Elna.

**- Teníeu més o menys clar el que anàveu a fer? Perquè quan us diuen "aneu de ruta" què us imagineu?**

És que a mi no em van dir anem de ruta, vaig ser jo que vaig dir què farem. Per tant jo sabia el que anava a fer i vaig procurar que els alumnes sabessin el que anaven a fer. Jo ja ho havia fet previ i em va agradar molt perquè jo vaig poder parlar amb els serveis del museu, Argelers i la maternitat dient què havíem treballat abans i al final vaig



decidir que només donaria aquella part que fes possible entendre què havia passat i el drama de l'exili.

**- Però tenies clar que anaves a fer un itinerari o que seria anar a veure espais sense connexió?**

No, jo ho tenia clar, passa que jo ja havia estat en tots aquests llocs.

**- Com definiries una ruta històrica?**

En aquest cas doncs una ruta de l'exili seria passar pels llocs per on van passar els exiliats. Vam fer els seus camins, vam anar a veure un lloc on guarden la seva memòria, vam viure nit de platja amb vent d'Argelers brutal i vam anar a veure una flor a dins de la misèria, que era la maternitat d'Elna.

**- Tu a les classes has treballat el concepte de memòria?**

Sí, hem de recordar les coses, hem de saber per què ha passat. L'hem treballat aquest concepte.

**- Com vas trobar la durada de tota l'activitat?**

El MUME va estar molt bé. Portava uns nens molt diversos, des de nens molt problemàtics a nivell social (aula oberta) fins a alumnes brillants i van respondre molt bé. I les guies que hi va haver molt bé.

**- Ja m'has dit que molt bé, però a nivell de continguts les guies què tal?**

A nivell de continguts bé, es van sorprendre molt, van dir que normalment els alumnes no es comportaven com els meus. No és per posar-me floretes, però jo crec que és perquè sabien què anaven a fer. I el contingut bé, perquè com que érem molts vam fer molts grups i vam anar fent.

**- Vas trobar que els continguts eren adequats al seu nivell?**

Sí.

**- De cares a l'actitud, van aconseguir empatitzar, el discurs va aconseguir arribar?**

Sí, els nanos participaven, estava adequat. Una més bé que l'altra però és la manera de fer de cadascú. Hi havia *feedback*, els feien participar, els feien observar, deduir... Molt bé. Els professors vam quedar molt i molt contents.

**- Recordes haver fet servir materials per part dels guies o durant la visita/ruta?**

No. Bé, vídeo en vam veure al MUME a la sala d'audiovisual. Durant la visita, no. Com que havíem fet el previ i vam fer el posterior...

**- Però per part dels guies?**

Ah, sí, van treure uns materials per ajudar. Varen estar llegint i explicant molt bé la frase d'en Rahola, anècdotes o fets del seu judici sumaríssim i van empatitzar bé. Nosaltres els vam dir que volíem anar a Coll de Manrella perquè havíem estat treballant aquestes frases d'en Rahola i havíem estat treballant el seu afusellament i llavors ens van portar allà i ens ho van explicar. Van ensenyar fotografies però no em facis dir de què i es van llegir textos, testimonis.

**- Quina valoració en fas dels testimonis?**

En vam llegir pocs però adequats. Un em penso que el vam llegir a Coll de Lli l'altre al monument a l'exili...

**- Al museu va fer servir els diferents elements museogràfics, però durant la ruta es va fer èmfasi en el plafons i senyalitzacions?**

Clar, les aturades sempre es feien en punts marcats. El problema que va haver-hi era el temps, però allà a Coll de Lli es va ensenyar la placa, es va llegir... A Manrella també... El monument de l'exili també... Es va aprofitar. Penso que tal i com estava ho van aprofitar al màxim.

**- Què extreus com a mestra d'una visita així tant pel currículum com per les competències? Per la teva assignatura quins elements hi tenen a veure?**

L'assignatura es diu Cultura i Valors Ètics, per tant una de les competències que han d'assolir els alumnes és posar-se en el lloc per posar-se en les diferents cultures, és a dir, a competència personal ser capaç de criticar i de valorar i d'utilitzar-la per prendre les seves decisions. Clar, culturalment nosaltres formem part d'això, de la nostra cultura, i per tant per això s'utilitza. A part que actualment hi ha tots els problemes dels refugiats que també és una cosa que toca de prop. Clar, perquè me'n descuidava: una de les coses que va sortir és que hi havia avis que havien estat al camp de concentració d'Argelers i que havien estat exiliats. Aquests nens els seus avis deuen ser de 95 anys o així. O coneguts, o explicar que a l'avi el va tancar Franco.

Això va sortir després perquè abans jo el que pretenia era que coneguessin la circumstància històrica, que s'havia produït una guerra entre germans diguéssim, que podia ser que la classe ens separéssim en dos i ens baralléssim allà i que sabessin el

context. I després veure què era pels que van haver de marxar i també pels que es van haver de quedar i fer un paral·lelisme amb el que està passant a Síria i fer un paral·lelisme amb tots els refugiats d'arreu d'Europa. Nosaltres som un barri de molts immigrants, on vénen nens que són d'Ucraïna on també han tingut la guerra o que han marxat per la guerra, hi ha nens de Sud-Amèrica... I clar, la meva intenció global era que coneixent circumstàncies, fets, memòria i passat i present entenguéssim a aquesta gent i els acollíssim més bé.

**- Tens en ment les competències de la teva assignatura?**

No, en ment no les tinc. Té competències específiques, i tant, tot el que són les personals i socials, les d'interpretació d'àmbit històric... Si vols t'ho enviaré, passa que no sabia que em preguntaries això.

**- De cares al currículum, què treballeu al temari de l'assignatura a 3r. d'ESO?**

La meva assignatura són les competències i per tant el contingut és diferent. Hi ha un àmbit que és personal, que és conèixer-se a un mateix i posicionar-se, una altre apartat és el treball en equip, després la inserció dins la societat i cultura i dins d'això hi hauria els refugiats, per què hi ha les ONGs, el que serien tribus urbanes, les TIC com a formes de comunicació. També drets humans.

**- En general com valores l'aportació que fa el patrimoni a l'educació formal i en concret el patrimoni dels espais de memòria en el context de la teva assignatura?**

El patrimoni en general és molt important que hi hagi una contribució i una facilitat per a que els alumnes el coneguin. I els espais de memòria han estat un buit durant molts anys, ara comença a parlar-se'n. És molt trist que durant 80 anys no se n'hagi parlat com se n'hauria de parlar. Llavors, jo penso que els espais de memòria estan bé perquè amb aquests alumnes, després de tornada, van sortir coses a casa que havien sortit durant la visita i que abans no havien parlat. L'àrea de cultura i valors ètics és l'àrea social, d'integració a la societat.

**- Com es prepara la sortida? Hi ha hagut treball previ o posterior?**

El treball previ va ser un vocabulari on sortia què és república, què és monarquia, què és guerra, què és exili, què és retirada... Una sèrie de vocabulari que es necessitava per comprendre això, després uns documentals que jo vaig treure per internet que és del final de la Guerra Civil que és reportatge de l'època, del moment que es veu. Després vam treballar les corrandes d'exili de Pere Quart i coincidint que MareMar es va estrenar jo vaig utilitzar la propaganda on canten les corrandes d'exili per motivació. I això vam fer-ho anteriorment.

Després, durant, no vam escriure, vam fer fotografies. La consigna era el que us cridi l'atenció, el que vam estar parlant, el que us agradi... El que us sembli adequat feu fotografia.

Després, de tornada, jo vaig fer un esquema i tothom va fer una presentació amb les seves imatges. Havien de parlar del MUME, de Coll de Lli, dels camins que van fer, d'Argelers, de la maternitat d'Elna... De cada cosa d'aquestes donar la informació que més els havia cridat l'atenció i, després, de cadascun d'aquests apartats què n'havien après i què havien après durant tota l'excursió.

Es va fer per parelles perquè als alumnes aquests els tinc una hora a la setmana i es fa complicat treballar en grup, la parella és més fàcil. Llavors ells van fer la presentació a davant de la classe, van anar passant les seves fotos, també jo vaig fer un muntatge de fotos de durant la visita i les vaig penjar a la pàgina web de l'institut. I després va estar molt curiós perquè vam anar a dormir a l'hotel Argelers Plage, al centre de la platja, i ens van preguntar si veníem a estudiar el camp i ens van donar tres trossos de filferro del camp de concentració i aquests les hem emmarcat i les hem posat a l'institut.

**- Quins professors anaven amb tu? Tu coordinaves?**

Coordinava jo i després hi havia un de Socials, un d'Educació Física i un de Física i Química.

**- I per acabar com ho han valorat els estudiants?**

Han estat encantats i nosaltres també, ens han quedat ganes de tornar-hi. Tots deien que s'havia fet curta però pensa que això és la gràcia. I quan ells donen les opinions una de les coses que els agrada molt és el MUME, els va agradar molt perquè allà hi ha la informació ordenada.

**- Trobes que és una bona edat 3r. d'ESO? És una bona edat per ser receptiu en un museu?**

És que tampoc és un museu tradicional, és un museu molt diferent.

**- És que 3r. és un perfil que hi va poc.**

Ells van quedar molt parats precisament per això, potser també perquè eren "verges" diguem-ne, i penso que ha estat un apropament i una trobada amb la memòria que els ha anat molt bé.

Núria Alberdi

Barcelona | 5/07/19

Em dic Núria Alberdi, sóc professora de Literatura i Llengua Catalana a l'escola pública, a secundària. Tinc 56 anys i 33 d'experiència docent. Jo en el tema que ens interessa, com a professora de Llengua Catalana i Literatura Catalana vaig començar a descobrir i aprofundir en el tema de la memòria des de la banda de la literatura però a través de circumstància, casualitats, esdeveniments que es van donar a la vida vaig començar a veure el tema de la memòria, de l'exili, i vaig entrar a formar part del grup del departament d'Exili, deportació i holocaust l'any 2012. Ja d'abans m'anava interessant i començava a fer coses però no havia fet cap activitat de ruta. A partir del 2012 vaig començar a intentar integrar el tema de la ruta de l'exili des de la banda que m'interessava treballar, la literatura. Treballem la literatura del segle XX des de la Mancomunitat, el Noucentisme i tots els autors (Carner, Riba...), després la República i llavors hi ha un trencament que tots se'n van a l'exili o l'exili interior.

Això quan estava a l'anterior institut. Jo treballava a Badalona a un institut que es diu Ventura Gassol. He treballat allà 15 anys i ara treballo des de fa 4 anys a l'institut Menéndez y Pelayo, a la Via Augusta de Barcelona. Llavors tota la meva experiència va començar a Badalona, a partir de voler-ho fer, a començar a fer a nivell personal, a fer la ruta de l'exili amb la meva família. Vaig pensar que era molt interessant i vaig contactar amb el MUME.

El que sí que vaig fer, les vegades que he fet la ruta, és aconseguir fer un treball interdisciplinari amb el professorat d'altres matèries. Concretament, vaig treballar-ho amb el de Socials i amb el d'Ètica. A l'altre institut sí que vam fer-ho d'una manera compartida, motivant perquè s'impliqui.

**- Això sorgeix de tu?**

Sí, no és que jo m'impliqui a un projecte de Socials.

**- Ho coordines tu com a professora de Català i a partir d'aquí ho intentes incorporar a diferents departaments de l'institut? I la motivació principal que sorgeix és personal també? Quina barreja hi ha entre la professional i la personal?**

A mi sempre m'ha sensibilitzat, m'ha afectat molt. Quan la guerra de Bòsnia jo anava a les manifestacions que hi havia cada dilluns a la Plaça Sant Jaume. T'estic parlant de

l'any 91-94. I el tema dels refugiats, dels exiliats... Tot aquest tema a nivell personal m'interessava, em motivava. Em feia preguntes de com podia haver passat. I quan explicaves Història de la Literatura l'explicaves i quedava allà, i és com que no havia aprofundit a nivell personal el que jo estava explicant. Jo explicava als alumnes la literatura, uns autors que tenien una vida, com Mercè Rodoreda, i venia la Guerra Civil i hi havia tota la desbandada de la fugida o l'exili interior d'Espriu... I aquests conceptes jo els explicava però suposo que als alumnes per una banda els entrava i per l'altra els sortia i llavors és quan vas veient que no només és explicar-ho, llegir textos i que ho entenguin una mica, sinó que potser visualitzar-ho, fer-ho, jo ho vaig fer i em va agradar. Igual que les sortides a un museu o a una altra cosa, rebre-ho. I vaig pensar que seria interessant.

**- I sempre ha estat amb 4t. d'ESO?**

Jo sempre ho he treballat amb 4ts. Sé que moltíssima gent ho treballa amb 1r. de Batxillerat, que potser són més madurs i fan Història del Món Contemporani i Filosofia.

**- La teva assignatura en concret quina és?**

Llengua i Literatura Catalana de 4t. d'ESO. Sempre ho he fet a 4t. encara que seria potser més madur fer-ho a Batxillerat. Però per què a 4t.? En primer lloc perquè jo feia 4t., però després perquè jo sempre he tingut una mica la mania que molts alumnes o uns quants (a Badalona més que no pas aquí) se n'anaven a fer cicles formatius i no haurien tocat mai més això. I molt professorat quan parlen de llengua parlen poc de literatura i potser ens posem molt amb els pronoms febles i les compostes i subordinades i fem molt poca literatura. I si fem literatura és veritat que ens encallem molt en la Renaixença. Així és una manera de forçar-me a tocar tot aquest tema. I també als profes de Socials els passa, que comencen els "pronunciamientos" i es queden a Revolució Industrial, Revolució Russa... I no arriben a la República ni a l'exili. Llavors aquesta canalla que se'n va a fer un Cicle Formatiu, o fins i tot que se'n va a fer un Batxillerat Científic que no tindrà Història del Món Contemporani ni Literatura perquè a Batxillerat la llengua està escurçada dues hores i no dóna marge gairebé per fer res de literatura... Fa ràbia, em feia ràbia... Llavors vaig pensar que era interessant fer-ho a 4t.

**- Anant cap a nivell conceptual: tu tens clar el concepte de ruta quan vas a treballar-ho amb els alumnes?**

A nivell personal he fet molta més ruta que no pas la que faig amb els alumnes per circumstàncies de temps i perquè si no s'encareix. A mi m'agrada molt fer escapades de família i hem fet tota la ruta de la Mina Canta, havíem anat als Perxers... Per altra banda he fet la zona francesa de Cotlliure, Rivesaltes... Però clar, per muntar-ho amb

els alumnes la meva ruta diguéssim, que me la feia una mica a la carta, és intentar tocar la banda nostra de fugida i la banda de l'altre costat, l'arribada. I a més com que he anat evolucionant a tractar molt el tema de l'holocaust, també és interessant perquè treballes la fugida cap a França i els passos cap a dins, de la gent que fuig de França al 40.

**- Vosaltres heu fet sempre el mateix?**

He fet variacions però el problema és que sempre he fet un dia. La meva il·lusió seria poder fer dos dies si més no, però això encara és moltíssim.

**- Quina és la ruta tipus?**

La ruta que he fet fins ara és: MUME, Coll de Lli o La Manrella (havia fet algun cop i m'encanta, però és temps, sense baixar a Les Illes perquè el problema és el temps). Només arribes, al punt fronterer llegíem alguns textos (que són  $\frac{3}{4}$  d'hora la pujadeta aquella) i després de baixada tornàvem a agafar l'autocar. És a dir: Coll de Lli, Coll de La Manrella (les altres vegades per fer-ho més curt he fet només La Manrella, el monòlit i llegies textos allà) i després anar ja cap a Argelers. A la platja d'Argelers les dinàmiques que feu de la ruta guiada de testimonis, allò que et poses en rotllana i que expliqueu històries personals, el monòlit... També faig la foto i sempre intento si dóna temps parar al cementiri dels espanyols i després ja cap a la maternitat.

**- És a dir del que seria la ruta "Camins" Coll de Lli i tornar, o Manrella en algun cas, i després Argelers i Elna.**

Havia fet Cotlliure, però si fas Cotlliure no fas Elna i llavors tornàvem ja des de Cotlliure i se'ns va fer súper tard.

**- Quina opinió tens dels espais? Quins espais t'agraden més o quins creus que es podrien millorar?**

Els espais són poca cosa però és el que li has de posar tu, perquè al de La Manrella que té encara els textos allà, aquella mena de piràmide, està bé però no et dóna el punt de Coll de Lli que no té gaire res però que fas aquella caminadeta que una mica amb l'ajuda del guia pots posar-te en el lloc dels que marxaven a peu i tot això. Argelers tampoc, has d'anar a la platja, no hi ha gaire res; és posar-te en el lloc. Idealment seria anar a l'hivern perquè pateixis més. La realitat és que ens agrada més tercer trimestre perquè és quan hi arribem amb el currículum i si ho fem al gener, que aniríem millor, el problema és que no hi hem arribat. Per això arriba a ser un temps massa bo tot i que quan bufa la tramuntana, ja va bé, perquè quan portes 20 minuts assegut allà t'acaba atabalant però si hi ha gent fent un bany ja no és tan xulo.

Vull dir, no té res, és el que hi poseu vosaltres. Per això a vegades m'agrada parar al cementiri dels espanyols i veure lo dels noms, l'arbre dels nens... Aquells 20 minuts en què t'atures i vas just de temps (perquè és molt just de temps tot plegat). Però té aquest puntet d'un lloc físic i tampoc és real perquè pel que tinc entès el cementiri va desaparèixer en unes inundacions i el que hi ha ara és una mica memorial, però sembla que els nanos tenen una cosa més física.

Elna també està xulo perquè també hi has de posar tota l'ajuda del guia perquè imaginin el que va ser. Elna està molt bé perquè està restaurat, en contraposició a Cotlliure. Quin inconvenient té Cotlliure? Clar, perquè amb el de Castellà aniríem a Cotlliure. Com que els de Castellà no els acabem de vincular a vegades... Tampoc jo els vinculo prou perquè penso que si he de triar prefereixo més Elna que Cotlliure perquè trobo que t'acabes quedant amb un gust de boca més positiu, els nanos es queden amb una cosa més positiva. De tot el que va passar simpatitzen, però després també veuen les històries de gent que van salvar i ajudar, que es va implicar positivament, i això després també ho treballa amb el tema de l'holocaust. I em queda millor que no pas anar al cementiri a veure la tomba de Machado, que ho he fet, però el problema de Cotlliure és que se't dispersen.

A Argelers no hi ha perill perquè no hi ha res, a l'estiu quan hi vas potser algun banyista però no hi ha res, per tant ja va bé per l'efecte de fer la feina, millor. Si vas a Cotlliure els has de deixar, comencen a dispersar-se amb les botigues i ja has perdut una mica el que volies fer, des del meu punt de vista. Llavors, si féssim dos dies ja dius doncs anem i tornem i passem per Portbou, que jo ho he fet. Jo vaig participar quan es va fer l'acte aquell a Portbou i vam fer la pujada caminant al Coll de Salitres que també estava molt bé i vam fer tot l'acte amb estudiants. I no he arribat a anar mai amb alumnes a Rivesaltes.

**- La durada de la ruta la notes adequada?**

Maratoniana. Jo la faria en dos dies si pogués triar.

**- Però del que t'ofereix el museu?**

Per una banda està molt bé però per l'altra el problema és que clar, com que fas el museu ja se t'escurça tot el dia.

**- Trauries el museu de la ruta?**

A vegades tinc la temptació de treure'l. Jo entenc que des del MUME, com que és al principi el museu contextualitza més, però a vegades et plantes casi a les 11-12 quan has de continuar fent la ruta i llavors ja no tens hores, no tens dia. Jo no tinc res contra el MUME, estic molt contenta i agraïda però és car, la ruta són 12€ i amb el meu pla fan



13-14€, llavors més l'autocar se'm dispara el pressupost i el centre m'ha dit que no, així de clar.

Clar, hi ha dues modalitats. En el centre anterior quan tu muntaves una sortida... Hi ha centres que tu penses una sortida i la compres. Cada sortida és independent. Això és una cosa que no sé si t'interessa però, llavors què passa? Jo calculo l'autocar, la visita i els imprevistos i calculo un preu que han de calcular els alumnes, imagina't 35€. Surt a una quantitat així la sortida perquè clar, potser si ve l'autocar ple et pot sortir a 28 però això no ho pots garantir. Llavors suposa que passes el paper a les famílies que han de fer un ingrés de 35€ i quan vinguin amb el paperet del que han pagat ja està. Inconvenients? Que em faig un rotllo de rebre paperets de pagament i que potser no tothom ve perquè alguns a la família no els anirà bé aquesta despesa. Al centre on estic ara l'avantatge és que cobren una quota anual de sortides, jo no toco diners. En aquest 4 anys no tinc merders.

**- Però si no s'ajusta al pressupost no hi ha sortida.**

Exactament. Llavors l'any passat la tenia reservada i al final ens van dir que s'havia disparat de pressupost perquè uns ingressos previstos no venien. Clar, algunes sortides s'havien fet al gener/febrer i llavors les fetes ja estaven fetes però la prevista al maig la vaig haver d'anul·lar perquè clar, et comencen a dir que no hi ha diners i que estem deficitaris i no pots fer més. Llavors aquest any com que em tornaré a trobar igual perquè ens han reduït el pressupost, provaré aquest any fer-ho amb el camp d'aprenentatge.

Vaig contactar amb el camp d'aprenentatge de Canigó, que té la seu a l'alberg de Prada i farem aquesta ruta sense passar pel MUME. Llavors faré el Coll de Lli, Argelers i Elna i valorarem. Clar, la diferència és que em costa 3€, també perquè el camp d'aprenentatge té un tipus de subvenció diferent, cadascú té unes partides i pot gestionar els diners diferent. Em sembla 3€ que he de pagar i la visita a Elna a part, que em sortirà a uns 6€, no seran 13 o 14. Clar, sembla que estic escatimant i no és tanta diferència però són 120 alumnes. Aquests euros de diferència són 700€ de diferència i no tinc una altra manera.

**- Parlem dels guies. A nivell de capacició de continguts estaven capacitades?**

En general sí, no tinc queixa. Jo sóc una persona que si una cosa no m'agrada la dic, però no tinc queixa. En general tothom ha estat molt correcte. També és la cosa que tens que els guies, a part d'explicar molt, també estan acostumats a explicar tot allò concretament i per als alumnes sempre ens passa igual que, clar que podríem estalviar-nos els guies, però sembla que quan és una persona externa tenen una actitud diferent, es creen unes relacions diferents. Al professor ens toca ser més acadèmics i el

guia és com més extern, és més jove, la manera de ser... Reaccionen diferent perquè és una persona desconeguda.

Llavors jo a nivell pedagògic de l'explicació no he tingut queixa, crec que en saben. Sempre pot haver alguna cosa concreta però ara no em ve al cap res que no em pugui destacar. Perquè això a mi mateixa em passaria, pensar que no s'entreguin aquí o allà, pensar que això que han dit no és del tot... Però jo intento sempre si no és una cosa espectacular no corregir al guia, no desautoritzar-lo. En tot cas quan arribem a l'institut ja comentem o afegim, no es tracta de posar-nos amb el guia. A vegades en el moment d'anar d'un lloc a l'altre fas un "escolta allò que has comentat..." i després potser ell/a mateixa ho diu.

#### **- A nivell d'empatitzar?**

També, en general molt bé. A nivell de tracte bé, correcte. Algun més "carinyós" i altres més "escuets", són més secs. Jo crec que podria valorar-ho bé. Potser alguna vegada sí que m'he trobat alguna persona tipus "sóc el guia i no em barrejo". A veure, normalment no és que es barregin gaire però tampoc és que sigui la seva feina. En algun moment si un alumne s'acosta i els pregunta doncs els atenen. Clar, arribes a l'hora de dinar doncs els nanos tots de seguida tiren a la platja i s'allunyen i nosaltres ens quedem a l'ombra amb els guies i vas comentant però no hi ha gaires alumnes que s'acostin allà a parlar. Bé, correcte.

#### **- I a nivell de la manera com el guia adapta el seu discurs al nivell o bagatge de l'alumnat? Tu perceps aquesta feina?**

Jo crec que sí, s'adapten força. També és veritat que depèn del grup. És cert que no totes les visites han estat súper fantàstiques en el sentit que no sempre els grups són agradables i si tu veus que els alumnes de seguida s'estan dispersant, que no es connecten, doncs el guia pot tenir la temptació d'anar fent la feina una mica que toca. En el vostre cas normalment els infants s'han adaptat prou bé tant de contingut com d'empatia. En algun moment alguna cosa sí que trobes que... Però també és problema meu, com que jo també vull que facin moltes coses segurament es deuen sentir empaitats pel temps i això és culpa meva perquè, una vegada, no sé si vas ser tu mateix o un altre guia que em va dir que més no podia fer perquè llavors és massa cosa i semblava una maratón. Llavors fer poc i ben fet però que no sigui tan poc que diguis hem fet 2h d'anada i 2h de tornada per després...

Per això intento que els tres punts estiguin ben aprofitats. Una vegada em va passar que vaig tenir retencions abans de sortir, etc. i clar no vam poder anar ni al Coll de La Manrella ni res perquè és veritat que amb l'autocar no és igual que amb cotxe. Són 25 minuts pujant i llavors potser ja no val la pena i llavors et quedes al MUME i

directament vas cap allà. I també és cert que no va passar res, si no es pot fer la primera part no passa res, passa que aquest any intentaré no fer el MUME.

**- Els materials que fan servir els guies els tens presents? Quins materials es fan servir?**

A veure a les rutes heu vingut normalment amb unes carpetes en les quals teníeu sobretot fotografies en mida A4 i texts que solen ser fragments de testimonis. Llavors el guia va amb la seva carpeta i al Coll de Lli recordo que vam fer dos grups amb la carpeta, va repartir que cada nano llegís un fragment o per parelles, llegíem els fragments, vam fer una mica de col·loqui... Llavors les fotografies que et donen a Argelers perquè vegis com estava la platja perquè clar, te l'has d'imaginar com era amb les tendes, també llegint alguns testimonis i tal. A Elna ja no perquè allà ja estan fetes les coses.

Què podria millorar? Primera possibilitat: que anessin amb tauletes. Una mica grandetes, potser dóna per veure-ho millor o potser no. L'altra possibilitat és que com que tots van amb mòbil i dades doncs que es poguessin compartir coses en un lloc si entressin tots. És una idea que potser després resulta que no funciona però com que avui en dia tothom pot, un text que llegeix un de fet el podrien mirar tots, que potser algú està a l'altra punta de la rotllana i no ho sent.

No em sembla malament el que porten, també jo tinc el luxe que algun material que teniu me l'heu proporcionat, llavors jo tinc alguns texts o m'he descarregat dossiers.

**- Testimonis se'n llegeixen. Com els valoren?**

És la clau jo crec. És explicar el global, perquè cal tenir un marc, i explicar la història de l'exili en concret (els passos i tempos). Els testimonis són el que li donen la cosa aquella que a mi m'interessa. Potser algun altre professor vol més matèria històrica, però això ja ho fem a la classe. A mi m'interessa més la part aquesta, potser perquè sóc de Literatura i la literatura són també històries. M'interessen més les històries personals i llavors entro més en la part aquesta de valors també; posar-te en el lloc de l'altre que marxa, en què pots ajudar...

Les imatges ajuden tot i que no les vegis prou bé perquè certes imatges doncs han de veure la platja, la gent pel camí arrossegant tot de coses, veient que la gent deixa farcells pel camí, cotxes abandonats... Ajuda una mica a imaginar-t'ho.

**- I elements interpretatius recordes?**

Sí, però no hi ha tants, no? Al Coll de Lli només hi ha la placa al final, a La Manrella hi ha el monòlit i un plafonet que no vam fer servir, a Argelers hi ha el plafó i potser sí que

el va ensenyar una mica però no gaire, s'explica després. I a Elna és tot el que hi ha per dins, ja és diferent.

Els elements són els llocs on fem les aturades i ja està.

**- Sempre es fan aturades on hi ha alguna cosa de referència.**

Sí, però és el que et dic. Dalt del Coll (un o l'altre), a la platja el monòlit i el plafó, al cementiri i després a Elna.

**- Passant al tema didàctic. Tu treballes el concepte de memòria a classe?**

Sí, molt. A mi m'interessa.

Aquest any que s'ha fet això dels testimonis a l'aula i llavors hem passat el documental que va fer l'Abel Moreno de 'Fugir de l'oblit' i ha vingut l'Abel Moreno després. Vaig engrescar el professor d'Història i el tema era la memòria perquè 'Fugir de l'oblit' lliga amb la dona que té Alzheimer i per tant perd la memòria, i amb tota aquesta reflexió de l'Alzheimer que a més als nanos els impressiona molt, no s'han parat a pensar que la memòria ens defineix (els nostres records, les nostres experiències, les nostres vivències) i la importància de la memòria col·lectiva. I llavors relaciones, perquè després quan comencen a pensar-hi i pensen en la necessitat de transmetre la memòria a la següent generació... I a mi m'agrada molt aquest tema i penso que és molt important.

**- Per tant en el teu cas, sense ser professora d'Història, tens un enfocament més particular.**

Jo per exemple quan explico literatura ho faig i altres companys sé que no ho fan. A mi m'agrada molt explicar les vides dels escriptors i això és polèmic, seria un tema a discutir. Vull dir que jo explico la vida d'un autor perquè crec que la seva experiència personal afecta més o menys la seva obra. Però hi ha gent que diu que no, que tu pots trobar-te una persona que com a persona és un malparit però valorem la seva escriptura, no ens interessa gens saber què va fer a nivell personal perquè valorem els seus escrits o la seva pintura. Jo normalment amb els escriptors explico i clar, d'aquesta persona a partir d'aquestes experiències comprens l'obra. Jo explico Verdager i si no expliques que venia del món rural, que tenia problemes de salut i que per això va viatjar, que va anar a Terra Santa i va tenir una experiència de conversió, que llavors va fer exorcismes i que el van perseguir... Clar, totes les seves obres has de contextualitzar-les.

Jo com a professora també penso que els alumnes vénen marcats per la seva història i també hem de tenir-la en compte. Parlar de memòria és parlar del que tenim, del que hi ha darrere nostre.

**- Ara la manera com el patrimoni es relaciona amb l'educació. A nivell genèric com valores allò que aporta el patrimoni a l'educació formal?**

Jo faria sortides contínuament, m'encanta veure'ls així. És molt còmode estar a classe però crec que és molt bo tocar el patrimoni, sortir de l'aula. T'aporta més anar a algun lloc perquè et queda més gravat a la memòria haver estat aquí o allà que no simplement haver passat pàgines i explicacions de qualsevol tema. Passa que clar, a la part de llengua no hi ha tanta cosa que surti, però jo als alumnes per exemple els he portat a TV3 i a Catalunya Ràdio i és un pal anar fins allà però, si vas allà i veus com funciona tot el món aquest, com que et queda més que no tot el que jo pugui explicar, ni fins i tot passant un documental. No és el mateix que haver-ho vist. És a dir que en el cas del patrimoni anar al lloc físic trobo que ajuda, trobant l'equilibri que no podem estar tot el dia fora.

**- I els espais de memòria què aporten?**

A mi m'aporten molt però el problema és trobar la manera de poder-ho fer. Perquè si tu fas una sortida a un lloc tot el dia, la resta de professorat no ha fet classe i es queixen que han perdut una hora de Biologia, una d'Anglès... I clar, jo comprenc que també a mi ara si se m'emporten a fer no sé què d'Educació Física o Matemàtiques, si contínuament estic perdent Català doncs diré "ei, que estic perdent". Llavors a nivell de patrimoni crec que és molt important fer sortides sempre que es pugui perquè t'ajuda molt. Ara, és complicat en la dinàmica docent perquè has de quadrar-ho no només perquè perds classes, trenques dinàmiques, costen diners i no totes estan tan accessibles, tan fàcils per anar-hi... Nosaltres a Barcelona tenim moltes oportunitats però no totes.

**- A nivell estrictament educatiu, a l'ESO treballeu les competències. Les tens presents quan estàs organitzant una d'aquestes rutes?**

Sé que m'ajudarà a, però no hi estic pensant. Jo sé que m'ajuda a assolir moltes competències, curriculars i transversals, però no hi estic pensant. I sé que ara cada cop quan busques una sortida has de posar competència C1, C2... Perquè toca fer-ho, però és com si tu per caminar penses en què t'activa o què no.

**- Si que és cert que sobre la teoria està molt ben pensat que tinguem un projecte d'educació integral i que el patrimoni tingui un valor especial, per això ho comentem.**

Clar, sí. És veritat que tenir com a referent que el que es tracta no és només aprendre per aprendre sinó que és tenir competències per a la vida en realitat, totes les competències són per ser competent. Jo sé que fer això aporta competències.

**- I una cosa més sobre el currículum, el contingut de l'assignatura. A tu què t'aporta?**

El currículum de la meva assignatura jo el justifico en l'aspecte que jo tinc meitat llengua meitat literatura, i la literatura de 4t. és des de la Renaixença fins a pràcticament contemporanis. Per tant, tinc l'eix aquest que és anys 30-40 i són autors cabdals de la literatura catalana i a mi m'interessa. Per tant, jo ho lligo amb això, amb els aspectes curriculars que jo he de fer de literatura. Però crec que jo intento implicar sempre als d'Història, evidentment, passa que jo sóc la que m'interessa i per això moc el motor.

**- I no heu visitat mai el Centre d'Interpretació d'Agullana?**

Jo l'he visitat però no amb els alumnes. Per exemple, ara amb els que anirem de camps d'aprenentatge m'han dit de parar al centre on hi ha els escriptors. És Agullana? I m'ha dit de parar-hi, però com que fèiem MUME ja no teníem marge, no es pot fer tot. És molt petit, tens tots els autors allà. El problema és el temps, perquè tu saps que cada parada amb els 50 nanos, anar al lavabo... Llavors clar, si incorpores una parada doncs si vas en cotxe i t'atures dius mira, 20 minuts i ho hem mirat, però... I aquesta vegada amb el camp d'aprenentatge amb el que hem quedat és això, anar primer al Coll i després parar a Agullana i després ja anar cap a Argelers, així que t'ho diré quan ho hagi fet amb alumnes, a l'abril.

**- Com ho feu a nivell de preparació? Hi ha feina prèvia i posterior? Hi ha coordinació?**

Amb el museu no. L'única vegada és que hi havia algun problema i llavors em van passar els textos i jo vaig preparar els textos dels que parlàvem, però sense el guia que ho fes. Però normalment, com que ja hem arribat al tema i l'estem treballant i l'explico, llavors amb alguns mapes hem fet alguna cosa per ubicar i llavors després ho valorem, mirem què hem après... Fem algun tipus d'activitat a posteriori.

**- No us cal feina prèvia perquè a nivell de calendari ja us cau bé?**

És el que intentem, és el que va millor, no haver de fer una feina quan no toca.

**- Em referia a si fas algun tipus de preparació específica sabent què aneu a veure.**

Explico el que observarem una mica, però sense fer *spoiler*. Clar, el problema és que si expliques massa a vegades sembla que tinguin masses expectatives; no pots matar la sortida, has de trobar l'equilibri. Si la prepares molt té el risc que es pensen que anant a Argelers veurien un camp de concentració i s'ho havien d'imaginar. El problema són les expectatives i a vegades sorgeixen valoracions negatives per això.

Els nanos també valoren molt bé el MUME. Tot i que jo a vegades em queixo per poder arribar a tot, ells no s'han queixat mai, els ha impressionat molt. Els agrada el MUME, però el problema que té és que si agafes més grups llavors l'acústica és terrible i clar, has de trobar l'equilibri entre els dos grups. Però els agrada el que aneu explicant i tot.

**- I feina posterior?**

El llibre de lectura que fem (a banda de llegir textos) és sobre una història de l'holocaust i llavors lligo una cosa amb l'altra i llavors intento també recuperar històries. Fem com històries de persones, fan com un mural, una exposició d'històries. A vegades de justos com la maternitat d'Elna, a vegades de víctimes que llavors toques tots els temes (els que van voler entrar o sortir, els que van fugir...) i llavors toco l'exili però en un àmbit ja més gran, no només de la literatura catalana sinó de més autors. A vegades sí que treballem els nostres, però a la segona fase sí que ho empalmo amb l'holocaust. Els interessa perquè clar, tots han vist coses i han vist pel·lícules sobre la guerra. Barregen molt la idea de la II Guerra Mundial i el genocidi, però des del meu punt de vista són dos fenòmens diferents, emmascarats l'un amb l'altre, perquè el professor de Socials et pot explicar totes les guerres i invasions però et passa desapercebut tot el que passa pel mig i, llavors, explicar el feixisme...

Llavors explico coses també de gent que va estar aquí, que va fugir, que va amagar-se... Anem explicant, anem lligant i anem tenint diferents històries. També vinculant amb gent d'aquí, depèn del grup es pot fer més o menys. L'any passat vaig contactar per exemple amb alguna comunitat jueva d'aquí Barcelona i van venir a fer alguna xerrada.

Núria Hoyo

Santa Coloma de Gramenet | 6/06/19

Em dic Núria Hoyo, sóc professora de Geografia i Història a l'institut Ramon Berenguer IV de Santa Coloma de Gramenet. També formo part del grup de treball Educació i Memòria, tot i que últimament no col·laboro gaire.

**- De quins grups ets professora?**

Normalment faig 2n. d'ESO, 4t. ESO i 2n. de Batxillerat. Podria tenir qualsevol nivell però normalment treballo aquests.

**- El Ramon Berenguer és un institut públic, entenc.**

Sí, és un institut públic, de la Generalitat.

**- En quin context aneu vosaltres a fer les rutes? Ets tu coordinadora com a professora d'Història, ho coordina algun altre professor, algun altre departament...?**

Jo, com a professora d'Història.

Jo vaig començar a fer aquesta ruta en un altre centre perquè fèiem un treball de síntesi a 3r. d'ESO que, aprofitant un intercanvi que feien els nois a Alemanya, els que anaven a l'intercanvi estudiaven la part de la deportació i l'holocaust i aleshores vam pensar que els que es quedaven i no podien participar d'aquest intercanvi fessin alguna cosa relacionada i vam fer la part de l'exili. Això eren tercers d'ESO, que no tenia a veure amb el seu temari, però després vaig començar a treballar-ho amb batxillerats. Amb 4ts d'ESO no, perquè normalment 4t. d'ESO sí que fa un viatge de final de curs i aleshores era complicat.

Vaig començar a fer-ho amb 2ns de Batxillerat perquè al llarg dels anys d'experiència com a docent vaig veure que quan tu portaves als alumnes a trepitjar la història, a viure-la, retenien i s'interessaven molt més que allò que els poguessis mostrar, per molt engrescador que ho volguessis fer a classe. Aleshores quan vam començar a anar amb els de 3r. d'ESO vam veure que era una experiència molt positiva, que fins i tot descobrien coses que no sabien i que inclús podíem entrar en la història familiar amb ells i, a partir d'aquí, vam/vaig voler aprofitar aquest recurs.



Quan vaig venir aquí a Santa Coloma i vaig començar a treballar amb 2ns de Batxillerat ho vaig proposar. El primer any em va costar una mica perquè clar, hi ha una distància i són uns calers. Llavors, el primer any no ho vaig aconseguir, el segon i el tercer vam fer excursió maratoniana de 16 hores, anar i tornar; anàvem al MUME, Argelers, Elna i fèiem el camí, una passada. I ja el 4t any vaig aconseguir anar-hi dos dies i des d'aleshores ho fem en dos dies, quedant-nos a La Jonquera.

**- I a quin any va ser això de 3r d'ESO amb l'altre institut?**

Això era l'any 2010 crec, el primer any que vam anar.

**- I quan et vas incorporar al Ramon Berenguer?**

Al 2013-14.

**- I des d'aleshores amb un format o un altre aneu repetint.**

Sí, i a més els nanos realment ho gaudeixen molt, perquè és un viatge que no és com anar a PortAventura, però els agrada moltíssim, tornen molt tocats, molt sensibilitzats. I ja s'ho van explicant i aleshores ja tenen ganes d'anar-hi d'un any a l'altre. Tots vénen súper contents del viatge, tots parlen súper bé. I fins i tot aquest any els he demanat que gravessin un vídeo d'un minut i mig explicant la seva experiència. N'estic fent un recull; no sé què en faré o què es pot fer amb això però si vols ja demanaré permís i t'ho passaré.

Hi va haver una noia que quan va tornar a casa van anar a dinar a casa l'àvia. Aleshores l'àvia li va explicar que el seu tiet avi s'havia exiliat, havia passat la frontera, havia estat acollit per una família a Darnius... I la noia estava al·lucínada perquè era una història familiar que ella no coneixia i que, de cop i volta arrel d'això, ho havia descobert. Un altre em va venir amb un diari que havia escrit la seva mare, dictat pel seu avi, explicant les experiències d'aquest a la batalla de l'Ebre.

Als que no vénen al viatge els faig fer un treball. Quan ho fèiem amb els de 3r d'ESO el treball de síntesi final era que ells fessin un diari i que es possessin en la pell d'un exiliat i llavors expliquessin. Els marcàvem uns punts pels que havien de passar, que havien d'investigar, i va funcionar molt bé. Aleshores aquí als que no vénen a la sortida aquesta els faig fer un diari de l'exili. Crec que a Vilanova també ho treballen així; un any vam fer una trobada i vaig veure que ells també portaven diaris de l'exili. Llavors un d'ells em va venir amb el diari del seu avi, que l'havia dictat el seu avi, i venia emocionadíssim.

**- És a dir, gràcies al patrimoni, als espais de memòria i a les rutes se'ls desperta l'interès i també la capacitat d'arribar a aquesta memòria.**

Sí, perquè nosaltres quan en parlem jo els explico històries de la meua família, anècdotes de en època de la República o de la Guerra Civil, i els explico i els demano que preguntin a la seva, que totes les famílies tenen anècdotes d'aquella època. Que busquin si tenen algun avi o besavi que els pugui explicar alguna cosa o si hi ha hagut transmissió. I poques vegades em ve algú dient-me (llenguatge no verbal). No li donen importància. Per exemple, a Sant Vicenç em va passar que vaig sol·licitar els espais de la batalla de l'Ebre i vam demanar un guia de per allà la zona i l'home venia amb unes fotografies en blanc i negre impreses en paper A4 i, quan estàvem allà, que a més ja ho havíem estudiat a classe, va un i diu "ese es mi tio-abuelo" i tots "hahaha". El general Rojo, Vicente Rojo, i el nano es deia David Rojo. I clar, tots vam riure i ell "que sí, que va en serio" i tots "vinga, va!" i diu "sí, jo vaig estar aquest estiu amb el meu pare i vam venir aquí perquè el meu tiet-avi havia estat aquí". I allà vaig començar a lligar caps i sí, era veritat. Doncs el nano, quan havíem parlat a classe, no hi havia donat importància. Va ser perquè va veure la foto a classe que, si no, estem allà tota la sortida i tampoc ho explica i, en canvi, a la tornada ja va anar preguntant més, com que va veure que ho trobàvem interessant, ell també es va interessar més.

Fins i tot m'ha passat amb professors, companys que han vingut a acompanyar-me a la sortida. L'acompanyant que venia també em va dir "escolta, aquest cap de setmana he explicat a casa que aniríem al camp d'Argelers i resulta que el meu avi havia estat allà" i li vaig dir "i tu no ho sabies? No us ho havia explicat mai?" i diu "home, l'avi explicava batalletes, però no li fèiem cas".

A veure, jo sempre els dic que la història que jo els explico a classe o que treballem a classe la retindran durant el curs perquè els interessa, perquè busquen una nota o algun resultat i que, potser, algun detall els quedarà i això espero, però que allò que han vist els quedarà per sempre. Aquesta sortida la recordaran sempre; sempre recordaran que van fer el camí.

Algun any ens va coincidir que estava nevat i van tornar amb els peus congelats amb aquells mitjons tan curts que porten. I clar, jo els insistia, "poseu-vos en la pell d'aquella gent". I això ho recordaran sempre, aquell viatge que van fer, que feia fred, que hi havia gent que l'havia fet en pitjors condicions, etc. I jo penso que és molt important que ells puguin veure i d'alguna manera viure la història. Se'n recorden també molt dels testimonis. Per exemple al MUME, a la sala dels testimonis, o Elisabeth Eidenbenz, el vídeo que hi ha a la maternitat d'Elna, els queda molt. Un any vaig portar uns alumnes a qui els va fer una xerrada en Martí Bielsa i jo em vaig quedar al·lucinat perquè, quan va acabar, van anar a donar-li les gràcies i eren nois de 3r-4t ESO. I jo penso que això, els testimonis, que malauradament ja no en queden a no ser

que les reproduccions de vídeo que puguem fer o així... Penso que és una part de la història d'aquest país que està molt tancada, que no s'ha transmès perquè per una banda hi ha hagut molt interès i per l'altra molta por i que aquestes generacions estan obertes a escoltar-la i s'interessen per ella i crec que s'ha d'explicar.

**- Les rutes sempre les has fet amb 2n. De Batxillerat?**

No, les vaig fer amb 3rs. d'ESO i amb 2ns. de Batxillerat.

**- Quina ruta feu? Repetiu, aneu variant...?**

Nosaltres normalment fem visita al MUME i camí fins a Les Illes i tornada. Després, algun any, a la tarda els havia portat al castell de Figueres, aprofitant allò que fan de la catedral de l'aigua, que els dóna una mica de vidilla, i els explico que allà s'havien reunit per última vegada les Corts, que havien estat al castell... Com que quan fem el camí passem per la Mina Canta, també els dic que havien estat al castell abans d'anar a les mines. I bé, algun any ho hem fet, el que passa és que això ho tenim difícil perquè a les tardes no fan visites i és difícil de combinar.

**- Quan hi aneu?**

Ara hi anem la setmana abans de Setmana Santa. Abans, quan anava amb els del Sant Vicenç, amb els de 3r., sí que ho podia fer perquè hi anàvem més tard, cap al maig o així i ja fan visita a la tarda. I l'endemà fem Argelers, Elna i Ribesaltes. Ribesaltes no l'he fet sempre, el vaig fer una vegada que no havien començat ni les obres, que va venir una noia, ens va obrir el recinte tancat i ens va fer explicació, però no hi havia res. I després a partir de l'any que van obrir el memorial. Perquè a ells la platja d'Argelers encara que no ho sembli els impacta molt.

**- I al museu allà no hi aneu, a Argelers, al centre d'interpretació?**

No.

**- Perquè quan el van obrir, que va ser al 2014 o així, que estava a Balmí (?), que era un castellet que està una mica allunyat, però ara fa un parell d'anys que l'han posat al poble.**

No ho fem perquè anem a contrarellotge. Alguna vegada amb els de Sant Vicenç havíem anat tres dies i aleshores anàvem a Cotlliure el tercer dia. Aquesta és una de les que hem fet.

Després un any, que era la commemoració de la retirada, vaig anar amb alumnes de 4t. d'ESO d'aquí del Ramon Berenguer a l'homenatge que es va fer a Portbou. Vaig portar

nois d'aquí i alguns d'ells van fer lectures després a la tarda, al teatre. Perquè el Ventura i Gasol de Badalona i nosaltres vam compartir l'autobús.

**- Entenc que hi ha dos tipus de motivació; la professional (tu com a mestra que vol utilitzar aquesta eina), però tens també una motivació personal?**

Evidentment. I jo penso que és una mica el que comentàvem abans, de la història que la població s'ha empassat sense pair i que ha fet molt mal a molta gent i que no s'ha explicat i no s'ha explicat com és degut.

Jo tinc interès en conèixer tot això per poder-ho transmetre, i per poder-ho transmetre en condicions i amb la màxima objectivitat possible. Aleshores, com a historiadora o professora d'Història i historiadora, bé, historiadora no m'agrada dir-ho, jo sóc professora d'Història. Jo penso que l'historiador és el que fa un treball d'investigació i fa un producte final i jo crec que no, jo senzillament explico contes. Els meus alumnes diuen que els agrada perquè és com si els expliqués un conte. Sóc rondallaire però les meves rondalles tristament són realitat.

Doncs jo penso que tinc un deute pendent amb els meus avis. Els meus avis no es van exiliar, estaven a Andalusia, suposo que per distància ni s'ho van plantejar, però sí que van viure penes de presó i de desterrament. Ells eren membres de sindicat, de l'ajuntament, regidors o tinents d'alcalde, i van anar a parar a presó tots dos, avi patern i matern. Del matern he aconseguit documentació. Ells no van participar a la guerra, no tenien edat de participar-hi, va ser senzillament perquè havien estat membres del sindicat i de l'ajuntament. I del matern sí que sé que va fer tot un periple per l'Estat Espanyol; va estar a Valladolid, va estar a Jaén... Les meves tietes grans diuen que elles creuen que va estar al Valle de los Caídos també, però d'això en principi de moment no tinc res. El van condemnar a 25 anys, dels 25 em sembla que en va fer 5 i després havia d'estar personant-se continuadament a la caserna de la Guàrdia Civil. Però de l'altre no sé exactament ni quant de temps va estar, ni on va estar. Eren de Jaén, de la Sierra de Segura. Després un tiet-avi, germà de l'avi patern, aquest que era tinent d'alcalde, el van desterrar, però desterrament no era que no podia anar al poble sinó que el van desterrar a un lloc concret i estaven allà com confinats i era una població on només hi havia unes mines per treballar i guanyar-se la vida, vull dir que eren com uns treballs forçats perquè sí, tu eres lliure de moure't pel poble però no podies sortir d'allà, havies de treballar en aquella feina... Aquell home va patir molt, jo el recordo sempre molt nerviós, i ell explicava que havia estat tres vegades a punt de ser afusellat en una filera. Que posaven a deu persones, els donaven de sopar la nit abans, a la 5 de la matinada els posaven en filera i abans de començar a disparar treien a dos i ell les tres vegades se'n va lliurar. I aquell home estava desfet.

Aleshores jo penso que tinc un deute amb ells i amb aquestes històries i moltes altres. A la meua àvia li van voler fer com a la Mariana Pineda i tallar-li la mà perquè era brodadora i havia brodat en temps de la República una bandera republicana per encàrrec. I bé, moltes d'aquestes històries les sé però no les sé completes perquè un se'n recorda d'una manera i un altre d'una altra. I a mi això em fa patir, perquè penso que el mateix que passa amb la història de la meua família, que un l'explica d'una manera i l'altre de l'altra perquè ningú se'n recorda bé i no hi ha res ben enregistrat, doncs passa amb la història d'aquest país en general en aquella època.

**- Si haguessis de definir a nivell tècnic què és una ruta històrica o un itinerari, com ho definiries?**

Un itinerari històric és un recorregut pel qual tu pots "reviure" un procés o una etapa. És una mostra, un record (no com a record mental), una empremta.

**- M'has dit que fèieu la de 'Camins'. Bé, que ho fèieu una mica tot. A nivell de temporització i a nivell de continguts la trobeu bé tal i com està muntada?**

Últimament Elna em deixa mal sabor de boca, perquè penso que estem molta estona amb el vídeo, que està molt bé i no en trauria res però després, visitant la casa, als espais els nois es queixen que és poc. I amb els canvis que han fet queda com amb menys encant. Abans hi havia el llit... Elna és un espai que està molt carregat d'informació, de plafons, i està poc carregat de sentiment, d'emotivitat, queda més fred. Això sí que ho veig.

La platja d'Argelers jo la trobo bé, és que clar, tenint el que tenen ara al darrere... Si et poses a mirar al mar, d'acord, però clar, amb tots els edificis i construccions que hi ha al darrere ja prou fan d'imaginar-se el que hi ha. Però el temps que està, està bé. Nosaltres alguna vegada hem aprofitat per fer un homenatge allà a la platja. I potser val a dir que ja era hora que algun representant del govern espanyol fes alguna cosa en aquells espais tot i que, francament, posar una làpida de marbre em sembla de mal gust fins i tot... "Tarde, mal i nunca".

Però la resta bé, el camí de Coll de Lli m'agrada la variant que estem fent durant els dos últims anys d'acabar al monument a Companys, perquè quan anàvem fins Les Illes tornàvem una altra vegada pel mateix i, encara que es faci llarg perquè hi ha tot aquell tros d'urbanització, acabar allà trobo que està bé, que ho ha millorat.

I al museu hi ha una part que clar, és el que dèiem dels testimonis. Ells, quan seuen als vídeos, que surten allà, estan encantats escoltant les històries, però després hi ha la part dels escriptors, etc., que aquí no tenen temps de remenar una mica o d'estar-s'hi.

Potser allargant-la la visita al museu seria massa llarga, no ho sé. Potser s'hauria de partir... Però trobo que és interessant aquella part i no es fa.

**- Una visita estàndard a la meva època era màxim hora i mitja i clar, el que no treus d'aquí ho poses allà.**

No, clar, i si ho allargues massa potser es fa avorrit. Jo almenys els meus van tan motivats que... Hi va haver un any que vam pujar a Coll de Lli. Quan ho fèiem un dia anar i tornar no anàvem fins Les Illes; pujàvem i baixàvem. I hi va haver una companya meva que va comentar "per aquí hi havia una bateria però no sabem ben bé on" i ho havíem fet tot i Coll de Lli ja era l'últim que fèiem a la tarda i després d'allà ja marxàvem i van començar a córrer tots per la muntanya a veure si trobaven o no la bateria.

**- I la van trobar?**

Que va! Però vull dir que era última hora, portàvem "tute" i encara estaven engrescats de si trobaven alguna cosa més.

**- No sempre hi ha reaccions tan positives.**

No, no em queixo. A més vaig amb Batxillerats, que hi ha una cosa que tens guanyada i és el comportament. El tema disciplina, amb els Batxillerats, l'has de treballar molt poc perquè ja van fets. Quan anava amb 3r. d'ESO ja era una altra cosa.

**- De la nostra banda si tens un grup que et surt bé de 3r.-4t. d'ESO és molt gratificant, perquè les reaccions són com més espontànies, però són dues divisions diferents. A Batxillerat ja estàs tractant amb semi-adults i ja és una altra cosa.**

Totalment.

Trobo a faltar una cosa, això sí, i és que clar, a vegades a nosaltres per currículum, en el punt on treballem el temari això, com cau la Setmana Santa doncs ja ho hem acabat de treballar tot o ens agafa que ho hem de fer a corre-cuita. Aleshores, potser si no l'hem treballat, seria d'agrair algun material previ al que poguéssim dedicar un parell de dies o dir-los "mireu, busqueu això o allò" igual que faig amb els que es queden que han d'investigar els punts que nosaltres fem per fer el seu diari, doncs si no ho hem treballat encara a classe no és el mateix.

**- I el tema dels guies i les persones que treballaven allà? Una mica de valoració. No tant els continguts però sí capacitat d'empatitzar, de transmetre, si s'han fet entendre, si el que diuen és vàlid o no des del punt de vista formal... Parla lliurement, si us plau.**

En general bé, molt bé. Un any em vaig trobar amb una noia que anava explicant però és que clar, pot ser siguin les primeres vegades que estaven fent aquest itinerari, una noia que em mirava molt com buscant la confirmació i no sé si aquest any també va haver dues noies, una era francesa o tenia molt accent francès que també. Vam fer dos grups i uns estaven molt contents i els altres no tant. Però a mi em va donar la impressió que potser aquella persona no portava gaire temps fent-ho i encara li costava una mica, ho havia de madurar i s'havia de treballar el discurs perquè li quedés més... Perquè clar, si estàs pendent de no deixar-te res i de memoritzar tot el que has d'explicar, la part emocional no es transmet. A mi em va donar més la sensació que era per això.

Però en general molt bé, moltes vegades heu vingut amb uns dossiers amb lectures i heu fet llegir als nanos, també en funció del temps. I ho trobo molt bé, ho trobo fantàstic.

**- A nivell empàtic amb els alumnes?**

Bé, jo ara mateix no recordo cap any que haguem dit buf... He fet molta sort.

**- I tu com a mestra, professora de Batxillerat que estàs formant a nois que aniran a fer la selectivitat d'aquí quatre dies, què valors més en un guia o servei educatiu del món del patrimoni? Valors més els continguts o la capacitat de transmissió?**

La capacitat de transmissió, jo sempre ho he dit. I en el món de la docència. Perquè tu pots saber moltíssim però si no saps transmetre, si no saps arribar als nanos, no serveix de res. En canvi pots tenir uns coneixements més limitats però transmetre'ls molt bé o donar-los aquella emoció que els correspon i això fa que el nano s'engresqui i, si realment l'atrapa, ja buscarà més ni que sigui pel seu compte. El tema és que l'atrapa. Per tant, evidentment que hem de valorar els continguts, que siguin correctes si més no, el més ajustats a la realitat possibles, però la transmissió i part emocional és molt important, perquè és el que els farà atrapar o no.

**- A nivell ideològic trobes que és adequat el discurs del museu?**

Jo penso que sí. Encara que últimament ens fan plantejar tantes a nivell ideològic que a algunes classes tremolo. Penso que és prudent.

**- La ruta com a eina didàctica quins materials fa servir (audiovisuals, gràfics, plafons que es troben durant l'itinerari...). Com valors això? Què trobaries a faltar?**

Trobaria a faltar un dossier previ o potser un suport, un petit dossier que durant aquest itinerari que fem ells puguin fer servir o anotar, tenir alguna fotografia. Per exemple, quan arribem a Coll de Lli i hi ha la placa i els parlem de Companys i d'Aguirre... I qui era Aguirre? Quina cara tenia? Potser alguna ajuda d'aquest tipus, que sigui alguna cosa que es puguin endur. Ara ja no van amb la llibreta, fins i tot agafen el mòbil i graven amb el mòbil.

Doncs jo això sí, alguna coseta, res feixuc perquè ja estàs fent tot aquest recorregut com per anar carregat.

**- D'acord, tu estàs parlant de materials fets per ells i per a ells, perquè se'ls enduguin i els treballen. Però a nivell del que té el guia o dels recursos que hi ha al llarg de l'itinerari...?**

Bé, a nivell del que té el guia ja he comentat, que alguns anys heu vingut amb textos, amb lectures, algun any hem parat al cementiri dels espanyols on fem la lectura aquella... Això ho trobo bé. La lectura de Companys...

**- Com valors els textos i els testimonis? Són adequats? Posaries més?**

Hi ha hagut anys que hem llegit molts i d'altres que no n'hem fet pràcticament cap. Hi ha hagut algun any que a Coll de Lli hem llegit, a baix quan hem arribat a Les Illes també, a la platja d'Argelers fins i tot els meus alumnes havien portat alguna cosa a més a més. I en canvi altres anys només a Les Illes hem llegit la carta de Companys. Si hem passat pel cementiri hem fet la lectura i si no, no. A la Mina Canta algun any també havíem llegit coses, me'n recordo que les arengues s'havien llegit allà. I últimament no, aquest any no i l'any passat tampoc.

**- És que a vegades és la pròpia dinàmica del grup la que et porta cap aquí o cap allà perquè quan trobes un grup que està molt atent o participa t'oblides dels textos. Si hi ha un de poc participatiu doncs ja els ajuda a enganxar-se.**

Doncs deu ser el que em passa a mi!

**- Però bé, valoració positiva en general.**

Sí, jo estic molt contenta.



**- Els guies s'han fet entendre, has tingut alguna queixa per part d'alumnes?**

Alguna vegada m'han dit que jo ho explico millor, el que passa que jo sempre els dic...

És veritat que l'any passat ho vaig fer jo tot perquè no vam coincidir, estàveu molt a tope i ho vaig fer jo tot. però a mi m'interessa que sigui una altra persona perquè ells vegin que la mateixa història explicada per altres persones acaba sent el mateix. I és el que m'interessa, a part de salvar una mica la meua veu, perquè fer dos o tres dies de sortida és durillo. Però jo vull que sentin els mateixos fets explicats per altres persones perquè se n'adonin que no és una cosa que jo explico d'aquesta manera perquè a mi m'interessa que sigui així, que ells puguin comparar, i en aquest sentit quedo satisfeta perquè més o menys et van fent el guinyo aquell de "això ja ens ho vas dir tu".

I bé, jo també n'aprenc, perquè vosaltres esteu constantment dedicats a aquest tema i jo cada any en trenc alguna cosa nova, vull dir que a mi també em serveix.

**- Tu com a professora d'Història, que tens el teu currículum, el teu llibre i els teus apunts, quins punts en concret són els que diries "ostres, això sense la sortida no tindria sentit"?**

L'exili, tot l'exili. És que al currículum es treballa segona República, Guerra Civil però la part de l'exili si no li vols dedicar gaire temps tampoc no cal, perquè tu mires els exàmens de selectivitat i mai ha sortit una foto la típica de la gent al Pertús o a El Voló.

**- Perquè la Història és Història d'Espanya, oi? Per tant, holocaust...?**

A 2n. de Batxillerat no. Bé, és que de fet l'holocaust als llibres de text es tracta poquíssim. Una de les primeres tasques que vam fer amb el grup de treball precisament va ser buscar totes les editorials, els llibres de text, i veure què dedicaven a això; tres línies, un paràgraf, potser una activitat... Vicens Vives últimament té una doble pàgina d'allò que en diuen 'investiga' on sí que hi ha la imatge del camp de concentració i tal.

**- Tu fas servir el Vicens Vives?**

N'havíem fet servir. A Batxillerat no faig servir llibre, tinc un moodle i els penjo documents. Quan ja hem treballat els penjo apunts i els penjo mentides que fa que investiguin si tot el que he explicat és veritat o no i es motiven moltíssim.

**- Ja m'has dit que valores positivament la qüestió de trepitjar territori.**

També he de dir que estic molt agraïda al MUME perquè els museus els dilluns tanquen i a nosaltres sempre ens obren encara que sigui dia festiu i això és molt d'agrair a l'hora de combinar-ho.

Digues, que t'he tallat.

**- Sí, el tema que el patrimoni aporta molt, perquè és un tema visual que acompanya tota la vida, però de cares a l'assoliment dels continguts creus que aporta?**

Sí, clar, perquè és el que dèiem. Tu pots assolir per sortir del pas o pots assolir per a tota la vida. Ells poden assolir continguts a classe només, però aquests no seran perpetus, i jo crec que el que ens interessa és que el temps que ells dediquen i que nosaltres dediquem i que la inversió que fa aquest país en que aquestes persones tinguin un nivell de coneixements tingui un resultat òptim i sigui per sempre. I aquestes sortides i recorreguts fan que això quedi per sempre i, per tant, el resultat és positiu. Treballem més del que entra en el currículum segurament amb aquestes sortides. Jo l'únic que et puc dir és que quan els meus alumnes de batxillerat van a selectivitat i tenen la sort que surt segona República i Guerra Civil, són feliços perquè tenen la selectivitat guanyada.

- Com a feina prèvia què feu i què us ofereix el MUME (ja has dit que res) i com a feina posterior, a nivell didàctic com és el procés? Nosaltres tenim aquesta activitat, aquesta ruta, doncs de quina manera hi arribem i de quina manera ens en tornem?

Jo, a part del que marca el currículum (apunts a classe, el que treballem, etc.), abans d'anar procuro posar algun documental, el del camp d'Argelers, aquell de tv3, de l'Elisbeth també i dels nens perduts del franquisme en poso alguna cosa perquè entenguin per què la gent volia fugir, perquè si anaven a la presó ja sabien el que els esperava. Potser no els hi poso sencer, els poso fragments. Són els testimonis de les dones que van anar a parar a la presó amb els seus fills. És perquè ells vegin amb els testimonis què era el que vivia la gent que es quedava aquí. Alguna vegada també si tinc temps els hi poso alguna part del Comboi dels 927, perquè vegin la part aquesta.

**-Clar, tu aprofites l'element audiovisual perquè en poc temps i de manera gràfica puguin tenir una mica de dibuix.**

Exacte. Aleshores com a treball previ fem això, veiem algunes parts de documentals. I com a treball posterior, igual que els que es queden aquí fan aquest diari, els que han anat a la sortida si el volen fer i volen tenir un extra també el poden fer. De fet el fan, i fan altres cosetes. De fet aquest any els hi he demanat aquest vídeo, que m'expliquessin en un minut i mig què els havia semblat el viatge, quina sensació els

havia provocat aquesta sortida, què era el que més els havia impactat positiva i negativament i per què. Però estic en el recull, i aquest és el treball que fem amb els batxillerats.

Quan ho havia fet a 3r. d'ESO formava part del treball de síntesi. Aquell era individual, normalment es fan en grup, en el que s'implicava tot l'equip de professors del centre perquè eren molts treballs a presentar i aleshores sí que feien un diari individual, cadascú el seu.

A vegades als 4ts. els he demanat investigar sobre la seva família i portar històries de la seva família, però coneixen molt poc perquè com que hi ha un salt, hi ha una generació en blanc sobre això, que no ha parlat i que no ha preguntat, aleshores moltes famílies no tenen ni idea i aquest treball resulta en molts pocs casos.

Òscar Sesplugues

Barcelona | 3/10/19

Em dic Òscar Sesplugues Güell, sóc professor de l'escola SIC Batxillerat, sóc professor d'Història de 2n. de Batxillerat, imparteixo l'assignatura d'Història d'Espanya i de Catalunya i a 1r. de Batxillerat la matèria d'Història del Món Contemporani.

**- Sou usuari habituals de les activitats del MUME?**

Sí, des de fa molt temps. No et sabia dir des de quan, però et diria que potser ja l'any després d'inaugurar-se.

**- Tu has anat sempre a aquestes rutes que s'han fet?**

Sempre no, els primers anys sempre perquè vam ser un parell de professors de l'escola els que ho vam muntar i preparar i llavors els primers anys era cada any. Llavors, a mida que la sortida estava més rodada, que també hem anat canviant i modificant coses, també hem anat afluixant una mica els que ho vam impulsar i ens hem dedicat a altres coses.

**- Quina formació tens tu?**

Sóc llicenciat en Història, Filosofia i Lletres i Història, sobretot Història Contemporània, de l'Autònoma. Vaig començar el doctorat però se'm van ajuntar varies coses familiars. Continua en l'horitzó.

**- En quin context s'emmarca l'escola?**

En concret aquí és una escola de Batxillerats; a l'edifici de Via Augusta tenim 1r. de Batxillerat i 2n. de Batxillerat. És una escola bastant gran, tenim 10 grups de Batxillerat a 1r. i a 2n. 8, perquè vegis una mica les dimensions; més de 500 alumnes. Llavors a la mateixa institució hi ha les etapes obligatòries, hi ha l'ESO també i l'educació primària que serien les Escoles TAU aquí a Barcelona i a Sant Cugat. I després la mateixa institució té cicles formatius a l'edifici de Gràcia i també l'escola d'idiomes que s'imparteix aquí i a Gràcia i també hi ha escola de música.

**- Aleshores entenc que la vostra cantera està dispersa i rebeu alumnat de Batxillerat que ve de totes aquestes escoles, és a dir el perfil no és d'aquesta zona.**

No, la majoria ens ve del TAU Barcelona i Sant Cugat. També ens vénen bastants alumnes d'una escola que hi ha aquí dalt que es diu Els Arcs i després d'altres escoles de Barcelona.

**- Com va començar això de participar en les rutes? Hi havia motivació personal?**

Sí, clar. Bé, hi ha una motivació professional, evidentment, perquè encaixa molt bé amb el temari, una mica el tema de les sortides que s'estaven fent i donava la casualitat que s'inaugurava el museu de la Jonquera i vam investigar una mica i ho vam fer.

Prèviament, abans de fer la sortida al MUME, que em penso que al principi només veníem al museu i fèiem l'excursió passant pel Coll de Lli, llavors prèviament havíem anat als espais de la batalla de l'Ebre, que es començaven a museïtzar i a fer-se centres d'interpretació, passa que allà els primers anys que hi vam anar amb el guiatge estaven una mica verds encara. També està molt dispers en el territori, ens quedava lluny de Barcelona... I el MUME va encaixar molt bé pel temps i per la gent que ens vam trobar, el guiatge i tot.

**- Què és per tu una ruta patrimonial?**

Són tota una sèrie d'espais que s'han recuperat, en els quals han succeït esdeveniments històricament importants que s'han recuperat, que s'han museïtzat i que a partir de la visita dels quals podem conèixer millor aquest passat.

**- Cal que existeixi aquesta museïtzació?**

Home, no és necessari però que hi hagi la museïtzació. És a dir, jo havia anat als espais de la batalla de l'Ebre abans de que es museïtzés tot i que es senyalitzés més bé, però millor, no? I més si hi vas amb els nanos, que a vegades també els costa fer-se a la idea de com eren les coses i si està museïtzat doncs millor.

**- Quines rutes feu?**

La primera vegada em sembla que vam venir al museu i ja està, llavors la segona vegada vam fer museu, ruta caminant pel Coll de Lli i a Elna, que estava tot encara molt incipient al centre d'interpretació, vam visitar la casa però encara estava tot molt per fer.

Llavors després ho hem ampliat una mica. Primer fèiem el mateix dia puja baixa i ara ja fa anys que ens quedem a dormir a la casa de colònies dels estanys i fem dos dies. Anem també a Cotlliure, Argelers, Portbou...

**- Per tant heu experimentat amb tots els espais?**

Des de que s'ha inaugurat el centre d'interpretació de Rivesaltes, que ens ha agradat molt també.

**- De tota aquesta experiència quins espais valoreu més o et criden més l'atenció?**

El que ens agrada molt i hem anat repetint cada any és la ruta caminant passant pel Coll de Lli, ens encanta a professors i alumnes, quan ho parles amb ells és una de les activitats que millor valoren. Cotlliure també. Elna també per tota la història, el que passa és que no hi hem anat aquests últims anys. Llavors el MUME també està molt bé però sí que és cert que en els últims anys a la part del museu ens hem anat trobant... És allò que depèn de quan ho fas és repetir coses que ja estan molt treballades.

És a dir, tot el que seria trepitjar els espais és molt millor que el museu.

**- Repetir coses en el sentit de les classes?**

Sí, o elements que ja surten al discurs a mida que vas a Cotlliure o Rivesaltes.

**- Pel que fa la durada ho trobes adequat?**

Sempre ens hi estaríem més temps, la conclusió és aquesta. És una sortida que ens agrada molt. Clar, hem pogut anar variant molt també, hem pogut fer activitats noves i aleshores sempre se'ns queda curt, passa que és cansat també perquè el tema d'anar a dormir tard i llevar-se d'hora amb adolescents passa factura.

**- Quina valoració fas de les guies i educadores?**

En general, bona. També per ser-te sincer a vegades et trobes gent que és més bona o que ho fa millor o que té més taules o que en sap més o que ve més preparat o que veus que és d'història i a vegades et trobes gent que no és d'Història.

**- Tu valoreu aquest apartat?**

Sí, i a vegades quan et trobes amb algú que no és d'Història o no domina penses ostres, ara la feina serà nostra que després ho haurem d'arreglar. Però sempre en general bé.

**- A nivell de continguts?**

En alguns casos és millorable. És difícil parlar en general però una mica la conclusió, el que ens hem anat trobant, és que depèn de qui hi hagi. Hi ha hagut dies que potser hem connectat molt bé o les coses han anat molt bé però després d'altres potser una mica més fluixets.

**- Per la capacitat d'empatitzar...?**

Sí, això sí.

**- Perceps que tenen la capacitat d'adaptar el discurs al nivell de l'alumnat?**

Sí, crec que sí. S'adapten bastant al que tenen davant i també a la resposta de l'alumnat. Si hi ha grups més participatius o que pregunten més o tenen més interès doncs ells també expliquen més i si el grup no és tan participatiu o el que sigui doncs...

**- Trobes que tiren del fil prou bé? Han tingut interacció?**

Hi ha guies que han connectat més i han sabut captar els interessos dels nanos del grup o els han sabut despertar aquest interès i d'altres que potser no tant, que diuen el seu discurs i ja està. Depèn.

**- Quins materials recordes?**

Sobretot textos, fragments de llibres, memòries sobre l'exili... És el que hem fet servir, material escrit, testimonis que llegien els propis alumnes i alguna imatge però poquetes i justejant, de poca qualitat. Recordo a la Mina Canta algun guia ensenyant foto de com era allò en el seu moment però si vas amb un grup gran de nanos costa fer-te a la idea.

Audiovisual els que hem vist al MUME.

**- Quina valoració fas dels testimonis?**

Bona. Penso que les seleccions sempre havien estat bé i a més també una mica el que dèiem, que en funció del guiatge doncs també s'adaptava a les necessitats de cada moment. Que si un grup no està tan cansat doncs llegir més textos o buscar els moments i llocs més adequats.

**- Trobes que compleixen el seu objectiu?**

Sí, penso que sí. Sempre hi haurà nanos que no connecten, però crec que en general sí. És a dir, nosaltres ja preparem una mica la visita abans d'anar-hi i ja hi van amb uns coneixements i nocions prèvies.

**- Les dates que escolliu estan relacionades amb el curs?**

Sí, intentem portar-ho fresc. I si no hi hem arribat per temari, que 2n. de Batxillerat és un any que tenim l'estona que tenim doncs abans d'anar-hi sempre ho preparem una mica. I mira, ara que tu deies això dels texts o altres tipus de recursos, una activitat que vam fer aquest últim any va ser que a la casa de colònies vam tenir la sort de portar una gent que havien fet una obra de teatre que es diu Argelers, sobre l'exili, i va estar molt bé. Els nanos van entendre i lligar-ho tot molt després de fer la ruta i veure l'obra de teatre i situar-se amb els actors allà, va agradar molt. Aquest últim any va ser molt rodó.

**- Feu ús de les senyalitzacions?**

Em sembla que sí, el que hi havia. El guia s'hi atura i ens posem al costat, ja hi ha una petita explicació però el que es fa és seguir l'explicació del guia. No sé si hi ha algun nano que llegeixi les plaques. En el museu sí que llegeixen més però després trepitjant el terreny no tant.

En algun moment els guies hi fan referència, però poc; ens aturem allà.

**- Treballes el concepte de memòria a les teves classes?**

Sí, en parlem. Sempre és un tema que acaba sortint. Moltes vegades de manera improvisada, però acaba sortint i el debat aquest de la recuperació de la memòria històrica, de la necessitat de tenir present aquesta memòria, el tema de les polítiques públiques que s'han realitzat o no, per què, etc. Tenim nanos de 1r. i 2n. de Batxillerat, vull dir que el nivell és aquest, no és com a la universitat.

**- A nivell global què consideres que aporta el patrimoni a la formació d'aquests alumnes que no li aportin l'aula?**

Jo diria que el que li aporta és una experiència vivencial i és així també com ells millor aprenen i com l'aprenentatge és més significatiu. Si tu vas a un lloc, el trepitges, parles amb testimonis, estàs allà on han succeït els esdeveniments i t'impregnes de l'indret, allò ja et queda per tota la vida.



**- I els espais de memòria?**

Jo crec que el que és interessant d'aquesta sortida és que el que es fa és com una immersió en els espais on van succeir una sèrie d'esdeveniments importants en la nostra història i a partir dels quals jo crec que ells viuen, experimenten, senten tot el que va succeir, i és una dedicació intensiva de dos dies, és un intensiu que jo crec que els marca tota la vida; allà estem semblant llavors molt importants.

**- Posaries al mateix nivell la visita a Empúries que a un espai de repressió o l'exili?**

Home, la distància en el temps és més notable, però jo crec que els nanos... Crec que sí, que la idea és la mateixa, penso. Passa que els esdeveniments, si són més recents, a ells els enganxa més, però sí, no? Sí, jo ho posaria.

**- Què t'aporten aquestes rutes a nivell curricular (i competencial si ho treballau)?  
Què aprofites tu?**

Aquestes rutes i sortides aporten molt. A nivell de continguts són capsul·letes i petites ampliacions de tot el que pots fer a classe. A nivell competencial, això també depèn dels anys, treballem d'una manera cooperativa, que fessin treballs en grup en els que es combinessin diferents matèries com Història, Geografia pel tema del paisatge... Les sortides ofereixen això, una possibilitat de treballar i experimentar el treball cooperatiu i la transversalitat també, no només amb Geografia però quan anem a Cotlliure o Rivesaltes doncs la Literatura. Hem fet la visita a Rivesaltes amb els alumnes que estan fent francès i que ja tenen un nivell competencial important en aquesta llengua, doncs fem la visita en francès. A Cotlliure hem organitzat activitats amb companys d'altres departaments en relació amb Machado. A Portbou amb els companys de Filosofia per treballar Walter Benjamin.

**- Sempre hi ha aquesta relació per treballar pluridisciplinàriament?**

Hi ha anys que sí i altres que no. Hi ha professors amb els que t'entens més o menys i també depèn de la predisposició dels professors dels altres departaments o de lo carregats de feina que vagin, però sempre hi ha aquesta relació.

**- Quina valoració fa l'alumnat, quina percepció reps?**

Excel·lent, els agrada molt. Acaben molt cansats, perquè són dos dies molt intensos, però ells aprofiten totes les hores (*en referència al dormir poc*). És una sortida que la repetim molt, funciona molt bé perquè es pot treballar des de diferents òptiques i punts de vista i a ells els agrada molt. És una de les activitats més ben valorades dels dos anys que la portem fent aquí.

**- Existeix algun tipus de coordinació amb el museu més enllà de la reserva?**

No, a part de fer la reserva res. És una gestió burocràtica.

**- Ho valoraries bé si es tingués en compte?**

Sí, estaria bé. No t'ho trobes gaire de preguntar-te de quins cursos són, enlloc, és en el moment que arribes que l'educador pregunta. Moltes vegades, el que comentaves abans, que quan veus que l'educador va a fer el seu rollo és allò que intervens una mica tu i poses quin és el context de dir "són nanos que han fet això o això".

Toni Garcia

Figueres | 26/07/19

Em dic Toni Garcia, sóc llicenciat en Geografia i Història i porto més de 20 anys de docència en diferents instituts de Catalunya. Des de sempre he estat treballant tant a nivell d'estudis com a nivell professional, quan m'he dedicat a la docència, sobretot als temes de món contemporani i sempre he estat molt interessat per tots els fets històrics catalans i espanyols i europeus de la dècada dels 30 i dels 40. Normalment sempre he treballat amb els grups de 4t. d'ESO i 1r. de Batxillerat que són els cursos on dins del currículum entren de ple aquest període històric.

Per què m'han interessat aquests temes? Doncs m'imagino que tots els temes relacionats amb la República, la Guerra Civil, l'exili, la II GM, són temes que gent de la meva generació ens han interessat especialment, perquè a la nostra formació tant infantil com d'adolescència i juvenil van ser temes històrics que van estar completament al marge i ocultats al currículum. Hem estat un grapat de professors que ens hem emmirallat per poder explicar i transmetre tot això a les noves generacions.

I hi ha una sorpresa, i és que la gent normalment acostuma a considerar que aquests són temes treballats, que estan especialment tractats, que són temes que es repeteixen moltíssim però això després ho contrastes amb la realitat i són temes poquíssimament treballats dins les aules.

#### **- Qui és que ho pensa?**

Quan tu parles a nivell general es diu "hòstia altra vegada els tornes a explicar la Guerra Civil, però si això ja està passat, si això ja no té cap tipus de sentit, s'ha explicat mil vegades, ja se sap absolutament tot..." Això és un continu en gent que normalment que no és de l'àmbit històric, però això tant a nivell de pares com a nivell de coneguts com a nivell de professors i d'equips directius que no siguin de la branca d'Història. Consideren que hi ha una hiperinflació d'aquests temes al currículum i no és la realitat. Són temes que queden força amagats. Per què? Perquè en definitiva trenquen una certa unanimitat d'un cert discurs que hi ha hagut en els últims anys i quan aquests temes els treballes amb una mica de profunditat i fas partícips als alumnes de tots aquests temes, el teòric consens en el qual ens movem socialment salta pels aires. Llavors jo penso que aquest és un tema que no deixa de ser molest i en moltes ocasions són temes que han costat bastant poder tirar-los endavant.

**- Des de quin any treballes a l'Olivar Gran?**

Des de fa 9 anys.

**- Per tant sempre que has fet les visites al MUME ha estat des de l'Olivar Gran? En els instituts anteriors no els havia fet? I en quins context s'emmarquen aquestes planificacions de les sortides que feu? Els organitzes tu, fas de coordinador?**

Sí, la relació amb les sortides del MuME sempre he estat jo la persona que s'ha encarregat. L'interès pel MuME (i ho relaciono una mica amb allò que t'he estat explicant abans), quan he treballat aquests temes amb els alumnes sempre hi ha un tema que m'ha obsessionat i m'obsessiona i és que els alumnes no percebin tots aquests temes com uns temes d'antiquari. És a dir, revisar aquests temes com podem revisar les Guerres Púniques, com una cosa del passat que s'ha de saber perquè s'ha de saber, penso que no tenen cap tipus d'interès. Aquests temes són interessants en el moment que nosaltres ho podem relacionar amb la realitat més immediata. La República, la Guerra Civil i l'exili continuen sent elements, crec jo, que ens han de permetre revisar el nostre avui. Jo sempre els dic als alumnes que a mi l'any 36-39 no m'interessen en absolut, a mi m'interessa el 2019 i el 2020.

**- Més que un professor d'Història ets un professor de memòria.**

Jo no entenc la Història com el recordatori del passat sinó una reflexió del present. I el MUME des del primer dia que el vaig conèixer m'ha permès precisament treballar això ja des del moment de l'entrada que fan treballar als alumnes amb aquella foto que se superposa els exiliats republicans amb els exiliats kosovars que hi ha a l'entrada quan comença l'exposició (foto que ja hem parlat diverses vegades i que ara s'hauria d'actualitzar perquè ara per nosaltres la guerra kosovar és totalment...

**- És Bòsnia, no Kosovo.**

És Bòsnia? Pot ser, però bé, no canvia el fet. Tant sigui la guerra de Bòsnia com la de Kosovo, pels alumnes està totalment allunyada de la seva concepció del temps. Però sí que en el seu moment i quan l'hem vist sí que ens ha permès relacionar amb els alumnes que l'exili dels republicans catalans i espanyols és la mateixa tragèdia que els exilis actuals. I tot el muntatge primer del museu permet als alumnes entendre no només el que va suposar el període dels anys 30-40, sinó que els ajuda a entendre la realitat, el que és la realitat d'avui en dia. Que és el que jo entenc que els alumnes han de tenir un interès especial per a aquesta assignatura.

En una segona idea jo entenc que els alumnes no poden arribar amb una tabula rasa d'aquests temes al museu i després a les rutes perquè es dispersen. Arriben al museu i quan fan després les rutes són temes que han de ser treballats prèviament. No el

comprenc com un punt d'inici el que ha de ser l'explicació, sinó com una síntesi de temes que hem treballat nosaltres prèviament a les aules. El museu penso que està molt ben organitzat, que et permet tota una sèrie de temes que tu pots anar treballant posteriorment a les aules. I després estan les rutes.

Les rutes per mi tenen un triple objectiu. Un és el de recuperar la memòria, és a dir, sempre he comprovat que als alumnes els impressiona molt estar en els mateixos espais on han esdevingut fets històrics. Allò de trepitjar la història els motiva moltíssim. Saber que estan passant pel lloc que els hem ensenyat a l'aula o al museu fotografies de l'època és un factor molt motivador. Clar, si ho has treballat prèviament. Quan no saben res allò no té cap tipus de sentit però si tu ho has treballat prèviament difícilment no trobes alumnes que no trobin que allò és un fet impactant. Dos, un exercici que jo intento amb èxits desiguals a les meves classes que és un exercici d'empatia. Tu no pots explicar la guerra i enviar els alumnes a la guerra, tu no pots explicar l'exili i enviar als alumnes a l'exili encara que a vegades ho podries desitjar. Però el fet que els alumnes necessitin caminar una determinada distància o que necessitin caminar amb una certa dificultat, mínima perquè llavors arriben les queixes dels pares, doncs ajuda a entendre que la fugida de l'exili no va ser una broma. I tres, entendre que aquests passos fronterers, aquesta amenaça quan creues la frontera continua sent actual.

Et poso un exemple. Sempre m'ha agradat quan organitzem alguna ruta nosaltres mateixos; anar a la platja d'Argelers al maig perquè tu arribes a la platja amb bon temps. Clar, a un alumne de 15 anys que el que tu estàs intentant amb aquests temes és que el visquin, portar-lo a una platja on ja hi ha banyistes i explicar que allà hi va haver un camp de concentració; no hi ha manera de fer-lis comprendre. Ara, si els portes al febrer, si fa fred, plou o fa vent, entenen perfectíssimament des de la comoditat que tenim avui en dia l'horror que va ser el camp d'Argelers i de l'horror que significa avui en dia els diferents camps de refugiats que existeixen.

L'anècdota: Des del grup de treball "Exili, deportació i holocaust" (no entra dins les rutes però no deixa de ser una ruta que vam organitzar) portem 3 anys fent una petita ruta a Figueres que surt des de la Plaça de l'ajuntament i segueix tot el carrer de la Jonquera fins el monument als exiliats. És un dels camins de fugida de la immensa massa de republicans que abandonen Catalunya desembre-febrer del 38. Sempre fem el mateix format perquè ens resulta còmode i no el canviem mentre funcionin: un exiliat bosnià i un exiliat del 39 expliquen als alumnes per què van haver de fugir un de Catalunya i l'altre de Sarajevo en una plaça plena d'alumnes de 4t. d'ESO. I fem aquest circuit perquè els alumnes vegin, passin, per un carrer per on han passat mil vegades i entenguin que aquest és el mateix camí que van fer fa 80 anys.

Ens hem trobat molts alumnes que expliquen que els seus avis havien passat fent aquesta mateixa ruta. I això a part de respondre a totes les qüestions que jo et comentava quan fèiem les rutes amb el MUME no deixa de ser un element més que volem per als nostres alumnes i és aquesta concepció de ciutadania que els alumnes han de tenir. No només recordem a l'exiliat sinó que ho fem en una ciutat que els té completament oblidats, una ciutat que si passeges per Figueres que va ser capital de República, que és la capital de l'exili, té un monument a la sortida però si tu passeges per aquesta ciutat sembla que aquí no hagi passat res. Els bombardejos que hi va haver al Parc del Bosc (?) no estan recordats, aquesta és una ciutat amb amnèsia col·lectiva d'un dels esdeveniments històrics més transformadors de la seva història. Doncs quan ho fem amb alumnes volem que aquests com a ciutadans participin i recuperin aquesta memòria. Curiositat? Tradicionalment mai a l'ajuntament ha sortit ni a saludar ni a fer-se la foto (referint-se a l'alcaldeable?). Doncs entenc que tant això que fem aquí com les visites al museu com les rutes que fem pretenen recuperar en els alumnes aquesta amnèsia que patim.

Això que fem no està descontextualitzat en el sentit que això ho fem amb els alumnes de 4t. d'ESO. És cert que ho hauríem de fer amb els alumnes de 2n. de Batxillerat, perquè són més grans, tenen capacitat més crítica però estan segrestats per la selectivitat, perquè la voluntat que hi ha és que molts d'aquests alumnes en el transcurs de 1r. de Batxillerat si poden i si volen puguin visitar els camps de concentració en els que alguns d'aquells republicans que marxaven a l'exili van acabar. Fixa't que a 4t. d'ESO treballem amb els alumnes tot el tema de l'exili però l'exili no s'acaba quan trepitgem Argelers, sinó que continua quan nosaltres visitem els camps de concentració. Té una certa continuïtat i una certa lògica tot allò que hem estat fent i continuem fent durant aquests anys.

**- Canvio de registre, passem a nivell conceptual a això de les rutes. Vosaltres quan aneu a fer alguna ruta del MUME tens clar el concepte de ruta? Els transmetes què és fer una ruta?**

Sí. Depèn del grup, de l'any, de com portis desenvolupat el currículum tries una ruta o una altra... A vegades pretens fer més èmfasi en un aspecte o en un altre. Per exemple la ruta Mina Canta, La Vajol, baixar fins Les Illes.

**- Vosaltres en general les heu fet totes, no? O acostumeu a triar en concret?**

No sé si totes però alguna diferent. Aquesta té un interès molt clar, sobretot passem pel nou espai que hi ha a Agullana i a part de trepitjar els camins de l'exili aquí sobretot intentem una mica treballar tot el tema de la persecució i genocidi cultural que es va seguir. Té l'objectiu de reflexionar als alumnes del que va voler significar acabar amb una cultura.

Una ruta que fem i que a vegades també hem fet amb 1r. de Batxillerat i que a mi m'agrada moltíssim és la ruta que fem a Portbou. M'interessa especialment perquè ens permet veure en el mateix espai els dos exilis; el de sortida i el d'entrada. Clar, no és tan conegut com és el que passa per Coll de Lli però el fet de poder explicar la sortida per Portbou com també l'entrada de Walter Benjamin els permet veure als alumnes que les fronteres funcionen en les dues direccions. Un any abans de fer aquesta ruta vam anar a l'arxiu comarcal, vaig estar parlant prèviament amb l'Èrica, l'arxivera, i van venir els alumnes i es van trobar amb una sèrie de fitxes seleccionades de persones que havien estat detingudes a la frontera a Portbou i després persones que havien anat detingudes a la presó de Figueres quan intentaven entrar a Espanya fugint de la persecució nazi. Hi havia perfils de personatges que els alumnes agafaven i els estudiaven una mica perquè també és una cosa que nosaltres volem seguir fent i és personalitzar aquestes rutes, és a dir, no és una massa que marxa sinó que són homes, dones i nens que marxen. No són números, són persones. I quan van veure les fitxes de les persones que havien estat detingudes a la frontera i enviades a Figueres podien fer això.

**- Des de quin any feu les rutes?**

Jo diria que aviat, a poc d'inaugurar el MUME. Una altra de les rutes que fem és quan fem Argelers, Sant Cebrià, quan anem a la maternitat d'Elna... La maternitat d'Elna és un lloc que ens interessa especialment perquè el que intentem explicar als alumnes quan anem és... Clar, el problema quan tu expliques la fugida és que tu parles d'unes persones derrotades, unes persones que estan perdudes i que es refugien a camps de concentració, que els maltracten, etc. Però la maternitat d'Elna és un element diferent; estem parlant de persones que davant de la desgràcia en comptes de buscar una solució personal, legítima, com farien tots, se sobreposen i ofereixen ajut i solidaritat a tota una sèrie de persones que estan patint dificultats i això és un element que volem transmetre als alumnes. És a dir, què fem nosaltres davant la injustícia, com actuem davant d'aquesta.

Fixa't que l'objectiu quan organitzem o participem d'aquestes rutes és posar sempre als alumnes en situacions actuals. No em serveix de res dir "tu què haguessis fet als 40?" no, als 40 no havia nascut ningú de nosaltres. El que m'interessa a mi és què fem al 2019, perquè per això ensenyem història, si no que es mirin la wikipedia o que segueixin un programa de televisió. El que volem és que els alumnes prenguin consciència avui. Llavors la maternitat d'Elna ens permet tot aquest joc. Quan anem a Argelers, a Sant Cebrià, etc. el que sorprèn als alumnes és que no hi ha res i aquest és el valor.

**- Tu trobes més interessant que l'espai estigui no intervingut?**

Per suposat, perquè quan entres en un espai molt intervingut la reflexió que tu li vols fer als alumnes és per què l'han volgut esborrar, per què aquesta història, memòria o recordatori no és present. No és per desídia, hi ha una voluntat històrica i política de que això es recordi o no es recordi.

Mira, no és una ruta de l'exili però molts dels alumnes que han fet la ruta de l'exili ens han acompanyat. Quan hem estat als camps de concentració (nazis) no deixes de veure una reconstrucció del que van significar els camps de concentració. Clar, a ningú se li acudiria muntar un de veritat perquè els alumnes puguin veure com eren les condicions. Doncs aquesta museïtzació marca una distància entre el fet històric i la percepció que tenen els alumnes. Però a mi hi ha un espai que mi m'agrada molt que els alumnes vegin, que és Gusen.

No hi ha espai més museïtzat que Gusen perquè d'un espai molt destruït s'ha aixecat una cosa que no té res a veure amb el que hi ha al camp de Gusen. Està envoltat de xalets i com als veïns els molesta que hi hagi aquell espai d'horror i de memòria en definitiva al costat de casa seva.

**- T'ho has trobat això?**

Jo no ho he vist però els guies ens han explicat com als veïns els molesta l'existència d'aquest espai porta amb porta. És que el forn crematori (que no deixa de ser una reconstrucció) toca pràcticament amb la casa del veí. Clar, aquesta imatge té un poder molt superior que la museïtzació de Mathausen. Per això quan anem a Argelers i no hi ha res els sorprèn moltíssim. Ells esperen trobar-se les tanques de filferro i altres coses, però al no trobar-se res té un valor i és molt important que entenguin que aquesta part de la nostra història ens l'han tret i que estem aquí i que a ells els correspon que aquesta història no desaparegui.

**- A mi les imatges superposades del xalet que ocupen l'entrada número 1 de Gusen ho trobo una cosa que és calfred pur i dur. I és important sempre que hi hagi algú com un professor implicat, algú interpretant.**

Aquest és el problema que jo et comentava abans. El problema davant de tots aquests temes i davant de molts companys i a mi em molesta precisament perquè mira, que aquest comentari me'l faci una persona que no es dedica a la docència doncs no la compartiré però l'entenc, però que companys docents entenguin aquestes sortides com pur turisme... És el mateix visitar un camp de concentració, fer una ruta de l'exili, que anar al CosmoCaixa o que anar-se a fer una foto davant la Torre Eiffel? Ni desmereixo el CosmoCaixa ni desmereixo la Torre Eiffel, però el valor educatiu, ètic,



ciudadà que tenen aquestes sortides no és la de simple turisme, que és el problema que s'estan trobant ara a Auswitch i que anem tots plens de notícies de gent que està a espai de memòria fent-se selfies.

Per això jo entenc que tots aquest viatges i sortides han d'estar preparades, han d'estar guiades i han de respondre a un objectiu. No podem anar a aquestes sortides i visitar aquests espais per omplir hores, per dir que hem estat. Jo he estat al Coliseu, però el Coliseu amb tota la importància històrico-cultural que té no té el mateix valor que anar a la platja d'Argelers on no hi ha res. Penso que és una idea totalment diferent. Que els alumnes diguin "vaig al Coliseu perquè em puc fer un selfie que en una platja no hi ha res" ho entenc perfectíssimament, però no estem aquí per ser guies turística, sinó que estem per ensenyar, per educar i per transmetre tota una sèrie de valors democràtics que ens corresponen com a professionals.

**- A nivell de capacitació, de continguts, de les persones educadores amb les que t'has trobat, trobes que ho eren?**

Jo sempre faig una valoració molt positiva. La veritat és que a mi el MUME em té el cor robat i potser no sóc gaire imparcial. Jo penso que estem davant de persones que tenen un nivell molt gran, que ho saben transmetre força bé i que la veritat jo mai amb les diferents sortides que he fet m'he trobat amb persones que jo després hagués d'agafar els alumnes i els hagués hagut de rectificar errors que hagin pogut tenir, al contrari. Penso que sempre el nivell de formació o en el moment que ho explicaven sempre ha estat altíssim i sempre ha respost a les expectatives que tenia. I a més amb una cosa que, és diferent quan tu fas la visita que quan la fas amb alumnes, són coses completament diferents. I a més amb un valor afegit molt important que és l'empatia amb els alumnes. Jo m'estimo més un guia empàtic que sàpiga transmetre, encara que pugui tenir errors (sempre que els errors puguin ser equivocacions de dates o que no és així sinó que va ser aixà). Per mi és més important que siguin capaços de transmetre, perquè clar al final l'alumne...

Bé, jo tinc una mania i penso que un alumne que va a un lloc com aquest amb les mans a la butxaca malgrat que es porti molt bé o estigui atent acaben retenint un 30%. Jo sempre els dic als alumnes que tota activitat que fan amb mi, sigui una sortida o el que sigui, és avaluable, en la qual els obligo a prendre apunts, a prendre notes... No perquè posi una nota numèrica o una avaluació del que fan, sinó perquè crec que els ajuda a estar atents amb el que estem fent. Però al final, malgrat tot això, l'alumne es queda les sensacions. Quan exalumnes et vénen a visitar o te'ls trobes i et parlen i t'expliquen, sovint apareixen aquests temes perquè són de les coses que més els han agradat al llarg dels anys, no t'expliquen les dates ni els coneixements que han adquirit perquè els coneixements marxen, però sí les sensacions, i això és un valor importantíssim. La immensa majoria dels alumnes surten amb una valoració molt positiva d'aquestes

rutes i això ho facilita molt el guiatge que es fa des del MUME de persones que en saben, que entenen que tenen adolescents davant. Que a vegades hem anat a llocs on es pensen que són universitaris, i la veritat es mostren amb ells molt empàtics.

**- Per tant la qüestió de capacitat d'empatia la valores molt alta i ara m'has parlat de la capacitat d'adaptació de registre, que un guia en un museu ha de treballar des d'11 anys fins a universitaris. Tu quan hi has anat has trobat que eren adequats?**

Sempre adequats i, a més, no sempre et trobes amb alumnes amb interès pel tema. Quan vas amb 4t. d'ESO et trobes amb alumnes disruptius, però no els pots estar negant. Portar l'alumne típic de família estable, classe mitjana, amb interès cultural, que ha estat sempre preocupat pels seus fills... Portes aquest alumne al MUME i culleres, la resposta per norma general és positiva, però és positiva malgrat Déu perquè aquest alumne portar-lo no té mèrit, el mèrit és portar l'alumne que està al carrer, amb família desestructurada, amb pocs referents culturals com nosaltres els entenem i que pugui entendre el que estem explicant, que potser les fases de la Guerra Civil ni les sap, ni les sabrà, ni li interessaran ni li interessaran, però pot captar allò essencial. Aquí és on hem de fer el treball, perquè ja em diràs quin mèrit té fer-lo amb els alumnes predisposats. Si tu quan fas una sortida, xerrada o classe amb alumnes que et volen escoltar, on està el mèrit? I la veritat és que no m'he trobat amb problemes. A veure, petits, perquè quan surts amb adolescents...

**- Quins materials recordes que s'han fet servir durant les rutes per part dels guies?**

Els guies abusen, al meu entendre i és la principal crítica que faig, dels textos llegits. Ho entenc, com a font històrica són molt importants, però en el marc d'una ruta es dilueix molt. Que un alumne que pugui llegir un text que no hagi estat prèviament preparat, com una carta d'algú que hagi estat...

**- Quan parles de textos parles de testimonis?**

O testimonis. Entenc que als alumnes els costa molt captar això mentre que quan disposem de material gràfic, sobretot del que va ser abans i del que és ara, els alumnes mostren una major predisposició. Jo entenc i crec que els textos i testimonis és millor treballar-los a l'aula i en tot cas després reproduir-los durant la visita, però que siguin textos que tu has treballat prèviament. Nosaltres no som els nostres alumnes, venim d'una cultura molt escrita i els nostres alumnes (i els meus fills) són una cultura molt audiovisual i llavors el text escrit costa. Clar, si a més és llegit, i no l'han llegit o treballat prèviament, enmig de Coll de Lli... Jo sincerament no recordo cap alumne que m'hagi dit "Toni, és que a mi quan em van llegir aquell testimoni al Coll de Lli i a la platja d'Argelers vaig...", no. En canvi sí que et diuen "quan vaig veure la foto dels nanos

aquests passant just per on jo passava” o “quan vaig veure les fotos del camp d’Argelers on nosaltres ens estàvem menjant el bocata”.

**- No li trobes als testimonis la capacitat d’aixecar empatia?**

No li trobo la capacitat d’aixecar empatia amb una lectura només durant la ruta. Si el testimoni ha estat llegit prèviament i després ho recordes és diferent. També t’he de dir que jo això poques vegades ho he fet perquè és molta feina, perquè sempre vas corrents preparant les coses... Però alguna vegada que ho hem fet funciona molt millor que trobar-t’ho.

**- Tu t’has trobat que es faci servir material gràfic?**

Sí. Clar, aquest material gràfic en fundes de plàstic, home... Jo no m’ho he trobat al MUME eh, ha estat en altres museus del món on hem anat i home, quan et donen una tauleta amb unes imatges sempre queda molt més molón i efectiu que una foto dins una funda de plàstic.

**- Però això ho trobes tu per tu mateix o per als teus alumnes, per la qüestió aquesta dels codis generacionals?**

Entén-me, penso que no és el fonamental, però és més fàcil de captar per part dels alumnes, és molt més proper. Però insisteixo que no és un tema cabdal per mi, passa que em demanes pels materials i jo et dono la meva opinió.

**- Llavors els textos “així així”?**

No és que els texts no estiguin ben triats, senzillament a mi em dóna la sensació les vegades que els hem fet servir que no acaba de tenir el resultat o l’èxit que un preveu quan prepara aquest material perquè jo repeteixo que el text, com la visita, ha d’estar preparat prèviament. Clar, pensa una cosa, no estem parlant de grups de 8 nanos, estem parlant de grups de 40-50-60 nanos. La capacitat d’atenció en un espai lliure amb adolescents de 14 anys amb aquest tema, quan escolten un text per primera vegada és poc eficient. Ara, amb aquest text treballat a classe és completament diferent. És a dir, no és el text en sí, és en el moment en el que tu reproduïxes aquest testimoni.

**- I relacionat amb els materials i la pròpia estructura de la ruta, recordes que s’hagin fet servir els elements interpretatius del territori.**

Home, sí, si hi són presents quan expliquem, sí. I, a més, jo crec que és molt important.

**- Però relacionat una mica amb el que tu deies abans, que tu creies que un espai sense intervenció era més interessant, llavors quin rol juga la interpretació que t'has trobat?**

Jo penso que no és una contradicció. Que l'espai estigui poc intervingut explica la desídia a esborrar la memòria, sempre i quan aquest espai no es converteixi en un espai turístic. Que hi hagi plafons ens recorda que hi ha hagut una voluntat de recuperar aquesta memòria. Et parlo de Figueres perquè és el que tinc més present. Es va fer l'esforç des del MUME de posar plafons en llocs de la ciutat relacionats amb la Guerra Civil i l'exili, però són materials que s'han deteriorat i alguns són il·legibles en aquests moments. Clar, ja ningú se'ls mira i quan jo he fet rutes per aquí Figueres per explicar-los els diferents escenaris de la Guerra Civil i l'exili a Figueres els he fet reflexionar sobre quins són els plafons que hi ha i per què estan completament il·legibles. Insisteixo que m'interessa que l'alumne pugui percebre quina relació tenim nosaltres amb el fet històric.

És a dir, que hi hagi plafons està molt bé perquè explica un interès, el que no m'agrada són les disneilàndies històriques. Ara, si tu vas pel carrer de La Jonquera i hi ha un plafó d'aquests que encara es pot llegir sobre l'acció dels bombardejos sobre Figueres, està molt bé que els alumnes el puguin fer servir i mirar, i a més els qüestiono per què aquest plafó està aquí i no està en un altre lloc.

**- I en el context de les rutes quin rol han jugat aquests elements?**

Depèn del plafó, depèn del lloc... El recordatori que hi ha a la platja d'Argelers que va fer la Generalitat sobre les persones que van estar-hi internades el trobo interessantíssim perquè explica la voluntat d'una institució per recordar una cosa molt concreta. Ara espero no equivocar-me, fa uns quants anys que no hi vaig, però la percepció que jo tinc, i això ho he fet amb el MUME quan hem visitat la tomba d'Antonio Machado, és que no hi ha cap plafó explicatiu però sí que està ple de recordatoris i missatges individuals de persones anònimes.

Dins dels alumnes té un valor important perquè, a vegades, no hem de deixar només a les institucions que recordin per nosaltres, som nosaltres també els que hem de forçar aquests espais de memòria. Que estiguin té un valor i que estiguin i es recordin. I s'ha explicat alguna vegada al Coll de Belitres els plafons que estan allà i és molt interessant. Jo valoro que no estigui intervingut però l'alumne també agraeix una certa explicació però clar, dintre el recordatori no està intervingut i a part dels mitjans...

**- Tu acostumes a treballar el concepte de memòria a classe?**

Sí, i tant. Jo considero que és el bàsic pel qual ensenyem Història. En definitiva jo els intento sempre explicar que ells són els que els han dit que són i que la memòria en aquest sentit (i la memòria històrica) té un paper per mi i és eix vertebrador importantíssim d'allò que nosaltres considerem que ens defineix. Insisteixo molt, perquè si no caiem en una banalitat històrica de "les coses són així perquè no podia ser d'una altra manera i tot això fa que el que som no podia ser d'una altra manera". Clar, sempre davant l'alumne que tens, de l'edat que té, de la maduresa que té, però fer entendre que la memòria del passat és una construcció del present i és aquesta la que ens hem de qüestionar contínuament. Aquest és un tema que treballo més a Batxillerat que no pas a ESO però per mi resulta fonamental.

**- Ara et demano una valoració a nivell genèric del paper que creus que juga el patrimoni dins de l'educació integral.**

El patrimoni són les fotos que nosaltres tenim de la nostra infància. Clar, tu quan recordes la teva infància a tots ens queden idees però les reforcem perquè tenim una sèrie d'imatges que diem "jo estic aquí a la platja i sóc molt feliç perquè estic amb els meus cosins". Arriba un moment en que tu no te'n recordes de si estaves a la platja amb els cosins però sí que hi ha una foto que dóna testimoni de lo feliç que eres quan estaves a la platja amb els cosins. Si la foto desaparegués, desapareixeria (t'ho estic explicant com a un alumne). El patrimoni és això, el que hem estat, i perdre el patrimoni és perdre l'arrel, allò que han estat abans de nosaltres.

**- Aquesta reflexió és més integral, personal, però com a professor què t'aporta el patrimoni?**

Quan jo porto els alumnes a passejar per Figueres els costa molt situar aquesta ciutat a l'espai històric, perquè és una ciutat que manté molt poc patrimoni, molt poc recordatori del que havia estat. És una ciutat, al meu entendre, amb poca memòria històrica i amb poca presència històrica. Els elements que hi ha (que hi ha, per suposat) i que formen part del nostre patrimoni material, l'hem de rescatar, l'hem de visualitzar, l'hem d'ensenyar, l'hem de fer present perquè si no aquesta és una ciutat d'habitatge que no té cap continuïtat amb el passat i això és molt perillós perquè l'únic que provoca és nois que no se senten ciutadans d'aquesta ciutat. No dic que el fet que hi hagi patrimoni els farà, que els convertirà en ciutadans d'aquesta ciutat; per suposat que no. Però evidentment els ajuda a entendre la realitat d'aquesta ciutat que té una història.

Si parlem de patrimonis orals, espais de memòria... Mira, t'explico una anècdota. El primer any que jo vaig donar classes a L'Escala, i d'això ha plogut una mica, se'm va

ocórrer trucar a Mauthausen i dir si alguna persona podria venir a explicar als meus alumnes els coneixements o l'experiència que hi havia sobre els camps de concentració. No tenia ni "repajolera" idea de si hi havia supervivents, si no... Estem parlant de l'any 93-94. Va venir un senyor, el senyor Joan Pujol que va estar 4 anys i 4 mesos al camp de concentració de Mauthausen. Va venir, va donar l'explicació als nanos, les seves vivències, els nanos al·lucinat... I recordo quan jo presentava al senyor Pujol els vaig dir als nanos que pensessin que allò que escoltareu ara no és una batalleta, és història viva, estareu tocant història. Va acabar la xerrada i tothom l'anava a tocar, literal, fins i tot el senyor Pujol em va preguntar per què el tocaven tant. Alumnes que m'he trobat d'aquells anys i que m'han explicat lo emocionats que estaven d'haver conegut aquest senyor i d'haver tocat història.

Tota aquesta anècdota te l'explico perquè quan tu als alumnes els poses en contacte amb el patrimoni oral, amb la memòria que mantenen les persones amb les quals sovint es troben pel carrer i les visualitzen jo cec que se'ls encén una bombeta o que se'ls posa el xip en marxa o que hi ha un mecanisme que envia la seva relació amb el passat. I hem fet molts exercicis, molt treball d'intentar mantenir aquest recordatori i mantenir-lo com a patrimoni nostre que no podem perdre, com a patrimoni personal que ens permet enriquir-nos però com a patrimoni col·lectiu. És de les experiències més gratificants que en tots aquests anys en els diferents formats que hem pogut fer hem tingut sempre amb els alumnes i el que recorden. Vull dir, no tallar aquest fil que ens uneix al passat, és importantíssim. Recuperar, reivindicar el patrimoni històric, el patrimoni humà.

Fa quatre anys vam muntar una exposició sobre el franquisme a Figueres, al consell comarcal. Hi van participar diversos instituts i es tractava de que els alumnes ens portessin elements de l'època del franquisme que tenien a casa seva. És a dir, com a valor museístic era bastant qüestionable perquè no hi havia cap cosa veritablement interessant, però sí que era important veure què es mantenia del franquisme a casa de la gent. Va ser una exposició una mica de 'Cuéntame' però la idea de que els alumnes tenien fragments de memòria, objectes a casa seva que explicaven el passat i que formaven part de la seva identitat. Quan un nano em portava el clauer de "Franco victorioso en el 18 de julio" doncs la veritat és que sorprenia una mica però no deixava de ser la història d'aquest nano i de la relació de la seva família amb aquest fet històric. Independentment de la valoració que poguéssim fer veiem que la història no és una cosa aliena a les seves vides i va ser importantíssima l'exposició, però molt poc visitada, ignorada per tothom. Però va ser una experiència molt interessant amb els alumnes.

**- Anem a concretar una mica més: la relació que hi ha entre les rutes primer a nivell competencial i allò que una sortida de tipus patrimonial poden aportar a nivell competencial.**

A veure, ara que no ens escolta ningú, ara el tema de les programacions i les competències arriba a un punt que... El que passa és que funciona a la inversa, no és que tu et miris les competències i tu diguis “busco una activitat que respongui a aquestes competències”. Tu te n’adones o saps o has experimentat que tu tens una activitat, una ruta, que respon a qüestions que tu vols transmetre als teus alumnes; des de coneixement històric, transmissió de valors democràtics, empatia històrica, valoració dels fets històrics actuals, des de pervivència de la memòria... I ho tires endavant. És després que tu comproves si allò respon a allò que el currículum et demana però jo no m’ho plantejo al revés, no, l’activitat entenc que té uns valors didàctics per mi importantíssims i s’ha de tirar endavant. Coincideixen? Coincideixen.

**- I a nivell de continguts de currículum? Tu tens en compte quan prepares la sortida si vols que t’enxampi en una temporada en concret o per treballar temes concrets?**

És el que et deia al principi, tu no pots fer aquestes sortides (o jo no vull fer-les) descontextualitzades. Jo no puc estar explicant la Revolució Russa i fer la sortida de l’exili. La sortida de l’exili ha de coincidir quan jo estigui explicant la Guerra Civil i l’exili. Jo sempre ho he fet així, i a vegades tot és una mica forçat perquè has hagut de comprimir un tema o has hagut d’allargar un altre, has canviat l’ordre... Però la idea és que això no pots estar-ho fent al febrer i després explicar-ho al maig, no pots fer-ho, perquè, si no, és una qüestió sense sentit. Quin sentit té anar a Coll de Lli si els nanos estan a la Revolució Industrial? Llavors sí que es converteix en una activitat més que la podem omplir de competències, objectius curriculars i la tonteria aquesta d’ara de les rúbriques. Podem omplir-ho de tot, però no té cap sentit perquè a més els nanos es perden. A veure, pensa que a 4t. d’ESO més que a 1r. de Batxillerat tu fas un viatge amb aquests alumnes. Si nosaltres no fem aquest viatge no té cap sentit, és a dir, si la sortida la pots fer completament contextualitzada el que necessiten no són professors d’Història, són monitors que els acompanyin. Jo sempre intento que una cosa i l’altra coincideixin. Al 100% no coincideix mai.

**- Per acabar, tu t’has coordinat sempre al museu de cares a feina prèvia, seguiment, feina posterior...?**

No, la veritat és que no. Tinc un mal vici i és que vaig per lliure. Jo quan he trucat al museu per preparar les rutes he demanat el que volia: “vull anar a Portbou i vull incidir en aquest tema, o una ruta que passi per aquí o per allà”. I sempre molt receptius i la veritat és que en aquest sentit no he tingut mai problema. Però quan he trucat al museu no he fet allò de mirar el catàleg a veure què teniu, faig un “jo vull això” i

sempre ho he fet amb la confiança de que sempre m'ha sortit bé. Ara, cosa diferent és quan amb el museu, sobretot a 1r. de Batxillerat hem fet activitats juntament amb el grup de treball 'Deportació, exili i holocaust', perquè el museu forma part d'aquest grup de treball i llavors treballem coordinadament i el museu ofereix des dels seus coneixements, els seus materials, per fer una activitat que conjuntament preparem però quan jo com a consumidor vull fer una ruta demano les coses que jo crec que



## **A.2. Entrevistes a l'equip educatiu del MUME**

Cristina Vidal

Figueres | 26/07/19

Em dic Cristina Vidal i era treballadora del MUME. Bé, de fet d'EducArt, que era el servei educatiu que estava al MUME, i feia les rutes. Durant quatre anys vaig fer les diferents rutes que aborden el tema de l'exili.

### **- Com vas acabar treballant al MUME?**

Perquè vaig estudiar turisme; un certificat de professionalitat en turisme que em va portar a fer visites guiades a la meua localitat. Jo treballava en un centre d'atenció turística i un dia la responsable del servei educatiu d'EducArt, que és el servei educatiu del MUME i d'altres museus i equipaments culturals i patrimonials de la zona, va venir a fer una visita guiada i em va conèixer i llavors em va contactar per si volia treballar per ells.

Vaig començar treballant a Roses, a la Ciutadella, però de seguida em van demanar si em faria gràcia començar a treballar al MUME com a guia. Com a educadora, de fet. I vaig accedir perquè vaig trobar que el tema era molt interessant tot i que no hi entenia. És a dir, jo des de que havia estudiat batxillerat no havia fet mai més Història, tot i que a turisme sí que has d'entendre alguna cosa, però havia fet coses més de romànic, que aquí el tenim molt present. Però tema Història Contemporània no n'havia tocat des de batxillerat. Llavors vaig haver d'estudiar moltíssim, posar-me molt al dia per poder fer aquestes rutes i va ser molt gratificant i vaig descobrir coses que no sabia. Vaig conèixer coses molt interessants i em vaig implicar moltíssim, la veritat. Va ser molt gratificant. Aquesta seria la paraula.

### **- Per tant tens formació de turisme, no tens formació humanística.**

Sí, de fet jo havia començat a estudiar Psicologia però no havia acabat la carrera.

### **- Deies que no tenies cap mena de relació amb la memòria ni la Història.**

No, molt poc.

**- A nivell familiar, personal...?**

Familiar sí, però no n'era conscient. A casa no n'havíem parlat de manera oberta, tampoc. Sí que es cert que quan vaig començar a fer visites al MUME vaig parlar amb els meus avis. Els meus avis resulta que recordaven la guerra, recordaven bombardejos que hi havia hagut a Vilajuïga... Jo sabia que a Vilajuïga, que és el meu poble i on visc actualment i d'on sóc, hi havia hagut un camp d'aviació, i vaig començar a estirar una mica del fil i bé, a les vinyes del meu avi s'hi van construir búnquers després de la guerra... Comences a saber més coses de part de la família però fins al moment, fins que tu no tens aquest interès inicial i comences a demanar, no se n'havia parlat.

També vaig descobrir que a casa teníem un plat de la República, de 1931, que sempre havia estat penjat a casa els meus avis i jo mai li havia donat la importància que fins aleshores li vaig acabar donant. Recordo que em vaig fer una foto i te la vaig passar, no sé si ho recordes. I bé, a partir d'aquí em vaig implicar molt més si cal.

**- Quan vas començar a treballar al servei educatiu del MUME senties que hi havia una motivació personal a més de la professional?**

Sí, molt, perquè sentia que tenia un sentit el que estava fent, el que estava transmetent, i que era necessari amb l'actualitat en la que vivim (social, política...) transmetre valors. I crec que això més que d'Història va de valors. El que se'n pot extreure d'aquesta època de la Guerra Civil Espanyola, de la II Guerra Mundial i de l'exili és una lliçó de valors que hauríem de tenir molt present sempre. Això no s'hauria d'oblidar, la gent n'hauria de parlar, s'hauria de saber, i tenir la possibilitat de transmetre-ho, sobretot a joves. Que els joves no deixen de ser el futur, els que construiran la societat, la vida, la política del dia de demà. Això ho han de saber, s'ha de conèixer i s'ha de transmetre. I tenir la possibilitat de fer-ho em va omplir moltíssim, per això et dic que per mi va ser gratificant, va ser un regal.

**- Els membres del servei educatiu, i tu en concret, tens clar el concepte de ruta per tu mateixa? Si ara mateix m'haguessis de fer una definició de ruta, història, patrimoni... Quina em donaries?**

Vivents, potser. Jo crec que les rutes el que intentaven era fer que l'alumne trepitgés terreny i que fos capaç d'empatitzar amb l'exiliat de diferents maneres, des dels testimonis orals i escrits (la lectura de testimonis escrits o la visualització d'imatges i vídeos) fins a, sobretot, camins. 'Camins' era una ruta que era el camí de l'exili, trepitjar i fer tot aquest camí que aquest grup d'exiliats van fer per marxar cap a un altre país, a França, a la frontera. El simbolisme de que 80 anys després tornàvem amb els alumnes a fer aquest mateix camí. És vivencial, el que es pretenia és que els alumnes poguessin empatitzar a través de viure.

**- Comentaves ara sobre una de les rutes en concret. Podries enumerar o mencionar i explicar breument quines rutes es feien o es fan encara al MUME?**

Clar, jo des de l'any passat que no hi treballa, llavors actualment no ho sé. Però crec que continuen en la mateixa línia. I en els anys que jo hi vaig ser et podria dir que una de les més sol·licitades i que havíem fet molt era la de 'Camins', que visitaves la Mina Canta, La Vajol i anaves fins al Coll de Lli caminant fins la frontera amb França. En altres casos arribàvem fins i tot a Les Illes, que és el primer poble que et trobes travessant la frontera i caminant cap a França.

Llavors hi havia Cotlliure, on es treballava molt la figura d'Antonio Machado. Es feia un recorregut pel poble de Cotlliure, es feien moltes lectures de poemes i es visitava la seva tomba.

Hi havia 'Records', que era una ruta en la que es visitava Elna i el camp d'Argelers, sobretot, que avui evidentment és la platja i era molt difícil en aquella ruta portar als adolescents a la platja i que s'imaginessin que allò havia estat un camp; amb tants edificis, la sorra, el vent, els turistes... Perquè segons a l'època de l'any a la que hi anaves estava ple de turistes. I només trobar un petit plafó i un monument que te l'havies de mirar dos cops per saber que allò era un monument a l'exili, amb una pedra, te l'havies de llegir... No era evident que allà hi hagués hagut un camp. Vull dir, ho havies de conèixer i saber-ho per poder trobar que allò era un monument a l'exili.

Me'n deixo, eh? Hem dit 'Records', 'Camins', 'Cotlliure'... I 'Portbou'. 'Portbou' era una de les que menys sortia. Tractava la figura de Walter Benjamin, filòsof, i parlava sobretot de després de la Guerra Civil i de com la frontera va ser una doble frontera, després de la II Guerra Mundial quan tota la gent que fugint del nazisme travessava la frontera però des de l'altra banda. Què es visitava, bàsicament? Doncs Portbou, el monument de Dani Karavan, el cementiri i es feia una mica de recorregut. És que clar, Walter Benjamin si no recordo malament va estar escassament un dia a Portbou i bé, es treballava molt aquesta figura.

Llavors la resta eren tallers si no recordo malament.

**- Quina percepció general tens tu del conjunt d'espais que es visiten a les rutes. De quin tens un record més profund, quin dius aquest no m'agradava, quin dius això ho milloraria d'aquesta manera...? Quina valoració fas dels espais concrets del global de les rutes amb les quals tu treballaves?**

Bé, estaven des del meu punt de vista potser poc senyalitzats. En pràcticament tots els espais que es visitàvem sempre trobaves una petita placa, no més grossa que aquesta

taula on estem tu i jo, on hi havia en quatre idiomes una breu explicació i alguna fotografia en alguns casos. Suposo que et refereixes a això, no?

**- Em refereixo al que tu vulguis respondre. Trobes que estaven poc interpretats?**

Sí, però entenc la dificultat d'interpretar-ho millor i de fer a tots els espais una estructura o un museu amb el que puguis interpretar-ho millor.

En quant a ben trobats trobo que sí, potser hauríem de parlar de cada espai més concretament per poder-t'ho dir, però jo crec que per exemple, a Coll de Lli arribaves allà, trobaves una tanca metàl·lica, el plafó estava tatxat (de fet havien agafat la fotografia de Lluís Companys i l'havien ben ratllat) i si no t'hi fixaves... La lletra era molt petita... Bé, en fi, era un camp privat.

Però tampoc es tracta d'això. El fet que estigués senyalitzat ja és important. Que allà hi hagi un plafó ja és important, que allà algú ho reconegui com un espai de memòria ja és important. Evidentment no podem fer museus a cadascun dels punts que són espais de memòria, però hauríem d'anar potser més a cada espai concret.

És que no entenc a vegades què en penso, que potser haurien d'estar més ben senyalitzats...

**- Et pregunto per espais concrets? D'acord, la Mina Canta.**

A la Mina Canta hi havia un petit plafó, també hi havia molts "monuments urbans" que havien fet grups que hi havien anat i que s'havien fet com pintades... Era un espai molt abandonat, estava molt malament, no es pot visitar des de dins. Crec que seria molt interessant poder-hi fer alguna mena de restauració. Que com a mínim es pogués visitar per dins, que no hi hagués perill. No dins de la mina en sí, sinó dins de l'edifici que va ser construït.

**- La Vajol, el monument a l'exili.**

L'escultura de la família Gràcia. Molt maco, la veritat és que sí. Díficil de trobar però impressionant. La vam visitar poc aquella escultura, però recordo un grup d'adults amb el que va ser molt maco, va ser molt emotiu. Ensenyar la fotografia i veure just darrere una estàtua enorme amb tota la recreació de la fotografia. I tothom escoltant-me, escoltant la història de la família Gràcia i com la gent preguntava... Però queda amagat, és difícil de trobar si no saps on és. Bé, clar, també va una mica implícit amb el que estem parlant; eren lloc de pas, amagats, per on la gent fugia de nit, ràpid, tenien por... Vull dir, no ha de ser un lloc...

### **- Elna? Pots explicar-me què hi ha?**

Elna està bé. Potser necessitaria una mica més de recreació, però està bé. Només hi ha uns plafons al primer pis de la maternitat.

La maternitat és un edifici a les afores d'Elna envoltat per una tanca, de tres plantes o una semi-planta i tres plantes més, amb una cúpula molt gran, que es pot veure des de bastant lluny per la seva alçada i per aquesta cúpula de vidre. Quan arribes a Elna trobes una entrada amb els horaris, que és una tanca metàl·lica. Llavors, quan arribes allà hi ha una porta on les noies t'atenen molt bé, parlen molt bé català i francès, diversos idiomes, porten tots els idiomes que parlen en unes "d'aixòs", són molt agradables.

Em sembla, si no m'equivoco, que és de l'ajuntament d'Elna i és un centre d'interpretació, jo diria; és un espai de memòria, no és un museu. Hi ha uns plafons al primer pis però no tens... Evidentment, clar, allò havia estat una casa particular que es va reformar tot en el seu moment. Conserva part de l'estructura original però ha canviat moltíssim. Estaria bé posar-hi algun detallat perquè la gent sabés com era quan va ser maternitat i quan acollia a les republicanes que estaven tancades als camps de concentració per a donar a llum. Que s'assemblés més a un museu.

### **- Museïtzar més o interpretar més?**

Sí, potser això és en general. Ara que parlàvem dels espais de memòria, que tu m'has anat fent un recorregut per anar parlant i recordant tots els espais, potser sí que s'haurien d'interpretar més. O donar alguns recursos al visitant per interpretar-ho més fàcil, que no només sigui un plafó amb lletra. Ja sé que és difícil i que és un repte, però que no només sigui un plafó amb lletres i que ho hagi de llegir, que tinguis potser algun recurs.

### **- La temporització de les rutes et semblava correcta tal i com estaven plantejades de duració? El temps que teníeu per visitar cada espai era l'adequat? Una percepció general teva, de tota la teva experiència.**

No, estava bé. Cada grup era diferent, cada ruta era diferent, però en principi crec que per tractar un tema com aquest es necessita molt més temps que el que nosaltres teníem, molt més temps. No tenies el temps suficient per fer la visita ni el temps per desplaçar-te d'un lloc a l'altre. Bé, era complicat quadrar els horaris. Haguéssim necessitat més temps per fer el que fèiem.

Potser haurien d'haver estat més curtes i més focalitzades, potser tenir temps d'asseure't a l'espai de memòria, sigui quin sigui, i poder fer una activitat amb temps, tranquil·lament, perquè els alumnes agafessin millor la idea. Moltes vegades era anar a

Elna i pim pam, pujar, fer una explicació de 5 minuts per cada planta i marxar, llavors l'explicació que feies la podies fer al museu, la podies fer a fora o la podies fer al bus. Es tractava de mirar de treballar a cadascun dels espais per poder-lo retenir, per poder absorbir-ne l'essència, per poder fer alguna activitat que t'ajudi a recordar-ho, perquè en definitiva és el que dèiem, s'intentava, es buscava o es volia que aquestes rutes fossin una vivència. Llavors moltes vegades era "estem aquí, som a Coll de Lli i hem de marxar corrents cap a Les Illes perquè hem de tornar a tal hora i no arribarem perquè el bus no sé què perquè hem de ser a Barcelona..." i clar, sempre anaves una mica a remolc de l'hora a la que havia de sortir el grup. Cada vegada els professors volien fer més visites i visitar més coses en menys temps per amortitzar espai, per amortitzar el que els costava venir desplaçar-se fins a La Jonquera, perquè està lluny, i clar ho havies de fer com podies. Llavors, potser donar una mica més de temps és sinònim de donar molta més qualitat a la visita i de treballar el contingut dins de cada espai, sigui el que sigui.

#### **- I què tal els grups amb els que treballàveu?**

Bé (*riu*), hem de partir de la base que la majoria eren ESO i Batxillerat, per tant adolescents, llavors una altra part important eren adults. Els grups d'adults eren molt guais perquè eren persones molt implicades, que sabien al que venien, t'escoltaven moltíssim, eren molt respectuosos, s'implicaven, s'emocionaven... I era molt gratificant. I, en canvi, amb els alumnes, molts d'ells venien perquè formava de la seva rutina diària d'escola; tocava fer una sortida, tocava anar al MUME i molts no sabien d'on els baixava ni què era. Però sí que és cert que, a mesura que avançada la visita i que com a educadora sempre acabes desenvolupant unes estratègies, unes habilitats i uns recursos, t'acaben fent cas i s'acaben interessant. I sí, hi havia alumnes que estaven molt implicats, molt interessats, i fins i tot els que venien de zero i que no sabien ben bé què es trobaven s'acabaven sobtant. Però també hi havia grups que ja sigui perquè eren molt nombrosos en molts casos, sempre hi havia qui es despenjava i qui no hi havia manera que li arribés el missatge, que li arribés la visita, i no hi podies fer res. I no passava res.

#### **- Parlant estrictament de l'alumnat tu trobes que era gent que venia preparada per la visita a nivell de continguts?**

Depèn dels instituts. Hi havia instituts que no i hi havia instituts que sí, que venien fins i tot amb els seus dossiers i quan acabava la visita se n'adonaven que els havia quedat una pregunta que jo no els havia respost o que no se n'havia parlat o el que fos o que no havien estat atents i no l'havien pillat i et venien i et deien "Ai! Ens han dit que havíem d'omplir aquest qüestionari". Gent que mentre tu xerraves aixecaven la mà i acabaven les teves frases... Per tant sabien perfectament què venien a veure i estaven molt conscients i molt implicats amb el tema. Però hi havia d'altres que com et dic els

tocava fer aquesta visita, no en tenien ni idea, i bé... Sempre amb aquests grups costava una mica més d'arribar.

En quant a continguts, si venien amb previs o no, sempre depenia molt de l'institut. I més que de l'institut et diré del professor que tenien, això era molt important.

**- Tu et vas trobar habitualment amb la capacitat de poder empatitzar amb els alumnes? O millor dit, els alumnes tenien la capacitat d'empatitzar amb tu?**

Sí, jo crec que sí. Jo recordo un moment clau dins de la visita, per mi: l'audiovisual. Teníem dues pantalles que projectaven imatges de gent marxant cap a l'exili gravades per la premsa internacional que es va desplaçar a la frontera per cobrir l'esdeveniment. Els feia seure a tots i, en aquell moment... Vivim en una època molt visual, estan molt acostumats a mirar, no a escoltar, i que les imatges passin ràpid i aquells vídeos eren així. Eren imatges de gent molt trista, molt cansada, amb cares de desconcert... Els feia mirar els vídeos i els deia que què estaven veient; llavors ells podien participar. Els feia que es possessin en la pell de l'exiliat, que s'imaginessin que eren ells. Llavors es feia un silenci absolut i els demanava "bé, ara imagineu que esteu a casa vostra i de cop i volta esclata la guerra o que heu de marxar corrents cap a l'exili i teniu moltíssima por, no podeu agafar res, no teniu pràcticament temps". Llavors, en aquell moment, sí que connectava amb ells. El 90%, la majoria et diria, fins i tot aquells despenjats als que no els interessava connectaven en aquest moment.

**- Clar, per tenir la capacitat total d'empatitzar amb ells havies de fer servir el seu llenguatge, que és el llenguatge audiovisual.**

Sí, asseguts i que a davant hi hagués imatge. Imatge i un espai que el museu tenia. I estaven asseguts a terra, perquè no és que hi hagués cadires, hi ha un parell de tamborets i la resta s'escampaven per terra i es quedaven mirant. Aquelles imatges els arribaven. Els deixava un minut (molt poquet, perquè tampoc teníem massa temps) perquè només miressin i llavors els feia preguntes, i els feia empatitzar perquè els demanava que es possessin en la pell d'aquesta gent, com se sentirien, què s'emportarien. Hi havia els que et deien "m'emportaria la Play!"; sempre hi havia aquestes respostes frívols, però no els donava importància, els companys mateixos ja els deien que de què els serviria la Play. "Jo m'emportaria mantes, perquè era hivern" i els deia "molt bé, va, què més?" i d'aquesta manera arribaven a posar-se a la pell de l'exiliat.

**- I de comportament què tal els grups?**

És que és molt general, hi havia grups de tot. Hi havia gent fins i tot mal educada, però eren casos comptats.

En general jo sóc una persona que m'agrada quedar-me sempre amb lo positiu. I tenint en compte que eren adolescents molt moguts, molt xerrameques, que començava la visita i sempre hi havia el gracioset que volia cridar l'atenció... Però que, de cop i volta, arribava un moment que acabaven empatitzant, acabaven escoltant i acabaven entenent que estaven en un lloc seriós.

Sí que m'havia trobat en algun parell de visites que havia hagut de dir "escolteu nois, necessito que calleu, necessito que escolteu, estem en un lloc en el que parlarem de coses serioses i a qui no li interessi no té per què quedar-se.". I en aquell moment, si m'havia de posar en aquest plan que, ja et dic, van ser dues vegades comptades, sempre trobava el suport del professor que els feia callar i fins i tot amenaces.

**- Parlem dels professors. Trobes que en general portaven la sortida treballada?**

Hi havia qui sí i ho agraiés molt, es nota moltíssim quan arriba un grup que ho ha treballat prèviament i en que el professor t'ajuda moltíssim perquè a més coneix als nanos que porta, no només coneix el tema que tractarem. Els nanos vénen amb una sensibilitat diferent, et fan moltes més preguntes i notes que la teva feina es simplifica moltíssim. Fins i tot el *timing* millora i va tot molt més quadrat. Però no era l'habitual.

**- I quin perfil de professors/es acostumàveu a tenir? Quina matèria? Edat?**

Bé, normalment l'instigador era sempre el professor d'Història, però amb aquestes sortides de l'institut ja se sap que hi van molts professors perquè els toca anar-hi, i que potser no són tutors de cap grup o no coneixen molt bé els nens.

Hi havia sempre el perfil de professor que estava súper implicat, que buscava que tots els alumnes haguessin treballat el tema a classe, que tots escoltessin, que estava molt preocupat de la imatge que donaria quan arribés al museu, que t'ajudava en tot, que et facilitava molt la feina... Llavors hi havia el típic al que li havia tocat sortir, que feia poc que estava a l'institut, que no coneixia els nanos, que no era tutor de cap dels nanos, que venia d'un altre món/branca i que estava molt interessat però no tenia l'autoritat suficient per poder-los controlar i se'ls escapava una mica el grup, però... Depèn de cada grup.

**- Sempre eren professors d'Història els que coordinaven?**

Normalment sí. En el meu cas el 80% dels professors que jo em vaig trobar eren professors d'Història.



**- Dins d'aquests perfils et vas trobar gaire amb els professors intervencionistes? Els que els agrada ficar cullerada, corregir per bé o per mal, o notaves que deixaven fer?**

Un 50%. El 50% dels professors et deixaven al seu aire, volien descansar de nanos o simplement no els coneixien prou o venien de relax i deixaven fer. Només ficaven cullerada quan era estrictament necessari perquè algun es descantellava una mica. Tu feies el teu discurs i et deixaven molt. Llavors els altres eren els més implicats, que sí que feien aportacions si els interessava que diguessis alguna cosa o et demanaven que ho diguessis o ell mateix molt educadament t'interrompia o et deia "puc fer una aportació?".

Almenys des de la meva experiència un 50-50.

**- I la relació que tenies tu amb els professors...? Perquè s'estableix relació, passes tot un dia sencer amb ells. S'establia algun tipus de relació que tu senties de respecte, fins i tot d'amistat? Quina és la percepció que t'enduies després d'haver entaulat relació humana amb els professors?**

Ara estic treballant en una jardineria. Fa poc va venir una dona que deu tenir 40 i pico anys i em diu "tu no feies visites guiades?" i dic "sí". A mi em sonava molt la cara. I em diu "doncs ens vas fer una visita al MUME" i llavors vam recordar. Ella és d'un institut d'aquí de Figueres i va dir "em va agradar molt!" i li va sobtar que ara estigués treballant en una jardineria. Se'n recordava.

Sí, s'estableix una relació. De fet, els professors tornen i tornen els mateixos. I quan vénen repeteixen perquè els agrada. Hi ha un moment que és un moment crucial: el moment de dinar. Aquestes rutes són de moltes hores i has de dinar. Llavors, els alumnes sempre se'n van amb els seus grupets i els professors vénen amb els educadors. I sí, s'estableix una relació de respecte i dinem junts. Fins i tot moltes vegades hem compartit el dinar amb els professors. I se'n recorden, tornen l'any següent i et diuen "ostres, l'any passat ens vas fer tu la visita! Aquest any ens tocarà un altre company?". Hi ha instituts que fins i tot vénen amb grups de tercer, amb grups de Batxillerat, i vénen amb dos o tres grups cada any.

Vull dir que sí, hi ha una relació que d'alguna manera acaba sent més personal, no de tenir el telèfon i d'escriure't, simplement que arriba un moment que ets adult amb adult i fins i tot acabes comentant, acabes parlant del que es troben a les aules, de com està l'educació, acabes parlant d'Història i de l'exili i de com transmetre-ho... I són fonts d'informació. Els educadors els hi donem informació i ells ens donen informació didàctica de com treballar, del que es troben, amb una simple xerrada de mitja hora a l'hora de dinar, fent un entrepà a la platja d'Argelers. És maca aquesta relació.

**- Quins materials fèieu servir a les rutes, si es que fèieu servir algun?**

A mi m'agradaven molt els textos, tot el que seria material escrit per fer-lo llegir als alumnes. Hi va haver una època que van portar uns iPads però no anaven massa bé. Aquests iPads tenien fotografies i s'hi podien posar vídeos però quan els treies a l'exterior... Primer, la pantalla era molt petita i els grups eren molt grans, no es veien bé amb el reflex del sol, no se sentien bé... Va ser una mica com "innovarem perquè portarem iPads i no haureu d'anar amb carpetes", però resulta que al final vam descartar el tema iPad perquè era menys pràctic que portar una carpeta amb tot el material necessari.

Teníem textos, fotografies plastificades i poca cosa més que jo recordi.

**- Quin tipus de text fèieu servir més?**

Memòries escrites, testimonis de l'exili, cartes...

**- Quina valoració fas tu com a educadora de l'ús de testimonis?**

Molt bona, perquè jo els veia que quan agafaves a un nano o a una persona adulta (estem parlant de les rutes en general) i li feies llegir un testimoni i el feies posar-se en la pell i donava veu a aquell testimoni, arribava a empatitzar. Era la realitat d'aquella persona, d'aquell exiliat, i quan aquell exiliat explica que està sentint les bombes o explica que deixa els seus fills perquè se n'ha d'anar, en una carta, o aquell polític que s'expressa i sap que morirà però escriu una carta a la seva dona... Tot això arriba, és primera persona.

**- Trobaves que hi havia un feedback positiu, que hi havia una valoració positiva per part de l'alumnat amb el tema dels testimonis?**

No tots, evidentment. Una cosa és llegir-ho dins d'una aula o dins del museu i l'altra cosa és llegir-ho a la platja quan t'està donant tot el sol a la cara, quan estàs sentint sorolls, o llegir-ho a Coll de Lli quan estàs cansat d'haver caminat. És una mica trobar el moment per fer-ho, fer-los seure, posar-se en situació. Llavors sí, quan els poses en situació, no arribar i llegir, perquè vénen amb un altre xip d'haver caminat, d'haver anat en bus, d'haver sortit d'un museu... I evidentment haver sortit d'un museu i posar-se a llegir asseguts potser no és el més...

Però jo crec que era un bon recurs, a mi em sembla un molt bon recurs llegir un testimoni. Potser no els llegíem en els moments apropiats, però com a recurs és boníssim, és una font primària.

**- I durant les rutes es feien servir habitualment els elements interpretatius que trobàveu al territori? Plafons, plaques, monuments...?**

No... Bé, el monument sí que el llegíem possiblement. Les plaques i els plafons no, passaven força desapercebuts a no ser que tinguessin una imatge que volguéssim que veiessin. Que això és trist, perquè s'ha fet una inversió per senyalitzar tot aquell lloc... Doncs treure-li una mica més de rendiment perquè arribi.

Treballàvem molt sobre parlar, parlar, parlar, explicar i ensenyar alguna fotografia i llegir algun testimoni. És que bàsicament jo recordo això en quant a material didàctic. Llavors, evidentment, quan estaves davant del monument el podies interpretar una mica o els podies demanar com l'interpretaven ells.

Jo els trobava molt desaprofitats, no ens servien com a recurs general. Per mi era millor llegir un text asseguts a una plaça de poble.

**- No els fèieu servir tampoc com a referència física de la ruta?**

Sí, perquè evidentment estaven ubicats en els llocs que havien tingut algun episodi concret, lògicament. Per dir "doncs per aquí van passar els representants del govern de la República quan van anar cap a l'exili el 5 de febrer", per exemple. Però el plafó en sí o el monument que hi pogués haver no el trobo un recurs apropiat. Evidentment hi arribaves, allò senyalitzava la zona, el feies servir de referència però no és un recurs perquè els arribés. Jo no crec que els alumnes quan arribessin se'n recordessin del monument. Se'n recordaran del text, de l'anècdota... Fins i tot si els donessis un objecte, si allà tinguessis la capacitat d'obrir una maleta didàctica amb objectes reals, una maleta d'un exiliat (no cal que sigui una persona coneguda), encara que no sigui de veritat se'n recordaran més de la pistola que han vist, de la càmera que han vist al museu o d'alguna cosa que hagin pogut tocar i veure o de les pantalles que no pas del monument en sí ni del lloc en sí ni del que tu els expliquis. Perquè, en el fons, en quant a atenció tenim una atenció limitada, no pots estar parlant constantment, han d'interactuar d'alguna manera.

Eren rutes on el que fèiem era vomitar tota la informació amb pocs recursos i per això jo sempre mirava molt d'empatitzar amb ells, de ficar-se a la pell de l'exiliat.

**- Entrem a l'últim bloc. Tu com educadora plantejaves el concepte de memòria històrica de manera habitual? Com ho plantejaves?**

Sí, a totes les meves visites. És que és bàsic, evidentment estàs fent això.

Ho plantejava amb una obra d'art molt xula que hi ha al museu, que es diu 'Memòria i oblit' on es veuen una sèrie de fotografies on hi han posat un paper amb la paraula

'memòria' escrita. Aquest paper l'han submergit en aigua, i és a la mateixa fotografia des del mateix angle i en el mateix paper en el plat ple d'aigua van passant fotografies i és exactament el mateix, l'única cosa que canvia és que com que fa més estona que el paper està a l'aigua la paraula 'memòria' s'ha anat esborrant. A mi aquesta obra d'art em servia perquè els nanos entenguessin que és important aquest missatge que els estàvem donant, i que és important que parlem de coses que van passar fa 80 anys perquè és important que no es tornin a repetir. Però eren ells que arribaven a aquesta conclusió a través de visualitzar aquesta obra d'art i a mi em servia d'això, de que la funció que estàvem fent allà, més enllà de fer una visita i fer aquestes coses, era transmetre el missatge. I que és important, és molt important.

**- Ara tu com trobes que és d'important o quina relació creus que hi ha a nivell genèric entre el patrimoni i l'educació o el procés d'educació d'un adolescent d'aquests que et trobaves a les visites? Com d'important trobes que és el patrimoni en una activitat escolar?**

Jo crec que és importantíssim, perquè ens dóna informació.

**- I quina informació t'aporta que no puguis assolir dins d'una aula?**

Poder-la tocar, poder-la veure, poder-hi interactuar. És important. Poder-ho visitar, poder-ho trepitjar, poder-ho olorar... No és el mateix treballar-ho a l'aula i veure la fotografia d'un monument que visitar-lo o que t'expliquin la història que no pas trepitjar-la. És que és sensorial i cada vegada necessiten més estímuls els joves, no els pots tancar en una aula i fotre'ls un llibre davant, perquè està clar. És tan evident que no funciona, que cada vegada hi ha més desmotivació i que s'ha de canviar d'alguna manera la manera d'educar en quant a continguts.

Ara t'explicaré una anècdota personal que potser no té res a veure però al meu fill li va quedar socials a ESO i no hi havia manera que s'aprengués l'art romànic i clar, prop de casa tenim Sant Pere de Rodes. Doncs vaig agafar i el vaig portar a Sant Pere de Rodes i com a guia em vaig informar i li vaig fer una visita guiada a Sant Pere de Rodes i va ser la manera com ell va entendre què era una volta, l'absis i una sèrie de conceptes que, a través d'un llibre, per molta foto que hi hagi, era incapaç d'assumir. Per tant és important que tinguem cura del patrimoni, és important el missatge que donem quan cuidem el patrimoni. Forma part del que som, de la nostra cultura. O encara que no vinguis d'aquesta cultura i vinguis d'una altra, conservar tot el patrimoni mundial i entendre'l, respectar-lo, tenir interès per conèixer-lo. Jo crec que és un valor que hem de transmetre als joves i que ells seran els creadors del nou patrimoni sigui quin sigui; com si és patrimoni virtual, que també arribarà.

**- Concretant més, passa de l'abstracció del que és el patrimoni als espais de memòria, com trobes aquesta mateixa anàlisi que m'has fet a nivell general aplicada a l'àmbit del patrimoni memorial?**

Trobo que s'hauria de continuar conservant, difonent.

**- Faries la mateixa anàlisi que m'has fet ara o variaries alguna cosa?**

Sí.

**- Dones el mateix valor a Sant Pere de Rodes que a un refugi antiaeri?**

Ostres, aquesta pregunta és compromesa però no, no li dono el mateix valor. Evidentment tots dos tenen valor però un refugi antiaeri ens està parlant d'un lloc on hi ha hagut una guerra. Llavors, aquí sí que el valor que transmet l'art romànic quan tu vas a Sant Pere de Rodes o el valor que t'està transmetent un refugi antiaeri quan tu l'ensenyes i l'expliques, quan difons per què es van construir i en quin context es van construir és molt diferent. Cal potser fins i tot preservar-lo, però amb això no vull dir que sigui més important un que l'altre, però sí que és cert que: 1. Ens agafa més de prop, 2. En l'actualitat encara hi ha guerres i és una cosa que no hauríem de permetre. Llavors, potser sí que ens interessa més difondre cert patrimoni del qual se'n desprenen certs valors que no d'altres. Amb tots els meus respectes per Sant Pere de Rodes, pel romànic i per tot l'art del món, però sí que hi ha coses que són d'urgència vital si volem canviar la direcció que està agafant el món en general.

**- I amb l'exemple que em posaves abans, que has posat l'exemple del teu fill però podem posar qualsevol adolescent, com d'important és que un adolescent pugui trepitjar un espai de memòria?**

Moltíssim, d'això se'n recordarà. És el que dèiem, que ho podrà viure, ho podrà trepitjar, ho podrà olorar, podrà tenir la sensació pròpia d'haver estat a dins i poder-se posar a la pell d'una persona que hagi estat allà tancada 20 minuts-1 hora mentre durés un bombardeig. De l'altra manera t'ho expliquen a classe i tu si aquell dia no connectes, no connectes, i passa completament desapercebut.

**- Tu tens la percepció que la teva tasca com educadora a través de les rutes és part important de la formació escolar?**

Sí, ho tenia molt clar, per això em vaig formar molt bé, perquè em sentia responsable. Tot el que tu estàs dient està arribant i tens una responsabilitat sobre això i són persones que s'estan formant.

**- Ja per acabar. Existia algun tipus de coordinació entre el servei educatiu del MUME i les diferents escoles? No només trucar i reservar sinó preparar feina prèvia, que hi hagués un seguiment, compartir materials...?**

Això li hauries de preguntar a la coordinadora.

**- A nivell d'educadores no existia aquesta tasca?**

No, passa que alguna vegada sí que et venien amb un dossier i els ajudaves a omplir-lo, comparties informació... Tu donaves recursos als professors en alguns casos, els més implicats. Evidentment això no era habitual, però sí que donaves alguns recursos com "doncs podríeu utilitzar aquesta fotografia..." "oh, aquesta fotografia és molt guai!"... Recursos que teníem al museu perquè ells poguessin treballar abans de venir a fer la visita, això sí que ho feies, però de manera completament desinteressada i altruista, mentre feies la visita o donaves idees que havien adoptat.

Llavors potser sí que això la coordinadora del servei tindria més informació al respecte de que si algú més concretament, algun institut, li havia demanat algun tipus de cosa. Em consta que algun institut sí. En el meu cas no ho sé perquè jo era educadora, però depenia més de la gestió del museu i de l'organització de les rutes.

**- Doncs ja estem. T'agradaria aportar alguna cosa més?**

Que estic molt contenta de que m'hagis fet aquesta entrevista. Més que entrevista, d'haver participat en aquest projecte i espero que tot vagi molt bé.

Dolors Pujolràs

Figueres | 25/09/19

Sóc la Lola Pujolràs, sóc de Figueres.

**- Vas treballar al MUME?**

Sí.

**- En quines dates?**

Hi vaig treballar des del setembre-octubre del 2017 fins al setembre del 2018.

**- Com vas entrar a treballar?**

Vaig entrar a treballar al MUME perquè prèviament, al maig del 2016 crec, vaig entrar a treballar a EducArt, que gestionava diversos serveis de patrimoni, entre els quals el MUME. Però jo en un principi vaig entrar en aquesta empresa per estar al servei de la Ciutadella de Roses i el Castell de la Trinitat de Roses. Vaig estar a Roses des de que vaig entrar i al setembre, en que s'acaba la feina més d'estiu i comença el curs, l'empresa va replantejar els educadors que tenia i els va re-col·locar i va valorar qui tenia per cada servei i em va oferir si m'interessaria anar al MUME i aleshores em va fer molta il·lusió la proposta. En aquells moments jo estava molt contenta amb aquella empresa i vaig dir que sí.

**- La teva formació té alguna cosa a veure amb temes d'Història i memòria?**

Concretament no, perquè jo vaig estudiar Geografia i Història però amb especialitat Antropologia perquè, de fet, el que volia fer era Antropologia però en aquells moments els estudis es feien com a segon cicle d'una llicenciatura de Geografia i Història; el primer cicle era Geografia i Història i el segon cicle era Antropologia.

Em vaig llicenciar en Geografia i Història amb especialitat en Antropologia i vaig fer els crèdits teòrics del doctorat en antropologia. A nivell d'estudis aquí em vaig quedar. I després sempre que vaig treballar ja no vaig treballar directament amb Història, sinó que sempre vaig treballar més relacionat amb el que era l'antropologia cultural. A part de fer una mica de docència esporàdicament.

**- Docència de secundària?**

De secundària, sí. I docència de formació de professorat però era en Antropologia. I d'Història docència d'ESO i, per tant, quan entrava esporàdicament per substitucions de coses o unitats d'escolarització compartida que depenen d'instituts, al ser llicenciada en Geografia i Història sempre agafava les assignatures relacionades amb Socials, Història...

**- Tenies un *background* en l'àmbit de l'educació des de la docència. I amb el patrimoni havies fet alguna cosa? Temes de guiatge o similar?**

No, era la primera vegada.

**- Has comentat abans que et va fer il·lusió començar a treballar. Era motivació personal o professional?**

Les dues coses, però sí que hi havia una motivació molt gran a nivell personal. Jo vaig estar escolaritzada en escola franquista, vaig fer el Batxillerat i Universitat fa anys també, aleshores tenia uns enormes buits i deficiències en relació a tot el que havia estat la Guerra Civil. A la universitat tampoc, perquè a Història Contemporània fèiem Història d'Europa i Història de Catalunya i Espanya sí que la vam fer però molt per sobre. Llavors jo tenia moltes deficiències de la Guerra Civil tant a nivell formatiu com tampoc havia tingut mai el temps o la voluntat de dedicar-lo a formar-me i a saber de tot el que havia passat. Aleshores vaig arribar en aquest moment amb grans llacunes sobre el que havia estat la Guerra Civil i això a nivell personal a mi em punxava molt perquè havia viscut un hermetisme molt gran en tota la meva formació.

**- A quin any et llicencies?**

Em llicencio al 90-91 o així, a la UAB.

**- Ostres, és fort que ho treballéssiu de manera tan perifèrica a la carrera.**

Sí. Suposo que tampoc hi havia hagut temps de que s'hagués generat molta recerca i discurs, perquè clar era la generació de l'Anna Maria Garcia, que eren com els primers que podien començar a fer recerca perquè, anteriorment a ells...

**- Bé, amb les dades a la mà historiadors espanyols del tema ens anem a les grans obres de referència que comencen als 90.**

Exacte. Aleshores havia anat fent. A nivell professional m'havia dedicat més a l'antropologia i, quan arriba el moment d'EducArt que m'ofereix aquesta feina, doncs jo ho visc com que a nivell personal m'interessa molt per totes aquestes llacunes i no tant



a nivell familiar (que tingués antecedents o vivències familiars que m'haguessin marcat molt). Més que res a nivell de "ostres, vaig tenir una formació tan precària i mai he pogut/volgut posar-m'hi". I en aquell moment va ser a nivell personal un moment de dir "em ve molt de gust perquè és un tema que m'interessa molt i d'aquesta manera també m'introduiré, em formaré, llegiré, etc."

**- A nivell conceptual: què és una ruta o itinerari patrimonial històric?**

Per mi ha de ser una ocasió per tal d'oferir una oportunitat per endinsar-se el més profundament possible dins del coneixement del quid de la qüestió, del que es tracti.

**- Aprofundir o primera presa de...?**

Una ruta una primera presa? Clar, per mi hi hauria un gran ventall. Una ruta pot oferir diversos nivells de coneixement en funció dels interessos de la persona i perfil del visitant, perquè hi haurà persones a les que els semblarà molt útil que els despertis interès i aprofundeixin a un nivell més superficial i els despertis i demanin conèixer una mica i si els interessa ja buscaran... Pot ser des de 0 a un nivell molt elevat en funció dels interessos de la persona que fa la visita però també del que es marca com a coses bàsiques. Des del més bàsic fins que es pugui aprofundir molt.

**- I les rutes del MUME on les col·loquem?**

Tal com les he viscut jo les col·loquem en l'àmbit de despertar inquietuds, de donar informació força concreta i interessant a nivell de conceptes, de despertar consciències, de treballar valors... Penso que es podria treure més profit però tal com estan dissenyades i amb la gent que hi estava treballant en el meu mateix moment, si féssim de l'1 al 10 diria que... Ostres, que difícil, és que tot està en funció de tot. Clar, si dic un número tot està en funció d'un *timing*...

**- Segons la teva opinió què els faltaria perquè fossin una cosa més adequada?**

Li faltaria més temps, un material molt més bo, algunes de les persones entre les quals m'incloc més ben formades, que el patrimoni estigués més ben conservat, que es pogués accedir per exemple a la Mina Canta (que està com molt deixada)...

**- Que hi hagués més la possibilitat d'accedir-hi. Més disponible.**

Bé, i més museïtzat, més valoritzat.

**- Quines rutes s'ofereixen des del servei educatiu del MUME?**

S'ofereix la ruta de 'Camins' que són La Vajol, Portbou... S'ofereix la ruta de 'Camps' en la que es visita bàsicament la platja d'Argelers i es visita la maternitat d'Elna.

**- Tu vas arribar a fer mai la de Portbou?**

Hi vaig anar una vegada amb en Pau, una vegada que érem 80, de suport amb en Pau, la Júlia i la Cristina.

**- Vas anar per la jornada de l'exili que es fa aquí a Figueres?**

Pot ser.

**- Cotlliure la vas arribar a fer?**

Sí, la vaig fer una vegada o dues.

**- Quina vas fer més?**

La de 'Camins'.

**- I en el conjunt de rutes i espais, amb quina et quedes? Com a educadora quin t'agradava més? O fem-ho al revés, quin espai no t'agrada?**

A la platja d'Argelers el que li passa és l'evolució que ha tingut, que és molt difícil, sobretot si parlem d'escolars o adolescents, posar-se in situ. Una mica penso que en general tot i que sí que copsen, una mica totes s'hauria de trobar la manera que els alumnes i els visitants en general se'ls pogués apropar més a la vivència. Cadascuna té uns punts més àlgids i que arriben més i precisament la platja d'Argelers penso que és un lloc on va haver-hi molt patiment i precisament tot allò que va passar allà és molt difícil de transmetre i que es facin a la idea del que va passar allà.

**- Igual això que comentaves, que a Argelers costa percebre el que va passar, podria ser una oportunitat per despertar als alumnes i així poden aplicar-ho a tots els espais del món on diries aquí va passar això i aquí allò. Si tu aconsegueixes que un alumne copsi això, serà capaç de percebre l'espai geogràfic de l'entorn.**

També una mica el que passa és que s'agafa el bus a La Jonquera i es va en bus fins allà, llavors el material o el guiatge o el treball previ s'hauria de fer perquè l'alumne fos conscient del perible real del que va passar i a vegades no són conscients de si estan al nord, al sud, què és Catalunya i què no. No s'ubiquen i per tant no tenen consciència geogràfica, els falta saber també situar tots els camps que hi va haver, encara que al MUME es veu. Llavors, el fet aquest de no saber els camins per on es va passar i què

significava arribar, ells no ho fan. D'alguna manera aquest viatge d'arribar fins allà treballar-ho més i que agafessin més consciència d'on són. I això potser no és tant problema de l'espai sinó de la ruta.

**- En temes de temps em deies que també mala valoració, que perquè funcionessin millor s'hauria de tenir més temps.**

Sí, són molt pam, pam, pam.

**- Quin perfil de grups tenies com a guia?**

La majoria eren alumnes de 3r.-4t. d'ESO. Després també teníem 1r. i 2n. de Batxillerat i molt pocs de 3r. cicle de primària. Això pel que fa a Catalunya. I després el que es correspondria a alumnes provinents de França també eren més o menys aquests nivells.

**- Ara que comentes els de primària, com us ho fèieu?**

Vaig arribar al MUME sense material específic i amb la companya que ho havíem de fer ella ja ho havia fet. Era un grup de 6è. de primària de Figueres i bé, jo no sabia ni com posar-m'hi i a menys 5 va ser pim-pam. Amb la companya que ja n'havia fet algun em va dir el que més o menys havia fet, vam buscar material, un llibre de dibuixos fets per nens i material que semblava que podia ser adequat i vam tirar sobretot que fos molt visual a nivell dels objectes. Vam partir d'una sèrie d'objectes que hi ha al MUME i intentar fer-ho de manera que els nens fossin els que a partir dels objectes anessin preguntant i, en el meu cas, vaig tenir la gran sort que era un grup amb el que la professora havia parlat moltíssim, molt més que nanos de 3r. i 4t. d'ESO, estaven molt motivats i preguntaven molt i en sabien molt, ho havien treballat molt a l'escola.

Vaig gaudir molt i ells també, però material específic no hi havia i ens vam espavilar com vam poder. I la sort va ser trobar aquest grup, perquè podria haver estat un desastre perquè material zero. És a dir, material per nivells és inexistent i formació que nosaltres rebem una formació i som nosaltres els que hem de posar-nos al nivell amb els recursos que tinguem o parlant abans amb la mestra i adequar-nos, i entre tots anar-ho traient d'una manera molt espontània, sense preparar, i això té la seva part positiva però hagués pogut ser una mica desastre.

Al mateix MUME hi ha nens que no arriben a les vitrines. Hi ha molt text per llegir. No és un museu preparat per primària.

**- I els grups de secundària que són els majoritaris, quins perfils et trobes?**

De memòria, després a mida que parli potser me'n recordo més.

**- Si no, els professors.**

Gairebé sempre hi havia un d'Història, però a vegades no. A vegades també hi havia professors que eren els tutors del grup i llavors podien ser tant professors de Matemàtiques com de Biologia, com de Català com d'Història. I normalment ho havien treballat a classe i moltes vegades no prenién apunts, no portaven un guió fet els alumnes, o si el portaven no era evident. No feien preguntes dirigides amb un guió previ que havien treballat a classe. Era més que com que havien treballat a classe anem a fer la visita al MUME o la ruta que fos i potser després tota la ruta d'aquell dia la treballaven a classe, però no ho tenien dirigit.

**- Percebies que els professors no ho portaven gaire preparat?**

La majoria no ho portaven pautat, però clar d'això no se'n pot extreure que no ho portessin preparat, perquè potser ho havien pautat molt i ho portaven tot al cap els nanos o portaven un guió aquí i llavors ja sabien el que... Els professors sí que ho havien treballat, tots ho havien treballat.

**- La percepció de que els alumnes tenien uns continguts que estaven preparats, la tenies?**

En general molt ben preparats, no. En general, no.

**- Els professors, la manera que tenies d'interrelacionar-te amb ells, era adequada? S'hi ficaven gaire pel mig o et corregien?**

Ajudaven sempre. Corregir no solien fer-ho gaire. En tot cas si feien intervencions era per preguntar qüestions que potser ells consideraven interessants i que no havien sortit i que volien que els seus alumnes coneguessin i que potser en aquell moment l'educador passava per alt o no ho explicava del tot bé. Sempre era per sumar. Les aportacions dels professors eren sempre a través de preguntes per ampliar o a través d'ells, que hi havia professors que paraven un moment, em preguntaven si podien intervenir perquè ho voldrien relacionar amb alguna cosa que havien parlat o treballat a classe. Les aportacions dels professors sempre eren positives, per sumar i ampliar.

**- A nivell d'empatitzar senties que tenies la capacitat amb aquests alumnes?**

Sí, hi empatitzava.

**- Trobaves diferència entre ESO i Batxillerat?**

Hi havia diferència. Els alumnes de Batxillerat els percebia molt més interessats, per tant molt més atents, també preguntant més... Aquest interès es reflectia en una

actitud més de ser-hi i d'escolta i a més d'intervenir. Tot i que jo ho basava força en ja d'entrada preguntar, gairebé sempre iniciava amb una sèrie de preguntes per tal d'apropar-te a ells.

**- El teu estil llavors era interpel·lar.**

Sí, preguntes, comentaris, benvinguda... Però sempre buscant la seva implicació i buscant què coneixen ells d'aquell tema, com ho veuen, etc.

**- I te'n sorties?**

Sí. A veure, en un grup sempre hi ha persones que es retireuen, que no contesten, que no estan atentes... Tots els grups són molt heterogenis però normalment sempre hi ha l'alumne que inicia i trenca el gel i llavors ja vas estirant; preguntes als altres si estan d'acord o no, etc. i intentes anar estirant del fil fent participar a tothom. I si alguna vegada hi ha un grup molt hermètic, el professor si passava l'estona prudencial o coneixia el seu grup doncs preguntava a algú o, si no, doncs jo intentava trencar el gel preguntant alguna cosa.

Una mica ho vas veient amb aquest sentit de l'empatia en veure les cares en el moment de silenci, veure si hi ha algú de qui pots tirar o tu donar la primera informació i mica en mica anar obrint el grup i anar-te acostant tu a ells.

**- De comportament els grups bé?**

Bé, no. Clar, jo m'he referit més a empatia. En un principi, normalment quan començava la visita al MUME per les fotografies o per un altre punt, en el primer moment sí que sempre hi havia una conducta correcta, atenta. A vegades pujaven les escales o amb l'ascensor cridant, corrents, etc. però, en el moment que tothom va arribant, sempre hi havia el moment que tothom es centrava i feia silenci i, llavors, quan ja s'iniciava la relació que jo preguntava o el que fos tothom feia silenci. Quan ja es passava aquest moment hi havia aquesta actitud correcta de cares a formar part d'alguna cosa que és rebre i intercanviar informació i saber el que estàs veient, el que està passant i el que pots aprendre allà. Doncs en aquest moment sí que hi havia aquesta conducta correcta però després la cosa s'anava dispersant, moltes vegades hi havia grups que es despenjaven del grup general i dins d'aquests grups que es despenjaven doncs hi havia grups que ho feien en silenci i hi havia grups que parlaven en veu massa alta i se'ls havia d'anar avisant, que normalment ho feia el professor. Normalment el professor era aquesta figura de controlar el seu grup. Llavors, aquesta actitud incorrecta o grups despenjats anava in crescendo a mida que avançava la visita, acabaven esgotant una mica.

**- Tenies alguna estratègia per controlar aquests grups?**

Estratègia formativa no gaire, i intentar cridar-los l'atenció a nivell de "què us interessa d'aquí?", "què en penseu?"... Intentar apropar-los al grup a través del fer-los participar d'alguna manera. O, a vegades, escurçant l'estada concreta en un punt per no esgotar-ho o fer petites teatralitzacions, molt concretes. Per exemple, al baixar l'escala, els deia "ara anem a l'exili" i els separava nois en un costat i noies en una altra, perquè a vegades a la part de dalt, quan ja es quedaven al final alguns i desconnectaven, es feien aquests subgrups al voltant de la caixa on hi ha el bombardeig. Doncs allò fa que si tu estàs aquí alguns grups es col·loquin a la diagonal i s'amaguen. Llavors, en aquest espai a vegades es dona una mica aquesta situació. Aleshores, per tornar a centrar l'atenció feia una petita teatralització quan estàvem davant les imatges. Me'n sortia com podia.

**- Quin materials fèieu servir?**

A les rutes uns dossiers de lectures que portava l'educador/a. No era material per a l'alumne, l'únic que l'educador el proposava per llegir als alumnes.

**- Alguna cosa més?**

Lectures i imatges. Era material de suport del guia.

Vam iniciar un material per fer la visita del centre d'interpretació d'Argelers, quan vam començar a preparar un material perquè els alumnes treballessin perquè, de fet, sempre ens hagués agradat que hi hagués algun altre tipus de material, però no hi era. Comptant que hi havia aquest centre d'interpretació vàrem començar el material en el que els alumnes tenien uns personatges que després havien de treballar al centre d'interpretació. Prèviament, però, també havíem tingut en compte aquesta ruta que abans he dit que els alumnes no s'ubicaven gaire bé, doncs els alumnes amb aquest material ja havien d'haver fet un treball previ al bus, en el qual anaven treballant tota la ruta fins arribar allà i quan arribaven allà treballaven per grups una sèrie de personatges. Això els ajudava a empatitzar, situar-se, treballar al centre d'interpretació i treballar a la platja d'Argelers. Però aquest material ens va portar forces hores d'elaboració i finalment no es va arribar a elaborar, es va quedar tot en esborranys.

**- Era una manera de contrarestar aquesta deficiència de desubicació de l'alumnat en l'espai, no?**

I d'aconseguir que l'alumne empatitzés a través de treballar amb personatges concrets, amb històries de vida de persones que havien viscut i que ells a través d'entrar en aquests personatges empatitzessin.

**- Els textos molts eren testimonis, no? Tu eres de fer-los servir gaire?**

Jo vaig tenir la formació a EducArt i aleshores (no sé què hagués fet si no hagués estat així, no estic posant una excusa) el que vaig fer va ser seguir la formació d'EducArt perquè no vaig tenir el temps, anava molt a saco. Des del moment que vaig començar a fer rutes hauria hagut de posar molt més temps personal per tal de sentir-me les rutes diferent. És a dir, les rutes en general em fallaven una mica, però tampoc vaig tenir el temps de dir s'hauria de fer així o aixà. Llavors, a Argelers jo no em sentia del tot còmoda, per mi era el pitjor espai, tot i que si s'hagués aconseguit hagués estat una bona manera. Aleshores, allà és on es llegien els testimonis i sí que els llegia casi sempre, però els llegia com perquè s'havia de fer. I sí que considero que les lectures de testimonis era una mica l'única eina que tenim per connectar l'alumne amb la persona que ho ha viscut.

Per mi era arribar a la platja d'Argelers, moltes vegades el que feia era els acostava més al mar i els feia quedar molta estona en fila o asseguts... Jo intentava més que percebessin més el mar, el soroll, el vent i que intentessin posar-se en que han arribat allà, que no hi ha res... Que intentessin percebre el que oferia aquell entorn inhòspit i allò ja m'ocupava una estona. Llavors ja passàvem a parlar de les condicions i a pregunta'ls-hi. Com que abans al museu els havia dit "ens anem a l'exili, què agafaríeu?" I havia deixat que cadascú digués què agafaria. Llavors, quan érem a la platja, els preguntava "del que heu agafat què menjaríeu?" i llavors deien ostres, jo vaig agafar diners i amb els diners compraria menjar. M'agradava més fer això que no pas llegir testimonis. Jo feia això primer perquè a mi aquell espai... I llavors a l'acabar això després ens posàvem a llegir testimonis, però així a 'bocajarro' i en fred, posar-se a llegir testimonis...

**- Suposo que tornem al mateix, aquesta falta de recursos, temps... Tu al testimoni encara que l'entenguis com una bona eina però ha de tenir un suport d'un temps i una solvència.**

Sí, perquè els cau molt lluny. A mes, moltes vegades fa vent, els de davant no senten, llegeixen flux, tornem a llegir... Sí que quan han acabat de copsar un testimoni, vale, però també s'ha d'anar de pressa i a vegades no hi ha temps a interioritzar ben bé. És lectura, següent lectura...

**- En el teu cas llegies tu o els alumnes?**

Sempre els alumnes.

**- Llavors entenem els testimonis com una eina per tal de relacionar l'alumnat amb la història i la memòria de la persona o l'espai però no acabava de ser del tot efectiu.**

Per mi és fred. Considero que és necessari el testimoni com a història de vida i per vincular l'alumne amb la gent que ho va viure, sí que és important, però d'alguna manera diferent. Que hi puguin entrar més, que ho puguin treballar més.

**- Fèieu servir els diferents elements interpretatius en els espais? Plafons, plaques, documents...?**

Els plafons no gaire. Els monuments sí.

Al Coll de la Manrella mai vaig anar-hi amb alumnes i lo altre ja són espais concrets. A Argelers per exemple. Que al final sí que evidentment penso que l'alumne (i dins l'alumne entenem que hi ha diferents nivells, l'interès personal i moltes coses), quan puja al bus i se'n va evidentment sí que se li han remogut coses a nivell emocional i a nivell intel·lectual ha entès coses, però es fa una mica tot com "va, fem, fem, fem". I en el cas del monòlit el que es fa és que quan tothom ja ha menjat i tothom ja ha rigut i es dispersa és punt de reunió. Ens reunim aquí i comencen a arribar per grups i "vinga tothom que vagi venint". La gent es va reunint allà com una mica de tornada, arrossegant els peus. Se sol preguntar si hi ha algú que llegeixi en francès, si vol llegir. Es llegeix, es fa el minut de silenci, es fa un aplaudiment i ja està.

Aleshores per mi, evidentment qualsevol cosa les persones ens les prenem diferent, però penso que fa una mica pim-pam. No s'arriba al moment transcendent com penso que s'hauria d'arribar allà. Al cementiri sí que és més transcendent però al monòlit és un "va, ja pugem al bus", i se'ls explica què és, però és una mica...

**- En el teu discurs acostumaves a treballar o mencionar el concepte de memòria?**

Sí, tota l'estona. Si parlem del meu discurs, sí. Jo penso que és un concepte clau, aleshores depèn com de la dinàmica del grup el fas més o menys explícit. Depèn del moment i del grup. Si en aquell moment no ho tenies previst però un alumne fa un comentari i aprofites per veure com ho senten, com ho viuen... És un concepte que està aquí, i sí. I també la reflexió sobre la necessitat de la memòria però des d'un punt de vista també de si com a criteri és absolutament vàlid la preservació de la memòria, si és suficient o calen més coses i per què.

**- Nosaltres tenim molt clar que preservar la memòria és important.**

Bé, sí, i que potser no és l'única cosa necessària, cal una actitud més activa. Encara que a vegades tinguéssim memòria, però no pel fet de no tenir memòria fa que no hagi de tenir una actitud no bel·ligerant o no totalitària. No sé si m'explico.

**- Quina relació té el patrimoni en general amb l'educació formal d'aquests alumnes de secundària? Què els aporta?**



No hi ha educació sense patrimoni. El que estem educant, el que estem transmetent i el que estem formant és el patrimoni que la humanitat ha desenvolupat en el seu ser. Aleshores tot és patrimoni. Per tant, tot el que transmetem és patrimoni; intel·lectual, natural, artístic... Tot ens configura com a éssers humans. El coneixement és patrimoni.

**- I què aporta en el context d'un currículum? Què li aporta que no li porti un llibre o professor?**

Clar, al llibre hi ha patrimoni també.

**- No, em refereixo al patrimoni in situ.**

Ho he dit al principi, crec. Aporta un coneixement, una vivència, una experiència sensorial i intel·lectual. És més sensorial que un llibre, aleshores aquesta experiència penso que és bàsica per entendre, comprendre i copsar i alhora aporta la vivència intel·lectual que també és bàsica per entendre. Si és patrimoni històric, per entendre el passat, d'on venim i entendre la societat en la que es viu i en tot el que això comporta del que dèiem de la memòria, però a nivell general...

**- Els espais de memòria amb els que es treballa habitualment, com a patrimoni, què és el que aporten als joves en relació amb la seva educació?**

Els aporta aquesta vivència i experiència que el fa confrontar-se i posar-se enfront. Aquesta manera de conèixer les coses a nivell experiencial i el fa adonar-se i posar-se in situ. L'ajuda a entendre d'una manera sensorial i també teòrica.

**- I si acabem de concretar i anem a les rutes de l'exili, què aporta a aquests nois el poder fer la ruta de l'exili? És el mateix visitar unes restes romanes que la Mina Canta a nivell de valors?**

Penso que en principi sí, tot depèn del discurs que hi hagi al darrere. Per exemple, si tu expliques o depèn de com enfoquis la visita. Tu a la Ciutadella pots treballar valors perquè si parles de que els primers habitants eren els indigets i que van ser sotmesos per l'Imperi Romà. Allà també treballes molts conceptes; concepte de llibertat, imposició, què és una dictadura, què és la guerra, què és imposició d'una llengua... És a dir, qualsevol patrimoni històric és un moment adequat per treballar, a part del moment històric concret i per tant que quan és història també es sàpiga i sàpiguen els alumnes, millor, a part d'això, que qualsevol espai històric és vàlid per aprendre història, depèn del discurs que tu vulguis o que ens interessi com a societat transmetre als nostres alumnes.

Qualsevol espai històric servirà per parlar de valors i perquè reflexionin sobre el que en cada moment històric ha passat i perquè ha passat i quines respostes ha tingut i què

han significat aquells esdeveniments en l'esdevenir i en la gent que vivia i la correlació de forces que hi ha entre els diferents interessos socials, etc., qualsevol espai històric. Ara bé, els espais del MUME toquen una època molt recent que clar, per mi de fet sempre es poden treballar aquests valors i qualsevol moment històric tu el pots aprofitar.

Si ens saltéssim tota història i ens volguéssim saltar valors i volguéssim ajudar als alumnes a entendre la societat en la que viuen ho podríem fer parlant només d'una època històrica remota i d'un lloc remot, perquè del que es tracta per mi és que tinguin clars conceptes que els ajudin a entendre el món. Conceptes, correlacions de forces, què mouen els interessos econòmics, què mouen els interessos territorials, quins són els drets de les persones... Tot això penso que si no existís l'estudi de la trajectòria històrica i el que volguéssim fos treballar tot això ho podríem treballar igualment, centrant-nos en un moment històric. Perquè el que interessa, crec jo, és que els alumnes actuals entenguin el món en el que viuen, tinguin eines per ser ciutadans actius a partir de tenir recursos per entendre com funciona la correlació de forces i com els poders i les diferents formes d'organització política donen més opcions a les persones i tot això va lligat a una escala de valors depèn d'on et situis en tot l'entramat social. Aleshores, això ho pots fer treballant els inuit o qualsevol cultura del món o treballant qualsevol moment històric. Quantes més oportunitats hi hagi... Perquè sí que és veritat que la Guerra Civil és el moment d'història passada més recent si posem línies a la història, aleshores no s'ha d'oblidar i és una bona oportunitat per entendre allà on estem.

**- Durant el temps que vas estar tu treballant existia alguna manera d'organitzar-se i coordinar-se amb les escoles que impliqués feina prèvia o posterior?**

No, això no existia... Arribaven els grups i en el moment que arribaven els preguntaves què havien treballat, què coneixien i què sabien. I després no hi havia una continuïtat, no hi havia una proposta de treball, sinó com he dit al principi segurament alguns portarien escrita una proposta de treball, depèn del professor/a, però aquesta relació prèvia material o proposta o el que fos amb el professorat en el sentit d'enfocar-ho cap on interessa enfocar-ho perquè és el que s'ha de treballar en aquests espais. Doncs no existia, i després tampoc.

**- Alguna cosa més que t'agradaria dir?**

Bé, la pujada per exemple al Coll de Lli per mi és molt desastre perquè és arribar, baixar, vinga va, pujar. Tampoc és cap vivència de res, parlant del que sigui amb una falta de respecte per aquells camins que es van trepitjar... no ho sé. Tampoc se sabia aquell camí d'on venia.

**- Com es podria millorar que els alumnes no anessin xerrant?**

Amb guions de treball o pautes perquè ells, evidentment han de gaudir i xerrar, però una mica més pautat perquè fossin una mica més conscients del camí que estan fent i de la dificultat que la pujada afegeix a tot el perible que ja es porta. I també el moment d'arribar a dalt. Al final tot fa caldo, evidentment que tot suma, tot el que es va transmetent i fent al MUME i a les rutes, tot hi aporta. Però hi ha una mica de pressa i a vegades jo em sentia com en contradicció perquè hi ha aquests espais que estem oferint perquè els vegin però de l'altra banda els estem oferint de viure'ls d'una manera molt frívola i molt de puntetes, com que alhora espais de memòria que per mi són sagrats els estem dessacralitzant i els estem vulgaritzant a l'oferir treballar-los d'aquesta manera. És malbaratar i faltar-los al respecte, tot i que ja et dic que al final és positiu, però no sé...

Quan pujàvem al Coll de Lli i tots baixaven del bus i tots corrent i a dalt s'expliqués el que s'expliqués i després l'activitat en comú ja esta bé, no ho vull desbarrar tot, però a vegades tenia la sensació que era tot molt corrents, en cap moment se'ls fa reflexionar sobre què els ha semblat aquell camí. Pautar-ho una mica, fer-los reflexionar, unes pautes d'observació o un joc de rol... Alguna cosa. I en general això, i a la platja d'Argelers una mica també, com que es desvirtua.

Ferran Riera

Figueres | 26/07/19

Em dic Ferran Riera i la meva relació amb el MUME ha estat de guia o d'educador.

Explico una mica la meva trajectòria. Jo sóc llicenciat en Belles Arts per la Universitat de Barcelona. L'últim any de la universitat me'n vaig anar a Portugal. Vaig estar acabant la carrera allà i llavors me'n vaig anar al Brasil, on vaig fer un postgrau en gestió cultural i després vaig tornar i vaig fer un màster en turisme cultural. Tot això pel que fa a nivell acadèmic. Després, en l'àmbit laboral, he estat treballant de guia turístic des de ben aviat. Vaig començar a treballar com a guia turístic al castell de Sant Ferran, fent visites guiades aquí a Figueres, i des de llavors sempre m'ha interessat el tema del patrimoni, el guiatge i et vaig conèixer a tu. Quan vaig tornar, ja estant a la Universitat de Girona em vas comentar el tema de les visites guiades al MUME i vaig començar a treballar al MUME.

Actualment sóc bomber a la Generalitat de Catalunya.

**- Com vas acabar amb el tema de la memòria històrica tu que venies d'un àmbit de Belles Arts, tan diferent?**

Pel tema laboral. Va ser quan jo vaig començar a treballar.

A vegades m'anava formant amb el tema Belles Arts i els post graus que he pogut anar estudiant sempre ho he mantingut però, a l'hora de treballar, la feina ha estat el guiatge turístic i el patrimoni i arran de començar-ho... Vaig començar per casualitat, perquè va ser on em van agafar. Vaig deixar el currículum i em van agafar. Ja m'interessava treballar-hi, si no no ho hagués agafat pas, però arran d'anar-hi treballant em va anar interessant cada cop més i em va anar agradant. I el cert és qu de fet no ho he deixat; fins a dia d'avui encara m'interessa i no ho deixaré pas.

**- Tenies algun tipus de motivació personal més enllà de la personal en treballar temes de memòria?**

Sí, suposo que ja des de família em ve això. Per part de pare som aranesos, sempre s'ha palpat aquesta història de la resistència a casa amb el tema dels maquis. Això sempre s'ha parlat, hem mantingut la llengua i jo crec que el patrimoni i la cultura va molt lligat

i això crec que abans no m'ho plantejava però ara cada cop més. Té molt a veure el que hagis viscut a casa amb aquest interès que després se't desperta més endavant.

**- Tu, com a educador i com a persona particular, tens clar quin és el concepte de ruta? Com definiries tu què és una ruta a nivell de patrimoni?**

Una ruta és, no sé si es pot dir, el mateix que un itinerari. Una ruta seria un recorregut per una sèrie de punts d'interès que tenen un significat comú. En aquest tema concret que és el MUME o centrat en el patrimoni doncs el nexa que unia tots els punts on anàvem parant a través d'aquesta ruta era la memòria històrica o llocs que havien tingut una importància en un context i època determinada. Al final, per mi, una ruta és un itinerari amb un significat des del començament fins al final.

**- Quines rutes fèieu al MUME?**

Rutes d'exili es deien en general. Eren rutes centrades en una època determinada de la història del nostre país, del 1939 (el final que la Guerra Civil, l'exili) i eren llocs de pas, de frontera, bàsicament. Nosaltres com que estem aquí a la frontera doncs són conegudes aquestes rutes, s'han mantingut al llarg de la història. Bé, hi ha gent que s'ha encarregat de recuperar-les a través de la memòria històrica i oral i estan documentades. Llavors es tractava senzillament de recuperar aquests llocs de pas i llocs d'importància històrica i posar-los en valor.

Fèiem varies rutes, no només aquestes de pas.

**- Recordes les rutes que s'oferien?**

Cadascuna tenia un nom diferent que jo crec que per entendre'ns nosaltres els treballadors. Fèiem la ruta d'Elna, que anàvem a Elna i a Cotlliure a vegades, fèiem la ruta que anava fins a Les Illes i a vegades l'ajuntàvem amb la ruta que passava per la Mina Canta de La Vajol... No hi havia una ruta marcada en sí, sinó que més aviat ens donaven una mica de via lliure per poder-les adaptar en funció dels grups que eren. Diguéssim que hi havia tres o quatre rutes marcades però les podíem adaptar.

**- L'època que vas viure tu, de les rutes marcades a nivell estàndard a l'oferta del servei educatiu, et va tocar adaptar-les bastant?**

Sí, recordo que ens adaptàvem bastant perquè cada grup era diferent.

**- És el que es diu rutes a la carta.**

Rutes a la carta, exacte.

**- I per què penses que es feia això de les rutes a la carta? Què hi podia influir?**

Moltes vegades la persona que ho demanava. Eren molts professors que demanaven fer una ruta que moltes vegades no estava ni contemplada i ens havíem d'adaptar.

**- Bàsicament professors veterans, podríem dir? Qui ve la primera vegada segurament mira el que hi ha i accepta.**

Sí, hi havia molts professors que ens marcaven l'horari fins i tot. "A tal hora hem de ser aquí, a tal hora hem de ser allà, tenim la piscina fins a tal hora a l'alberg...". Al final feies el que podies, vull dir, nosaltres els educadors ja ens ho sabíem, ja teníem els nostres recursos per fer-la més llarga o més curta.

**- La relació amb els professors era bona?**

Generalment sí. Sempre hi havia aquell professor/a que manava una mica i que volia comandar la visita, per dir-ho així. Normalment havies de tenir sempre joc de cintura perquè això no fos un problema, al contrari.

**- Quins espais destacaries sobre aquells que t'ha tocat treballar a tu?**

Home, personalment, la Mina Canta. Perquè conec la mina, he fet un treball sobre aquest lloc.

**- Bé, això no ho has comentat abans i aquest podria ser el nexa d'unió amb el que vas acabar entrant en aquest món.**

Sí, també és veritat, la Mina va ser el principal motiu.

**- Explica'ns què és la Mina Canta.**

La Mina Canta és un dels llocs, per mi, més importants que hi ha aquí al territori i més oblidat, perquè la mina va ser on es van guardar, teòricament, quadres, patrimoni, fins i tot diuen que tots els diners que venien del banc central en aquella època i que volien transportar cap a França i que després es va perdre pel camí. No sé sap què va passar amb tot el contingut d'aquesta mina. Sí que es sap que es va guardar allà; hi ha indicis que ho demostren, hi ha una cambra cuirassada a dins de la muntanya, unes galeries que porten fins a aquesta càmera, muntacàrregues per baixar tots els quadres, hi ha fotografies dels camions per Agullana... Que va existir i que va tenir una funció és evident i està demostrat. Ara, que també està allà i està oblidada també és evident, perquè cada cop està més deteriorada. Sí que és cert que des de La Vajol fan esforços per intentar mantenir-la però és un patrimoni que requereix una inversió enorme restaurar-lo i bé, és com la gran oblidada.

**- I quina és la teva relació personal amb la mina?**

Jo vaig saber que existia ja al castell de Sant Ferran. M'ho va comentar gent que va venir a fer la visita. Després jo vaig anar a investigar una mica més amb companys de feina del castell i vaig anar a visitar-la, vaig poder parlar amb l'alcalde de La Vajol, me la va ensenyar... Llavors, quan més coneixia d'aquesta història més m'interessava. La veritat és que t'atrapa. Té una història, per mi, increïble.

Després l'he anat a veure pel meu compte, he anat amb amics, els he fet la visita, etc. T'ha d'agradar. Després hem anat a dinar per algun lloc a La Vajol, però hi penso sovint en la mina i penso que és una llàstima que actualment estigui en l'estat que està.

**- I a part de la mina, que és un espai amb el que tens una relació personal evident, dels diferents espais que es visitaven a les rutes quina valoració en fas o com els trobes? Què en destacaries? Què milloraries?**

Els espais que hi ha a la ruta trobo que no estan del tot senyalitzats. Per exemple la mina, (tornem-hi) o el lloc de pas que hi ha a Les Illes on hi ha un plafó, però és un plafó que està descolorit pel sol. Al trencant que hi ha abans d'arribar a la mina igual, són plafons que en el seu moment van tenir el seu significat i es veia clarament que hi eren.

**- Bé, són els plafons ubicats pel Memorial a través del projecte 'Camins de la retirada'. Hi són però els falta una mica de manteniment, més aviat, no?**

Sí, potser els falta una mica de manteniment o simplement restaurar-los.

**- I els espais de totes les altres rutes? Has anat a Elna, Cotlliure potser, Portbou...**

No recordava la ruta Walter Benjamin, a Portbou. Cada ruta té la seva manera d'estar senyalitzada i la de Portbou a mi m'agrada molt. Personalment trobo que està molt ben feta. La intervenció que va fer en Karavan al cementiri donava molt de joc i trobo que és una manera que no és gens invasiva; amb quatre ferros si es pot dir així dóna molt per explicar i per interpretar-ho en un petit marc que hi ha o simplement el banc que hi ha mirant l'horitzó o les escales que hi ha fins al mar. Això donava molt de joc per treballar-ho amb els nanos de l'institut però hi havia altres llocs que potser sí que podrien estar més ben senyalitzats. Al pas, fins i tot, que hi ha cap al final de Portbou (que passes cap a Coll de Belitres), és cert que hi ha uns plafons però fins fa poc tu mateix em vas comentar que i havia una metralladora que van fer servir fins i tot els nazis. Ostres, això mirar de recuperar-ho d'alguna manera, que queda un forat ara allà. Bé, aquesta la van robar.

**- Això va ser un furt. Aquesta metrallera era un material que hi havia allà que els alemanys, si no m'equivoco, al 42 en el moment que ocupen el total del territori francès. I això era un niu de metralladora on la metralladora mateix la van robar al 2012. Fins aquell moment hi havia hagut un niu de metralladora amb metralladora, que era a la part superior d'un tanc que estava clavada al formigó i ara ja només veiem el formigó.**

El que veig amb el tema de la senyalització és que és una cosa que cada vegada va a menys. Nosaltres mateixos vam fer un treball de recerca bastant important crec, modèstia a part, per veure tot el material que tenim aquí al territori, que és molt, i que es podria fer una bona xarxa i una bona senyalització. Requereix esforç i una inversió, és cert, però lo seu seria intentar recuperar-ho. Si més no intentar deixar constància de que hi és perquè ja sigui per furt o perquè es van caient i deteriorant, van desapareixent.

**- Pel que fa a la durada dels itineraris, segons la teva experiència trobes que era adequada? Que als espais us hi estàveu el temps necessari? Penses que es podria modificar?**

Crec que els itineraris tenien un horari marcat però fins i tot era la nostra responsabilitat allargar-los més o menys. Nosaltres ho fèiem i si vèiem que a un grup li costava més caminar ja vèiem des de bon començament que no ho allargaríem i anàvem una mica més per feina. O si el grup estava interessat i vèiem que tirava també allargàvem una mica més, sempre havent-ho parlat amb els professors.

**- Bé, que per part vostra hi havia flexibilitat. Però tal i com estaven plantejats ho veus de forma adequada?**

Ho veig bé. Jo ja vaig començar a treballar que les rutes tenien un temps de rodatge, però suposo que al principi devien modificar a assaig-error. Potser hi havia algunes que volien fer-les massa llargues o eren massa curtes i es van anar arreglant. Quan jo vaig arribar-hi crec que sí, que les rutes tenien una bona durada.

**- Els grups amb els que treballàveu en general quina tipologia tenien?**

Eren bàsicament instituts. Podien ser més variats o menys en funció de l'institut d'on vinguessin, però generalment eren adolescents. Hi havia algun Batxillerat que estaven bastant més interessats, es notava, i hi havia ESO també, que eren més adolescents.

**- Trobaves gaire diferència entre ESO i Batxillerat?**

Sí, hi havia diferència, sobretot per interès. A Batxillerat potser eren nanos més interessats perquè ja havien triat una especialitat dins del Batxillerat i a l'ESO crec que



el difícil i el repte també era aconseguir que els nanos es motivessin al llarg de la visita, perquè ja entraven amb la cara de museu, Història... I al final si se n'anaven contents i veies que havien agafat interès era la victòria, era quan deies "ha funcionat i ho hem aconseguit".

**- I a nivell de capacitat dels alumnes, a nivell de coneixements, de continguts, trobaves que estaven preparats per fer una visita d'aquestes característiques?**

Hi havia visites que sí i hi havia visites que no. Jo crec que en general moltes vegades em sorprenia del molt que sabien els nanos, perquè tenien una idea general del que havia estat a Guerra Civil però sí que és cert que sabien que hi havia hagut exili, hi havia hagut misèria, deien que ho havien patit molt, però a l'hora d'aprofundir en continguts no sabien moltes vegades com havia començat el conflicte, com havia estat, que havia estat un cop d'estat... Aquests detalls que la gràcia era que els quedés una mica més clar. Però en general sí que trobo que el concepte clau de la Guerra Civil el tenien.

**- I a nivell d'empatitzar amb ells tu trobes que els alumnes habitualment eren capaços d'empatitzar amb les teves explicacions com a educador? Senties que arribaves bé?**

A nivell personal jo crec que connectava amb els nanos, però no sé si és perquè quan vaig començar a treballar era jove. Però al castell de Sant Ferran si em venia un grup de joves m'agradava i empatitzava amb ells. Potser pel llenguatge, la manera de parlar...

**- Quants anys tenies quan treballaves al MUME?**

27. Al Castell de Sant Ferran potser amb 21-22. Però sí que és cert que sempre he empatitzat amb els nanos encara que hi ha algun que no hi hagi manera d'empatitzar ni hi haurà, però són casos excepcionals, el que has d'intentar és que no et distorsionin els altres.

**- A nivell de comportament, què tal?**

Bé, amb els grups en general bé. El moment en que entren al museu... És un museu que en el moment en el que entres crec que la situació, tot el que veus, els plafons i com està explicat doncs ajuda perquè els nanos es posin una mica en situació. Crec que sortien del museu amb una idea més clara i seriosa del que havia estat el conflicte.

**- Algun cas que t'hagis trobat de mal comportament?**

No, un cop un nano es va desmaiar però no té res a veure.

**- No vas haver de cridar l'atenció més del compte a ningú?**

Sí, és veritat, recordo un cas d'uns nanos no sé si eren francesos. El cas és que vam anar a Les Illes i a la ruta es van quedar més enrere i se'n van anar, van fer una altra ruta que a ells els va semblar més interessant, potser, però ells se'n van anar muntanya amunt i ostres, això va ser un problema perquè no venien. Vaig haver de recular corrents muntanya amunt, me'ls vaig trobar cridant que s'havien desviat, havien agafat una altra ruta... Per sort els vaig re-encaminar però ostres, si haguessin seguit el camí i el grup no hagués passat res.

**- Què creus que pot influir en aquest mal comportament?**

Jo crec que això ja ve de lluny, ja sigui per l'entorn familiar que puguin tenir, cultural... Aquí ja no entro. És una càrrega que duen ells que segur que no ve d'un dia, ve de més lluny.

**- I què tal la relació amb els professors?**

Normalment bé, també hi havia casos excepcionals però en general bé. Hi havia professors interessats en el tema i que normalment aportaven la seva experiència.

**- Els professors venien preparats per a la sortida?**

Generalment venien preparats, passa que hi havia instituts, normalment més de zona metropolitana, que no estaven acostumats a caminar i llavors la ruta de seguida se'ls feia una mica feixuga. Va ser algun cas puntual i no tant els professors sinó els joves.

Els professors bé, hi havia bona relació.

**- Quins perfils trobaves de professors?**

Eren professors normalment veterans, que ja coneixien la matèria, que havien començat a fer les rutes. Hi havia molts que repetien les rutes i sabien del tema. Hi havia que es limitaven a escoltar i feien alguna aportació i hi havia d'altres que feien moltes aportacions i molt seguit o que es portaven la seva carpeta, els seus apunts, portaven una sèrie de coses que volien treballar i ja les treballaven. Moltes vegades t'havies d'adaptar al que demanaven ells.

**- Trobaves que eren gaire intervencionistes?**

Normalment deixaven fer. Amb els que eren molt intervencionistes també s'arribava un acord. Normalment, abans de començar la visita, si et venien a explicar que volien

intervenir o ja veies que intervindrien doncs s'arribava a un acord perquè la visita no es compliqués i anés rodada. Un "ara explico jo i després expliques tu".

**- Tu sempre t'has trobat respectat des de la banda del professorat? Has vist que et qüestionessin o que fessin cara de qüestionar-te?**

Sempre he intentat que això no anés més enllà, era veure-ho aviat. No m'he trobat qüestionat directament o rebatre'm, potser sí però no ho recordo, allò de sentir-me atacat no. Però sí que veia que si algú volia intervenir molt deixar via lliure, que facin aquesta intervenció que al final és la seva classe i jo després ja faig la meua explicació. El que importa al final és que estiguin a gust ells perquè si no la cosa no anirà bé.

**- Passem al tema dels materials. Quins materials fèieu servir com educadors?**

A la ruta teníem una carpeta amb apunts, sobretot recerca que s'havia fet prèviament sobre els llocs que visitàvem, i algunes fotografies. Fotografies que moltes vegades eren en blanc i negre i que servien per ubicar una miqueta.

Després hi havia guies com tu, per exemple, que portaves també el teu material propi per acabar-les de complementar i jo alguna vegada també havia portat alguna fotografia o algun detall sobretot de la mina, perquè ja hem dit abans que era la part que més m'interessava i de la que tenia més coneixement.

Estem parlant de textos, fotografies i imatges.

**- Àudio alguna vegada n'has fet servir a la ruta?**

No, l'únic àudio quan era un grup molt gros i fèiem servir micròfon. A no ser que estiguéssim a dins del museu, que allà sí que hi havia una sala d'audiovisual.

**- Quina valoració fas d'aquests materials?**

Se'ls podria treure molt més suc des del meu punt de vista. Es podria complementar des d'una petita maleta on hi hagués unes fotografies ben fetes, potser una mica més grans (A3) de cartró-ploma que no pesen, que es poden transportar fàcil. Posats a somiar es podria fer fins i tot portar una tauleta amb petits vídeos que hi ha sobre l'època i passar-los in situ.

**- Tu no vas fer servir mai les tauletes que hi havia al museu?**

No, jo no la vaig fer servir mai.

**- És a dir, podríem dir que els trobes bé però milloraries els propis materials, és a dir, que en comptes de fotocòpies de mala qualitat hi hagués accés a tenir unes imatges més grans. Però no canviaries el format sinó canviaries la qualitat?**

Exacte, milloraria la qualitat. I jugaria amb el tema audiovisual.

**- De fet, ho incorporo jo ara mateix. Hi va haver uns iPads disponibles durant un temps al servei educatiu i no és tan fàcil com sembla utilitzar-los perquè eren molt petits i el tema del reflex. Jo personalment ho trobava poc pràctic en grups grans. En qualsevol cas no els vas fer servir.**

No els vaig fer servir. Feia servir uns pòsters. Gran, palpable, visual i fàcil.

**- Feies servir lectura de testimonis? Quina valoració en fas?**

La veritat és que anava bé perquè els propis adolescents eren els que els llegien. Ja feia que ells mateixos es posessin davant del grup i això ja feia que captés més l'atenció perquè era un company seu el que llegia. I després ho comentàvem entre nosaltres.

La resposta era bona normalment i a més els testimonis eren forts, no era qualsevol cosa. Era un recurs que feia servir sovint.

**- I era ben valorat per professors i alumnes?**

Hi havia que eren ben valorats per ambdós i hi havia d'altres que potser eren una mica llargs pel meu punt de vista. Alguna carta que havíem llegit a algun punt quan portàvem una estona acostumaven a... O bé perquè no se sentia bé o perquè estaven cansats de caminar. Però els testimonis que eren més clars i contundents eren més... Però en general sí que tenien força interès.

Alguna vegada sí que havíem fet alguna dinàmica a Coll de Lli. El monument efímer se li deia, que crec que tu el feies sovint.

**- Bé, sovint amb els grups de primària.**

Exacte. I era bo, perquè tenia molt bona resposta perquè un nano es posava enmig de la rotllana al damunt d'una pedra, demanava un desig i els agradava molt.

**- Bé, això es feia amb grups de primària que evidentment han de veure adaptat el perfil de la ruta. I fèieu servir sovint els elements interpretatius que us trobàveu al llarg de la ruta?**

Sí, els fèiem servir com a punt de l'itinerari on ens aturàvem i fèiem l'explicació i podíem complementar amb fotografies o fins i tot amb alguna breu explicació que hi hagués al panell.

**- És a dir, utilitzàveu aquests elements més com a referència que no pas com a recurs didàctic. No es llegien els textos, no es miraven les imatges...?**

Exacte. Hi havia llocs que sí, per exemple allà a Coll de Belitres. Allà li trèiem molt suc perquè les imatges són molt clares, estan allà mateix on van succeir (al pas), és bastant gran i el grup es pot dividir en grups més petits... I hi ha d'altres que són de pas i parem i fem l'explicació, però normalment és un node. Nosaltres paràvem i a més és un lloc reconegut.

**- Algun altre lloc que t'agradaria referenciar?**

Sí, la ruta de Walter Benjamin en general crec que està molt ben referenciada. Nosaltres també portàvem a la carpeta una part del menjador que hi havia dins l'estació de Portbou on es veu clarament el moment abans i després. Allà no hi ha cap mena de senyalització però nosaltres hi paràvem, ho fèiem servir com a nexa. És una mica per posar un exemple que en el lloc on estan molt marcats ens hi aturàvem i en llocs on no hi havia res més que la nostra fotografia també ens hi aturàvem.

**- Ja passem a l'últim bloc, el tema didàctic. Tu com educador treballaves el concepte de memòria?**

Sí, intentava treballar simplement amb el fet de tenir consciència de la nostra història. El que m'interessava a mi al final de la visita era que els nanos tinguessin consciència o poguessin després recordar que nosaltres tenim una història i que venim d'on venim. I que el nostre país és com és fruit d'una Guerra Civil i de tota una història que tenim al darrere. Al final això és tota la nostra memòria històrica i és la que els nanos hauran de passar més endavant als que vinguin. Intentava treballar-ho així.

**- Tu que a més del MUME has treballat com a guia de patrimoni, quina valoració fas d'allò que el patrimoni aporta a l'educació a nivell general? Què té el patrimoni que el faci una eina important o no en l'àmbit educatiu?**

El patrimoni per mi és la raó de ser que això s'expliqui a les classes; és la realitat. Per molt que nosaltres expliquem, fins que no sortim i veiem in situ que realment va existir és com la prova de que tot el que expliquem és veritat. I el que va passar està allà. Per

mi és importantíssim que es mantingui perquè si no això seria fum i ens ho hauríem de creure sí o sí, però quan ho veus, quan es recupera un vestigi o qualsevol resta, és la prova que diu que realment va ser així. Per l'educació crec que és vital.

**- Ja a nivell específic parlant del patrimoni que és espai de memòria i que tu coneixes bé com a guia, què aporten els espais de memòria a l'educació d'aquests joves?**

Tornem al mateix, estar allà i trepitjar on saps que van trepitjar els teus avis... Potser no ho hauràs viscut i et quedi una mica lluny, cada vegada et quedarà més lluny això, però al final és ser conscient que allò va tenir una funció i que aporta consciència, al final; identitat. Sentir-te d'un lloc i saber d'on vénis, per mi és importantíssim això. Cada cop que trepitges un punt saps que allà hi va haver una història i que allò va tenir una funció, que no es va construir i es va deixar així perquè sí. Allà va haver-hi... Bé, hi ha tota una història al darrere que es complementa.

**- És només història o alguna cosa més?**

És tot, és que és tot. Al final és el que estiguem aquí asseguts parlant d'això, que les coses hagin anat com han anat i s'han construït com s'han construït i que siguem el que som, bàsicament. Si això no hagués existit potser la història hagués anat cap a una altra banda. Vull dir, no és només història, és entendre que ho ha condicionat tot.

**- Concretant una mica més, les rutes de l'exili què trobes que els aporta als grups d'adolescents i estudiants?**

A mi m'agradaria pensar que això de les rutes de l'exili, tot el que veuen quan vénen a visitar-ho, està molt bé conèixer la història perquè és el que dèiem, però m'agradaria pensar que això ho poden portar al present que al final és el que interessa. El present i anar cap endavant i que prenguin consciència del que passa i de totes les desgràcies que hi ha avui arreu del món. Que aquest exili del 39 es pot extrapolar ara mateix al Mar Mediterrani, a qualsevol altre conflicte bèl·lic que hi hagi a qualsevol part del món, i que tinguin consciència que allò que està passant no els queda tan lluny, que vam passar-hi, que poden fer el que sigui per intentar evitar-ho posant el seu granet de sorra doncs millor que millor.

**- Ja per acabar: existia algun tipus de coordinació entre educadors i professors a nivell més macro? Abans i després de la visita?**

Sí, jo crec que quan vaig marxar estava engegant un sistema d'avaluació de després de les visites. Es passava un formulari que s'omplia i aquest formulari es passava després a l'àmbit de tots els educadors i després es passava cap als professors i se'ls demanava què millorarien, etc. Es feia com una valoració posterior.

**- Però pel que fa als continguts?**

No, això es va fer en algun cas en que el professor estava molt implicat i tenia molt interès en l'assignatura, però com a norma no.

**- Alguna cosa a comentar?**

Gràcies, perquè vas ser tu que em va implantar les visites de la memòria històrica i les rutes. I res, que seguim treballant.

Júlia Terricabras

Girona | 19/08/19

Em dic Júlia Terricabras Martínez i ara actualment estic treballant a una cooperativa de serveis culturals que es diu La Sirga, que prestem els nostres serveis en museus i institucions i portem endavant serveis educatius i de didàctica de diferents temes (patrimoni literari, audiovisual...).

Vaig estar durant 4 anys treballant al MUME de La Jonquera, del 2014 al 2018, primer com a educadora i després com a coordinadora i educadora del servei educatiu.

**- I com és que vas entrar-hi a treballar?**

Vaig entrar a treballar allà perquè jo treballava amb una empresa que es deia EducArt, que era una empresa que feia serveis educatius a museus i jo ja treballava a altres llocs però m'interessava el museu de l'exili per història familiar i per interès meu personal. Llavors vaig demanar a l'empresa que m'agradaria treballar-hi. Vaig començar a fer la formació i vaig començar a treballar allà.

**- Fins al moment quina era la teva relació amb els temes d'història i memòria?**

És un tema que sempre m'ha interessat per història familiar. El meu avi era del Socors Roig i va estar a la presó i la meva mare ara està jubilada però era professora d'Història. Durant la seva vida va fer molta recerca de la història familiar, coses que el meu avi o la meva àvia no li havien volgut explicar; la generació aquesta del silenci. Doncs ella havia reconstruït la història del meu avi que era una cosa com que sempre havíem tingut molt present. I els temes de memòria doncs també per herència familiar diguéssim sempre m'han interessat i els he anat seguint.

**- És a dir, tu vas voler anar a treballar allà.**

Sí.

**- Quin és el context relatiu a la teva formació?**

Jo sóc llicenciada en Humanitats per la Universitat Pompeu Fabra; vaig fer el màster de professorat, el CAP, l'especialitat en Ciències Socials; vaig fer un postgrau en Educació i Cultura i ara actualment estic estudiant Magisteri per ser mestra de primària. Dins de la



carrera d'Humanitats podies triar quatre itineraris i vaig triar l'especialitat d'Història, perquè sobretot m'interessa la Història Contemporània, i això.

**- I a més de tenir una motivació professional podríem dir que tens una motivació personal bastant important. A més de treballar al MUME treballaves a més museus. Com interpretes la diferència de treballar en un museu que guardi qualsevol patrimoni que treballar en un museu que treballi la memòria?**

Treballar al MUME era el més vocacional dels llocs on estava. És a dir, dins la meva feina jo treballava als llocs perquè des de la direcció de la meva empresa se'm deia, se m'assignava així. En canvi el MUME el vaig triar jo. Era l'espai que per mi tenia més sentit com a tasca d'educadora.

**- I per què vas deixar de treballar?**

Vaig deixar de treballar perquè ens van acomiadar. Teníem unes condicions laborals molt dolentes i vam estar amb les companyes com iniciant tot un procés de demanda de millores i l'empresa ens va acabar fent fora el 29 de juny de 2018.

**- Durant aquests 4 anys tu vas començar com a educadora però a partir d'un moment vas passar a ser coordinadora del servei educatiu. Pots explicar-nos una mica com funcionava el tema del servei educatiu del museu?**

Sí, jo vaig començar a ser coordinadora perquè la companya que ho feia va marxar. Inicialment marxava per un any però al final va ser una cosa més llarga. Llavors, la persona que era la coordinadora era l'enllaç entre l'empresa i el museu i les feines que hi havia bàsicament eren: gestionar les reserves que t'arribaven des del museu (és a dir al museu la persona que s'encarregava de l'administració rebia les reserves, me les passava, jo mirava si les podíem cobrir o no amb educadores i això), llavors gestionava aquesta part de reserves, la formació de la gent... No era que jo els fes la formació sinó organitzar una mica si hi havia buits formatius o si a l'equip es detectava que hi havia mancances. Propostes de millora que poguessin sorgir, detectar problemes que hi pogués haver a les rutes...

**- I a part d'això sempre treballant en el terreny igual.**

Sí.

**- Què s'oferia quan tu estaves al MUME, quan una escola o visitant anava a veure què fer què s'hi trobava?**

Hi havia tres tipus de coses. Una eren les visites guiades que eren per tots els nivells i per a tots els públics. L'altra eren els tallers que sobretot eren per públic escolar i se'n

feien per primària i secundària tot i que per primària se'n feien poquíssims i sobretot era secundària. I llavors hi havia les rutes, que es començava amb una visita guiada i s'acabava fent una ruta pel territori i hi havia de diferents tipus; Elna, Argelers, Cebrià, Cotlliure, etc.

**- Estem parlant de rutes, no?**

Sí. Aquestes rutes van començar sent per públic per grups i per a públic escolar però l'últim any també s'oferia per a públic familiar un cop al mes.

**- Tu com a educadora tenies clar el concepte de ruta? En què consistia?**

Sí, treballar uns continguts o anar desplegant una temàtica a mesura que et movies pel territori i en cada punt del territori on et movies doncs allà es tractava una part de la temàtica concreta, més o menys.

**- I les rutes estaven preestablertes o les va fer el museu?**

Quan jo vaig entrar ja estaven fetes, el que no tinc gaire clar és si les havia dissenyat el museu o l'empresa EducArt o a mitges, perquè moltes d'aquestes rutes ja les feia en Mon Marquès i altra gent pel seu compte. Llavors em sembla que des del servei educatiu del museu, una mica amb l'assessorament d'en Mon, es van agafar aquestes rutes que ja hi havia per oferir-les des del servei educatiu.

El que sí que hi havia era fer variants de rutes. Per exemple quan jo hi era sí que s'oferia una ruta; 'Records', que feies primer una platja, un camp, i després Elna. Doncs podies triar, podies anar a Argelers o a Sant Cebrià. Això eren novetats que s'anaven introduint.

**- Llavors dins les ofertes de les rutes recordes quines hi havia?**

Hi havia 'Records' que era MUME, Argelers o Sant Cebrià i la maternitat d'Elna; la ruta de 'Camins' que creuaves caminant fins a Coll de Lli i podies anar fins Les Illes o no, feies la Mina Canta, el Coll de Lli i Les Illes; hi havia la ruta a Cotlliure sobre Antonio Machado, que feies una ruta pel poble; hi havia la ruta dels 'Mestres' a Prada de Conflent, que era sobre Pau Casals i Pompeu Fabra i anaves fins a Prada; la ruta de Portbou sobre Walter Benjamin...

**- Vas fer mai la de Prada?**

No, només va sortir 2 cops durant els anys que vaig treballar.

**- I quines són les que més sortien?**

‘Camins’ i ‘Records’, i després potser Cotlliure i en quart lloc Portbou. Sí que l’últim any, el 2018, s’havia estat començant alguna de nova pels búnquers de La Jonquera, que s’havia ofert un parell de cops per a públic familiar i la idea era fer-ne una ruta, però no sé si ha acabat sent així o no.

**- Són rutes de caminar?**

La de ‘Camins’ sí, la de Cotlliure camines pel poble i Argelers i Elna per la platja no camines pràcticament i per Elna fas la volta a la casa. Caminar, caminar, ‘Camins’.

**- Li diem ruta perquè et desplaces per determinats espais.**

Perquè et mous, sí.

**- Això d’alguna manera recrea el camí de l’exili?**

La de ‘Camins’ intentava fer-ho, penso, caminant pel camí que va fer Companys, etc., fins a Coll de Lli. Llavors sí que intentava recrear-ho una mica. Les altres... Clar, la de ‘Records’ també anaves als espais però hi arribes en autocar.

**- Tu notes que està ben muntat el producte, entre cometes?**

Sí, jo crec que sí. Es podrien millorar coses i crec que en general els materials i el discurs que s’oferia des del MUME tenia una mancança molt gran i era que no integrava la perspectiva feminista en cap dels seus materials i això era una feina pendent.

**- I ara que més o menys has estructurat les rutes ens podries parlar dels diferents espais que es visitaven?**

A la ruta ‘Camins’ es visitava la Mina Canta; era un lloc al bosc normalment tancat, no hi entràvem a dins pel mal estat, i allà es feia l’explicació del tresor de la República i l’evacuació cap a França i Ginebra. A Coll de Lli s’hi arribava caminant. Aquesta ruta com que també la fèiem a primària, que bé, el Coll de Lli és a l’aire lliure i per tant el que hi fèiem era llegir cartes, testimonis, i amb primària el que fèiem era el monument efímer recollint pedres, pals, flors i fèiem un monument a dalt i amb els de secundària fèiem més testimoni escrit i cartes.

### **- En què consistia això del monument efímer?**

Que cada nen agafés alguna cosa pel camí i quan arribàvem a dalt fèiem una rotllana, cadascú pensava un desig que tenia per millorar el món i d'un en un l'anàvem dient i deixaven la cosa al mig i al final es creava com un monument efímer perquè el deixàvem allà i amb el vent i la pluja es desfeia.

### **- I funcionava bé aquesta activitat?**

Funcionava bé si els mestres estaven en el tema i s'hi posaven, si no era complicat. Ara, també teníem grups on els mestres estaven que no hi entraven i llavors era difícil.

Un altre espai era Les Illes, el poble. Aquí només hi anàvem amb secundària i batxillerat i l'espai era el poble que és molt petit, perquè són quatre cases, i aquí fèiem sobretot la vida de Companys. Això de la ruta 'Camins'.

De la ruta 'Records' es fa Argelers platja, que hi havia un monòlit i ens esperàvem enmig de la platja i parlàvem dels camps i llegíem testimonis, intentàvem explica'ls-hi que intentessin imaginar que havia estat un camp allò, amb fotografies. Sempre teníem pendent intentar que es possessin una mica més en situació i portàvem iPads. Havíem dit a vegades de posar música, vídeo... Passa que enmig de la platja és una mica complicat pel so, per la llum, però sí que hi havia la idea de poder oferir una cosa vivencial però era difícil, llavors es reduïa bastant a llegir cartes, testimonis, i així, tant a Sant Cebrià com a Argelers.

Sant Cebrià encara era pitjor perquè era molt urbanitzat allò. I llavors hi havia la maternitat d'Elna, que és la casa que es visitava amb una visita guiada que començava amb un audiovisual d'Elisabeth Eidenbenz i llavors es visitava la casa i explicàvem com funcionava amb els materials que hi ha allà, que no són gaires.

Per la ruta Walter Benjamin fèiem el recorregut pel poble a través dels plafons del Memorial Democràtic que hi havia escampats pel poble. Pujàvem a Coll de Belitres i baixàvem i al poble fèiem un, al passeig un altre, a l'estació i a la fonda on va morir.

### **- A Portbou només parlàveu de Walter Benjamin?**

No, a Portbou parlàvem de la doble frontera, que a l'any 39 va servir perquè marxessin els republicans cap a França però després a l'any 40 amb la II Guerra Mundial va ser la via d'entrada de molta gent que volia travessar la península per anar cap a Amèrica. Walter Benjamin exemplificava això, per això també era la més diferent en aquest sentit, perquè això amb les altres no ho parlàvem. I acabàvem al cementiri amb el monument d'en Karavan.

A Cotlliure fèiem diferents parts del poble. La platja, la plaça... El motiu de la ruta era resseguir els últims temps de la vida d'en Machado per explicar l'exili intel·lectual. El fil conductor era Machado perquè va anar a parar a Cotlliure; hi va viure i va morir allà.

Després hi ha la de Prada, que pràcticament no sortia. I tinc la sensació que me'n deixo alguna. I bé, després la dels búnquers que vam fer un parell de vegades però mai amb estudiants. Ara, la idea era aquesta.

Ah, i a Argelers el poble, el memorial.

**- De tots aquests espais quins records tens bons i dolents, ja no tant com a educadora sinó com a persona interessada pel tema? Quins milloraries, etc.?**

A mi m'agraden molt els espais a l'aire lliure. Com a educadora són incòmodes, perquè és molt més fàcil si portes a un grup d'adolescents a un espai tancat. És molt més fàcil de controlar el so, el grup, etc., però a mi m'agraden molt els espais a l'aire lliure perquè em flipa bastant pensar que enmig de la muntanya o de la platja hi ha història viva encara que no hi hagi cap edifici. Sí que és cert que els físics tipus la Mina Canta o la maternitat és més fàcil d'imaginar, perquè estàs veient algo físic. Però potser a mi com a persona, tot i que em requereix una mica d'imaginació però no em costa, m'agraden els espais a l'aire lliure tot i que crec que aquí hi havia mancances pels recursos que teníem.

**- Mancances vostres o de gestió dels espais?**

Sobretot nostres que teníem com a servei educatiu, com per exemple el so a la platja, temes logístics i tècnics.

**- I de temporització?**

De temporització les rutes duraven més o menys 6 hores.

**- Era adequada?**

Sí. Haguessin pogut durar més. Per exemple la visita que fèiem al MUME durava 1h30 i hagués pogut durar 2 hores tranquil·lament i la visita a Elna la fèiem de  $\frac{3}{4}$  d'hora però l'haguéssim pogut fer d'1h30.

**- L'estructura de la ruta quina era?**

Començàvem visita que normalment era 1h30, llavors et desplaçaves fins on haguéssis d'anar. Normalment tenien tres parts totes les rutes: La de 'Camins' era MUME, Coll de

Lli, Illes o a la inversa; 'Records' era MUME Argelers, Elna i la de Portbou era cementiri i poble.

**- I era correcte més o menys el temps dedicat? Quina percepció tens?**

Sí. A mi Elna per exemple se'm feia curt. Clar, el problema amb les rutes és que les 6h no eren d'intercanvi d'idees i d'explicació, havies de calcular els desplaçaments, dinar... Llavors podria ser perfectament que t'haguessis menjat 2 hores de les 6 en moure el grup, dinar, replegar-lo... A Elna normalment sempre eren  $\frac{3}{4}$  d'hora perquè el grup arribava tard o havia de marxar d'hora.

**- Quins grups venien a visitar-vos? Quin perfil?**

El perfil era institut. 3r. 4t. d'ESO i Batxillerat. Normalment venien instituts amb professors motivats que coneixien el museu perquè ja havien vingut altres vegades. És cert que els grups que venien eren grups que venien regularment. Pràcticament tots els grups eren així. Cada any hi havia molts instituts que ho combinaven; un any anaven al MUME i a l'altre no sé on. El perfil de professors normalment ho muntaven els professors d'Història o de vegades de literatura també, o de Filosofia, sobretot amb la ruta Walter Benjamin o amb la de Cotlliure.

**- De francès potser també alguna vegada?**

Sí, de francès, espanyol... Un 35% eren grups francesos i perquè allà tracten molt els temes de memòria, II Guerra Mundial...

**- Tu com trobaves el nivell dels alumnes que et venien? A nivell coneixements l'alumnat d'institut català.**

Hi havia força diferència entre els grups que venien per consolidar un tema que ja havien treballat i els que venien com a primera presa de contacte, perquè els grups que venien a consolidar havien estat treballant tota la temàtica de Guerra Civil, exili i II Guerra Mundial i clar, el nivell era bo. És molt diferent un Batxillerat que un 3r. d'ESO però ho portaven treballat. Però moltes vegades et venien grups que per començar el tema et venien a fer la ruta. Que hi havia una part que estava molt bé de plantejament perquè comences amb alguna cosa més experiencial però...

**- Tu quan començaves ho tenies clar això?**

Sí perquè els preguntàvem abans, teníem un moment per parlar amb els professors i els preguntàvem si l'havien treballat o no, perquè l'encaraves molt diferent.

**- I entre ESO i Batxillerat el canvi suposo que devia ser important. Quins t'agradaven més?**

Sí, i a vegades entre grups del mateix curs. Al MUME m'agradava treballar amb Batxillerat.

**- Per què? T'agradava pujar el nivell? O perquè hi havia més retorn?**

Sí, sobretot això, el retorn. A vegades amb els grups que no venien tan preparats o que als nanos els feia més mandra ser allà acabava sent molt un monòleg i amb els grups de Batxillerat normalment s'establia més diàleg. Potser comentaven anècdotes familiars relacionades amb el tema, coses que havien vist a les notícies, i era més dinàmic.

**- I no aconseguies arribar a això amb els grups d'ESO? O no aconseguies aquest retorn?**

Jo crec que als grups d'ESO, excepte alguns, sí que els aconseguíem arribar. Potser no a tothom en alguna part de la ruta, perquè els poden agradar més unes coses que altres. Hi havia nanos que no els agradava la temàtica històrica però caminaves per la muntanya i això els agradava. Llavors la ruta tenia moltes parts diferents, era fàcil que en alguna part t'hi enganxessis. I també tenien lo bo que a vegades penso que els més petits, que no són tan teòrics, són més empàtics. És una percepció que tinc. Vull dir que a vegades els costa menys imaginar-se a ells en aquesta situació i això era molt guai en aquests grups petits. Passa que si era un grup que venia esverat o si et tocava un professor que ni a ell li interessava costava.

**- Més enllà dels continguts trobaves que empatitzaven amb les teves explicacions els alumnes?**

Amb les rutes crec que passava una cosa molt curiosa, o almenys a mi com a dona, i és que crec que a les noies els era relativament fàcil empatitzar amb les dones de la història que tu els estaves explicant, aquestes coses les noies sí que... I a part d'això, en general, crec que sí que hi empatitzaven. A veure sempre hi havia algun grup que no, però sí que és veritat que amb aquestes rutes el que et passava és que potser quan tu estaves parlant no tenies cap *feedback* del grup però després a l'hora de dinar o quan anaves d'un lloc a l'altre senties les converses entre ells i en parlaven. Sí que hi havia això.

**- I quin rol juga el paper de l'educadora aquí? Com d'important és el teu paper en la transmissió de discurs perquè existeixi aquesta empatia?**

Jo crec que molt, perquè potser no es tractava tant de fer una explicació molt impecable acadèmicament que, a veure, evidentment has d'explicar les coses amb rigor. Jo crec que si tu explicaves sentint el que explicaves els arribava a ells, o que la seva empatia tenia a veure en com tu vivies el tema.

**- A nivell de comportament, els alumnes?**

En general bé, hi havia que no, però crec que eren excepcions.

**- Alguna cosa destacable?**

Bé, que et cantessin l'himne d'Espanya davant del monòlit d'Argelers, per exemple, o m'havia passat amb algun professor de riure-se'n de Companys mentre pujàvem el Coll de Lli perquè era de Ciudadanos.

**- Parlo de comportament d'alumnes que t'hagin fet lletjos.**

No, jo no m'hi he trobat. Bé, amb alumnes que no escoltaven però bé, són adolescents. També penso que és veritat que a les rutes a vegades passava que sobretot si el grup no venia amb el tema treballat i per tant no hi havia diàleg i eres tu parlant doncs és normal que se'ls fes un punt pesat.

**- Passem als professors. Quin tipus de professors t'has trobat?**

Jo crec que teníem dos perfils de professors. Els motivats, tant si haguessin muntat ells la ruta com si no, que era gent que li interessava el tema per història familiar o perquè havien buscat coses pel seu compte i els havia interessat... I aquí dins hi havia els professors d'Història, que eren els que més havien treballat el temari i també els professors que decidien vincular la sortida a la seva matèria fos Català, Matemàtiques o Francès. I després hi havia els professors que venien de "relleno". No eren majoritaris però hi havia d'aquests.

**- I els professors organitzadors? Els que estaven a càrrec de la sortida?**

D'Història, de Literatura, alguns de Filosofia... Eren els tres perfils que més anaves trobant. I crec que amb aquests professors hi havia interès en treballar el tema com per treballar tot el tema de drets humans actualment. És a dir, crec que en els instituts s'intentava vincular bastant fent paral·lelismes amb l'actualitat, amb la crisi dels refugiats, els emigrants...



**- Aquests professors quin tipus de relació tenien amb vosaltres?**

Parlàvem una estona amb ells abans de començar per conèixer amb quina predisposició venia el grup i normalment eren aliats. Les rutes també permetien que el professor pogués intervenir, pogués parlar, etc.. Ho permetien bastant, i la relació era bona.

Jo crec que els professors valoraven molt que les rutes en el fons era explicar una cosa que ells podien treballar a classe però els estaves explicant in situ i penso que les rutes estaven molt enfocades a que tinguessin molt pes la part vivencial o experiencial. Evidentment arribes a la platja en bus, no hi arribes caminant ni mort de gana, però sí que sempre fem molt d'èmfasi amb l'imaginar posar-se en el lloc d'aquesta gent que és una cosa que a l'aula costa més de fer, i crec que això era una cosa que els professors valoraven.

**- Quins perfils de professors trobaves en general per la relació que existia amb els propis grups? Trobaves professors molt interventors, jeràrquics, que deixaven fer...?**

Potser una mica de tot. Molt intervencionistes no me n'havia trobat, penso que quan venien també anaven amb el xip de que nosaltres érem les expertes en el tema diguéssim. Al contrari, en general eren col·laboradors. Però sí que és cert que si al grup et tocava el perfil de professor que els acompanyava i prou i no tenia un especial interès en el tema molt sovint la seva relació amb els nens solia ser molt autoritària. En canvi, al que sí que li agradava i interessava, era un aliat teu.

**- Quins materials de suport teníeu a les rutes?**

Teníem testimonis escrits i cartes que llegíem durant la ruta, fotografies i imatges amb una carpeta en paper i a l'iPad en els últims temps, i ja està. A l'iPad la idea era fer servir suport de vídeo i sonor, sobretot pels llocs a l'aire lliure on no hi havia res físic però hi havia la dificultat tècnica de portar a un grup de 30 davant d'una pantalla petita, la il·luminació, tot això... Però bàsicament eren testimonis escrits i cartes i fotografies, excepte en el museu que hi havia tot el suport de la museografia.

A Portbou fèiem servir els plafons del Memorial Democràtic i a Elna doncs el que hi havia a Elna.

**- Quina valoració fas d'aquests materials?**

Crec que eren bons i eren útils. Els testimonis que compartíem eren significatius i il·lustratius i estaven bé, però crec que els suports fallaven. És a dir, anar amb una carpeta plastificada amb fulls arrugats fallava molt, o anar amb un iPad on no es veia casi res i no se sentia també fallava.

**- I com es pot arreglar?**

No ho sé, perquè ens hi havíem estat trencant el cap bastant. Amb diners per invertir, clar, però quan hi vaig ser jo no es va fer.

**- Has comentat que un dels materials principals que utilitzàveu eren els testimonis. Com funcionava això en una ruta?**

Doncs a les explicacions intercalàvem la lectura de testimonis. Ho teníem més o menys estipulat, després cada educadora feia una mica com volia. És a dir, hi havia testimonis que llegíem a una ruta i testimonis que llegíem a una altra però depenia del grup, de si era un grup que havia fet moltes preguntes i tenies menys temps...

**- I què t'aportava un testimoni en una ruta?**

T'aportava molts fils que podies estirar per parlar de coses perquè eren experiències en primera persona de gent que normalment les escrivia per ella i ningú més, de coses quotidianes com "m'afusellaran i deixo casa, dona i fills", "vivim a la platja i no tenim res per rentar-nos"... Coses de la vida quotidiana que també eren elements que podies comparar amb l'actualitat.

**- Donaven joc a que hi hagués *feedback* o engrescament? Funcionaven bé sempre? Què ho feia?**

Si el grup tenia una predisposició bona i la visita havia anat bé, i no vull dir que no xerressin i escoltessin tota l'estona, vull dir si els havia interessat mínimament i havien intentat pensar les coses que hi havia al MUME, crec que els testimonis funcionaven. Si el grup era un grup "passota" i a la visita havien seguit però no havien fet cap pregunta i no havies aconseguit que s'endinsessin en la història, els testimonis eren una mica repetir el mateix.

**- Qui llegia els testimonis?**

Depèn. A vegades l'educadora i a vegades se'ls demanava a la gent del grup voluntària. Depenia de cada educadora. Jo per exemple a Argelers si feia molt vent ho llegia jo, si no havies de demanar que parlessin més fort. Sempre intentava que fossin ells, però si era un grup que costava, que anàvem curts de temps ho feia jo, però normalment ells.

**- Teníeu algun tipus de suport àudio?**

Sí, teníem una mena de micròfons portàtils amb altaveu i els podíem fer servir. Els havíem fet servir quan teníem una ruta amb molta gent. El nombre de gent en una ruta era molt important, perquè feia variar la qualitat de la ruta. Si tenies un grup petit era

perfecte, si tenies un de 35 costava molt. El número màxim perfecte serien 23-24 màxim i l'ideal 16-18 persones, però gairebé mai passava.

**- Es feien servir força els plafons, plaques... Aquest tipus d'elements en el conjunt de la ruta?**

Depèn de la ruta. A la que es feia servir més era a la ruta de Portbou, perquè et marcaven el recorregut que feies pel poble i perquè a la part final que feies del cementiri, tota aquesta part es feia sobretot amb el monument de Karavan.

A la de 'Camins' també, però hi ha menys cosa, hi ha algun plafó, un a la Mina Canta però no el llegíem gairebé mai.

Exacte, allà on hi havia marcadors era on ens aturàvem.

**- Es llegien, es miraven les imatges, es buscava interactuar...?**

Depèn. La idea general és que et paraves on hi havia el plafó i explicaves, i era una mica el que explicava el plafó però amb les teves paraules. Llavors qui volia el llegia i qui no, no. A vegades sí que els hi fèiem llegir, a Portbou, per exemple.

I una cosa que no he dit abans però que era interessant és que quan fèiem la ruta de 'Camins' a primària funcionava molt bé perquè, abans que parlàvem de l'empatia i d'endinsar-se en la Història, a primària això no costava gens, que es possessin amb el tema.

**- Passem al tema de la didàctica. Vosaltres com a educadores fèieu servir o treballàveu o comentàveu el concepte de memòria històrica?**

No sé si et respondré però crec que implícitament sí perquè quan tu ets a Argelers i tu intentes demana'ls-hi que en aquest espai on són ara i quins elements del paisatge els poden fer pensar que allò havia estat un camp, això és parlar de memòria, però crec que explícitament de memòria històrica no massa, potser en els grups més grans.

**- O en algun punt del museu que es parlés d'això o que es fes algun tipus de reflexió?**

Normalment al final de la visita del museu, jo ho feia almenys, amb la foto de Francesc Abat de la paraula memòria que s'esborra. Allà sí, una mica per acabar abans de fer els testimonis.

**- Ara et preguntaré sobre la relació que existeix entre el patrimoni i l'educació. A nivell genèric què creus que és allò que aporta el patrimoni a l'educació?**

Per mi per una banda elements de formació de la persona i crec que també, encara que no sigui patrimoni tangible, coneixement del territori.

**- Què pot aportar el patrimoni memorial o els espais de memòria a aquestes persones que estan rebent educació formal?**

Clar, per una banda el que se m'acut és saber d'on venim actualment, conèixer el lloc on vius tant si has nascut aquí o no, el lloc on estàs vivint té un passat, té unes arrels.

**- Sí, però això t'ho pot aportar també un jaciment arqueològic romà.**

Sí, però això és una història molt llunyana. En el cas de patrimoni memorial del que estem parlant...

**- A tu aquest patrimoni què et transmet? Història, valors?**

Transmet històries en plural, de coses concretes per una banda que també et permeten fer la història general. No sé, t'ho responc aproximadament eh, però per exemple quan érem a Argelers o Elna per mi una part de valor que tenien aquests llocs era que tu explicaves històries concretes de persones, testimonis concrets, i això t'ajudava a explicar la història més grossa.

Et permeten explicar històries concretes i són espais en els que tu et pots identificar, per semblança, perquè el meu avi va viure allò o no...

**- És una qüestió d'estar més propers en el temps potser?**

Sí, i crec que també transmeten valors d'ideologia. Els espais no són neutres.

**- Quins valors transmeten?**

Per mi, tot i que crec que dins del MUME hi havia visions diferents i no tots enteníem la tasca igual, per mi era fer política també, explicar la història. Per mi transmetien valors d'antifeixisme, republicanisme, lluita social... Aquests valors estan presents per mi. Resistència, repressió... Tot això.

**- Què penses tu que aportaven aquestes rutes a l'alumnat en general, en els seus coneixements i formació més integral?**

Jo crec que una cosa que aportaven era conèixer una part de la seva història que potser no coneixien o que havien descobert feia poc. I moltes vegades passava que potser si eren grups que d'entrada no venien massa motivats o preparats, que havies aconseguit que poc a poc s'anessin interessant durant la ruta. Al final si aconseguies espais d'intercanvi molta gent t'explicava coses de la seva família.

Crec que encara que no se'ls hagués transmès familiarment aquesta història sí que ho relacionaven amb anècdotes o històries familiars, podrien despertar una mica això i això per mi era important, potser el que més.

**- Parlem de gent local, però aquest esquema també podria ser d'un alumnat immigrant que no hagués viscut aquests fets?**

Penso que sí. Clar, partim de que el 50% de l'alumnat que teníem els seus pares no eren nascuts aquí. Passa que les guerres i l'exili són un fenomen universal i amb les rutes sí que intentàvem donar-li aquesta visió de fenomen universal i contemporani. I l'exili republicà era el punt de partida però intentàvem que els debats o els diàlegs que teníem amb el grup poguessin tenir un focus més ampli i es podien compartir aquestes coses encara que fossin d'un altre lloc.

**- Existia algun tipus de feina prèvia i posterior a aquestes rutes que fèieu com a educadores?**

Sí, a vegades sí, perquè hi havia grups que et demanaven coses concretes tipus "estem treballant la figura de X, hi haurà alguna cosa a la ruta?" i llavors buscaves materials.

La meua visió, però perquè jo no sóc historiadora i els primers anys que vaig treballar al MUME em sentia insegura diguéssim, és que sempre et requeria anar llegint coses. Mai t'ho acabaves perquè sempre hi havia algú que et feia una pregunta o t'explicava una cosa i deies "ostres, he de llegir aquest llibre". Potser no és ben bé una feina però et requeria una formació constant.

**- Però a nivell de coordinació amb els grups?**

La feina que tenies era coordinar la ruta en sí, perquè cada grup tenia alguna especificació diferent. Moltes vegades es feien a la carta i havies de combinar aquestes coses, això molt molt sovint.

**- Però no seguies en contacte per seguir treballant o des del MUME s'oferia algun seguiment material?**

No, a vegades els professors et demanaven coses i llavors tu els hi podies recomanar o enviar, però generalment no.

Miquel Serrano

La Jonquera | 25/09/19

Treballo al MUME com a historiador i conservador des de fa aproximadament 10 anys i la meva formació és d'historiador de l'art, historiador. Va coincidir que en el transcurs del curs d'un màster de gestió del patrimoni cultural en l'àmbit local em vaig vincular al projecte del museu i ja vaig anar fent petits treballs a través d'una relació laboral vinculada al Memorial Democràtic i em vaig poder incorporar com a documentalista al MUME.

**- Aquesta entrevista és una mica diferent perquè entres en el bloc de treballadors del museu i ets la persona que exerceix la tasca més propera. Tu portes aquí des dels inicis, ens podries explicar a grans trets què és el servei educatiu?**

Sí. Efectivament jo no sóc educador però des de la meva perspectiva, des del punt de la meva feina, hi ha aquesta part d'assessorament de les altres persones. Siguin educadors, monitors, personal vinculat al servei educatiu que s'ocupen d'aquesta feina educativa... Que bàsicament, en el cas del museu, és un dels temes principals o dels objectius més importants del museu, d'oferir aquest servei. És a dir, a nivell purament quantitatiu, del públic del museu més de la meitat són estudiants. Una de les funcions del museu és, bàsicament, poder arribar a l'alumnat el màxim que es pot que generalment és alumnat de les comarques gironines i de Barcelona, per temes de proximitat, i de la zona de Perpinyà, Montpeller i Toulouse.

El servei educatiu va néixer amb el museu, ja a partir del febrer de 2008 que és quan s'obre al públic el museu. Hi ha un projecte educatiu que a través de la Universitat de Girona i una empresa externa, EducArt S.L. amb seu a Olot, que s'ha ocupat des de l'inici de l'obertura del museu d'aquest servei educatiu amb diferents processos de selecció i de concurs, i seguidament fins a l'actualitat.

Llavors, el tema de les rutes de l'exili, és com una mena d'herència d'unes activitats que a través de la UdG, del departament de Pedagogia i Història de l'Educació, a través sobretot del professor Salvador Marquès, es venien fent des de principis dels anys 2000 o finals dels 90 fora de l'existència del museu per part d'aquest professor amb els seus alumnes per tal de, una mica, recórrer els espais que els exiliats van recórrer l'any 1939, sobretot focalitzat en la història dels mestres exiliats. D'alguna manera aquest és l'origen d'aquest projecte que després s'adapta al museu quan obre les seves portes.

Es fan diferents adaptacions amb diferents propostes de rutes i d'alguna manera es posa sobre la taula dins de l'organització del museu aquest servei educatiu, que no només inclou les rutes sinó també les visites guiades al museu, diferents tallers diferents activitats amb diferents públics... Ara fa pocs anys hi ha també les sortides familiars, és a dir, una adaptació d'aquestes rutes i visites no només per estudiants sinó també per públic adult.

**- A grans trets, l'oferta del servei educatiu es manté?**

Sí, hi ha hagut algunes adaptacions, algun tipus de ruta que no surt tant, però si més no hi ha com un catàleg de possibilitats i els diferents centres poden optar a seleccionar la opció que els interessi més. Fins i tot ara hi ha una opció de mig dia, perquè hem anat veient que el que ens interessa i el que ens surt millor és l'adaptació de les necessitats dels professors, llavors una ruta que és genèrica, que té diferents punts o parts, s'ha de fragmentar o compartir amb una altra i es creen una mica aquestes rutes a la carta, que també des de fa un temps intentem oferir.

**- Tu vas acabar treballant aquí a través de la teva formació de postgrau, però tu també tens molta relació amb el territori, oi?**

Sí, perquè jo visc aquí a prop i a nivell geogràfic i excursionista doncs també coneixia una mica la zona, però ha sigut també a partir de posar-hi aquest focus històric o aquest moment concret que també he anat aprofundint en temes que no coneixia.

**- Tens algun tipus de motivació familiar?**

En el meu cas no hi ha un precedent o un antecedent d'haver patit l'exili en la família directa. En familiars de la meva àvia o així crec que era algo bastant comú i sí que indirectament he tingut aquesta experiència però no és una experiència forta d'avis. En el meu cas els meus dos avis van participar a la guerra però del bàndol franquista.

**- Existeix una motivació personal més enllà de la familiar?**

Sí, diguéssim que és un interès de descobriment. Els anys 90 per posar així una data, quan ja vaig descobrir que potser es van fer alguns documentals sobre els llavors 60 anys de l'inici de la guerra, em va semblar molt interessant tota aquesta qüestió del desconeixement o la marginació que aquests temes vinculats a la guerra i a l'exili havien existit, fins i tot en el que m'havia sigut transmès a nivell familiar. Em va semblar un tema molt potent vinculat una mica també a aquest moviment social que a partir dels anys 2000 doncs s'ha esdevingut en el que se sol anomenar moviment de la recuperació de la memòria històrica. Vull dir que és una mica com una voluntat de justícia social.

A través d'una associació que existia a Figueres que en principi estava vinculada a l'amical de Mathausen i després se'n va desvincular, que era el Triangle Blau, vaig poder accedir a testimonis, casos directes... Una història més propera. Vaig tenir l'oportunitat de visitar espais de memòria vinculats a camps de concentració francesos i també nazis, i després camps d'extermini nazis, a Polònia. Vam tenir l'oportunitat de veure-ho i després vaig tenir la possibilitat d'incorporar-me laboralment també en un projecte que de fet és molt important a nivell institucional que és el programa per al Memorial Democràtic que des de la Generalitat de Catalunya es comença a engegar a partir de l'any 2003, i que acabarà desembocant en la llei del memorial democràtic del 2007. I també tota aquesta feina des de les institucions, que és la que em va afectar a mi, quan es va confeccionar un pla d'espais de memòria de Catalunya.

**- Sobre les rutes, a nivell conceptual i sempre en base a la teva experiència, com definiries què és una ruta/itinerari patrimonial o històric?**

En principi és una activitat educativa, una activitat d'oci. Seria aquest terme mig del turisme i la cultura en que tu coneixes un territori o el trepitges. Tens el valor afegit que, acompanyat d'un guia o no, tu mateix amb la informació que tu puguis aplegar coneixes un espai i intentes fer una vinculació amb un episodi històric o uns esdeveniments que han tingut lloc en aquell espai en un moment del passat. Llavors, a través de diferents recursos, ja siguin testimonials, de memòries, del que ha transcendit d'aquells fets doncs es fa aquesta activitat sobre el terreny. És una mica un valor afegit en el fet d'estudiar un tema; estudiar-lo sobre el terreny, sobre l'espai concret on va tenir lloc. Una mica seria això.

**- Quines 'Rutes de l'Exili' ofereix el servei educatiu del MUME?**

Des de l'inici és una cosa que s'ha anat mantenint. S'han prioritzat les rutes que compleixen millor la funció d'explicar el pas de frontera o una mica el binomi sortida del país en aquesta última etapa de sortida de Catalunya en que el front és quan passa per aquesta zona del país i una part de la població civil i militar vinculada a l'exèrcit republicà es veuen obligats a passar la frontera i llavors aquests espais tant vinculats en aquesta banda de la frontera com a l'altra banda de la frontera. És a dir, les rutes que normalment els alumnes amb els seus professors fan més sovint són aquestes rutes que es fa una part a Catalunya i una part de França.

En el cas de zones properes al museu doncs seria per exemple la zona de l'Agullana-La Vajol amb el pas a la zona de Les Illes, que això es podria complementar amb una visita posterior al camp d'Argelers. Són rutes en que s'inclouen aquests diferents espais, és a dir, espai de pas de frontera i espai de situació després de passar la frontera que en molts casos era la distribució en diversos llocs de França o en alguns casos en camps de concentració, primer provisionals i després ja més permanents.



**- El relat de les rutes del memorial de l'exili és aquest: sortida i condicions de sortida i acollida i condicions d'acollida?**

Sí, d'alguna manera seria com una introducció en la qüestió històrica específica d'aquest episodi vinculat al voltant d'aquest mig milió de persones que es va veure obligat a marxar i de quina manera va haver de fer aquest pas a l'exili i de quina manera va establir-se en aquest primer país d'acollida, que va ser França. A partir d'aquí hi ha diferents derivacions i diferents temes d'explicació; sobre què va passar amb ells, si van tornar o no, a quins països van anar... És la manera d'entrar a explicar més a fons aquest patrimoni memorial de l'exili republicà.

**- Molt sovint has de fer aquestes rutes.**

Bé, excepcionalment com a suport en el servei de guiatge. Si per algun motiu no han pogut reunir en algun moment determinat el nombre de guies necessari o perquè algun no està disponible, doncs d'alguna manera, a mode de comodí i com a coneixedor del tema doncs alguna vegada sí que he acompanyat a algun grup. Més al museu que en visites a l'exterior, però alguna vegada sí que hem fet visites a l'exterior amb grups que no eren exclusivament d'alumnes. Sí, ho he fet en algunes ocasions.

**- Llavors pel que fa als grups quins perfils de professorat acostumes a trobar?**

Normalment són professors que tenen un interès especial en aquesta qüestió, que consideren que és un tema que val la pena tractar amb més profunditat i que, d'alguna manera, reflecteix aquesta necessitat social vinculada a aquest moviment de recuperació de la memòria que des de fa 20 anys sembla que està augmentant i que considero que és una qüestió positiva. Que encara queda molta feina per fer, però és un procés que és ben interessant i que té aquest reflex en els centres educatius però més per un interès particular del professor que per una directriu del centre, encara que de totes maneres depèn de cada cas.

Però bé, generalment són professors que han treballat el tema abans de venir al museu i possiblement el treballaran després de fer la visita al museu. Per regla general es pot deduir un treball més o menys aprofundit tot i que també hi ha casos en que la visita que es fa aquí és la manera d'introduir-se en aquestes qüestions de Guerra Civil i exili.

**- Tu perceps que els grups que vénen aquí estan preparats?**

Hi ha de tot, hi ha grups que més i altres que menys. Si hagués de fer una valoració general, sí, però a vegades veus que hi ha grups que no o també pel que percebem de l'opinió que tenen els guies.

**- A quin nivell t'interrelaciones amb els professors?**

Depèn del cas. A vegades hi ha interrelacions que no tenen a veure amb el fet d'estar en contacte al moment de la visita, sinó en moments previs o posteriors, quan algun d'aquests professors necessita documentació complementària o pel que sigui ens demanen informació sobre casos concrets o ampliació d'informacions

**- Però durant la pròpia activitat t'has trobat amb perfils diferents de professors? Intervencionistes...?**

Normalment no. Hi ha un seguiment, normalment el professor està amb el grup. Llavors, depenent del coneixement o de la informació que tingui el professors doncs en algun cas... Sobretot en casos de professors que jo ja coneixia d'altres coses. Vull dir que quan hi ha una mica de vinculació o de confiança doncs també és més fàcil d'intervenir. En alguna ocasió, fins i tot, amb un professor de Figueres que vam fer una visita al final casi que la fèiem mà a mà; jo comentava uns temes i després doncs ell aprofitava, anàvem intercanviant. Era un complement positiu en aquest sentit.

**- Llavors els grups, a nivell de coneixement, podríem dir que els trobem ben preparats?**

També depèn dels nivells que estem parlant. A 4t. d'ESO doncs clar, és una mica tot més poc sòlid...

**- Quins grups teniu?**

Els grups que sobretot vénen aquí al museu per tema de currículum són els de 4t. d'ESO i també Batxillerats, per una qüestió de II GM que també els afecta. Llavors clar, a nivell de 1r.-2n. de Batxillerat hi ha una mica més de base, de referències.

També hi ha els alumnes universitaris, ja més especialitzats, que a vegades també vénen per temes de la UdG del grau de turisme o de pedagogia o del màster en turisme cultural. Llavors ja és un altre tipus de visites que, normalment, casi que les vehiculem nosaltres i no les fa el servei educatiu.

Bàsicament és aquest el gruix d'alumnat que rebem, però a vegades hi ha altres tipus d'alumnes que no són els majoritaris.

**- Com s'enfoquen els tractaments de les visites i rutes amb els alumnes d'educació primària?**

En principi el tipus d'informació és més genèric, la manera d'adreçar-se a l'alumnat és diferent... Però bé, això és una feina que nosaltres confiem en els professionals del servei educatiu.

Jo veig que a nivell de 4t. d'ESO i Baxillerats varia una mica el nivell de profunditat que pots assolir o a vegades també el nivell de vocabulari i referències que pots utilitzar. Fins i tot a vegades amb les dinàmiques que estableixes amb ells i les maneres com els fas participar. Cada educador té els seus recursos i manera de fer les coses dins de la guia que estiguin fent, ja sigui la visita guiada, el taller o les rutes a l'exterior.

**- Tu quan has guiat aquests grups de secundària trobes que ets capaç d'empatitzar?**

En general hi ha una mica de receptivitat, algú que ve a aprendre i a veure què hi ha, però en alguns casos concrets dels grups sempre hi ha alguns alumnes que tenen una mica més de curiositat o que et poden demanar alguns detalls o que fins i tot t'expliquen històries familiars; t'enriqueixen també una mica la visita amb el grup. Llavors jo els cops que he fet visites, si puc explorar aquesta possibilitat doncs sempre en un moment o altre intentar treure-ho o compartir-ho amb el grup, ja que aquest tipus de qüestions sempre és entretingut. Fins i tot treure una mica el tema d'actualitat que té aquesta qüestió, ja no en el tema d'exilis o conseqüències en altres llocs del món, que es veuen en paral·lel, sinó perquè vegin que aquesta qüestió de la Guerra Civil i les interpretacions que es fan de la Guerra Civil i l'exili són actuals i generen un debat.

**- Quins materials s'acostumen a fer servir a les rutes?**

Normalment són imatges, mapes i textos de diferents tipus. Fragments de texts literaris, testimonials... Aquest tipus de documents que en determinats moments de la visita pel territori, per exemple a Coll de la Manrella o a Coll de Lli doncs es pot fer referència a la manera com un testimoni de l'exili que va passar per aquell indret va reflectir les seves emocions o la seva manera de veure com vivien aquell exili.

Al camp d'Argelers, per exemple, es solen utilitzar testimonis que van estar allà i que van escriure cartes o dietaris i memòries explicant la seva percepció i vivència d'aquests esdeveniments. És una manera de fer arribar als visitants, ja siguin alumnat o públic adult, directament des dels testimonis com va ser viscuda aquesta experiència.

### **- Trobes que són efectius?**

Normalment és més efectiu en el públic adult o en el públic que veu més tot aquest objecte de l'exili o la Guerra Civil com un tema de memòria. En el cas de generacions posteriors que ja ho veuen com un tema històric costa potser una mica més de fer-los connectar, però jo crec que és una manera de posar-se en el lloc de les persones que van patir els fets. És una activitat que facilita l'empatia amb tota aquesta qüestió.

### **- Es fan servir els elements interpretatius del territori?**

En el cas del servei educatiu en alguns casos són utilitzats com a suport; coincideixen amb llocs on després s'hi fan explicacions o són punts de les rutes que es fan. Però en general jo crec que és més trobar-t'ho, que potser hi ha algú que per algun altre motiu ha anat a un lloc i a més a més es troba diferents capes informatives o capes d'informació cultural que hi pot haver als diferents indrets. Per exemple Argelers és un indret turístic i a dins la platja, en un espai concret, hi ha una senyalització i un memorial sobre aquest tema de l'exili, i hi ha gent que s'ho trobarà allà però que no ho ha buscat i aquesta és la funció que tenen una mica aquest tipus de senyalitzacions, que te les trobis i que facis una vinculació entre el territori, la història i el present. Et trobes la informació in situ perquè qualsevol visitant pugui entendre què va passar allà.

### **- Llavors existeixen com a punts de referència o punts de pas a l'hora de fer la ruta?**

És a dir, a l'hora d'escollir aquests diferents punts informatius també es va tenir en compte el valor afegit que podia tenir a nivell històric aquell lloc o què podia ajudar a explicar senyalitzar aquell punt concret.

### **- Em podries explicar una mica com funciona a nivell organitzatiu/estructural la relació entre el museu i l'empresa que gestiona el servei educatiu? Quins mecanismes hi ha i com es fa?**

La relació que hi ha és com una contractació i depenent de les reserves que vagin sorgint. El primer pas és el grup d'adults o el centre educatiu que un cop té la informació del que pot optar a visitar es posen en contacte amb el personal del museu per seleccionar aquesta possibilitat i seleccionar un dia i una hora per fer aquesta visita i llavors es contacta amb aquesta empresa informant-los de les necessitats que hi ha al museu. Això es fa diria que setmanalment i llavors es passa setmana per setmana doncs "per la setmana que ve necessitem el dia tal tants guies, perquè vindrà un grup de 50 persones" i normalment els guies tenen un màxim de 25 persones per educador, és més o menys el funcionament normal d'una visita que puguis portar bé.

Llavors, el dia que es produeix aquesta visita, els educadors vénen al museu uns minuts abans o una bona estona abans si necessiten fer consulta. De fet, amb els guies tenim

una relació fluida a nivell de compartició de materials o de dubtes que puguin arribar a tenir en el cas que hi hagi una rotació de monitors i d'educadors massa freqüents per temes de formació, perquè a vegades hi ha treballadors que estan un temps i després pleguen i si s'ha d'incorporar un altre treballador doncs necessita un rodatge, una formació i una informació. I més o menys aquesta és la vinculació que hi tinc jo directament, la vinculació que es té a través de les reserves, que es fa a través de la persona que treballa amb Administració que és l'Eva Carrera, i també després a través d'una altra persona externa que treballa exclusivament el tema de la gestió de reserves. Vull dir que és una mica el treball que fem amb EducArt i després ja depenent amb cadascuna de les visites que es fan es fa un recompte mensual i es fa com el pagament corresponent a les visites que s'han fet.

**- Es fa una liquidació mensual.**

Diria jo que sí, però l'Eva té més informació.

**- Comentaves el tema de les rotacions del personal. Això és un tema que es dona sovint?**

Sobretot arran d'una qüestió molt concreta, d'un problema que van tenir la major part dels treballadors d'aquesta empresa, els que venien aquí sobretot, que van plegar o els van acomiadar tots de cop. Llavors va haver-hi una incorporació de treballadors i es va fer una formació intensiva. Però els anys anteriors sempre hi havia altes i baixes que d'alguna manera s'anaven alternant.

**- En el teu cas, quan has treballat fent guiatge, has treballat sobre el concepte de memòria?**

Marginalment. Ho pots introduir en una part més introductòria, per explicar una mica el museu, però poc. Llavors a vegades en la part dels testimoniatges o dels testimoniatges concrets doncs per fer una mica de context pots parlar d'alguns aspectes.

Però de qüestió de memòria a què et refereixes específicament?

**- Una cosa externa a la història com els fets, sinó l'enteniment des del present d'aquest passat.**

Sí, sí. Sobretot quan expliques alguns testimonis poses en valor una mica aquesta percepció familiar, des de dins, des de la part més particular, i de quina manera al museu té un paper important aquesta memòria més particular.

**- Què consideres que aporta el patrimoni cultural en el procés educatiu d'un adolescent d'educació secundària?**

Jo crec que una possibilitat molt interessant de situació del propi alumne en la història i en el context territorial on viu. És un suport, una manera d'explicar diferents temes. D'alguna manera també en el sentit de patrimoni com a herència doncs també és una mica conèixer d'on vénis, conèixer de què està fet el teu voltant.

**- Què els aporten els espais de memòria?**

Sobretot el coneixement o la valoració de diferents temes, des dels drets humans, temes de la interpretació de la història, de fets concrets de l'esdeveniment més important que hi ha hagut al país al segle XX i que el va condicionar totalment. D'alguna manera també és un tema de restitució, de justícia històrica, que potser algunes qüestions han estat explicades d'una manera poc rigorosa i una mica per suplir aquestes mancances doncs...

**- Si fem una relació directa amb el currículum escolar, per exemple, és important per una persona que està estudiant la Guerra Civil aquest tipus de patrimoni?**

Jo crec que a nivell del que s'anomena experiència, les pràctiques vivencials, doncs això és un valor afegit a l'hora d'introduir-te en un tema o una qüestió. És a dir si tu estudies la Guerra Civil i tens la possibilitat de fer una de les rutes que hi ha als espais de la batalla de l'Ebre, a part del temps que tu destines a conèixer físicament el lloc, doncs les explicacions que puguis tenir sobre aquest tema d'alguna manera facilites el coneixement d'aquella qüestió només pel fet que l'has trepitjat, una mica pel fet de que has estat allà.

**- Què creus que els aporten les rutes de l'exili?**

A grans trets s'intenta que aquest alumnat es pugui posar sobre la pista d'aquest tema concret, de l'exili republicà, i al marge de que sigui un petit complement de "al final de la guerra va marxar gent" doncs que pugui tenir més elements d'anàlisi, aprofundir una mica més en què es va fer d'aquestes persones, per quins motius van marxar, per quins motius van tornar o no... Introduir una mica la complexitat en aquesta qüestió que d'alguna manera és un aspecte més de la Guerra Civil Espanyola i que tot i que és un tema que historiogràficament ha tingut uns anàlisis, uns estudis i unes investigacions doncs sembla ser que a nivell de la societat, com molts altres temes vinculats a la Guerra Civil, no han acabat de traspasar-se al coneixement general de la societat. D'alguna manera és ajudar a aquest procés.

El fet de tenir l'oportunitat de conèixer el territori fronterer pot ajudar a fer-se aquesta composició de lloc, de la situació que en aquell moment van viure centenars de milers de persones que van marxar del país.

**- Com funciona la coordinació entre el museu i els centres? Existeix algun tipus de relació prèvia i posterior?**

Normalment és una relació vinculada en el moment de la visita. A nosaltres ens demanen una visita, ells reben la visita i nosaltres rebem la compensació dels visitants i l'econòmica per poder fer el pagament a l'empresa que s'ocupa del servei educatiu. Llavors, hi ha alguns casos que sí que hi ha una mica uns treballs posteriors, a vegades també previs, de recerca d'informació, etc. Són casos excepcionals. Del gruix de visitants que rebem, que ens demanin informació posterior i que treballin el tema amb materials que els puguem arribar a passar, doncs són pocs. Però per exemple l'any passat un institut de Figueres que a Literatura Espanyola treballen aquest tema concretament, ens van demanar una mica més de materials per ells fer activitats més diverses de les que venien fent, que igualment eren prou aprofundides. I llavors vam estar en contacte i els vam passar diferents documents digitalitzats amb diferents perfils de testimonis; gent que havia marxat a l'exili, perfils socials de treballadors o pagesos, gent anònima, no tant del protagonista com per exemple un polític de primera o segona fila, sinó algú del sector primari, secundari o terciari.

**- No és una qüestió regular, doncs?**

No. Llavors sí que és cert que a través de les visites sí que hem recollit a través dels educadors diferents peticions, consultes o fitxes d'informació de persones exiliades, que això també és una de les bases d'informació que tenim al museu i que la relació del visitant amb el museu acaba també fructificant amb aquest tipus de relacions. Vull dir, que ens puguin arribar fitxes amb informació de persones exiliades pel motiu que hi hagi hagut algun alumne que hagi vingut al museu i hagi fet aquest treball en l'interior de la seva família i hagi acabat amb aquesta relació.

Després un altre punt de vista o una altra relació amb els centres educatius que tenim, que potser té certa importància pel volum de consultes que rebem, és la informació en referència a Treballs de Recerca. En relació amb aquesta importància que a nivell social va tenint aquest tema de recuperació de la memòria històrica i de la recuperació de testimonis concrets de la guerra i de l'exili, doncs alguns alumnes que treballen temes afins als de la Guerra Civil, exili i II Guerra Mundial doncs ens demanen contactes, bibliografia, testimonis, documents concrets, informació d'assessorament per algun arxiu... Que aquesta és una de les feines que solem fer també aquí al museu, de canalitzar una mica tots aquests interessos generats en relació als Treballs de Recerca que se sumen també al públic general que pot demanar informació sobre com buscar

les traces d'algun familiar que hagi estat a l'exili o llocs vinculats a la Guerra Civil o posterior, per saber a quina companyia estava, etc. Per assessorar en quins arxius podria trobar informació. Informació que, si tens una mica de vista, pots igualment buscar a altres llocs i per internet i te'n surts però hi ha gent a qui li costa més o prefereix demanar-nos aquesta informació directament a nosaltres.

Aquests tipus de relacions també existeixen amb els centres. I llavors en l'entorn de la comarca de l'Alt Empordà també cal esmentar a nivell ideal, una mica, que també és una de les feines del museu que ja és el treball concret amb el professorat, que és el grup de treball que es diu Exili, Deportació i holocaust. Des de fa uns anys són un grup de professors a nivell de la comarca de l'Alt Empordà que treballen aquests temes d'una manera més aprofundida i col·laboren amb nosaltres a l'hora de confeccionar i idear jornades de commemoració, que normalment es fan un parell a l'any, i actes més concrets de xerrades o conferències. Són sempre temes vinculats a ensenyament, temes d'exili o deportació, Guerra Civil, II Guerra Mundial... Una mica de reivindicació dels drets humans.

I això, pel que sé, no es dona només a l'Alt Empordà sinó que al Montsià també hi ha un grup de professors que són bastant potents en l'organització d'aquestes activitats que són professors que organitzen viatges a Mathausen o promouen treballs de recerca amb els seus alumnes sobre aquestes qüestions... I això també té a veure amb una col·laboració que fa el Memorial Democràtic amb aquest departament d'ensenyament, que d'alguna manera es promouen aquestes relacions entre els centres i els espais de memòria o centres vinculats al Memorial Democràtic o al patrimoni memorial en general. Tot i que no és una cosa que sigui una funció general dels centres educatius, perquè és una feina complexa de treball en xarxa de diferents instituts, de diferents professors de Ciències Socials... Vull dir que és un treball interessant però no és el més habitual ni el més senzill.

#### **- Alguna cosa que t'agradés afegir?**

Home, al principi quan hem començat m'ha vingut al cap la qüestió que amb la implicació de diferents ajuntaments i altres institucions potser es podria oferir uns itineraris i rutes encara més riques o amb més possibilitats. Per exemple, només pensant en la zona fronterera (Alt Empordà i zona dels Pirineus Orientals) doncs hi ha molts altres espais de memòria, ja siguin refugis antiaeris, on hi ha passos de frontera... Realment dona per més, és a dir, en realitat les rutes de l'exili que es gestionen des d'aquí el museu és una part petita de totes les rutes que es podrien oferir. El que passa és que s'hauria de fer una feina de coordinació i d'unificació i que es pogués gestionar des d'un lloc o dos només. Bé, s'ha de fer aquesta feina, que això no està fet, i llavors des del museu fem una part, actuem una mica com a motor, però podria ser molt més ample i unificat amb els espais de la Catalunya Nord com Rivesaltes que, de fet, ja



donem aquesta possibilitat de visitar el MUME, els espais de pas de frontera i anar a Argelers o Elna i a Rivesaltes també s'hi va però les visites les han de fer els educadors d'allà.

Vull dir que faltaria una mica posar oli a l'engranatge perquè es pogués facilitar en els centres des d'un sol punt o des de pocs punts una major oferta d'aquests espais de memòria que realment són més diversos però que s'ofereixen poquets. Per exemple, aquí al MUME, a la zona de Puigcerdà i Ripollès doncs no arribem i hi ha espais que amb els que hi ha treball a fer i propostes a millorar, que fa 10 anys tot just que s'està treballant i sempre hi ha millores a fer tant amb els educadors com amb el sistema de propostes que s'ofereixen. Però bé, hi ha encara camp per córrer i amb l'ajuda de treballs com el teu doncs esperem millorar.

Mònica Bazán

Espolla | 25/09/19

Em dic Mònica Bazán i la meva formació no és d'historiadora sinó que jo vaig estudiar per ser actriu i la vida m'ha portat fins aquí, fins a fer visites guiades de coses d'art. Vaig començar la carrera d'Història de l'Art però no la vaig acabar.

**- Des de quan treballes al MUME?**

Des del 2019.

**- I quin tipus de vinculació has tingut amb el MUME?**

Vaig treballar primer a través d'EducArt i ara com autònoma també treballo ocasionalment quan necessiten gent per fer visites, però a través d'EducArt.

**- Com acaba algú que té estudis de teatre fent visites guiades en un museu memorial? Quin va ser el procés que et va portar fins aquí?**

Quan vaig venir a viure a l'Empordà, perquè jo sóc de Barcelona, i vaig conèixer a gent. Jo tenia una amiga que feia visites guiades a Llançà i li havien demanat de fer una visita teatralitzada i ella, com que mai havia estudiat teatre i sabia que jo sí vam dir de fer una visita teatralitzada entre les dues. Després aquesta noia va deixar les visites teatralitzades a Llançà, que eren d'història però també d'art, flora i fauna, geologia... I vaig començar a substituir-la, a fer la feina que ella feia als estius. Feia visites pel territori i també teatralitzades. D'aquí em va portar a treballar amb EducArt, que també feia visites guiades al Museu Dalí i quan van començar al MUME doncs també al MUME.

**- I com va ser això d'arribar i trobar-te un museu de memòria així tan seriós i veure't a tu mateixa fent aquest tipus d'activitat sense cap formació prèvia? Va ser laboriós?**

Sí, perquè evidentment vaig haver de llegir i estudiar molt; tot el que no havia estudiat quan vaig fer la carrera però en una altra etapa de la meva vida. No és el mateix quan estàs estudiant una carrera als dinou anys que t'interessen moltes coses més a part d'estudiar o més d'estudiar. En canvi, en aquesta etapa de la meva vida ja em venia de gust estudiar i estudiar aquesta etapa de la història.

**- Estaves motivada a nivell personal?**

Sí, a més jo sempre dic que el gran paper de la meva vida és fer de guia, també és com un paper. No és aprendre't un text de memòria, jo no veig així les visites guiades perquè cada visita és diferent depenent del públic que tinguis o com sigui de receptiu, no tinc un discurs com un cassette.

**- Llavors no tenies una motivació professional prèvia, però a nivell personal?**

No, perquè el tema de la Guerra Civil a casa meva no recordo que es parlés especialment. Part de la família es va exiliar a Mèxic i encara hi viuen; evidentment la Guerra Civil va afectar la família.

**- A partir de la feina al MUME t'ha picat la curiositat?**

Moltíssima, però tinc molt poc contacte amb ells, vénen molt poc i jo no tinc ganes d'anar a Mèxic.

**- Com definiries una ruta patrimonial/històrica?**

Intentar-se posar a la pell d'aquells que van fer aquell mateix camí que tu estàs fent amb alumnes.

**- En aquest cas resseguir les passes...**

Sí, conèixer in situ tots els llocs on van tenir lloc aquests esdeveniments. No és el mateix que t'ho expliquin (que ho poden fer a classe) però si vas a Argelers et canvia la visió, pots veure més de prop com era.

**- Quines rutes diferents existeixen?**

Que jo recordi la de Cotlliure, basada en Antonio Machado; la de resseguir la ruta dels membres del Govern de la República per La Vajol i Coll de Lli; l'altre és el camp d'Argelers i la maternitat d'Elna i ara s'havia afegit també Sant Cebrià, passa que per mi crec que és més fàcil posar-se a la pell a Argelers que a Sant Cebrià.

**- Què té Sant Cebrià?**

Està massa construït i llavors és molt turístic. Argelers també està molt construït però on hi ha el memorial és més fàcil de fer-se la idea i des d'allà es veu l'Albera, es veu Cotlliure... a mi m'agrada molt més. Em costa molt més Sant Cebrià.

**- Aquí entra una mica la tasca dels educadors, de treballar per tal que els alumnes es trobin a lloc.**

El que passa és que crec que el fer la ruta a Sant Cebrià va ser una mica una pressió política. No hi ha hagut continuïtat per qüestió de logística, perquè els professors que havien fet Argelers i també Sant Cebrià tots van dir que preferien Argelers. També hi ha una altra ruta que no es fa gaire sovint que és la de Portbou. En realitat es parla d'un altre episodi; un cop començada la II Guerra Mundial, la fugida dels jueus cap a Espanya i en concret es parla de la figura de Walter Benjamin.

**- Hi ha una altra ruta, la de Prada.**

Ah, sí, l'he fet varies vegades. Prada a mi m'agrada molt, el que passa que també és una qüestió de logística; es triga molt en arribar i són moltes hores d'anada i de tornada. A part de que el lloc és fabulós i parles de dues figures cabdals de la cultura catalana com Pau Casals i Pompeu Fabra. Passa que en aquesta ruta, a més de parlar d'aquests dos personatges, necessaries molt temps, no es pot explicar ni molt menys tot el que hi ha previst.

**- Quanta estona hi ha de bus des del La Jonquera?**

Un parell d'hores, entre que vas, carretera no gaire ample...

**- De totes aquestes rutes quina t'agrada més?**

La de 'Camins de l'exili'; Coll de Lli.

**- Pel fet de caminar?**

Sí, i de conèixer aquests últims moments en que va sortir la gent i jo crec que també és més fàcil ficar-se a la pell de fer aquesta pujada. Que en realitat no és res, són 20 minuts de pujada i a tothom li sembla esgotador, però si t'ho imagines a l'hivern, sense l'equipament que tenim ara i que això només és un tros del camí que van haver de fer...

**- Quins espais es visiten en aquesta ruta?**

També m'agrada molt la visita de la Mina Canta, m'apassiona aquest tema de la mina. És allà on van amagar el mal dit tresor de la República. Normalment anem a visitar la Mina Canta i llavors anem a fer el camí a peu.

### **- Què té d'especial?**

Per mi varies coses, des del moment que el Govern de la República decideix buidar museus i salvar obres d'art cabdals de la pintura i de l'art no només espanyol, sinó universal, i fer la moguda brutal que van fer de trobar espais on poder protegir aquestes obres d'art per evitar que fossin destruïdes i tota aquesta moguda de buscar un lloc segur ho trobo apassionant. I a més que no s'ha parlat tant d'aquest tema, tothom parla de l'or de Moscou. Temes que suposo que durant el franquisme interessava més parlar de tot l'or de Moscou que de realment tota la feina que va fer la República per salvar totes aquelles obres d'art, per això no s'ha parlat tant.

### **- I què més hi ha a part de la Mina Canta?**

Pujar fins la frontera amb França i quan hi ha prou temps també baixem al primer poble francès que es diu Les Illes. Que a mi també m'agrada perquè els alumnes es posin una mica en situació, per explicar que en un poble de 100 habitants van passar com 50.000 persones i no tenien res per donar-los-hi, estaven totalment desbordats.

### **- I què hi ha a Les Illes? Hi ha algun element identificatiu?**

El primer lloc on arribes, que és la pensió dels trabucaires, hi ha una placa commemorativa que diu que per aquí van passar els membres del govern de la república espanyola el 5 de febrer de 1939.

**- Segons la teva percepció a nivell logístic estan ben plantejades les rutes?** Jo crec que a les rutes sempre es va amb el temps una mica just per poder-ho fer relaxadament i perquè hi pugui haver més contingut. Tenen més interès en arribar com a molt a les 17h a l'institut que...

### **- Això ho trobes en general a totes les rutes?**

A totes les rutes sempre o per qüestions de logística el grup arriba una mica tard, coses imprevistes... Clar, s'ha de tenir en compte que per exemple en grups de 40 persones aquestes 40 persones han d'anar al lavabo i es perden entre 15-20 minuts i normalment no estan contemplats, o que quan arriben han d'esmorzar i és temps que perds de la ruta prevista que si no recordo malament són 6 hores, que és molt poc entre la visita al MUME, desplaçaments i aquestes petites necessitats...

### **- Sempre es comença per la visita al MUME, oi?**

Sí, l'objectiu és que sí.

**- Quant és la visita estàndard al museu?**

Hora i mitja, seria l'ideal, passa que a vegades per qüestió de temps es fa d'una hora, cosa que em sembla poc. Passa que al MUME, si és un grup amb interès, crec que dos hores seria lo seu. Hora i mitja és poc per tot el contingut que hi ha. De fet, quan hi ha grups d'adults interessats, a mi les visites em duren dues hores però clar, amb alumnes, a no ser que vinguin molt ben preparats... Que aquest és un altre tema que és molt curiós. Normalment no vénen menors de 14 anys i quan vénen són escoles de la zona i et trobes xavals de 7-9 anys que estan molt més preparats que els alumnes d'ESO. Clar, com que són pobles de la vora de La Jonquera i Figueres...

**- De quina manera plantegeu una visita a nens/es d'aquesta edat? De quines eines disposeu?**

Com que normalment vénen molt més preparats que els altres a mi m'agrada més que ells preguntin, m'agrada que sigui més obert. Perquè donar dades no crec que sigui gaire bo i amb aquest perfil de gent m'agrada que sigui més participatiu amb els dubtes que tinguin, són molt més reflexius que els d'ESO. Sembla mentida però és així, llavors prefereixo que sigui una visita més oberta ensenyant coses, objectes, les anècdotes... M'agrada molt lo de la maleta dels diners.

**- Què és això?**

Doncs al MUME hi va haver una família que va donar una maleta plena de pessetes de la República que l'avi que era tinent de l'exèrcit republicà portava per pagar als soldats. Però com que van creuar la frontera i després aquests diners ja no tenien valors doncs l'home, que em sembla que vivia a Narbonne, va guardar aquesta maleta a les golfes de la casa i, quan es va morir, la família va cedir aquesta maleta al MUME. Llavors està oberta al MUME amb tot de feixos de bitllets. I a més els nens que han sentit a parlar de les pessetes i veuen que han estat bitllets... Però per això, més coses anecdòtiques.

**- Quin és el perfil estàndard de grup amb el que acostumeu a treballar?**

Sobretot ESO, perquè em sembla que en el CV han de parlar de la Guerra Civil. Passa que hi ha escoles o instituts que parlen abans que a 4t. d'ESO, i si no 4t. d'ESO i Batxillerats. Jo crec que vénen de les províncies de Barcelona i Girona, principalment, i de la meitat sud de França.

**- I quins perfils de professors?**

Hi ha de tot. Des dels súper motivats als que realment... Bé, clar, a vegades vénen grups amb professors acompanyants que no tenen ni idea del tema perquè no és el seu

tema. Per assignatures trobo d'Història, Llengua Catalana (perquè també parlen dels intel·lectuals catalans a l'exili) o de Castellà també.

**- Centrant-nos en els professors responsables del grup; trobes que porten als estudiants ben preparats?**

A vegades sí i a vegades no. A vegades no han volgut fer feina a classe, volen fer la visita primer, la ruta, i després parlar més extensament del tema a classe o a vegades a l'inrevés, que jo crec que és millor perquè clar, s'ho agafen tot amb més interès perquè ja han sentit a parlar del tema i molt més motivats.

**- Com et relaciones amb els professors? La teva feina és respectada?**

Normalment et deixen fer la teva feina. La visita al MUME és una visita en la que es pot parlar de moltes coses. Igual tu t'atures a parlar d'una cosa que igual al professor no li interessa o li interessa que parlis més d'un altre tema. Llavors ells introdueixen temes perquè tu els parlis, incideixen en els temes que més els interessin.

**- I els alumnes?**

Depèn. Normalment els alumnes de Batxillerat són infinitament millors que els d'ESO perquè són més respectuosos en general, són més adults, i potser es poden posar més a la pell de tot el tema aquest de l'exili.

**- A nivell empàtic també t'ho sembla?**

En general sí. Sempre vénen grups que a vegades et sorprenen perquè tenen un bon professor que no només els ha parlat del tema sinó que han fet també activitats paral·leles. però clar, això no se sap mai.

**- I en el cas de comportament?**

Igual. Els de Batxillerat tenen més bon comportament. Jo m'estic centrant en els alumnes catalans.

**- Trobes diferència entre l'actitud d'un alumne que va al Museu Dalí o a Roses amb el que va al MUME? Sents que aquest museu és una cosa molt més seriosa?**

Sí, hi ha molta diferència entre una visita al Dalí; també en l'actitud dels alumnes. Clar, al Museu Dalí els pots sorprendre o enganxar amb moltes coses i el MUME no deixa de ser un museu d'història. Jo crec que ells ho perceben com alguna cosa molt més avorrida que no pas el Museu Dalí.

**- Quins materials feu servir a les rutes?**

Una carpeta amb fotografies.

Abans fèiem servir moltes més fotografies, ara ja no. També per una qüestió: i és que al camp d'Argelers moltes vegades marxaven les fotos volant pel vent. Teníem un iPad amb moltíssimes fotografies de la Guerra Civil però té un problema de que no es veuen bé les imatges per ensenyar a un grup de 20-25 persones; no és pràctic, i més quan estàs a l'aire lliure. Llavors ara el que faig servir sovint de textos que llegeixo són testimonis, perquè crec que serveixen per posar-te a la pell d'aquella persona. Normalment els llegeixen els alumnes encara que moltes vegades no m'agrada, perquè sembla mentida però molts no saben llegir, en el sentit que si en un text hi ha un punt t'hi has d'aturar. És molt important veure què té més importància de la frase, per això moltes vegades m'agrada llegir-ho a mi perquè sé quines parts són importants i també perquè em conec l'entonació que fa que la gent estigui més al cas del text, perquè a vegades quan fas llegir a alguns alumnes riuen i no copsen res del que s'ha llegit.

**- Aquests riures són regulars o trobes que el testimoni acostuma a arribar?**

Depèn del grup.

**- Consideres la lectura de testimonis una bona eina?**

Sí, encara que moltes vegades als alumnes no els interessin. Per exemple, quan hi ha la carta d'en Companys de comiat a la seva dona, que és una carta relativament llarga, moltes vegades perden totalment l'interès i si fas llegir a algú altre encara més.

**- Això va relacionat amb el propi testimoni o aquest grup tampoc s'interessaria amb les explicacions del guia? És problema del grup o de l'eina?**

Sí, a vegades, sí. Jo crec que els testimonis haurien de ser una cosa curteta, perquè quan llegeixes un text una mica més llarg de seguida perden l'interès, al meu parer. També depèn molt del grup perquè a vegades han vingut grups acostumats a llegir-ne o que han fet entrevistes a avis i aquests estan molt més interessats en el tema de testimonis.

Potser aniria millor fer una petita explicació i després llegir el testimoni que fa relació a aquella petita explicació que has fet.

**- I això es fa?**

Depèn del temps que hi hagi o depèn del grup, que a vegades no val la pena llegir testimonis perquè no em faran ni cas. Cada grup és un món.



**- Us acostumeu a recolzar en els elements interpretatius del territori?**

Jo sí que intento ensenyar-los. Primer, perquè sàpiguen que estem en un lloc que té un valor i que per això han posat allò i també perquè quan hi ha un element gràfic o així els alumnes es fixen més, és una cosa que han vist. A mi m'agrada llegir les plaques quan hi ha temps i ensenyar-ho.

**- Durant la ruta fas menció al concepte de memòria històrica o transmits més coneixements d'història?**

Jo normalment al MUME, que ho faig el 90% de les vegades, és després d'explicar tota la part d'història on hi ha aquesta performance que es va fer per la inauguració del museu d'en Francesc Cabat. Va escriure en un paper la paraula memòria i la va posar en un plat amb aigua i hi ha tota la seqüència fotogràfica d'això, que serveix molt perquè els alumnes reflexionin sobre la memòria. Jo sempre ho intento mencionar al final de fixar-nos en aquesta imatge, interpretar-la i com està la situació a Espanya després de tants anys i parlar d'aquest tema.

Faig servir sovint una frase de Semprún, que algú va dir "s'ha de passar aquesta pàgina de la Història" i ell va dir "Sí, però abans s'ha de llegir" i això és el que li falta a Espanya, llegir aquesta pàgina. I sempre intento fer esment a aquesta opinió per mostrar que a Espanya li queda encara molta feina per fer i que és l'únic museu que existeix a Espanya sobre el tema, que això ja diu molt dels governs que hem tingut des de que va morir Franco.

Sempre intento fer esment a lo de la memòria.

**- Què creus que aporta el patrimoni a l'educació d'un d'aquests adolescents que vénen als equipaments?**

El patrimoni és molt important per conèixer la història i la cultura d'un país, és fonamental que les escoles visitin llocs patrimonials. Veure els llocs in situ sempre és una riquesa perquè et poden explicar moltes coses, però quan ho veus és quan realment ho acabes assimilant i jo crec que és molt important visitar els llocs patrimonials en general.

Els talibans, per exemple, quan van agafar el poder el primer que van fer va ser carregar-se totes les coses que tenien a veure amb una història. És molt fàcil esborrar la història, vull dir, tu et carregues una cosa i al cap de vint anys ningú se'n recorda del que hi havia allà. Bé, ja està arrasat. Quan tu no vols saber alguna cosa d'una part de la història, t'ho carregues.

**- Què aporten els espais de memòria?**

Primer posar-se en el lloc dels fets però també que el que s'intenta és educar perquè no es repeteixin aquests episodis, cosa que a vegades sembla insòlita perquè jo me'n recordo molt bé que fa 10 anys quan vaig començar a treballar al MUME que ensenyaven els vídeos de Mauthausen i explicaven la història i tothom posava el crit al cel i ara deu anys després estem tornant a fer en aquesta roda de la història a aquest odi que va passar en aquests anys amb tot això dels jueus, estem tornant al mateix i a vegades no s'espanten tant, els sembla "normal".

Han de servir per educar en la tolerància i en un munt de valors.

**- Exacte, la clau és que no els relaciones amb el passat sinó amb la comprensió del present.**

Exacte, fer una comparativa entre allò que va passar que es pot extrapolar perfectament als nostres dies, perquè està començant a passar el mateix que va crear aquest ambient d'odi.

**- Trobes que aquests alumnes visitin les rutes de l'exili es una eina vàlida per una societat més tolerant? Creus que tenen/tindran èxit?**

Poden tenir o haurien de tenir, passa que moltes vegades l'alumne més interessat és aquell més respectuós i els alumnes que veus que no estan tan interessats són tots aquells que difícilment tindran empatia amb tota aquesta gent que va fugir a l'exili.

**- Són potencials seguidors d'extrema dreta.**

Sembla una mica fort dir-ho així però en ocasions pot ser així malauradament...

**- Em pots explicar si existeix i com és la coordinació entre el servei educatiu i les escoles?**

Nosaltres normalment parlem amb el professor el mateix dia que arriben al MUME. Els expliquem normalment el que està previst fer i la idea que tenien ells per veure el *timing* de cada cosa i ja està.

**- Comparteixen materials?**

A vegades demanen si podem enviar coses, però d'això s'encarrega el MUME.

**- Per mètode no existeix aquesta relació?**

Que jo sàpiga, no. Bé, jo mai he parlat amb un professor abans de la visita ni una setmana abans, si un cas s'encarrega el museu i si vol una cosa més concreta després se'ns transmet.

**- Però no deixa de ser una qüestió logística, no?**

Sí, o d'interessos.

**- Hi ha alguna cosa que t'agradaria dir abans d'acabar?**

Respecte al MUME que, malgrat ser l'espai cultural que més por em fa entre cometes com a professional, perquè s'ha de ser molt rigorós i has de saber moltíssimes coses (a part del tema central de la Guerra Civil), és el que més m'agrada de treballar. Primer perquè el MUME està molt ben muntat, té moltes coses per veure i es parla de molts temes, derivacions, els elements gràfics i artístics...

Pau Casacuberta

Girona | 20/08/19

Em dic Pau Casacuberta, de formació sóc sociòleg i en els últims 10 anys he treballat en l'àmbit educatiu, sector educatiu i cultural. He estat professor de secundària, he treballat en projectes d'intervenció socio-educativa i els últims 5-6 anys he treballat amb empreses que treballen en museus de la demarcació de Girona, un dels quals el MUME.

**- Com vas entrar a treballar al MUME?**

A través d'EducArt. Treballava en diversos equipaments culturals de la demarcació de Girona i a través seu vaig entrar al Museu del Cinema i al MUME.

**- Tenies algun perfil concret que va fer que et possessin allà?**

No, va ser un endoll, però el currículum encaixava amb la feina que havia de fer.

**- Però em refereixo al MUME.**

No ho sé, suposo que em van veure el perfil. Jo vinc de branques socials i devien veure que jo encaixava en el perfil educatiu del MUME.

**- Quina relació tenies amb el patrimoni, la història i la memòria abans de dedicar-t'hi?**

No tenia relació més enllà de l'interès personal que pogués tenir, que hi era. I ni amb formació acadèmica ni en experiència laboral havia treballat amb res que tingués relació.

**- I l'interès personal en què consistia?**

Bé, el MUME toca temes socials, temes polítics, qüestions actuals i jo tenia una inclinació especial per treballar-hi.

**- El coneixies abans de treballar-hi? O algun espai similar?**

No. I si el coneixia era molt de passada.

**- Deies que el teu context formatiu és sociòleg i en l'àmbit professional t'has mogut en l'àmbit educatiu i patrimonial darrerament. Algun tipus de motivació específica per treballar al MUME més enllà de la professional?**

No, de tots els espais on treballava a EducArt era el que més m'interessava. Recordo haver tingut reunions que parlaven del MUME abans que jo hi treballés i em semblava, de tots, el més estimulante. És un tema que pensava que tocava la fibra sensible de la gent i em semblava especial poder-hi treballar i em va alegrar molt poder-hi treballar.

**- Ets consumidor de rutes?**

No, en absolut, no n'havia fet mai. Si he tingut algun contacte en aquest món ha estat com a executor i no com a receptor.

**- Com definiries tu què és una ruta patrimonial?**

És una activitat que t'apropa al patrimoni històric de forma lúdica i accessible per tot tipus de públics. Jo ho entendria així. Lúdica en el sentit d'amena, de propera, no una cosa densa i acadèmica sinó que la gent hi pugui accedir fàcilment partint de la base que sigui.

**- Quines rutes fèieu vosaltres allà?**

Hi havia unes quantes de diferents formats. Hi havia la ruta 'Camins', que era pujar fins a Coll de Lli; hi havia la ruta 'Records', que era anar a Argelers i a Elna; hi havia la ruta de Cotlliure relacionada amb Machado i la ruta de Portbou relacionada amb Walter Benjamin. I alguna altra hi havia, però aquestes eren les que sortien més habitualment.

**- Estaven ben construïdes a nivell de relat?**

Jo penso que sí i que la gent que hi anava durant l'època que jo hi vaig ser en gaudia força. Els alumnes en gaudien i nosaltres també en gaudíem.

**- La resposta dels alumnes era bona?**

Jo crec que en el 80% dels casos era molt positiva, molt.

**- Seguint una mica el fil de les diferents rutes, quins espais es visitaven? Valoració, com estaven presentats...?**

A veure, ruta 'Camins': es visitava a vegades Agullana com a última capital de la República, es visitava la Mina Canta com a lloc on es va guardar temporalment el tresor de la República i es pujava a Coll de Lli.

La ruta de 'Records': es visitava el camp de concentració d'Argelers, el cementiri dels espanyols i la maternitat d'Elna.

A la ruta de Cotlliure: es feien els mateixos que a 'Records' més Cotlliure.

A la ruta de Portbou es visitava el Coll de Belitres i el poble de Portbou.

A nivell d'espais, vull dir del contingut que hi havia a cadascun, no hi havia gaire, era poca cosa. No eren museus el que visitaves, era a l'aire lliure. Et passejaves pel territori i veies poca cosa. El que era important era el relat que en feien els guies i era la forma de poder viatjar en el temps perquè en sí mateixos no hi ha res. A Argelers no hi ha res, a Coll de Lli no hi ha res, a Belitres poca cosa... Per tant l'estimulant no era el lloc que veies en sí mateix, sinó l'explicació del relat que en poguessin fer els guies.

**- La temporització d'aquestes rutes era adequada?**

Jo penso que sí, estaven prou ben muntades perquè un grup de secundària les pogués fer sense fer-se-li feixuc ni pesat. A les 10 del matí normalment a una ruta tipus es visitava el museu i després te n'anaves a fora i habitualment acabaves entre les 3 i les 4 de la tarda.

**- De tota la teva experiència com a educador hi ha algun espai que potser diguis jo això potser d'alguna manera hi hagués dedicat més èmfasi a això que a això altre o aquest espai era més evitable, o trobes que hi ha hagut equilibri?**

Penso que tots els espais estaven ben escollits. Passa que com a guia sí que hi havia rutes o espais on et senties més còmode que a altres perquè tenies més discurs o perquè et senties més còmode, però tots els espais en si mateixos eren pertinents. Una altra cosa és que tu com a professional tinguessis mancances i diguessis doncs prefereixo això perquè em sento més còmode, però jo crec que tots els espais eren pertinents i al capdavall també depenia de la teva habilitat per transmetre un discurs o unes idees. A alguns llocs ho feies millor que a d'altres. Tot era pertinent.

**- I feedback de professors que et diguessin...**

La ruta que funcionava millor penso que era la de 'Records', perquè parlaves dels camps de concentració. Era una experiència molt dura. Després anaves a la maternitat que era un lloc molt lluminós i era un lloc molt emotiu.

Si l'objectiu era relatar una vivència o un moment passat, o recordar determinats fets històrics, penso que aquesta era la que funcionava millor. La Walter Benjamin, per exemple, no funcionava tan bé perquè la figura de Walter Benjamin és més

inaccessible i costava més que els nanos hi entressin tot i que l'espai de Portbou era un lloc molt especial.

**- La narrativa de Portbou se centrava únicament en Walter Benjamin?**

No, es parlava de l'exili en general. El fil conductor era Walter Benjamin i com que cap de nosaltres els que hi treballàvem no estàvem familiaritzats amb la figura de Benjamin i ens la relliscava bastant (*riu*) doncs era una mica més difícil, però de fet es visitava el monument de Walter Benjamin al cementiri, que és un lloc molt xulo i agradable, però de totes les que fèiem era la que ballava més.

**- Amb quins grups tipus treballàveu?**

De 4t. ESO i 1r. de Batxillerat amb un educador que havia treballat prèviament el tema a classe amb una sensibilitat especial. Aquest era el grup tipus. Després et trobaves una mica de tot; gent que venia una mica a "boleo", però la major part de grups que venien al MUME eren gent amb un interès de base i això facilitava bastant les coses. En altres llocs on treballàvem amb EducArt no era gens així, et trobaves a grups que a vegades van a museus o equipaments culturals a "boleo" simplement per tenir un dia de sortida i "anem aquí perquè podem anar a qualsevol lloc". Al MUME ja tenien un interès, una predisposició, si més no el professor, havien treballat el tema a classe, formava part d'un treball de curs... I això facilitava molt les coses.

**- Els alumnes en general reaccionaven bé al vostre discurs com a educadors? El nivell pel que fa a continguts tu t'hi trobaves bé?**

Jo el record que tinc en general és molt positiu, els alumnes que feien aquestes rutes en sortien molt satisfets, ho gaudien molt. I en certa manera fins on pots reflexionar amb aquestes edats? Perquè estem parlant d'adolescents que connecten amb el que connecten i amb les circumstàncies que connecten, poca capacitat de connexió amb algunes coses, però fins on arribaven jo tinc la sensació que connectaven molt bé i ens ho posaven de manifest i ens agraïen la feina i ens felicitaven i ens deien que hi havia molt de *feedback*. Tipus, eh.

**- Específicament amb continguts. Evidentment com a educador tu t'hi has hagut d'adaptar a diferents nivells discursiu segons treballaves amb ESO o Batxillerat. Trobaves que els alumnes venien preparats per escoltar diferents conceptes relacionats amb Guerra Civil i exili o trobaves que tot allò que deies era una cosa nova o que els quedava pel damunt? Quina percepció tenies d'això?**

Jo tal i com feia les rutes i l'experiència que tenia per tal de connectar amb els alumnes, sovint rebaixava el discurs, no entrava en continguts molt específics. Jo l'experiència que tinc és que no m'interessa tant transmetre uns continguts específics com

transmetre unes determinades emocions i transportar al passat. M'ho prenia així, és a dir, no deia "vull que sàpigues a tal data de tal any passa això", no em preocupava això i sabia que ells no ho sabien. Llavors el discurs era un discurs molt divulgatiu, molt amè, i buscant sempre la connexió. Aquesta per mi era la meva prioritat. No vaig a intentar que surtin d'aquí amb uns conceptes o coneixements molt clars, jo el que vull és obrir-te la ment i a partir d'ara quan tornis a sentir parlar d'això no et vingui de nou. Jo m'ho prenia així.

**- Aquesta visió que tens és una visió que t'aplicaves a tu o és una visió que tu consideraries òptima per tots?**

No crec que hi hagués una acordada. A mi les rutes i les activitats em funcionaven així, m'ho prenia així, però cadascú tenia el seu sistema i cadascú se'n sortia amb el que podia. Hi havia alguns acords bàsics de línies generals, de continguts que s'havien de treballar, però a mi el que em funcionava era això i al final és el que acabes aplicant. Quan estava fent la ruta o la visita estava permanentment buscant la connexió i quan veia que desconnectaven doncs baixar el que fes falta. Per mi la prioritat, i era estrictament meva, era anar a buscar la connexió personal i emotiva amb els alumnes.

**- Més enllà dels continguts vas tenir la capacitat d'empatitzar amb els alumnes amb els que treballaves o a vegades era més complex?**

Clar, parlem d'alguna cosa que va passar fa any i mig, dos anys, potser tinc el record una mica idealitzat. Jo tinc la impressió que sí que connectava. Si que tinc casos també de no haver connectat de cap manera, cosa que va acabar degenerant en conflicte, però en general connectaves. Amb alguns connectaves moltíssim; recordo alumnes plorant durant la ruta. D'altres que connectaves esporàdicament, però en general sí que hi havia una connexió.

**- I a nivell de comportament com podies gestionar el fet que evidentment el grup de 20-25-30 adolescents...**

La mida del grup era fonamental i això era un factor decisiu i clau d'èxit. I de fet crec que hi va haver canvis arrel d'un conflicte que hi va haver que es va decidir que els grups no podien ser de més de 30 persones. Una vegada ens havíem trobat grups de 35 que era totalment ingestionable.

**- Quin seria l'ideal màxim?**

L'ideal 15, l'òptim 20-25 i a partir de 25 ja era massa. Perquè a més els espais del MUME eren petits, no hi cap tanta gent a dins del museu, i llavors et trobaves una primera línia de gent que seguia la narració i el discurs i després tota una segona línia



que anava desconnectant progressivament. I com que hi havia una continuïtat en el discurs, quan se't desconnectaven al principi després ja no seguien gens.

**- El comportament dels grups que teníeu al MUME era adequat?**

Jo crec que sí. Hi ha de tot, que algun et preguntaves d'on baixa o la típica actitud adolescent "passota".

**- Trobes que la temàtica prestava a que fossin més respectuosos?**

Jo crec que sí. També era fonamental la visita jo penso. Les rutes consistien en una visita al museu i després una ruta per l'espai.

On es transmetien més continguts era al museu i la resta era aprofundir en algun aspecte més concret de tot el que havies estat explicant. Si la ruta dins del museu funcionava bé, després a la ruta ja els enganxaves i seguien amb facilitat. Quan la visita fallava tot es desestructurava, després no hi havia resultats. O quan feies la ruta primer i la visita després fallava. Però quan connectaven des del principi, quan comprenien una mica el que els estaves explicant (la Guerra Civil i l'exili), un cop comprenien l'arrel històrica, a partir d'aquí tot venia bastant sobre rodes.

**- Quins perfils de professorat acostumàveu a treballar?**

El perfil general de professorat era d'una persona que venia, repetia, que venia cada any, que tenia molt clar que s'havia de passar per allà, que formava part de la formació bàsica d'un estudiant de secundària i d'un ciutadà del país i el portaven allà en certa manera per militància. A partir d'aquí hi havia de tot. Normalment venia tota l'escola. En aquesta escola hi havia un de motivat que arrossegava i deia "vamos ahí?" "pues vamos" i la resta era loteria. També hi havia així i eren els pitjors grups, els que venien sense preparació i et deien "Bueno això no ho hem tocat, ja veurem si tenim temps a tocar-ho", doncs aquests eren els grups potencialment més desastrosos.

**- A nivell disciplinari quins perfils de professors tenies?**

No els he preguntat, però la majoria era d'Història.

**- Tu no tenies relació amb el professor en qüestió per saber de quina matèria era?**

No, no recordo. Jo crec que la majoria eren d'Història, però suposo que els acompanyants eren una mica de qualsevol disciplina.

**- Quina era l'actitud dels professors en general? Et senties respectat i valorat?**

Jo, tret d'alguns casos molt puntuals, mai no vaig sentir ni tenir la sensació que intervenien en la meva feina en general i, fins i tot professors que manifestament sabrien més que jo, no intervenien. En algun moment molt concret potser algú feia una precisió i intervenien, però la majoria de vegades els professors es mantenien estrictament a un segon pla i quan intervenien era simplement per posar ordre al grup. Però no intervenien en les rutes. Quan tu agafaves un grup l'educador era qui assumia la direcció i qui guiava i els professors es mantenien en un segon pla.

**- Recordes algun cas de conflicte amb algun professor/a?**

Recordo el cas del grup de l'escola de Pallejà, un cas d'un conflicte molt greu amb professors però era allò que s'ajuntaven totes les variables; grup de 40, una barbaritat, gent que no havia treballat gens la temàtica, que anava allà a "boleo" i allò va acabar com el rosari de l'aurora amb un conflicte obert entre educadors i professors. Però això va ser molt molt excepcional. A part d'això no recordo cap conflicte d'aquest tipus.

**- A nivell personal establíeu relació?**

Bé, sobretot amb aquells professors que anaven venint any rere any anaven venint i al final era un rotllo de col·legueo, i es parlava, però quedava molt restringit dins la ruta, no anava més enllà i al final la relació era cordial.

**- Quin material feieu servir com a educadors?**

Fallaven bastant, eren molt fluixos i, de fet, crec que a vegades els deixàvem d'utilitzar perquè no aportaven utilitat. Jo recordo que teníem uns iPads que teòricament havien de revolucionar les rutes però no sabíem com fer-los servir, com encaixar-los dins les rutes... Teníem aquelles carpetes amb tot barrejat amb textos per llegir però els textos... Tot era molt confús.

**- Quins materials feieu servir?**

El material bàsic era una carpeta on hi havia informació una mica de forma miscel·lània, tot barrejat, que hi havia des de testimonis, articles periodístics, tot barrejat de qualsevol manera i tu extreies el que podies; habitualment testimonis que es llegien en diferents espais per il·lustrar el que havia passat en aquests espais. Aquests testimonis eren el material base. Després hi havia fotografies de molt mala qualitat que trèiem i els nanos t'ho miraven.

Els materials eren accessoris i eren una de les grans mancances, vull dir que es podrien haver trobat materials molt millors que haurien pogut il·lustrar molt millor la ruta del que teníem nosaltres.

**- Teníeu textos, imatges...?**

Textos, imatges i no hi havia res més.

**- A les imatges per exemple què els fallava?**

Que les imatges eren fotocòpies de baixíssima qualitat que tu ensenyaves allà amb la llibreta amb el paper esgrogueït (*riu*) era molt “cutrillo”, colava.

Al final el que importava era el discurs. T'agafaves als materials una mica com un bot salva vides, una mica el que et permetia enllaçar els diferents espais, però el material en sí mateix no aportava gran cosa. Els testimonis eren xulos, hi havia alguns molt xulos, ben seleccionats, i que llegits en el seu espai i si qui els llegia els llegia bé, molava. Per exemple recordo a Argelers que es llegien aquells testimonis extrets d'un DVD de TV3 i s'havien posat a copiar el que deien al DVD. També hi havia casos d'educadors motivats que es posaven a buscar material pel seu propi compte i els posaven a les rutes, però no era una política ni del museu ni de l'empresa per la qual treballàvem, si ho feies era “a tu cuenta y riesgo”. Ho introduïes i després ho passaves a la resta d'educadors, però no hi havia hagut mai allò...

**- Això que fos una motivació més personal acostumava a passar? Que el servei millorés?**

Sí. Si el servei millorava, si la qualitat era bona, no era tant per la feina (almenys la impressió que tinc jo) que hagués fet el museu o que hagués fet l'empresa concessionària. Si les rutes sortien bé era fonamentalment per la motivació de les persones que hi treballàvem. Ens passàvem informacions, parlàvem moltíssim i això feia que progressivament ens anéssim formant i que poguéssim millorar les rutes, però no hi havia res al darrere que acompanyés aquest esforç individual.

**- I aquest esquema te l'has trobat en altres museus que has treballat?**

No, en aquest punt no. Jo almenys l'experiència que vaig viure i tinc al MUME és de moltíssima moltíssima motivació en el que estàs fent, formar-te a saco. Tens el desig de transmetre-ho però ho fas per tu a les teves estones d'oci i au, però això en cap altre espai m'hi he trobat. Si et formes una mica és de forma molt bàsica per assolir un nivell mínim. Al MUME tots anàvem molt més enllà del que era estrictament necessari i el nivell el posàvem molt amunt, almenys l'equip que hi havia durant l'època que vaig treballar jo.

**- Parlaves abans dels testimonis. Què aporten en el conjunt d'una visita/ruta de les que fèieu al MUME?**

Si l'objectiu de la ruta és reviure o reconstruir un moment del passat, això es fa únicament a través de testimonis, digues-li personatges, gent que encarna un determinat fet històric. Si no hi ha aquesta encarnació humana la història es queda en algo molt eteri. Els testimonis permetien encarnar la història.

**- I eren ben rebuts per part de l'alumnat? O pel professorat inclús?**

Alguns.

**- La reacció que tu tenies com a educador era positiva?**

No, igual no especialment. Depèn, algun...

**- Trobaves que fer servir un element accessori com els testimonis era vàlid?**

Sí, sí que era vàlid, però jo no m'ho prenia tant com el que deia el testimoni en sí mateix, sinó com una mena de ritual o cerimònia. Per exemple quan anàvem al Coll de Lli i agafàvem la darrera carta de Lluís Companys que li escrivia a la seva esposa i era una carta molt banal, que li deia que es cuidés que era una mort que el dignificava... La carta en sí no aportava massa res, però el fet de llegir-la en aquell espai i que fos un alumne el que la llegia, conferia una mena de solemnitat. I no era tant el que feia la carta com el fet que un alumne agafés aquella carta, que entengués el moment en el qual s'havia escrit i qui l'havia escrit, i el fet de llegir-la conferia una certa solemnitat, una mena de cerimònia. Igual els nanos no entenien el que deia, però aquest ritual que algú agafés el paper i el llegís els feia connectar.

**- Qui llegia els testimonis normalment?**

Els alumnes. Eren voluntaris.

**- Aprofitàveu els elements interpretatius del territori?**

Sí, alguns en concret sí que els utilitzàvem. Ara recordo a Argelers el monument que hi havia, el monòlit a l'exili. Les plaques no, entre altres coses perquè estaven en molt mal estat, però els monuments sí que els utilitzàvem.

També al cementiri dels espanyols, que ens hi aturàvem de tant en tant; un espai xulo si no fos perquè passaven molt cotxes. A La Vajol a vegades anàvem al monument de l'exili, al monument de Lluís Companys. El que hi havia per on passàvem ho utilitzàvem. De les plaques suàvem totalment, però els monuments sí que s'utilitzaven.

**- Tu treballaves el concepte de memòria/memòria històrica?**

No, si l'utilitzava era tangencialment. Recordo alguna vegada que t'havia escoltat a tu fer rutes i tu el treballaves molt més, perquè tu el tenies molt més interioritzat i li donaves molta més importància. Jo en el meu cas no l'utilitzava el concepte de memòria.

**- A nivell general, com educador, què consideres que aporta el patrimoni a un adolescent que s'està formant que no li aporta el seu context educatiu formal?**

Entenc que és una manifestació d'allò que estudia a classe. Al final, el que s'estudia a classe queda a l'aire i el que permet el patrimoni és aterrar-ho i veure com hi ha una manifestació d'allò que s'ha estat treballant a classe. Hi ha una concreció i una manifestació o exemplificació i en aquest sentit crec que això és necessari. Un coneixement, si es queda a l'aire, o té una capacitat d'abstracció molt heavy o es perd. Quan un coneixement que comença en una pissarra, en un discurs, es concreta en un patrimoni, això és el que et permet aprendre'l i agafar-lo, si no, les paraules se les emporta el vent.

**- Especialment potser treballant amb adolescents.**

Especialment, exacte. I adolescents que estan en aquesta fase que estan com flotant en el no res. El patrimoni crec que és una forma de poder-los centrar, com una guia, una fita en el camí que et permet adonar-te que tu estàs anant pel bon camí. Si no hi hagués aquest patrimoni aniries una mica a la deriva.

**- Aquesta perspectiva la tens amb una visió general teva, que has treballat amb varis elements patrimonials. És a dir que no ens centrem només exili, sinó que ho fa també en relació a altres?**

Sí, totalment.

**- Ara centrem-nos en els espais de memòria i en allò que poden aportar a l'adolescent que els trepitja. Què pot aportar o quina diferència trobaries de l'àmbit més general al més específic?**

Entenc que el mateix, la possibilitat d'encarnar la història.

**- Poses al mateix nivell un espai de memòria de l'antic Franquisme o de l'Holocaust que un espai de com es construïa determinada moda al segle XIX? Té el mateix valor?**

No, en absolut. El tema de memòria té una imbricació molt més forta amb la política i el present i les relacions de poder actuals. És a dir que la situació política i social actual,

les relacions de poder que vivim actualment, estan relacionades amb determinats conflictes que hi va haver en el passat, i el que et permet el patrimoni memorial és explicar aquestes relacions de poder del present a través dels conflictes del passat. No m'estic explicant gaire bé, però jo ho entenc així. Et situa a tu en un moment històric; el patrimoni memorial et situa a tu en la història i això es diu ràpid però no és fàcil.

Els nanos adolescents estan perduts en la història, no saben d'on vénen i no saben cap on es dirigeixen i quin és el seu paper en el present. El patrimoni el que els permet és situar-los en la història, en una determinada relació de forces i en una posició del present.

**- Per tant té un funció potser més social que educativa?**

Sí, social i política.

**- Acabem-ho de concretar ja del tot. Què aporten aquestes rutes de l'exili als alumnes de l'institut?**

Així ràpid jo crec que consciència ciutadana, consciència política i perspectiva ètica. Per mi lo fonamental, l'objectiu final, era aquest; construir ciutadans que estiguin orientats en la història i en el present.

**- S'aconsegueix això? Te n'anaves amb aquesta sensació?**

Jo penso que dins del que podies arribar, però si més no obries portes i permeties fertilitzar el terreny. Després, un cop fertilitzat, hi ha coses que poden créixer. Quan tu estàs totalment tancat d'allà no en surt res, però un cop has obert la porta això permet que posteriorment sorgeixin determinats fruits. Jo m'ho prenia així.

**- Teníeu algun tipus de coordinació entre educadors, serveis educatius a l'escola pel que fa a feina prèvia i posterior?**

No, com a educadors ens limitàvem a fer la ruta i un cop feta desconnectàvem completament. Crec que no s'oferien activitats per fer després.

Al Museu del Cinema, encara que sigui a nivell molt mínim, quan tu acabes les visites o els tallers els donàvem material didàctic per seguir treballant a l'aula i al MUME no els donàvem absolutament res, que jo recordi.

**- Potser és per la temàtica, que els professors ja venien preparats.**

Sí, ja venien preparats, però tampoc hagués estat de menys, no? Una mica de recursos específics o idees per treballar a l'aula i això no es feia. No hi havia res més enllà de la coordinació de la reserva, a nivell educatiu res, era pura logística.



Roser Raluy

Navata | 16/10/19

Tinc actualment 63 anys, vaig néixer a Barcelona. Vaig començar la meua vida professional com a ceramista, durant molts anys, fins que al 2007 va arribar el moment en que viure només de la ceràmica era complicat i com que tenia l'experiència d'haver viscut a Anglaterra vaig pensar que amb l'anglès podia anar bé, i vaig anar al Museu Dalí a veure si era possible treballar d'alguna manera allà. Això va suposar que em diguessin que en principi ells treballaven amb empreses, per la qual cosa jo necessitaria una titulació i vaig anar a Girona, vaig rebre la titulació i actualment sóc guia oficial de Catalunya.

**- No tens cap més formació relacionada amb Història?**

No. Vaig estudiar a escoles d'art i ceràmica tant a Barcelona com a Londres. Sempre he estat vinculada al món de l'art d'alguna manera, llavors això em permet que a la meua feina normalment és un dels temes que m'agrada més, els relacionats amb art. Tot i que hi ha temàtiques que vaig entrar a EducArt al 2008, l'empresa amb la que sempre he treballat, que té serveis educatius en diferents àmbits i quan ja s'havia començat el servei educatiu al MUME la Silvina era la que coordinava, una persona amb la que sempre vaig sintonitzar molt. Jo ja estava coordinant la Ciutadella de Roses però li vaig dir que a mi m'agradaria fer alguna cosa al MUME, i la raó principal va ser el meu pare. El meu pare va ser una persona que va anar a la guerra per defensar la República i llavors per mi era una cosa important, d'alguna manera emocional, seguir aquest...

**- És a dir que en el teu cas era més una motivació personal que professional?**

Sí, totalment.

**- Quina és la història del teu pare?**

El meu pare quan esclata la guerra tenia 25 anys, era d'una família que el pare s'havia arruïnat i va deixar set fills i dos fillastres a la que va ser la meua àvia i es van haver de buscar una mica la vida. Ell era electricista però era una persona que en aquella època i després formava part d'una generació intel·lectualment molt actius i vinculats a centres excursionistes, etc. Eren de Barcelona, va fundar un centre excursionista i sempre estava interessat en coses culturals del país.



Quan esclata la guerra se'n va al que ell sempre va anomenar escola de guerra, per anar preparat. Llavors va ser tinent de "cebadors" i ell sempre explicava moltes coses. En aquella època no li feia gaire cas per el que explicava, però sí que era el meu pare.

Ell va estar ferit, va caure presoner tres anys i va quedar ferit d'una cama per tant la cama esquerra sempre la va tenir recta, quan va haver de treure's el carnet als 50 i pico anys, perquè a la feina on estava era responsable de moltes construccions i havia d'anar amb xofer i això era una cosa rara, doncs se'l va treure, va aconseguir tenir un d'aquells cotxes petitets, amb embragatge automàtic i per tant amb la cama no havia de patir tant. Llavors ens va començar a fer tots els recorreguts que ell havia fet amb la guerra, cosa que ara m'agradaria que fos viu per poder-ho haver contrastat, però evidentment no va ser possible.

Però bé, tot i així sempre em va quedar que la guerra va ser una cosa molt dura. La meva mare no em parlava pràcticament i no volia parlar-ne, però el meu pare sí i obertament, parlava del que ell s'havia trobat i per mi això era una cosa que el feia una persona molt vàlida als meus ulls.

**- Per tant, tu a més de dedicar-te professionalment al món de les rutes d'història i memòria les has fet a nivell familiar entenc. Quins espais recordes?**

Vam anar a Terol, però clar en aquella època jo tenia 12-13. no en sé res més perquè ell va morir al 88 i tot això en aquell moment doncs sí, era el meu pare que m'explicava les batalletes muntanya amunt, que no podia gaire, o una mena de búnquers vam veure, però no sé ni on era això. També vam anar a buscar el que havia estat secretari seu quan era tinent, que era d'Olot, i aquest pel cognom el vam acabar trobant i el vam anar a visitar en època franquista encara. Ell no volia parlar, tenia molta por. Jo recordo una casa que era molt fonda, tots mirant a veure, i el meu pare es va quedar una mica tocat de que l'altre pràcticament no li va voler dir res quan havien estat molt propers a l'època de la guerra. També havíem anat a buscar el que havia estat coeter a Astúries, a Gijón.

Ell va intentar trobar aquella gent que ell havia conegut i eren propers, i alguns que em va explicar que havien mort. Llavors amb els seus amics, que un era de Sabadell i l'altre de Barcelona, es reunien sovint a Sabadell i xerraven durant hores de les seves històries.

**- Tu has fet servir aquesta connexió familiar a la teva feina, durant les rutes?**

Quan alguna vegada algú m'explica alguna cosa o em demana jo sempre els dic que el meu pare va ser un dels que va anar a defensar la República, això sí. Més enllà d'això, no, perquè trobo que... Però si algú m'ho demana, sí.

### **- Aquestes rutes que feu al MUME de què van?**

Les rutes van lligades al museu. El museu seria on s'acumula, diguéssim, la formació global de tot el que fem. El que passa és que com que estem parlant d'exili està molt bé poder-ho connectar amb una cosa real ja sigui amb un exili de gent anònima com gent que en aquell moment tenia un paper important al govern o en altres coses culturalment. Llavors, jo crec que ajuda sobretot a la gent més jove. Els més grans veuen alguns documents i fotografies i ja es fan el càrrec, perquè d'alguna manera han tingut la vivència a través de familiars pròxims, però la gent jove no.

El fet de poder, per exemple, quan anem a Coll de Lli travessar aquella frontera que sembla que no sigui res però que realment va ser una frontera molt important, penso que els posa més en la pell. La maternitat d'Elna, sobretot, crec que ajuda molt. Primer clar, la platja d'Argelers segueix sent força desolada i explicar que estaven allà, en aquella sorra, no hi havia res, la gent tancada i després vas a Elna doncs fas el que podria ser un periple, un periple de vivència. A mi aquesta és la que m'agrada més, la d'Argelers.

### **- Què entens tu per una ruta?**

Clar, jo tant al MUME com a les rutes no tinc una aproximació tant historiadora ni intel·lectual, però sí des del punt de vista més d'experiència, d'intentar posar-se en la pell. De per què la gent feia una cosa i no una altra, o si es veien obligats o si realment decidien fer això, de quin va ser l'entorn que van viure i per el que van passar i com això també té connexió amb el nostre dia a dia, amb les coses que ens passen, amb el nostre entorn familiar que a vegades has de prendre decisions, com les que van haver de prendre. I també com deia abans, com que a mi em va el tema artístic, al MUME m'agrada molt explicar la capsa de guerra que ara he descobert que no tothom explica igual, però que a mi m'agrada molt i jo l'explico, francament.

Jo l'explico i la veritat no sé com he arribat a aquesta conclusió, però per mi era l'única possible. Ara, l'altre dia que vam fer una formació perquè estem preparant un nou taller, que és art i exili, va sortir que era l'única que l'explicava així. Jo primer els dic que mirin què hi ha i m'ho diuen. Van dient que veuen runa, miralls, destrucció... I llavors els comento que han mirat per una escletxa, només una part, i si miren per una altra escletxa veuen una mica més i així anar fent. I els comento que això ens permet visualitzar el fet que nosaltres com més escletxes mirem més coneixem del que va passar, però sempre estem fora, nosaltres ho veiem des del 2019 i per tant hem de tenir consciència d'això, que com més aprenem millor. Però nosaltres sempre hi serem fora perquè nosaltres no hi vam ser i, per tant, aquell coneixement dels que hi van ser només el podem tenir a través dels testimonis. Això és important, saber a quin lloc estàs tu.

### **- Quines rutes són les que feu?**

D'aquestes del territori una seria la del Coll de Lli i Mina Canta, per on van passar i guardar part del tresor, on hi va haver tot el periple de la gent que estava en cases o el bibliobús o la gent del govern. Com passar la frontera també es va convertir en una qüestió política, que uns van passar primer i els altres després, van passar per la muntanya i no pel pas principal que era La Jonquera, per on passava la majoria de gent, i aquesta és una de les que es fa.

Després es fa aquesta que deia d'Argelers i la maternitat, que per mi és una de les que jo em trobo millor. Hi ha la de Cotlliure, que parlem de Machado i aprofitant Machado podem parlar d'altres intel·lectuals. Hi ha la de Portbou on l'input és la doble frontera, que va servir a l'exili del 39 per marxar després de la Guerra Civil i després quan esclata la II Guerra Mundial la gent que ve buscant una sortida fora d'Europa. En aquest cas és Walter Benjamin, que parlem del seu periple i perquè hi ha un memorial d'en Dani Karavan que jo crec que és un dels més brillants que he vist a la meva vida com a memorial d'un fet que a més et fa posar dins de l'experiència, del que va passar o del que pot sentir una persona en un moment determinat.

### **- Pots explicar-me per sobre en què consisteix aquest memorial?**

Pel que sembla, quan va anar allà va decidir que seria un memorial i no un monument i que hi hauria tres coses que anirien al voltant del cementiri, on ell se suposa que està en alguna part de la fossa comuna. Les tres coses són importants, tot i que es visualitza normalment més aquella mena de túnel que hi ha, que és un túnel que des de fora no és gens visible i per entendre'l una mica has d'entrar-hi, que això està molt bé com a metàfora, i parteix d'un espai davant d'aquesta entrada que és com una frontera que marca un camí que tu has de recórrer, amb una placa de ferro.

A l'espai hi ha molt la utilització d'aquest ferro una mica rovellat però que es camufla amb el territori. I tu baixes per un túnel on trobes el mar, un mar viu, no sempre igual, amb una frase de Walter Benjamin. A mi m'agrada que la gent hi entri i jo hi entro al final o no, perquè ja hi he estat, però els deixo que facin aquest camí sols, d'alguna manera, i no parlem fins al final potser. A mi m'agrada aquesta sensació de després, quan acabem els tres espais, com Karavan ens fa veure aquest memorial. Llavors després entrem al cementiri, parlem d'aquella última carta que dona indicis que potser sí que es va suïcidat. En tot cas això no canvia la història. Passem per la zona de sortida del cementiri que en principi era la zona dels no cristians, que estaven separats, tot i que ara això no està actualitzat i hi ha enterraments de cristians i no cristians junts.

I al sortir anem a parar a un lloc que hi ha com una plataforma amb un cub, del mateix material rovellat. De fet el material rovellat ens ajuda a unir que allò és un espai que no

és un accident, i els demano que utilitzin l'espai; hi ha qui s'asseu al cub, qui se'l mira i prou... I jo els demano què es pot fer en aquell cub. I bé, a part del que ja fan doncs en parlem. Si hi pugues veus per sobre aquella reixa, si t'hi asseus reflexiones... Tot és vàlid, hi ha múltiples aptituds. I després quan acabem a l'escala que va cap a l'olivera, primer fixar-se que també forma part perquè és el mateix material, i que quan tu pugues què passa? Doncs que accedeixes a un altre lloc, que veus més coses o menys, depèn de la perspectiva, però d'alguna manera fas una acció creativa, t'apropes cap a un lloc.

**- Sempre el fas en aquest ordre?**

Sí, és que al revés no em va bé. M'agrada, perquè el més impactant és el primer però si hi passes per davant i l'obvies es veu massa, no queda bé. Jo ho faig així i em sembla que al final la gent, que són estudiants i adults... Els adults connecten més ràpid i els estudiants depenen molt dels professors.

Si són professors motivats ajuda moltíssim i quan són professors als que els ha tocat acompanyar aquella sortida doncs costa molt. I llavors això costa molt estirar perquè moltes vegades els estudiants fan la sortida perquè els toca, no perquè ho hagin treballat i vulguin fer una mica més de coneixement. Tot i que normalment aquest tipus de rutes... A veure La Jonquera no és un lloc de pas, no és un lloc d'esbarjo, per tant normalment si trien anar allà és que tenen algun motiu que els lliga. A vegades el que sí que passa és que hi ha el tutor que ho organitza i després el professor li toca anar, i a vegades et diuen que no en saben res, i costa més.

Però sí, aquest memorial trobo que és un dels llocs més interessants.

**- Llavors, de tots els espais que treballau a la ruta, que ja els has comentat una mica per sobre, quins són els que més... Acabes de parlar del de Karavan...**

Bé, a mi el d'Elna m'agrada moltíssim perquè trobo que és un lloc que encara ara, quan tu hi vas, tens la sensació d'estar acollit, d'estar protegit, de defensar-te d'aquell lloc tan fosc. La llum que té Elna jo trobo que forma part de l'experiència i que en aquell moment les dones es devien trobar en un lloc molt acollidor. Encara té aquesta sensació. Llavors, com a contrapunt a tot el que hem explicat dels camps, del llegir testimonis, etc., trobo que explica bé aquest fet que en aquestes experiències hi ha gent que en algun moment aconsegueix realment ajudar d'una manera molt positiva. I trobo que està bé explicar-ho també.

**- T'hi sents còmoda perquè és més fàcil o perquè trobes que arriba més?**

Per mi mateixa, perquè m'imagino com a mare també. És que una vegada em va passar, molt al principi d'estar al MUME, que una dona em va dir que havia nascut a la platja d'Argelers. Gairebé em poso a plorar. Perquè clar, jo tonta de mi li vaig preguntar

quants anys tenia i òbviament lligava, no calia que li hagués preguntat, però de cop i volta em vaig atabalar. Va ser un xoc. I trobo que sí que arriba. A les mestres normalment al ser dones s'emocionen molt i als alumnes, encara que estiguin a vegades una mica dispersos, allà funciona. I per exemple el vídeo d'Elisabeth Eidenbenz parlant agrada moltíssim a tothom, transmet molt. També té la facilitat que parla en un castellà molt bo, que jo sempre els dic que es fixin que portava anys sense parlar castellà, que és gran, però el parla molt bé; per tant els arriba. Si haguessin de llegir una cosa subtitulada seria complicat.

**- Trobes que la temporització de les rutes és adequada?**

Van bé i funcionen bé, el problema és que a vegades els professors no saben exactament on dinaran, si s'han d'endur dinar, etc. Aquestes coses pràctiques a vegades em fan fer coses rares i empipa, perquè et fa anar malament a vegades. Tenim uns horaris, en el cas d'Elna, que et fan entrar a aquella hora i a vegades costa de complir perquè hi ha aquestes històries. Clar, no sé per què passa això perquè en un principi des del museu s'expliquen els horaris a la persona que fa la demana de l'excursió. Però aquest tema a vegades ha portat problemes en el cas d'Elna.

**- Però si funciona com ha de funcionar trobes que el temps que li dediqueu a cada espai és adequat?**

Sí, és correcte.

**- Habitualment amb quin tipus de grups escolars treballeu?**

Són la majoria. Són grups que vénen amb el professor d'Història, però a vegades és el que et deia, que els autocars són grans i sí que hi ha el professor d'Història que els porta motivats i té més connexió amb ells en aquest sentit, però els altres no i llavors això a vegades costa.

**- Llavors quins perfils de professors establím?**

El professor d'Història motivat i el professor al que li ha tocat anar a l'excursió. El que passa és que al que li ha tocat, com tot, hi ha gent que connecta i encara que siguis d'anglès et pot interessar mínimament el tema o un cop allà trobes que està bé i t'involucres o hi ha el que realment no, i amb aquests costa molt. Hi ha de tot, clar.

**- Sempre és el professor/a d'Història el que coordina?**

Normalment sí, perquè si no ja no vénen, és un tema molt específic.

**- Quins cursos acostumeu a trobar?**

Són grans. Jo crec que 4t. ESO i Batxillerat.

**- Trobes que aquests grups vénen amb una preparació adequada a nivell de continguts?**

No, perquè quan per exemple els demanes (si comences per dalt del museu) si han treballat la Guerra Civil moltes vegades et diuen que encara no. Llavors si no l'han tocat és com que els alumnes diuen que no ho han fet però, a veure, hi ha coses que sí poden saber encara que no ho hagin fet a classe. Però a la primera és com si al no haver-ho estudiat no sabessin res i no és veritat, hi ha coses que saben. Una mica a vegades al principi has d'intentar que participin però que no se sentin interpel·lats.

**- Tu perceps que el professor els ha preparat per la sortida?**

Els que he tingut jo en general no gaire. Sí que sé que alguna vegada sí, però en general no massa. Tampoc sé si realment el professor s'ha preparat mínimament i els altes s'han despistat i els fa més il·lusió anar a França, perquè per molts és la primera experiència en un altre país, i estan molt capficats en sentir positiu que estan a França. Llavors per molts això prima sobre l'objecte que es tracta.

**- La relació amb els professors és bona?**

Normalment sí. És bona, no és pas dolenta. A vegades hi ha alguns que són molt nerviosos, que s'atabalen si hi ha algun petit canvi. Hi ha gent que és així i hi ha gent que no els passa res i altres que es posen molt nerviosos. També hi ha gent que opta a fer dos dies, que això està molt bé, perquè depèn d'on vinguin han d'arribar a certa hora factible pels autocars si han de tornar. I si vénen dos dies dormen a una casa de colònies i això fa que sigui tot molt més relaxat i molt millor, no hi ha aquest patiment.

**- Llavors a vegades hi ha algun malentès o falta de comunicació en coses logístiques?**

En coses logístiques però la gent s'atabala molt i llavors dius a veure, calma, no passa res.

**- I la teva feina com a educadora trobes que ha estat respectada i valorada per part dels professors?**

Jo normalment no he tingut mai cap problema i si hi ha algun a qui li agrada intervenir doncs els deixo via lliure. Són ells els professors amb els seus alumnes, jo faig de guia en aquell espai, no sóc historiadora, i per tant hi ha coses que ells segurament saben millor que jo. Jo els guiaré per l'espai i els explicaré la història d'aquell espai o en el

museu, però si algun professor vol intervenir no tinc cap problema, em sembla bé i els fa il·lusió a vegades. És genial, està bé.

**- I els alumnes?**

Hi ha de tot. Sempre als grups hi ha el que sempre contesta. A mi m'agrada que diguin coses i a vegades faig preguntes que tothom pot respondre, però costa a vegades. Has de gestionar que els que no parlen parlin i a vegades professors que s'atabalen perquè els alumnes no responen i responen ells, que no cal. Però a vegades són preguntes que no necessiten de coneixement, són coses normals. Jo els intento fer participar el màxim possible i gestionar això, que tots més o menys parlin, que no siguin sempre els que estan més accentuats donant la seva opinió.

**- I a nivell de continguts i coneixements com trobes que estan els alumnes?**

Tenen molt poca visió global de les coses, és a dir que si no ho han estudiat o llegit els costa fer conclusions a base del que veuen. La visió global o més de context no la tenen. Potser tenen els coneixements però... Sí, però en general passa bastant aquesta cosa de tenir en compte que no són fets aïllats o no és una època aïllada, sinó que forma part d'un conjunt i això no ho tenen gaire.

**- Com notes l'alumnat a nivell empàtic amb tu o amb la situació?**

Hi ha coses amb les que més ràpidament arriben. Per exemple, a mi m'agrada ensenyar al MUME la imatge de les coses trobades a Rivesaltes, sempre m'hi aturo, hi ha coses que no me les salto mai. M'agrada aturar-me i dir que allò es va trobar a Rivesaltes, que ho veiem com escombraries (i de fet ho són) però van ser importants per a alguns. Normalment pregunto què són tres coses i per a què podien servir en aquell moment: la pinta, el pot amb la nansa i el cargol (la joguina). Els demano què són i per a què podien servir en aquell moment, perquè una pinta tu la pots tenir al lavabo doncs allà servia també pels polls que podia suposar una epidèmia. Sempre dic que a les escoles que hi ha un moment que arriben els polls i no hi ha manera de fer-los marxar, doncs que ho imaginin amb les condicions dels camps. El pot l'utilitzo per parlar de l'aigua que s'havia de bullir dels pous i la joguina m'agrada perquè que algú hagués fet una joguina amb el mateix filferro que els tancava i que ha perviscut d'alguna manera, que és una cosa que per la persona que va tenir aquella joguina segurament devia ser alguna cosa important. A través d'això ja entren molt fàcil, no has de tenir coneixements històrics.

**- Per tant el teu discurs o la teva metodologia ja es presta a això?**

Sí, crec que sí.

**- En temes de comportament trobes diferències amb altres equipaments?**

Clar, aquí també entra en joc com sóc jo. No havia pensat mai si els alumnes que tinc per exemple a la Ciutadella de la mateixa edat actuaven al MUME d'una manera diferent. Jo diria que no. De totes maneres jo, personalment, sóc dona però tinc poca paciència amb noies joves molt "ai això em pica", "això em molesta", tinc poca paciència i m'ho haig de controlar perquè és una cosa que em posa molt nerviosa. Tota l'estona donant la vara per coses d'aquest tipus que penso que no toca. Llavors en aquest cas ho trobo més difícil de gestionar, quan hi ha un grup d'aquest tipus i tenen un comportament de queixar-se molt.

**- Has de cridar l'atenció habitualment?**

No, però ho faig, no em tallo. Clar, els dic que estan afectant a la dinàmica de l'activitat i la necessitem fer. Tampoc em quedo callada i m'ho empasso; els dic algo. Clar, normalment quan ho dic intento que el professor/a m'escolti o ho vegi i que sigui ell/a qui pugui dir algo. A vegades ja ho fan, però si no intento dir-ho de tal manera que tingui el professor per tal que aquest reforci.

**- Acostumes a trobar aquest reforç?**

Sí, normalment sí.

**- T'has trobat amb algun cas molt complicat?**

No. Però veus, per exemple, ara que parlem d'això... A altres museus m'he trobat més professors d'aquells que si poguessin anirien a fer un cafè fora que no al MUME. Potser perquè allà al MUME això també és més complicat geogràficament...

**- I per què creus que és?**

Suposo que primer pels motivats i després per als que els ha tocat, tot i que als que els ha tocat ja saben una mica on van, per tant... Potser estan més convençuts tot i que el que dèiem abans dels dinars a Argelers això sí que ha estat una cosa bastant complicada... Que volen un restaurant. I bé, tenim 20 minuts i estem aquí a la platja...

**- Ara fa uns anys a més d'educadora també ets coordinadora del servei educatiu. No del MUME, però pots explicar una mica com funciona?**

En principi cada espai té una persona que coordina, que vol dir que aquesta persona és la que rep les demandes de visites, qui decideix qui farà aquella activitat (juntament amb la directora), prepara els guions i si no els prepara els deixa a algú que els ha de fer, col·laborar...



**- En el cas del MUME quina tasca fa coordinació?**

Aquesta. És l'Eva i ella és la que rep les demandes de les visites, decideix quines farà, prepara i ens envia la informació... I jo coordino, en part, la Ciutadella. Al principi d'estar-hi sí que coordinava tot però després hi ha hagut parts diferents, perquè és un lloc que requereix molt volum de coses perquè no només fem com en el cas del MUME de fer les visites i activitats, a la Ciutadella fem moltes més coses. I allà m'ocupo sobretot dels grups, tant escolars com els altres. És el principal que faig.

**- Quins materials disposa el servei educatiu per fer les rutes o quins feu servir de manera habitual?**

Els materials són els dossiers que tenim, que per cada ruta tenim un dossier on hi ha documents, hi ha el guió, hi ha imatges... Hi va haver una època en que es van fer servir els iPads però jo no sóc gaire amant dels iPads i menys per a espais exteriors. Això últimament que jo sàpiga no es fa servir. Bàsicament això: guió, fotografies, imatges i en el cas de Walter Benjamin hi ha bastants documents que són rellevants.

**- Documentació històrica, entenc.**

Sí.

**- Quin tipus de textos es fan servir a part d'aquesta documentació?**

Testimonis.

**- Com valoren l'ús dels testimonis?**

Sempre està bé perquè és això que dèiem, que ajuda a posar-se una mica a la pell de la gent que ho va passar. A mi també m'agrada molt que llegeixin ells, és una col·laboració fàcil. Trobo que està bé i per exemple en el cas d'Argelers dóna de sí per la sensació de buidor però que a part d'això necessitaries alguna cosa més. Doncs allà llegir els testimonis està molt bé, és una bona combinació. Els testimonis els fem servir molt.

**- Entenem llavors que la lectura e testimonis serveix per trobar aquesta connexió amb l'espai o la persona, no? Funciona?**

Exacte. Acostumen a funcionar bastant. Clar, hi ha el tema de si fa vent, si estan a la sorra... Al final acaben seient sempre, intento que tothom s'assegui, en rotllana, que pugui ser fàcil passar-se els testimonis... I allà si després no anem al cementiri dels espanyols, que és un lloc que a mi no m'agrada gens perquè és un lloc que tampoc dóna massa de sí... Clar, el cementiri va quedar arrasat i llavors anem a un lloc on hi ha

una pedra i uns quants noms però tampoc tots. A més, per l'autocar és una mica problemàtic també, fas baixar tota la gent de l'autocar, estàs allà molt poc, tornes a sortir... Jo crec que per explicar el mateix a la mateixa sorra va millor, i si per temps no va bé jo me n'alegro normalment. Prefereixo a la sorra fer això, que algun d'ells llegeixi i fer un minut de silenci també, com ho demana a l'escrit. El lloc aquell el trobo una mica forçat però bé, quan toca, toca. A vegades també dels professors si hi tenen interès, doncs s'hi va i es fa la lectura del discurs allà. Però clar, quan vas allà has de ser tots, són 50 com a mínim i allà no pots fer tornos i potser són masses. Penso que faig el mateix però explicat sobre la sorra.

#### **- Acostumeu a fer servir els diferents elements interpretatius del territori?**

Clar, hi ha llocs que es veu més que altres. Jo la d'Agullana crec que l'he fet una vegada, em penso, el trobo més difícil. És l'anar a veure les cases que hi havia hagut, el govern... Em costa, i per sort l'he hagut de fer poques vegades perquè m'hi sento poc a gust. Allà a Argelers sí que ensenyem aquella placa. Aquest any vam tenir sort que vam encertar en dos dels grups que hi havia tot un treball de posar 50 imatges, que si això estigués sempre seria meravellós, perquè allò va ser brutal.

Després, en el centre d'interpretació d'Argelers. Clar, aquell espai també és difícil perquè arribes amb els dos grups i és petit; si arribes després d'estar a Argelers allà és una mica més del mateix... Però bé, ho hem fet quan ens ho han demanat. Hi ha el mapa aquell que és una mica més interactiu i està bastant bé, que també és bastant gran. La resta són espais massa petits i costa. I allà quan hi havia 50 fotos al camp a l'exposició crec que hi havia un número, crec que 365. Al camp d'Argelers hi havia 50 en format gran plantades a la sorra, però al centre d'interpretació, a l'espai expositiu molt més petit, hi havia la totalitat del projecte aquest fotogràfic i diria que eren 365 o alguna cosa així.

#### **- Però quan aneu per Coll de Lli, la Mina Canta...?**

Bé, sí, a Coll de Lli a l'entrada de...

#### **- Quina funció li trobes?**

Jo deixo que ho llegeixin si volen, però jo indico que forma part de marcar els espais perquè durant molts anys només era una cosa oral. Llavors aquests llocs ajuden a visualitzar aquesta història. En aquests plafons i així potser hi mostren més interès els professors que no els alumnes, directament. Però bé, trobo que estan molt bé perquè en aquests espais que són oberts una mica la reflexió és que qualsevol que passi per aquí ho pot llegir, entendre, visualitzar...

**- Són marcadors que estan pensats per públic general, però hi ha alguna manera de fer-los més assequibles al coneixement dels grups escolars?**

Jo no m'ho havia plantejat però és possible que sí. Però clar, per exemple el d'Argelers és una fotografia del camp que ja han vist, o una de semblant. Molta més informació allà no dóna de la que nosaltres els hi hem donat. Jo mateixa potser no els tinc tan integrats, estan bé però no els dono molta rellevància, potser els hi hauria de donar més. Sé que hi són i estan bé, sobretot el de la frontera m'agrada perquè si no hi hagués allò no sabríem que hi ha una frontera, en el que hi ha les fotografies.

**- I la placa que hi ha? Que la va col·locar un grup excursionista abans que el memorial de la Generalitat.**

No ho sabia, em costava recordar-la. Veus? A mi això sí que em serveix. Hi ha hagut una voluntat de molta gent de senyalitzar els llocs i ha costat molt temps que es fes oficial; llavors puc explicar això que m'acabes d'explicar. Però sense saber-ho, no... Però des d'aquest punt de vista m'agrada saber per què està allà que la veritat jo ni m'ho havia plantejat.

**- Tu normalment fas al·lusió al concepte de memòria?**

Clar, a través de les fotografies de Francesc Abad, del plat. Potser és allà on més ho dic.

**- Però quan parlaves abans que intentes fer relacions amb el present això és una manera.**

Vale, però clar, no ho tinc planificat en el meu cap. Jo explico el que sé però també el que he entès que representa tot allò que hi ha al MUME i que em permet apropar-los-hi allò.

**- Però en el teu discurs tens clar que aquell coneixement històric té una funcionalitat en el present? I ho transmetes?**

Clar. Passa que a vegades jo faig coses intuïtivament i no les tinc tant intel·lectualitzades i llavors, quan m'ho demanes, penso que potser sí o potser no. Dec parlar però no ho faig d'una manera planificada.

**- Què creus que aporta el patrimoni en general al perfil d'alumnat amb el que treballes?**

El patrimoni entès com la part més emotiva, d'idees, emocional... I d'alguna manera més impalpable doncs el fa més palpable perquè llavors el trepitges, l'olores, el vius. Dones cos a aquelles coses que, si no, costen molt d'entendre: pertànyer a un lloc, fer-

te fora d'un lloc, qui va estar abans que jo aquí, quines creacions han pogut fer els humans expressant moltes coses o rebutjant d'altres... Tot això, que són idees, conceptes, emocions, etc. que tenen forma a través de museus, rutes... Aquests llocs on treballem. És donar cos.

**- No ho aporta una aula?**

No, perquè són de coneixement intel·lectual, jo crec. Que poden fer alguns experiments i algunes coses. Clar, jo vaig tenir una educació franquista, molt dura, i a vegades penso que amb l'educació que vam tenir encara ens n'hem sortit prou bé. No per mèrit de l'educació sinó perquè l'esperit humà a vegades és molt creatiu. Però crec, o almenys per exemple els meus fills són d'una altra època però els coneixements que tenen del món a través de l'aula és més la relació amb mestres i companys que el que aprenen realment a l'aula. Jo crec que han après més de tot lo altre. Que evidentment el coneixement intel·lectual és important, però l'aprenentatge com a tal és molt més gran.

**- Què aporten els espais de memòria? Entesos com a patrimoni de transmissió de valors.**

Una història que segurament per ells és molt llunyana. A més a vegades ens passa que quan tenim els alumnes i al final de la visita al MUME els demano si els seus avis han tingut l'experiència de la Guerra Civil ja serien els besavis en tot cas. Per tant és una història que normalment queda molt llunyana i a vegades totalment invisible. Llavors el que es treballa a través dels espais de memòria és visualitzar una cosa que no veurien d'una altra manera, que seria una cosa totalment aliena, gairebé, per aquestes edats sobretot. És visualitzar-ho d'alguna manera, que no és una cosa tan llunyana com ells creuen.

**- És a dir tu fas la relació amb la qüestió cronològica?**

Clar, perquè els queda molt lluny. A les cases no es parla. Clar, l'experiència de la guerra quan jo era petita encara era molt propera.

**- Però a nivell de la reflexió que poden fer creus que és similar a la que poden fer, per exemple, a la Ciutadella de Roses?**

No, perquè en el cas de coses que tenen a veure amb l'exili hi ha una part de dol, d'una cosa molt dura que va passar. En el cas de la Ciutadella parlem d'història, dels grecs, dels romans... Llavors és una història llunyana però no és dolorosa. En el cas del MUME hi ha coses molt doloroses. Llavors, quan realment entren en aquesta història, en el cas del MUME és més forta. A la Ciutadella pots tenir una experiència molt gratificant veient com tu formes part d'aquesta història, que hi ha una evolució i que un seguit de

persones han conformat el que tu has acabat sent. I com el geni creatiu en alguns moments actua. En el cas de l'exili és diferent.

**- Tu sents que aportes alguna cosa en el procés formatiu?**

Sí, jo crec que per molts haver estat al MUME amb les rutes és l'única ocasió en la que entraran en contacte amb aquesta història. La majoria, si no fan això, no hi estaran a prop; és a dir que és una ocasió molt important per a ells.

**- Existeix algun tipus de coordinació entre l'equip educatiu i les escoles més enllà de la logística?**

Crec que existeix molt poc. Quan preparàvem el taller plantejàvem precisament això de poder fer treball posterior o inclús anterior. Jo personalment sóc més partidària de treball posterior. Clar, la meva experiència és a la ciutadella i allà ens va més bé tenir treball posterior que no anterior perquè el factor sorpresa d'una cosa nova va millor. Ens passava també al Dalí, que si havien treballat el Dalí abans de venir anaven dient "aquest és el que vaig fer jo", llavors perdia una mica...

Potser en el cas del MUME no passaria. Saber una mica està bé, però si no tampoc passa res jo penso. Es troben amb allò i allò que aprenen, senten, veuen i experimenten. Després sí que ho han de treballar i està bé que ho facin, però si abans no ho han fet tampoc passa res. No ho trobo important en aquest cas.

**- Alguna cosa per acabar?**

Bé, que m'has fet pensar en coses que no hi havia pensat i per tant això està bé.

Silvina Cousté

Fortià | 27/8/19

Em dic Silvina Cousté Feinberg i vaig néixer a Barcelona tot i que sóc filla d'argentins. Per tant d'alguna manera es podria dir que sóc filla de l'exili o d'una mena d'exili, com a mínim. L'exili familiar l'he viscut com a experiència.

Sóc de Barcelona però he viscut a diferents llocs, també a l'estranger. De fet ara visc a Alemanya, fa quatre anys. Per allò que em vaig preparar, vaig somiar i vaig fer com a professió va ser la fotografia; sóc fotògrafa de l'època analògica, sobretot de teatre i dansa. Tot i que sempre, i això ho vaig anar descobrint per feines i apropant-me a través de l'art sobretot al Museu Dalí, aquest interès per la pedagogia, per posar-li un nom que pugui englobar tot. Sobretot aquella part de misteri però també que m'interessava com es forma un ésser humà, l'aprenentatge. Què vol dir l'aprenentatge i com ens forma com a persones, tot i que mai he estudiat pedagogia ni magisteri.

Vaig començar a través de la fotografia o l'art, al Museu Dalí, fent de guia, i aquest és el meu primer contacte amb un servei educatiu.

**- I allà vas treballar al MUME en el servei educatiu.**

El mateix any, paral·lelament, quan es crea el MUME entro a treballar al servei educatiu. Per tant, temàtiques diferents però sí apropar...

**- Quina tasca desenvolupaves al MUME?**

Tant de guia, és a dir, el treball directe amb els alumnes, la visita guiada al museu i les rutes, com coordinar el servei educatiu.

**- Sempre que vas ser guia vas ser coordinadora?**

Sí, sempre vaig compaginar, des del 2008 fins al 2015.

**- Abans d'entrar al MUME tenies algun tipus de relació amb temes d'història i memòria que t'haguessin dit que el museu et crida?**

Penso que potser per generació molts hem fet un camí personal, vull dir, que no ha vingut des de l'educació, no ha vingut des de l'institut. Jo sóc nascuda al 72, vol dir que a l'institut mai arribàvem a la Guerra Civil. De fet, no arribàvem pràcticament ni a la I

Guerra Mundial. El coneixement històric era nul si no fos per interès personal o familiar, etc. I també crec que va ser un context com a societat, del 2005-2010, on jo crec que hi havia cada cop més una necessitat. El MUME es crea o neix en un moment en el que em vaig identificar.

**- A nivell personal t'identificaves amb el que es va anomenar procés de recuperació de la memòria històrica, no?**

Sí. No tant perquè professionalment venim del món de la Història o la Pedagogia o perquè jo hagués tingut un vincle amb els espais de memòria, però jo crec que en aquell moment hi havia una consciència de la importància. És a dir, no és un museu qualsevol, diríem. Tot museu és important però amb aquest hi havia una necessitat.

**- Per tant, en el teu cas existia una motivació més personal que professional, l'entrar a treballar al MUME. Evidentment és una feina, però estaves més motivada per la via personal que la professional tu que no venies del món educatiu?**

Sí, crec que sí, però combinat amb la comunicació que per mi era bàsic; estar amb els nanos, amb els professors com a professionals que sí que estan treballant aquest aspecte de la nostra història o la memòria. Amb la comunicació vull dir això, no hagués entrat potser en l'aspecte més d'arxius, de recerca, no en aquest interès. Que em sembla fonamental però que no és meu. En canvi, sí que em sembla important. Jo no ho havia pogut aprendre, a mi no m'havien ensenyat, a la meua generació, quedava com una tasca personal i poder treballar amb els joves...

**- Ens podries fer un resum del producte que oferia el servei educatiu? Les rutes?**

Les rutes, així com les visites guiades, van tenir una evolució. A més és bastant excepcional viure el naixement d'un museu i per tant de l'equip, del funcionament. Les rutes era vincular el museu que és un espai museogràfic dins de la nostra història amb un territori. I no és casualitat que el MUME estigui situat a La Jonquera. Per tant, jo crec que era com automàtic el pensar "hem de sortir del MUME, l'hem de connectar o interconnectar, hem de permetre als alumnes trepitjar territori" que forma part també d'unes vivències i unes emocions i a partir d'aquestes també es pot treballar el coneixement. Per això les rutes no va ser d'un dia per l'altre que teníem 4 rutes muntades, i pensar per on passaven.

**- Com va ser el procés d'iniciació, el com trobar les eines perquè els alumnes puguin trepitjar territori?**

Jo com a coordinadora no estava sola, evidentment, parlo de tot un equip de gent. Llavors era tipus tots sabem que Antonio Machado està enterrat a Cotlliure, i és no només un personatge conegut internacionalment sinó que hi ha tot el vincle amb la

literatura, amb l'exili a través de Portbou... A nivell pedagògic em refereixo amb quins nivells es podia treballar. En tema concret, si som al MUME, Cotlliure és a prop? Lluny? Es pot fer? Com es fa? Després ve tota la preparació en l'aspecte pràctic, com sortim del MUME amb els alumnes, què fem a Cotlliure... Té sentit? Li hem de buscar un sentit a trepitjar Cotlliure, a treballar la figura de Machado, com es treballa la figura de Machado, la poesia, visitar la seva tomba... I llavors es va muntant la ruta, que tingui un cos i que sigui coherent, no és sortir per sortir, evidentment.

De fet per exemple la ruta 'Camins de l'exili', que aquesta era la més vivencial en quant a caminar i creuar a peu, físicament, una frontera. Aquesta és l'única que oferia aquesta possibilitat, que no és tant aquell viatge on l'alumne o nosaltres com a adults estem més acostumats, que et porten a un lloc, sinó l'experiència. Que també s'ha d'anar amb compte perquè mai sabrem realment si no ho has viscut què vol dir l'exili, deixar casa teva i passar fred i gana i creuar la frontera, no és que estiguem teatralitzant aquest fet o moment, però sí el fet de caminar amb els alumnes.

**- Totes les rutes eren de caminar?**

No, aquesta. Per això per mi aquesta era especial i destacava de les altres que era visitar un lloc amb autocar.

**- Després de la teva experiència treballant de guia i educadora, quina definició em podries donar d'una ruta patrimonial? Què seria per tu una ruta?**

Evidentment és una experiència. És un recorregut pel coneixement. El coneixement dels fets històrics és un fil conductor, fas aquest camí de la ignorància al coneixement però el coneixement no només entra per una qüestió intel·lectual sinó que es va enriquint i aprofundeix d'una altra manera també perquè està connectat amb vivències; el fet de caminar, d'estar cansat, del que estàs sentint...

**- No entens una ruta com un element recreatiu.**

No

**- L'entens com un element educatiu en la vessant teòrica i en la vessant vivencial?**

Sí. El coneixement de fets històrics durs i difícils d'entendre o de pair és molt positiu. No crec que hagi de ser recreatiu en el sentit de "eliminem tot allò que pugui ser massa dur". Bé, és que la realitat és dura, als alumnes no se'ls ha d'estalviar. Això no vol dir que els haguem de fer patir, però no se'ls ha d'estalviar. Les emocions intenses o tristes i dures formen part de la vida, llavors no és recreatiu en el sentit de "ens ho hem de passar bé". Tampoc vol dir el punt oposat "anirem a patir com van patir els altres".



**- Llavors dins d'aquesta vessant educativa, si posem dins d'una balança què ha de tenir més importància, la vivencial i experiencial o l'assoliment de coneixements?**

Tots dos, perquè considero que els coneixements teòrics (dates, la història, els fets) són importants perquè són les eines per entendre i sobretot per analitzar, perquè l'alumne pugui també...

**- Tenint en compte que això també ho poden adquirir a classe...**

I hi ha professors evidentment que treballen moltíssim i que hi ha molt bona feina feta prèvia i posterior. La ruta té l'afegit de l'experiència i de l'experiència compartida i el fet de poder tenir un temps en el que aquelles emocions es puguin expressar, que surtin comentaris... Atrevir-se a tenir una opinió i dir "jo crec que", "a mi m'ha semblat" o "jo penso que" i discutir en el sentit positiu, enfrontar opinions.

**- És a dir, trepitjar el territori dóna aquesta possibilitat de compartir *feedback* entre els iguals.**

Exacte, que no sempre ho tens a classe o llegint un llibre.

**- Quins espais es visitaven a la ruta 'Camins'?**

A Agullana la Mina Canta. Clar, abans he dit que era tot a peu però no és del tot cert, hi ha una part del MUME fins a determinat punt. La Mina Canta, com a espai pels alumnes és fascinant i la història i fets que hi ha al darrere són també impressionants perquè part del tresor de la República va estar amagat allà abans de creuar la frontera. És un espai que no sé com deu estar ara, fa anys que no estic tan connectada però, memorialitzat o no, és tancada però sí que arribàvem caminant fins a la mina i cadascun dels espais el que fa és això que estem parlant, aprofitar l'espai per conèixer uns fets. D'allà, també amb autocar, arribem més a prop del Coll de Lli per creuar-lo a peu i aquest és realment el tram, el fet de passar frontera.

**- Quines més rutes es feien?**

Cotlliure, no és només la figura d'Antonio Machado sinó que és l'exili intel·lectual, tant català com espanyol, per tant també treballa la consciència de la importància de la pèrdua de la intel·lectualitat d'un país, de la seva cultura, en un cas d'exili.

Després hi havia també Argelers-Elna, la ruta de 'Records', que és també molt emotiva. De fet trepitjar la platja d'Argelers, que avui dia és un lloc d'estiueig, però que sí que està memorialitzada i sé que al llarg dels anys s'han anat memorialitzant diversos espais d'aquesta platja (no només un monòlit que recorda els republicans espanyols

exiliats al 39 que van ser tancats en aquella platja com a camp de concentració francès), el cementiri...

Normalment el que fèiem era arribar directament a la platja per una qüestió de temps, però el fet de seure a la sorra un dia de tramuntana, amb fred, amb calor, fent lectures, compartir coneixements, vivències... I d'allà visitàvem la maternitat d'Elna. La maternitat d'Elna també és un dels espais com sembla que hi ha moltes d'aquestes històries ocultes o herois anònims, noms individuals que han quedat per sempre amagats o tenim la sort que algú descobreix i tira del fil; la maternitat d'Elna és un cas. Va ser una casa que es va convertir gràcies a Elisabeth Eidenbenz que era una noia molt jove, ni tan sols formada com a infermera, però diria que exercia d'infermera amb tot un equip que venia de Suïssa i que va aconseguir que totes les dones tancades a les platges d'Argelers i Saint Ciprien que estiguessin a punt de parir poguessin tenir una assistència mèdica, un part digne, en un hospital.

Clar, la maternitat va ser una casa privada, una família hi vivia quan es va recuperar i aquesta casa avui dia és un museu, és un espai de memòria. Ja no hi viu ningú i s'han intentat recuperar els espais. Ja no hi són els objectes ni tal qual era perquè ha passat temps i hi ha viscut gent allà, però sí que entre fotografies, exposicions temporals i el fet de conèixer la història d'Elisabeth Eidenbenz i de tots els nens que van néixer... Històries personals com l'espai, per tant es pot visitar a títol individual també, nosaltres ho fèiem en grup.

I Portbou, Walter Benjamin. Aqueta ruta sí que potser com a protagonista, per poder estirar del fil, era Walter Benjamin, que de fet és com molt complex com a filòsof i pensador alemany/jueu per tractar-lo amb poques hores i que a més està molt llunyà dels adolescents i de molts adults, no tothom el coneix. Ell està enterrat a Portbou i a més hi ha un monument al costat del cementiri, de Karavan, que és un espai de memòria cap a ell. Visitàvem el cementiri, el monument dedicat a Walter Benjamin. I a Benjamin se'l podia agafar com una figura d'aquell exili d'una frontera de doble sentit. És a dir, quan estem a Portbou parlem de l'exili republicà de febrer del 39, tant de la població civil, intel·lectual, de tota Espanya fugint, l'exèrcit republicà travessant la frontera... Però després també aquells que després de l'esclat de la II Guerra Mundial comencen a creuar la frontera fugint del nazisme i el cas d'en Benjamin és aquest, també fugint intentant salvar la seva vida. I la frontera també d'aquella col·laboració de l'Alemanya nazi amb l'Espanya franquista, aquella frontera tancada ja en els anys de dictadura.

**- Quina valoració genèrica fas de tots aquests espais?**

Deixa'm pensar, perquè per exemple el de Portbou té un punt de similar amb 'Camins', el fet de creuar una frontera, que en aquest cas és Portbou, i són espais que estan

memorialitzats. Vull dir que hi ha plaques, informació, monuments... Però són espais a l'aire lliure. Clar, és diferent a la maternitat.

**- La maternitat, per exemple, com trobes que està a nivell de preparació al visitant?**

Aquí entrariem en molts aspectes, de com es gestiona, de com es podria museïtzar... Tinc el coneixement jo com a guia i el com es podria treballar amb els nanos. No recordo que hi hagués cap cosa que trobés a faltar o que em molestés, és a dir, arribar a la maternitat i dir que aquest aspecte no el podem treballar o que no està ben muntat... No ho recordo. El que sí que hi havia eren molts canvis pels que anàvem cada dia, com ara exposicions temporals. Doncs quan hi havia una exposició aprofitàvem plafons i imatges i quan ja no hi era havies de buscar altres recursos perquè clar, la casa era una closca buida, però tot i així transmet molt.

**- Sí aquest és un debat al voltant d'Elna.**

Sí, si posar-hi o no. Si les parets parlen o posar-hi. Costa decidir. Últimament la societat és més audiovisual i sembla que ho necessitem, el "si no veig aquella imatge no m'ho puc imaginar". I el fet de tenir exposicions amb fotografies d'època jo crec que al visitant el connecta molt més. Per tant, no m'atreviria a dir que museïtzar un espai com Elna no és bo. No ho tinc clar. És tot un debat.

**- Quin era el grup tipus amb el que acostumàveu a treballar?**

Normalment Batxillerat. També sempre depèn, perquè sí que hi ha professor que a l'ESO, 3r. i 4t., que tot i que no els entri a nivell curricular el treballen, o l'institut o l'equip, llavors fan aquestes rutes més joves. Però sobretot eren catalans de Batxillerat, si em preguntes majoritàriament. Jo estadístiques a la mà no, però vol dir que d'Espanya no recordo cap, potser un, molt puntual, i francesos perquè estàvem a la frontera.

**- Pel que fa a l'alumnat a nivell de continguts en faries una bona valoració?**

Hi havia un gruix important que jo diria que sí, que sí que ho havien treballat. Els professors crec que eren l'element dinamitzador important i llavors te n'adones de seguida que aquell professor que té molt clar per què i quan porta als seus alumnes a fer una ruta o a visitar el MUME. Clar, aquell grup són individus i per tant hi ha de tot.

**- Seguint amb els alumnes, tu percebies que tenien capacitat per empatitzar amb vosaltres?**

Sí que hi ha hagut algun grup que dius que realment ni tenen interès ni volen estar aquí, no hi ha empatia, no connecten. Si no m'enganya la memòria això no era tan

sovint. Fins i tot penso que, quan em preguntaves pel contingut, si sabien més o menys, si tens un grup molt preparat de contingut, que empatitzen, que tenen interès... Això és un luxe i no sempre és així, però aquesta també és la societat i així som tots. Tot i així el que volia dir és que a vegades a mi no em semblava tan greu el fet que tinguessin més coneixements o menys, sí que em sembla greu quan hi ha incultura absoluta i sobretot no tant de coneixements i coses concretes, sinó quan hi ha incultura de conceptes i de valors. Això és el que a mi m'inquieta.

Jo crec que com a educadora el meu paper no és demostrar que jo sé molt ni que en dues hores ho han de saber tot, sinó que m'interessa més aquest punt de l'empatia i de tenir capacitat de reflexió. Quan notes que no hi ha ni tan sols els conceptes clars de què vol dir repressió, dictadura, llibertat, drets humans... Penses que aquí hi ha molta feina a fer perquè és igual quin moment històric estiguis treballant ja que ni el present el podràs valorar. En aquest punt és potser on jo a vegades tenia els meus dubtes, no cap a l'alumne com a persona, sinó com dient, ui...

**- Per tant estàs en posició d'afirmar que la teva tasca com a guia en el cas del MUME és la transmissió de valors?**

Una part molt important sí, perquè la tasca important del professor és transmetre coneixement. Sobretot perquè això no es fa en tres hores i per tant no hem de perdre la vista que quan fem una ruta sí que es tracta de transmetre coneixements, evidentment, i si a més se'n recorden millor, si se'ls aprenen. Però no és la tasca principal. Els coneixements requereixen de temps, anar passant capes, s'ha de llegir molt i treballar molt i la ruta és una part de l'adquisició d'aquests coneixements, importantíssima. Aquesta part vivencial és important per fixar coneixements però no és l'única. Per això crec en el treball de xarxa, tant el valor de l'existència d'un museu, de memorialitzar un espai, d'un educador, d'un guia, d'un professor...

**- A nivell de comportament d'aquests grups hi havia problemes o acostumaven a ser grups que es comportaven?**

Sí que es comportaven. El punt d'arribar a manca de respecte jo no ho recordo, no només de dinàmica de grup sinó com a persones són mal educats o falten al respecte. Hi ha grups que són més difícils que altres, evidentment. No tot alumne que va al MUME, fa una ruta o una visita són adolescents híper preparats i amb ganes i amb il·lusió.

**- Però tu que tens l'eina comparativa d'haver treballat a diferents llocs, tu podries dir si els alumnes del MUME tenen un millor o un pitjor comportament?**

No, similar.

**- Ara professors/es. Quin era el perfil tipus?**

Normalment és un professor que ja ha treballat molt, amb més o menys temps. Els francesos no ho sé perquè és una mica diferent el sistema i el tema de subvencions i d'una qüestió més pràctica d'economia, però a mi em sembla que l'alumnat català si arriba al MUME és perquè el professor s'ho ha currat. Per tant estem parlant d'un professor/a amb un interès, que és bàsic, que són ells pràcticament el motor que fa que aquells alumnes arribin al MUME.

**- A nivell de matèria quin era el perfil?**

D'Història. I a la ruta de Cotlliure també treballaven conjuntament Literatura/Llengua amb Història. Recordo una vegada que a la ruta de 'Camins', que és on físicament es camina, venien el professor d'Història, Llengua Literatura i el d'Educació Física, però no era un cas habitual.

Però sobretot Història.

**- Trobes que aquests professors portaven ben treballada la sortida?**

En general, sí. Després hi ha de tot, però... Vaig fent memòria eh, perquè intento recordar i visualitzar. Em ve la primera percepció i després intento filar prim.

**- A nivell d'interacció amb aquests professors, normalment quan tu estaves treballant, quin rol jugava el mestre?**

Per mi aquest és un punt important i, d'una manera o d'una altra, abans de començar la visita amb el professor m'agradava tenir uns minuts. A tots els guies ens ajudava al que ens has estat preguntant, les quatre coses bàsiques: què han treballat, quins temes... Aquest percebre i veure, sentir quin és l'interès i per què han vingut.

Jo sí que els deia i els convidava o preguntava als professors, perquè ells coneixen als seus alumnes. Jo els deia més aviat que si volien aprofitar tirar del fil d'allò que estem explicant, que ho fessin. Normalment deien tot el contrari, que era el meu moment i que fes jo. En general jo crec que el professor és prou sensible i sap quan sí i quan no. I hi havia professors amb qui m'agradava molt fer aquest tàndem perquè ho fèiem molt bé. Una altra cosa és el professor que et va tallant, que no et deixa i que agafa protagonisme, però això no acostumava a passar i això sí que pot ser delicat. Si no, normalment passa al contrari, que era el nostre moment com a guies, i a mi m'agradava el professor que hi és activament.

**- Tu et senties valorada en actitud i comportament?**

Sí, de part del professor, vers els alumnes... I hi havia professors que a l'arribada del grup això ho deixen molt clar. El professor pot ajudar molt a com comença una visita guiada. Aquell temps d'esbarjo de baixar de l'autocar, etc., el professor és el que porta el grup i comunica que ara entraran al MUME. Aquell punt de poder fer traspàs de poder. A algun professor li calia dir "nois, respecte" i no només al MUME sinó també fent rutes. Jo crec que tots són respectuosos però hi ha moments en que s'havia de dir "situem-nos", perquè si no es perdien o no eren conscients d'aquest espai. A mi m'ajuda.

**- I a nivell personal com eren les relacions? Perquè estàveu tot un dia plegats. Com les valoraves?**

Jo crec que com sempre, és una qüestió de relacions humanes i de comunicació i hi ha de tot i no passa res. Amb el professor/a que connectes, de fet, hi connectes per una qüestió personal. El que està clar que en aquella ruta com a guia tu portes el ritme i els alumnes han de tenir clar qui està marcant aquest ritme i això els professors també ho deixen en mans del guia. En aquell temps de poder xerrar, dinar, estar a l'autocar... Hi ha de tot. Igual que hi ha dies que el professor, com a persona, pot tenir més o menys ganes de parlar i hi ha amb alguns que evidentment s'estableix un compartir, comentar, etc., i altres no tant i no passa res.

**- Quins materials fèieu servir les educadores a les rutes?**

Els materials podien anar canviant, vull dir que en la recerca podia sortir...

**- Bé, aquesta és una visió teva com a coordinadora perquè tu t'encarregaves precisament d'aquesta part.**

D'anar ampliant, anar millorant... Dos aspectes, per resumir una mica. Un és el visual, poder oferir a l'alumne una fotografia, que és un document. Si a més a més era del mateix espai que estaven trepitjant i que contingués no només informació, sinó que pogués ajudar a l'empatia el reconeixement d'aquest espai, etc. Es pot fer servir també per presentar, si estàs parlant, a una persona, tens el nom i cognoms i pots posar-hi la imatge. És a dir, la fotografia és important en tot aquest aspecte, però després sempre s'acompanya la ruta amb lectures. I aquí evidentment si estem parlant d'una ruta més enfocada a l'exili intel·lectual/cultural, doncs pot ser un poema, com pot ser testimonial. La lectura eren moments importants.

**- Si féssim categories fem servir textos, imatges, audio?**

En algun moment es va intentar àudio. Potser avui dia per qüestió de tecnologia seria més fàcil, vull dir que amb el mòbil i un petit altaveu podríem...

**- Imatges hem dit que es tractava bàsicament de fotografies. Funcionaven bé?**

Exacte, sí.

**- Pel que fa als textos comentaves que fèieu servir molt la lectura de testimonis. En què consistia?**

Són moment de la ruta en que en quant a contingut l'alumne Déu n'hi do el que ha escoltat, perquè ha fet la visita al MUME i perquè ja ha començat la ruta. Ja està situat, sap de què estem parlant, etc., llavors és posar-li veu a una persona, ser més vivencial. És un nom, una persona que per exemple va passar aquesta frontera. Llavors és un moment físicament d'aturada, de seure, per exemple, a la sorra d'Argelers o tot just travessant la frontera, d'estar junts, de llegir en veu alta un d'ells o dos, depèn. A vegades llegia l'alumne i a vegades el guia educador, però el fet de llegir en veu alta, d'escoltar, i era el que sempre intentàvem i aquí enllaçant amb el que preguntaves de com són els alumnes i com són els grups, tens moments increïbles. És també donar a l'alumne un respir, un espai, no tot ha de ser conceptual i teòric. Aturar-se, tenir un temps, escoltes a un testimoni i hi ha un temps també per pensar, per compartir. A vegades sortia i altres no tant, però oferíem aquest moment.

**- Podríem dir que en la vessant de continguts i experiències els testimonis aporten aquest punt de reflexió?**

Sí, a més perquè en aquells moments, quan l'alumne s'atreveix i perd les pors a fer el ridícul i vol preguntar, quan aconseguixes que el grup tingui aquesta dinàmica de parlar i preguntar. A mi m'agradava més el moment en que es feia la lectura d'un testimoni i de fet els nanos no acabaven d'entendre què havia passat, no acabaven de veure fins i tot el dramatisme, perquè llavors sortien les preguntes que podríem dir tontes, la que potser no és políticament correcta, doncs aquesta és la interessant. Aquesta surt des de la realitat de l'adolescent i si l'adolescent està escoltant el rama però ell no ho està sentint com a dramàtic...

Passava sobretot a la ruta de l'exili, de creuar a peu la frontera, el fet físic de caminar (mitja hora), el pas de frontera i llegir testimonis de passar gana, por... El text testimonial és dramàtic, i un alumne mira al seu voltant i veu un camí i diu "i per què no caminaven cap a l'esquerra? Si allà hi ha un camí, tampoc és per tant", perquè la seva realitat és diferent.

**- Clar, com a educadora poca cosa es pot fer davant d'una desconexió tan forta, no?**

Però jo m'estimo més que surti. El que vull dir és que com a mínim, evidentment com a educadora m'agradaria més tenir un grup que després d'una lectura surtin comentaris que siguin d'empatia i sensibilitat però, si això no existeix, com a mínim que surti a la llum que no existeix, no que es quedi encallat en "sí, sí, terrible" i que per dins se'ls en foti. Llavors en aquests moments, quan l'alumne fa comentaris així com de menyspreu, de "és que eren tontos" o "si cauen bombes a un lloc doncs vas a un altre", és dur escoltar tot això. I el professor sempre fa algun comentari de "nen, calla", i clar "nen calla" no, el que espero és que canviis la teva perspectiva però no ho callis, perquè si ho calles no ho canvies.

**- Pel que fa als elements interpretatius de les rutes, quin ús en fèieu?**

De les plaques poc, en el sentit informatiu, perquè veníem del MUME, teníem el nostre material i el nostre fil conductor o discurs. Sí que jo crec que fèiem referència de la importància del fet que una placa hi fos allà, això sí. De qui la va posar, per què, quan, quin any. Per exemple "ara estem a França i aquí hi ha una placa però, de quin any és aquesta placa? De fa 30 anys" o "som en territori català i...".

**- La reflexió no va tant pels contingut sinó pel procés de memorialització.**

Exacte, en el sentit que els espais memorialitzats o marcats a Portbou, la Mina Canta, potser la informació de la placa no l'aprofitàvem, la fotografia o el text. Però a mi em sembla que era important fer reflexió i fer pensar, no? Vull dir, estem enmig d'un bosc i hi ha una placa. Té sentit? No té sentit?

**- Tu acostumaves a treballar el concepte de memòria?**

Sí, depèn de la ruta en un moment o altre o a la visita és quan trobes que t'escau més. Perquè també, per exemple, estàs fent una visita al MUME o a la ruta on hi ha un contingut que s'ha de comunicar, llavors és una mica un joc d'espais, de quan estàs amb purament contingut, quan estàs en aquell punt de provocació, de participació i d'empatia, però com a mínim ser conscients. Per exemple al MUME mateix, començant la visita no entrant directament en l'aspecte històric, sinó en l'on som i per què existeix i què vol dir MUME, La Jonquera... Segons el grup no sempre anava igual i les edats i com veus la sensibilitat. Hi ha grups que si vénen molt preparats fas quatre apunts i un parell de preguntes i ja veus que el concepte està claríssim. En altres no tant, però un moment segur i, si no, més. Si després fas una ruta doncs diferents moments.



**- Què consideres que aporta el patrimoni en genèric (cultural i natural) en aquesta persona adolescent que s'està formant en un sistema educatiu?**

Tot. Té un gran valor. Com resumir? Ens formem com a persones perquè som entitats comunicades, no som éssers que naixem i ja anem per lliure, ens forma el nostre entorn (llengua, família, context social...). Per tant, allò que està al voltant del nen i de l'adolescent l'està formant com a persona, com a ésser humà i com a adult. I dins de tot allò el patrimoni (és una paraula molt gran)...

**- Llavors tu ho relacionaries més amb una formació integral com a persona?**

Clar, és un coneixement primer del teu entorn, és a dir, el teu primer coneixement és la teva família i vas ampliant aquest cercle i coneixent el teu entorn.

**- Si concretem més, què aporta visitar els aiguamolls de l'Empordà a un alumne de Biologia de l'institut?**

Li aporta la vivència, que allò que està estudiant a classe no són conceptes abstractes. Clar, de fet entrariem en si el sistema educatiu tal i com el tenim actualment és l'adequat o no, però ja sé que és un tema... Llavors, l'aprenentatge a través de l'experiència vivencial, pràctica. No hi ha aprenentatge si no hi ha experiència, si no hi ha prova-error. Per tant aporta tot, jo crec que és fonamental cuidar-lo. Jo quan era adolescent no era conscient d'això que estic parlant, crec que te'n adones més tard de la importància, fins i tot d'allò més petit. Aquest patrimoni natural, petites runes... És igual.

**- Els espais de memòria què aporten a l'educació formal?**

Jo crec que té altres valors i és important per moltes raons. L'espai de memòria no s'hauria de conservar, mantenir o memorialitzar només pensant en l'educació; té molts altres sentits. De dignificació, de formació com a societat i com a persones, etc. Però connectat a l'educació, a l'institut, està aprenent allò dels llibres i connecta amb un espai. És portar de la teoria, de les dades, de la història, el text. És visualitzar.

**- Trobes que aporta el mateix visitar un espai de memòria de l'exili republicà que visitar la ciutadella de Roses?**

No li posaria una escala de valors diferent, però no aporten el mateix. Connecta amb diferents... Una cosa són els aiguamolls si ho estàs estudiant a Biologia o un altre espai a Literatura o amb Història, penso. Cada espai enriqueix o ajuda a ampliar coneixements amb un aspecte. El de memòria històrica amb els fets de la història i en aquest cas el d'una història més recent. I en aquest cas crec que és important. Amb la

història ens podem anar molts segles enrere i tota la història és interessant i tot el que trepitgem és ple d'història. Es pot memorialitzar l'imperi de Napoleó...

**- Aquí és on volia arribar. Un alumne extraurà les mateixes conclusions visitant Empúries i Argelers?**

Amb Argelers tindrà, potser, una connexió emotiva més directa perquè és familiar, o perquè pot arribar a pensar en els seus pares, avis, besavis, en el seu entorn és proper i llavors és més potent. Hi ha una reflexió molt interessant que estan fent al camp de concentració de Dachau, que era el camp que li corresponia a Munich, i que imagino que també fan altres memorials. És el següent: com a servei educatiu com treballarem? Quin material? Com fem les visites? Quin sentit tenen amb els alumnes alemanys? Van fer unes jornades i crec que encara en discuteixen.

El que vull dir és que els alumnes que rebíem nosaltres al memorial fa trenta anys o fa vint i els alumnes que rebem avui són diferents, la societat ha canviat. Els fets històrics no han canviat. Què va ser Dachau, això no ho discuteixen perquè això no es canvia. Hi ha un punt fonamental i és que fa 20 anys els que visitaven eren alemanys (pares alemanys i avis alemanys), pràcticament tothom. Per tant eren alumnes adolescents amb més o menys interès, més o menys coneixement, però el moment en que trepitjaven aquell espai de memòria i se'ls estava parlant, jo diria que el 99% hi havia una connexió directa amb els seus pares o els seus avis. Això és molt potent per qualsevol adolescent. Què passa ara? Són alemanys, perquè han nascut a Alemanya o han arribat fa 10 anys, però tenen pares d'orígens diferents i per tant són nanos amb cultures diferents que visiten un espai de memòria en el que se'ls està explicant una història que els ha de remoure. I diguéssim que si són nanos sensibles, si se'ls ha ensenyat i coneixen els fets del Nacional Socialisme, es remouen igualment, però el que no hi ha és, i no és bo ni dolent, que si els teus pares no són alemanys, els teus avis tampoc, vénen de l'altra punta del món i no tenen unes altres realitats, la pregunta com a adolescent no te la faràs.

**- Suposo que per això és important el que comentaves, que no és tan important la tasca de transmetre coneixements que la de transmetre valors.**

Exacte, no és ni la bandera ni el passaport ni ser o no alemany. Però sobre allò que em preguntaves de quina diferència vers l'alumne hi ha en visitar Empúries (interessant, evidentment) o Argelers. Evidentment hi ha una connexió molt més potent i són importants els espais de memòria.

**- Què aporten les rutes de l'exili?**

Això, una mica; enriquir a través de l'experiència allò que el coneixement... Que és molt important i necessari, perquè són les eines i la base per poder reflexionar i això el que fa és enriquir. Són com neurones que es van connectant, són vasos comunicants. Ni millor ni pitjor ni més ni menys important. És que forma un tot.

**- Existia entre el servei educatiu i les escoles o professors algun tipus de coordinació pel que fa a feina prèvia i posterior?**

Sí i no. Això és un dels punts que jo crec que no ens en vam ensortir del tot i crec que és un punt important. El professorat no sé fins a quin punt té més temps o energia perquè és una dedicació extra vulguis o no. Assumim que ho tenen, per tant abans de la visita al MUME hi ha un temps de preparació i després un temps de treball d'allò après i viscut. Per tant hi ha d'haver una comunicació amb el servei educatiu del museu i el professor.

El museu pot facilitar materials, el professor pot estar molt agraït d'aquest material, fer-lo servir o no, però comunicar "jo he fet això" crec que seria molt interessant. Què caldria suposant que el professor té aquest temps? Doncs caldria que el personal educatiu del museu tingués aquest temps, que no el té. Perdó, parlo en present i no ho sé, però no el tenia.

**- És una qüestió de recursos.**

Sí, de disposar i no parlo només d'hores, parlo de temps real. De poder saber que si són 5 dies laborables (per dir) 2 o 3 són dedicats a guiatge i 2 o 3 a preparació de materials, recerca, comunicació amb els professors.

**- Podríem dir que és un punt fluix?**

Sí, podríem dir. I sobretot perquè penso que és una llàstima que no es pugui dur a terme perquè això enriqueix molt més. Crec que aquest desig de comunicació el tenim tots. Els professors estan també encantats i també fan molta tasca sols, de recerca i preparació de les classes, doncs què millor que tenir un bon servei educatiu amb historiadors i professionals al darrere i per part del servei educatiu el mateix; tenir un feedback dels professors. Es va intentar, érem conscients de la importància d'això.

**- Alguna cosa més que et vingui de gust?**

Evidentment hi ha temes que han sortit i han quedat sobre la taula que es podrien parlar molt, però seria molt llarg.



Sònia Margall

Girona | 7/10/19

Ara tinc 41 anys i en fa 19 que treballo a l'empresa de serveis educatius EducArt en el tema de serveis educatius i en llocs de patrimoni. Com a estudis vaig fer EGB, BUP, COU però després me'n vaig anar més cap a les branques dedicades al turisme. I des del 2001 vaig començar a treballar en un museu, vaig contactar amb EducArt i des de llavors que vaig deixar la part d'estudiar per anar cap a la feina.

**- I des del 2000 que portes a l'empresa no havies tingut mai l'oportunitat de treballar al MUME? És a dir, quan comences a treballar-hi?**

Quan el museu va obrir, EducArt ja es va presentar com a servei educatiu i jo vaig començar la formació però, en aquells moments, jo tenia molts fronts oberts i era molt 'novata'. Estem parlant del 2009-2010, si no recordo malament, i en aquell moment fer aquella formació que jo estava en molts projectes nous era molt dur. A més, jo recordo que anar de Girona fins la Jonquera era molt llarg i vaig fer una visita al museu i allà ho vam plantar, perquè personalment no m'anava bé i per altres serveis que teníem. Per tant he re-empres el servei perquè necessitava canviar una mica de registre i des del setembre de 2018 que va ser el començament del curs escolar i vaig començar a fer formació.

**- Des del 2001 has treballat en diversos museus d'aquí les comarques de Girona. Em podries fer un breu resum?**

Sí. Un museu que em va marcar molt va ser el Museu del Cinema de Girona perquè jo vaig començar-hi fent pràctiques i allà és on em va contactar EducArt. Llavors vaig passar al Museu Dalí, amb les diferents versions del Dalí. Sobretot era això, de cares a públic escolar, i mica en mica anar treballant caps de setmana i anar ampliant cap a sectors més turístics.

Per tant he treballat sobretot al Museu del Cinema, Museu Dalí, Catedral de Girona, Casa Masó... A Olot també he fet alguna cosa a museus, molt poquet, i a Roses. Crec que són els serveis més genèrics. Alguna coseta d'exposicions temporals, també, i de cares a turisme havia treballat a Sadernes, que era un punt d'informació natural perquè la gent sabés com fer rutes a peu i una mica així...

**- Ara que treus el tema, et consideres més una educadora o una guia turística?**

M'agrada més considerar-me educadora perquè el tema turístic no em va gens. Necessito poder explicar més coses i preguntar a la gent i que la gent em respongui.

**- Als turistes no se'ls treu tant suc, no?**

No, no sempre. Sempre he preferit els grups que vénen amb algun interès perquè veus que ja tenen una mica més de ganes.

**- Per tant, tu abans de començar a treballar al MUME no tenies cap tipus de formació o bagatge referit al tema de la història i la memòria.**

No, que va, res. Bàsicament algun coneixement propi però a més a més molt poc perquè política i així no sóc gaire avesada i vaig haver de començar de 0, diguéssim. Em va costar molt perquè tot el que recordava de l'institut sobre Història Contemporània era molt poc i clar, saps més del que a casa parles o del que veus a notícies que no pas de les veritats de la Guerra Civil, dels exiliats. Per tant a mi em va costar molt entrar al tema.

**- Després d'uns quants mesos vas aconseguir tenir la confiança?**

Sí, sobretot per un detall; perquè m'agrada fer-me el museu meu. Si la visita comença a les 12 jo hi sóc a les 11 perquè necessito repassar, mirar-me els detalls i fins i tot m'he escoltat l'audioguia del MUME, perquè sempre hi ha detalls que necessites extres. I, a part, quan fem una visita tenim 1h-1h15 com a molt i per explicar tot el que tenim al museu necessitaríem 10 hores mínim.

Sempre és continuar una mica amb aquesta formació, no s'acaba.

**- Quan vas entrar a treballar al MUME entenc que va haver-hi una mena de reestructuració de plantilla i vas entrar tu i més gent. Com va ser el procés de formació teu i de les teves companyes?**

Una de les coses eren els guions que ja estaven escrits i estaven fets, activitats que ja estaven planificades. Per tant, t'has d'adaptar una mica a això. Com que els que entràvem érem tots novatos vam fer una formació nova. Llavors amb el director del museu i el conservador vam sentir una visita tal com ells la feien i tal com ells explicaven el per què dels llocs i per què havien triat aquelles imatges i per tant vam començar una mica des de zero.

En el meu cas, si em demanes una data concreta a vegades em costa de relacionar fets però, si em demanes una imatge, puc entrar més en tema. Llavors és molt personal... A

mi les dates em costen una mica però puc reflexionar una mica més al voltant. Per tant, portar grups no m'espanta, tenir grups al davant no em fa cap por i el museu tenia tantes coses que vam haver de fer una selecció i amb el pas dels dies doncs vas ampliant la informació també.

**- Em comentaves que et venia de gust fer això ara. Tenies algun tipus de motivació en particular?**

Era fer un canvi, la veritat. A mi sempre m'ha agradat córrer una mica més de món, llavors l'estar en tres museus va arribar un moment que em cansava una mica. Hi ha un moment que necessites com sortir del teu món de confort i això va ser un repte.

**- Què entens per una ruta patrimonial?**

Seria moure l'alumnat del típic museu. Si l'anomenem ruta és perquè vas en cotxe o camines, però et mous. Moure't pel territori per mi és important; això per mi és un posicionament com més profund per entendre bé aquest exili.

**- Quines rutes s'ofereixen des del servei educatiu del MUME?**

De rutes hi ha de diferents. També he de dir que jo no estic formada absolutament per totes, sinó que vam començar mica en mica i una de les que més surt és la que es diu 'Camins de l'Exili' que, des del museu, després anem a la zona que va cap a Agullana, al poble de La Vajol, una mina on es va guardar el tresor de la república i al Coll de Lli fins a arribar al poble francès de Les Illes. Llavors això té diversos formats: hi ha grups que només fan un dia i hi ha grups que només volen fer determinades coses. Aquesta és la més habitual i des d'un principi vam començar per aquí.

Després hi ha una altra ruta que és la de 'Records de l'exili' que a part del museu fem el poble d'Argelers en el que hi ha un centre d'interpretació, un memorial que està a la platja d'Argelers i la maternitat d'Elna.

Aquestes dues rutes són les estrelles. Després tenim una altra ruta que és la que passa per Cotlliure, que parla molt d'Antonio Machado i una altra ruta Walter Benjamin. Jo aquestes, potser perquè han sortit menys, no m'he format encara i si surten molt potser tindrè una formació propera però, en principi per aquestes dues, no m'he format.

**- De tots aquests espais que es visiten a les rutes i itineraris hi ha algun que et cridi més l'atenció com a educadora?**

Per exemple, de la ruta de 'Camins', particularment m'agrada el moment que fem una caminada fins a Coll de Lli i travessem a l'altra banda de la frontera, perquè també els...

Ara mateix els fem reflexionar sobre què vol dir travessar una frontera. Ara travessem una tanca, passem d'un costat a l'altre, anem amb el mòbil, vas amb les motxilles i quan arribem a l'altra banda els fem reflexionar una mica sobre què significava en aquell moment travessar frontera. Aquest punt m'agrada molt, moltíssim. Llavors ja parlem de Lluís Companys, entre altres coses, però en aquell punt és un extra. Sobretot què significa travessar una frontera, perquè actualment molts alumnes que tenim vénen de fora, de l'estranger, llavors no han viscut la guerra, no tenen famílies que hagin viscut la guerra i per ells travessar una frontera és agafar un cotxe i passar d'una banda a l'altra. Llavors m'agrada molt.

També el que trobo molt maco és poder explicar la maternitat d'Elna. A més ara han canviat la museització de dins, hi ha molta explicació, hi ha moltes fotografies i també és un puntet extra.

En canvi, un punt que em costa una mica colar enmig de la ruta, per exemple, és el poble d'Agullana. Diguem-ne que la part catalana i els republicans catalans va ser molt important però quan tu ara l'expliques t'has de treure asos de la màniga perquè els nens que portem hi vegin el punt d'interès. Hi ha un centre d'interpretació molt xulo sobre l'exili cultural, però són nanos que no coneixen els intel·lectuals que van passar la frontera. Llavors, fer-los entrar en aquest món ens costa molt i normalment no tenim molt temps. Fer un espai com aquest que és molt xulo... Però si els nanos no porten una mica de bagatge, per exemple, és un espai que trenca una mica. No obstant hem anat trobant la manera.

**- Suposo que com a educadora tens eines per preparar-te això, per facilitar-te la feina.**

Sí, clar, adaptem una mica. Una ruta d'un alumne que ho ha estudiat tot i sap de què va i és de Figueres sap on està l'Agullana i sap on està La Vajol. Un que ve de Tarragona a passar tres dies no té ni idea d'on està res, no entenen el camí de l'exili i, per tant, els costa molt més situar-se. Però sí que és cert que com a educadors ja busquem la manera quan coneixes el grup, per conduir-los.

**- I segons la teva experiència la temporització d'aquestes rutes és l'adequada?**

Com que les rutes a mi em van venir una mica donades, a mi ja em va venir una temporització feta. Sí que es veritat que hi hauria grups que els allargaries i altres que, pel poc interès que tenen i que vénen a caminar i prou, realment costa molt introduir-los.

Per mi, per ara, la temporització és correcta. Hi ha alguns que els has de fer més de pressa perquè caminen lent, però la temporització per mi és bastant correcta. Ens



passa això, que depèn de quin grup tens voldries tenir més temps per explica'ls-hi més. Però també vas una mica enganxat de temps, i si la ruta és de tot el dia i fem de 10 del matí a 16h, els alumnes porten des de les 10 fora i per la tarda estan cansats d'estar tot el dia fora. No és només que la ruta t'agradi a tu, podria ser excessiu fer-ho més llarg.

#### **- Quin perfil tenen els grups que et trobes?**

Sé que es fan des de l'últim cicle de primària, però jo no n'he fet mai cap. Sempre he pillat a partir de 1r. d'ESO i Batxillerat i algun grup d'adults puntualment. Llavors o vénen molt ben preparats perquè porten un professor d'Humanitats que els ha preparat molt abans de venir o no saben res. Tot i així, malauradament o per sort, estem en un moment polític en que la gent es mou bastant, llavors els alumnes que estan entre 17-18 anys estan molt posats en polítiques i història actual. En canvi, a ESO els queda molt lluny. Tema eleccions, per exemple, no en tenen ni idea, la política la coneixen pel programa Polònia... A vegades ens costa una mica que es posin seriosos davant d'aquests temes.

Per tant, els grups amb els que m'he trobat, o vénen molt poc preparats. El grup que ve molt és un regal perquè és fantàstic, el grup que ve poc doncs fas un discurs potser menys històric, perquè has d'explicar més coses de les que et tocarien però bé, vas adaptant.

#### **- Per cursos i així quins són els més representatius?**

Com que som diversos educadors... A mi m'han tocat un parell de cursos d'un 1r. d'ESO que van ser terribles en el sentit que no tenien ni idea i que venien a passar el dia; llavors em va costar molt. Tampoc és el més habitual treballar amb grups de 1r. d'ESO... En canvi també m'he trobat amb un grup de 2n. de Batxillerat tan preparat que gairebé els preguntava jo i ells explicaven la visita. Lo normal és un mig-mig: saben de què va la guerra o l'han estudiat, sobretot els que vénen a partir de febrer-març, aquest són els que saben més de què va. Per tant, en quant a edats, si pots tenir un 4t. d'ESO, un 1r.-2n. de Batxillerat és un luxe.

#### **- Quins perfils de professors/es t'has trobat?**

Això em sap molt greu però no tots els professors són el professor d'Història que a mi m'agradaria tenir allà, o de Socials... Molts professors són els que vénen a acompanyar el grup i llavors m'he trobat professors de Literatura que els ha encantat quan hem dit el nom de dos escriptors que van anar a l'exili per relacionar-ho amb les seves assignatures. En canvi, professors d'Història hi ha un a cada sortida i no sempre et toquen a tu. Normalment qui ho prepara sempre ve a la sortida però, clar, és un el que ho prepara i els altres moltes vegades no saben què vénen a fer.

**- Hi ha interacció entre tu i professors?**

Són ells els que coneixen el grup i intentem que ens ajudin. Abans de començar intentem demana'ls-hi què han treballat, si tenen algun interès puntual, si vénen perquè a Literatura han treballat o llegit no sé quin llibre per saber de què va el llibre o des de quin punt de vista ho volen tocar. D'aquesta manera sembla que els inclou una mica més a la visita. Però és la interacció bàsica: ells porten el grup i alguns sí que ajuden perquè ho han treballat a classe i et donen algun apunt, però la majoria sobretot van molt d'oients. I al·lucinen molt amb el museu. Si no l'han vist mai els acostuma a agradar molt. Alguns fins i tot ens expliquen que tornaran amb la família o que han vingut amb la família.

**- El perfil de visitant del MUME és un perfil bastant fidel, en general. T'has trobat que els professors/es amb els que has tractat tenen un perfil intervencionista o et deixen fer?**

Al principi sí que em costava molt, perquè jo no tenia la "soltura" de tot el que havia d'explicar i el que no. Al principi em feia por trobar-me algun professor d'Història que em corregís i anava molt amb compte amb el que deia, però amb el pas del temps vas agafant més tranquil·litat explicant el museu, domines més coses...

Solen fer algun apunt, però si no és el d'Història pocs acostumen a dir res, a menys que hagin treballat alguna pel·lícula o obra de teatre. Si no, els professors no solen intervenir a la visita.

**- Trobes que porten preparats els grups?**

No massa. El que sí que ens solen dir abans de començar és "hem arribat a la República". Llavors dius "vale, ara em toca a mi la part dura" perquè en hora i mitja els he d'explicar la guerra, el que va passar després i fins els anys 70. En hora i mitja pretenen que concentri tres mesos de classes...? Això passa, i amb alguns sí que t'hi has d'esforçar més.

**- Sents que és feina teva explicar el que no se'ls ha explicat a classe?**

A vegades no sé com gestionar-ho, perquè si no saben de què va la guerra és difícil que entenguin què va passar després; com a mínim un resum. De totes maneres, el primer espai del museu que solem explicar (si et toca l'ordre correcte) és poder explicar la guerra amb les imatges icòniques. Llavors, si no saben de què va és difícil. Per tant allà acabem explicant ni que sigui per sobre una mica com va anar la guerra i com es va esdevenir, però de forma molt simple.

La idea que volia transmetre amb “ens toca fer aquesta feina” és que, clar, en una hora i mitja no pots explicar tot aquell museu si l’alumne no ve preparat de forma real, no el pots explicar tan còmodament perquè has de fer feina prèvia. Si el grup no porta absolutament res preparat fas una visita a un museu com a qualsevol altre i si el grup ve preparat pots aprofundir en molts temes. No tots els professors ho porten preparat però tens la sort que alguns ja coneixen el museu i saben què vénen a fer.

**- Pel que fa a l’alumnat trobes que vénen ben preparats a nivell de continguts i coneixements?**

Jo on veig molt la diferència és amb les franges d’edat. Quan és fins 3r. d’ESO és una sortida per conèixer el museu i fer alguna cosa més, i quan vénen a partir de 4t. d’ESO vénen més a treballar alguna cosa.

També m’agradaria comentar una cosa, i és que tenim moltes escoles franceses i els francesos a vegades els han preparat més que els d’aquí, però els d’aquí és perquè ho treballaran després, per dir-ho d’alguna manera, mentre que quan vénen els de fora veiem que a aquests alumnes els professors els han preparat més en aquest sentit. És com si haguessin fet una prèvia. Llavors, clar, quan aconseguixo que el grup intervingui, que això sol ser habitual (al principi els costa una mica però van agafant “soltura”, però realment les intervencions sí que se les pensen molt, no diuen xorrades. Al principi sí que costa una mica que el grup es posi seriós però després els vas fent entrar en tema i realment pensen les coses. Llavors, m’agradaria pensar que es motiven. Un cop els has entrat en tema i veuen de què va la visita, jo els dic que necessito que ells m’expliquin coses també, perquè si ells no saben és inútil que jo els expliqui segons quines coses. Els demano molt sovint l’opinió, què en pensen, què veuen... I per tant intento que intervingui i així veus també el seu nivell.

**- Relacionat amb això en general t’has trobat amb la capacitat d’empatitzar amb l’alumnat?**

Sí, potser perquè porto molt anys fent grups i al final el que em passa és que acabo rebaixant el nivell de la visita. És a dir, si els he de dir que una fotografia està enquadrada i retallada ara dic “això és com Instagram, que et retalla la foto”. A vegades tinc la sensació que banalitzo tota aquesta part d’història una mica. M’agradaria poder fer servir paraules més explícites però m’adono que si jo no els facilito el llenguatge ells no escolten tant. Però sí, adapto a l’actualitat el que puc per tal que ells escoltin una mica o estiguin més receptius.

### **- Pel que fa al comportament?**

Aquí sí que hi ha molta diferència. També he de dir que havent tingut alumnes estrangers jo noto molt la diferència. Amb els grups d'aquí els que fan Batxillerat, que estan estudiant perquè volen, solen tenir molta més disposició a fer una cosa lectiva i educativa. Als altres els costa una mica més; van a passar el dia. Conforme va avançant la visita van interactuant més. Al principi sobretot als més joves els costa molt estar en silenci i escoltar perquè no veuen el què. Quan acabes la visita hi ha que et vénen i et diuen "gràcies per explicar les coses", i per tant acaben valorant la teva feina. Però el comportament dins del museu, que és relativament gran i còmode, al principi ens costa. Va passant la visita i millor.

### **- Has tingut algun cas molt complicat?**

No recordo l'edat però vaig tenir un grup dels típics que ja baixaven de l'autocar cansats, cada 30 segons hi havia un que s'asseia al terra, els professors no van col·laborar en cap moment... Sí que recordo algun grup així. No era la majoria ni molt menys, però algun grup puntual, sí. El seu comportament era de venir a passar l'estona i d'estar a cops de colze amb la paret.

### **- Els professors habitualment col·laboren?**

En aquest museu no m'han deixat mai sola. En algun altre museu sí que ho han intentat però en aquest no. Molta col·laboració no hi sol haver, però també perquè si tu aconsegueixes empatitzar amb el grup... Al principi ells controlen el grup i m'he trobat amb algun professor que, per sort meua, quan algú s'ha comportat malament se l'han emportat a un racó. I la resta em trobo que coneixen el museu i van pul·lulant, i com que estem sols en una sala estan amb el grup, però solem ser nosaltres qui demana al grup que callin o escoltin o ens donin opinió més que no els professors. El professor no és col·laborador, està allà una mica mirant.

### **- Trobes diferència entre el que és treballar al MUME i a altres museus?**

Jo sempre penso que el comportament ve molt lligat al que vinguin a treballar. Quan l'alumne sap què ve a fer ja vénen amb una idea preconcebuda i llavors el comportament sol ser millor. Quan vénen a passar el dia, tant en aquest museu com en algun altre, els és igual el que els expliquis, simplement tanquen les orelles i no t'escolten, però molta diferència no hi ha; m'he trobat amb grups bons i grups dolents. Evidentment amb algun altre museu, on hi he tingut 15 anys d'experiència, les coses eren diferents, però també a mi al principi em costava més de controlar perquè les sortides dels alumnes no sabia per on agafar-les i, després de 19 anys explicant

museus, al final ja vas veient com controlar el grup. No hi ha diferència d'un museu amb un altre, es poden comportar malament tant aquí com en qualsevol altre.

**- Quins materials fèieu servir l'equip educatiu durant les rutes?**

Tenim uns dossiers en paper perquè quan vas per la muntanya anar amb iPads quan fa sol, per exemple, fa que la pantalla es vegi fatal. Llavors portem literalment paper o fotocòpies i sobretot és imatge antiga. Per exemple quan anem a la Mina Canta doncs imatges com era, del seu interior, ja que no és visitable tot i que s'han fet algunes reparacions. Imatges perquè es puguin imaginar com era. Fins i tot tenim una foto de com eren els camions que portaven aquest tresor de la República perquè es facin una idea, perquè tu ara els dius camió i s'imaginin un tràiler refrigerat i no. Sobretot és foto antiga per situar a l'alumne allà on era.

Llavors tenim alguna cosa sobre textos escrits que el que fem és reproduir-los. Acostumem a donar-los als alumnes, que llegeixin fragments, i així es posen una mica més en la pell de l'exiliat i del refugiat.

**- Quin tipus de text?**

Si no recordo malament gairebé tot és text molt testimonial, texts que són en primera persona d'algú que explica una experiència.

**- Són testimonis? Tu els fas servir habitualment quan fas les rutes?**

Sí. He de dir que sobretot els faig servir amb els catalans perquè bona part d'aquest testimoniatge, que jo recordi, és escrit en català. En aquest sentit sobre Lluís Companys tenim molt text i algun fragment llegim i està tot en català, així que fer-ho llegir a un alumne castellà o a un anglès moltes vegades no tenen la sensibilitat que té Catalunya per Lluís Companys en aquest sentit.

**- Teniu alumnes castellans?**

Algun n'hem tingut, sobretot quan fan intercanvi, llavors de manera puntual fem la visita en castellà. O els francesos que estudien castellà. Llavors tenim alguns textos traduïts i avisem de que no són les paraules reals, sinó que és traduït.

Sobretot és testimoni i els faig servir bastant. A Argelers, a Cotlliure hi ha algun text que també llegim i a Coll de Lli.

**- Quina finalitat té aquesta lectura de testimonis?**

Intentar que ells encara se situïn més en el que va passar en aquells moments. Jo crec que ho aconseguim bastant perquè, sent textos en primera persona i sobretot si llegeixen ells, la majoria d'alumnes callen. Si puc els faig llegir, també és una manera de fer-los participar, i també perquè així, sincerament, la resta solen estar més callats i això ajuda més que no pas llegir només tu.

**- Segons tu s'aconsegueix l'objectiu d'implicar-los més?**

Sí. Igual que portant-los in situ s'aconsegueix molt més.

**- Audiovisuals es fan servir?**

Durant les rutes que jo recordi no. Bé, al centre d'interpretació d'Agullana hi ha un parell d'audiovisuals a dins i al d'Argelers també hi ha un parell de vídeos.

**- Sempre formen part de la museografia d'algun espai, no?**

Sí, no en fem servir.

**- Es fa ús habitualment durant les rutes dels diferents elements interpretatius que hi ha al territori?**

Sí, si més no per llegir-los, perquè l'alumne veu una plataforma de ciment amb una placa commemorativa i no estan habituats a mirar què hi diu. Llavors al monument d'Argelers llegim, al cementiri dels espanyols no perquè no hi baixem, però a Elna dins la maternitat també o a Coll de Lli o al Coll de la Manrella.

Sí que intentem llegir-ho sempre perquè se situïn i perquè entenguin per què anem allà, perquè hi ha un testimoniatge directe.

**- Normalment quan fas les rutes acostumes a treballar el concepte de memòria?**

Sí, hauria de dir que parlar-ne directament no, si no és que surt el tema, perquè a vegades ja ens costa que ells entrin amb el que és la guerra com per a sobre fer-los entendre per què estem explicant això. Però sí que és veritat que al museu em canso de repetir-los que és un museu memorial de l'exili, que han d'entendre que el tipus de testimoniatge que hi ha allà avarca diversos camps i intento fer-los-hi entendre. No sempre ho aconseguixo o no sempre tenim temps, llavors el tema que sigui memorial intento. Però habitualment potser hauria de dir que un 90% de les visites pràcticament no ens dona temps a tocar massa el tema.

**- Alguna part del museu que s'hi presta més que altres?**

Doncs no sabria dir-te, és que ho explico molt al principi, a l'explicar què és e MUME, l'espai on som, i en acabar al final que hi ha una zona museïtzada una mica més nova que hi ha una mena de calaixos que fan memòria de gent que ha estat a l'exili, doncs les restes que han tingut. I potser allà torno a incidir una mica. Per tant, principi i final del museu i, llavors, quan estem de ruta fer-los entendre per què hi ha allà una placa posada o per què un monòlit. A vegades costa una mica, sobretot si el grup no té gaire idea del que ve a fer a vegades no aprofundim, o jo no aprofundeixo tant.

**- Què penses que aporta el patrimoni cultural com a concepte general a un d'aquests adolescents que ve a ser usuari dels serveis educatius d'un museu, que no li pugui aportar una aula?**

Per mi el posicionar-se i empatitzar una mica més amb història, pintura, cultura o el que sigui. Per mi seria una mica això, que estiguin més a prop d'aquesta memòria i d'aquest exili. Així en resum seria això, empatitzar una mica més, estar més a prop. Perquè des d'una aula està molt bé, pots ensenyar moltes imatges i moltes fotos, però no hi ha res com trepitjar aquell espai per tenir aquesta experiència.

Qualsevol objecte o museu que puguis ensenyar tu amb un power point a la paret, no té res a veure amb que tu el puguis veure en directe. Per mi és una experiència extra.

**- Fem aquesta mateixa reflexió envers el que són els espais de memòria, aquell patrimoni que té difusió de valors, drets humans, democràcia...**

Seria el mateix, per mi. Realment altre cop és aproximar-los, i com més a prop poden tenir l'objecte o com més a l'abast el tenen, millor. Per tant, que estigui fora d'una vitrina, millor que no pas que hi sigui.

**- Per tant tu tenint experiència en aquest camp posaries al mateix nivell el que seria el que li poden aportar les ruïnes d'Empúries o els volcans de la Garrotxa que els espais de memòria de l'exili republicà?**

Crec que el valor seria el mateix però quan tens, per exemple, unes ruïnes gregues, poden veure allò però els queda molt lluny en el temps. Llavors, per mi, aquesta llunyania és una mica negativa perquè per molt que els plantis allà doncs fa 2.000 anys i quan en canvi parlem de restes molt més properes els xoca més. Restes gregues o romanes en veuen, i no les aprecien tant, i quan veuen una cosa més en aquest estil, sobretot en el moment polític que estem vivint ara, jo crec que s'apropen més i els emotiva més.

**- Què els aporten les rutes de l'exili del MUME?**

Tant de bo que el resultat final fos realment que tinguessin la vivència real d'haver anat a l'exili. No la tenen, evidentment, però aproximar-los als fets reals, no el que els ensenya una pel·lícula de Hollywood o no el que està a un llibre; estar allà literalment i que encara es sentin més endins. Tant de bo visquessin aquell moment o ens poguéssim traslladar a l'any 39 i sentir el que va sentir la gent en aquell moment. No és ben bé així però ho intentem. L'explicació dels testimonis, l'estar sobre el terreny mateix... Tant de bo encara s'hi sentissin més. És com particularitzar-ho molt.

**- Existeix algun tipus de coordinació entre vosaltres i les escoles a nivell de continguts?**

Com a servei educatiu al MUME no tenim, que jo sàpiga, cap contacte amb l'escola fins que l'escola no arriba. Qui hi contacta és una persona des del MUME que és qui fa les reserves, per tant és pròpiament una part administrativa. Se'ls pot explicar què es fa però en cap moment és un educador el qui els ho explica, ho fa una persona que està en un despatx al museu.

**- Trobes que per la teva feina seria positiu?**

Seria genial poder tenir uns professors que treballen el que realment t'interessa a tu pel tema que tocaràs, però bé, si féssim això s'acabarien les visites perquè vindrien els professors a fer-les.

**- No parlo tant de la feina dels professors sinó de la feina vostra, si des del museu s'hauria de fer més èmfasi en oferir aquesta coordinació.**

No sé si els professors reben algun tipus de treball previ, potser el tenen, però crec que molts no en tenen ni idea. Per molt que siguin repetidors els encanta venir al museu perquè per molt que hagin tingut una bona experiència repeteixen, això ho tinc clar. Però per altra banda crec que no treballen res expressament perquè vindran. Puntualment algun grup sí, però jo crec que genèricament no treballen res. Tant de bo l'escola que ha vingut poder anar nosaltres a l'escola i continuar parlant del tema; què han valorat, quin treball han fet, què n'han tret... M'agradaria molt, però això penso que és una feina que acaben fent els professors mateixos si és que acaben fent alguna feina posterior a la visita.

**- Trobes que com a servei educatiu teniu els mitjans necessaris en general?**

No, crec que sincerament els preus que es paguen per serveis educatius són molt baixos com perquè després tu et puguis mobilitzar fins l'escola i que no tinguis una classe, sinó dues o tres que han vingut, per fer un treball posterior. Crec que una escola



no pagaria perquè un educador vingués a fer això. No obstant, paguen a un escriptor, a un no sé qui perquè els vagi a fer una conferència, però no crec que paguin a un servei educatiu perquè els vingui a fer això, en el meu cas. M'agradaria molt que les escoles veiessin una continuïtat, però no crec.

**- Alguna cosa més a comentar?**

Un detall: tant de bo les escoles tinguessin més temps perquè ens donaria per fer més coses. Per exemple, hi ha una sala d'exposicions temporals que no tenim mai temps de veure-la com Déu mana perquè les escoles més d'1h15 o 1h30 no s'hi volen estar. El museu per mi té un espai que escolarmet parlant és molt infravalorat, tant de bo tinguessin temps però el temps és massa llarg i el discurs massa dens com per dir doncs no fem això i fem la temporal, per exemple.

**- Oferiries una versió de visita *full-time*?**

Pels que fan un aprofundiment en el tema, sí. Evidentment amb una preparació prèvia, perquè les temporals tenen molt tema i molta didàctica darrere. I fins i tot poder veure unes notícies i llavors comentar-les. Seria com una mena de visita-taller-conferència. Tant de bo poguéssim i tant de bo les escoles hi estiguessin d'acord. Per molt que m'agradi preferiria no fer la Mina Canta i poder tenir mitja hora més dins del museu per les exposicions temporals, perquè trobo que estan molt bé, molt ben buscades i treballades.

**- Però llavors així aquestes rutes perden la capacitat que tenen de trepitjar territori...**

Exacte, però hi ha exposicions temporals que es mereixen tenir més públic ja que aquest alumne ve i potser no torna al museu. És un espai més, seria potser un quart o mitja hora d'allargar i poder dir que la visita al museu dura 2h.

**- Per tant una possible mancança seria desenvolupar accions concretes en les diverses exposicions temporals i això entenc que no es fa.**

Jo sé que es fan activitats tipus presentacions de llibres i xerrades, però el servei educatiu amb el públic escolar vénen a fer la part més teòrica del museu, diguéssim. Les temporals com que canvien cada tres o quatre mesos, realment a cada grup li hauries de preparar una cosa diferent. Però és una part que podria tenir una tirada, que quan ve un grup que té temps poder fer també l'exposició temporal. Això és un extra, eh, pels educadors, perquè vol dir que cada 3-4 mesos t'has de preparar una cosa diferent d'una persona diferent, reculls de premsa on ha sortir. Per tant és un extra però seria un punt a tenir en compte.



## B. Consentiments signats

### B.1. Consentiments signats pel professorat



UNIVERSITAT DE  
BARCELONA

David González Vázquez

Dept. Didàctiques Aplicades (Secció Didàctica de les CC.SS.)  
Passeig de la Vall d'Hebron, 171. 08035, Barcelona  
Campus Mundet. Facultat d'Educació. Edifici Llevant. Despatx 120

NOM: ANNA SOLER CASADEMONT

CENTRE: M. ÀNGELS ANGLADO

Autoritzo a David González, investigador de la Facultat d'Educació de la Universitat de Barcelona, a:

- Publicar el meu nom i cognoms dins la seva tesi doctoral
- Fer servir les dades extretes d'aquesta entrevista per la seva tesi doctoral

LLOC I DATA

7 juny 2019 FIGUERES

SIGNATURA



NOM: JOAN BOADA MASOLIVER

CENTRE: INS SOBREQVÉS (GIRONA)

Autoritzo a David González, investigador de la Facultat d'Educació de la Universitat de Barcelona, a:

- Publicar el meu nom i cognoms dins la seva tesi doctoral
- Fer servir les dades extretes d'aquesta entrevista per la seva tesi doctoral

LLOC I DATA

GIRONA, 10 de juliol de 2019

SIGNATURA



NOM: ..... *JOSU CANCES CONFEJ DE HANO* .....

CENTRE: ..... *INS OLIVAR GRAN* .....

Autoritzo a David González, investigador de la Facultat d'Educació de la Universitat de Barcelona, a:

- Publicar el meu nom i cognoms dins la seva tesi doctoral
- Fer servir les dades extretes d'aquesta entrevista per la seva tesi doctoral

LLOC I DATA

*FIGUERES, 18 DE JULIOL DE 2019*

SIGNATURA



NOM: Lluïsa Otero Fernández

CENTRE: IES Narcís Xifra

Autoritzo a David González, investigador de la Facultat d'Educació de la Universitat de Barcelona, a:

- Publicar el meu nom i cognoms dins la seva tesi doctoral
- Fer servir les dades extretes d'aquesta entrevista per la seva tesi doctoral

LLOC I DATA

A Girona el 24 de juliol 2019

SIGNATURA



UNIVERSITAT DE  
BARCELONA

**David González Vázquez**  
Dept. Didàctiques Aplicades (Secció Didàctica de les CC.SS.)  
Passeig de la Vall d'Hebron, 171. 08035, Barcelona  
Campus Mundet. Facultat d'Educació. Edifici Llevant. Despatx 120

NOM: MANUEL MÁRQUEZ BERNOCAL

CENTRE: INSTITUT CNM JOFRESA - TERRASSA-

Autoritzo a David González, investigador de la Facultat d'Educació de la Universitat de Barcelona, a:

- Publicar el meu nom i cognoms dins la seva tesi doctoral
- Fer servir les dades extretes d'aquesta entrevista per la seva tesi doctoral

LLOC I DATA TERRASSA, 6, JUNY 2019

SIGNATURA



UNIVERSITAT DE  
BARCELONA

David González Vázquez  
Dept. Didàctiques Aplicades (Secció Didàctica de les CC.SS.)  
Passeig de la Vall d'Hebron, 171. 08035, Barcelona  
Campus Mundet. Facultat d'Educació. Edifici Llevant. Despatx 120

NOM: MARC MESTRES PASTOR

CENTRE: Agrupació Pedagògica Sant Nicolau

Autoritzo a David González, investigador de la Facultat d'Educació de la Universitat de Barcelona, a:

- Publicar el meu nom i cognoms dins la seva tesi doctoral
- Fer servir les dades extretes d'aquesta entrevista per la seva tesi doctoral

LLOC I DATA

Urbadell, 30 de setembre 2019

SIGNATURA





UNIVERSITAT DE  
BARCELONA

David González Vázquez  
Dept. Didàctiques Aplicades (Secció Didàctica de les CC.SS.)  
Passeig de la Vall d'Hebron, 171. 08035, Barcelona  
Campus Mundet. Facultat d'Educació. Edifici Llevant. Despatx 120

NOM: MERCÈ TRABAL VILAMANYÀ

CENTRE: CARLES RABOLA (INSTITUT) GIRONA

Autoritzo a David González, investigador de la Facultat d'Educació de la Universitat de Barcelona, a:

- Publicar el meu nom i cognoms dins la seva tesi doctoral
- Fer servir les dades extretes d'aquesta entrevista per la seva tesi doctoral

LLOC I DATA

Girona, 2, Abril / 2019.

SIGNATURA



UNIVERSITAT DE  
BARCELONA

David González Vázquez  
Dept. Didàctiques Aplicades (Secció Didàctica de les CC.SS.)  
Passeig de la Vall d'Hebron, 171. 08035, Barcelona  
Campus Mundet. Facultat d'Educació. Edifici Llevant. Despatx 120

NOM: Mercedes Blasco Soriano

CENTRE: IES Alba del Vallès (St Fost de Campsentelles)

Autoritzo a David González, investigador de la Facultat d'Educació de la Universitat de Barcelona, a:

- Publicar el meu nom i cognoms dins la seva tesi doctoral
- Fer servir les dades extretes d'aquesta entrevista per la seva tesi doctoral

St. Fost de Campsentelles.

1/X/2019

LLOC I DATA

M. Blasco  
SIGNATURA



NOM: Núria Alberdi Burriel

CENTRE: Institut Tenéndez y Pelayo (Barcelona)

Autoritzo a David González, investigador de la Facultat d'Educació de la Universitat de Barcelona, a:

- Publicar el meu nom i cognoms dins la seva tesi doctoral
- Fer servir les dades extretes d'aquesta entrevista per la seva tesi doctoral

LLOC I DATA

Barcelona, 5 juliol 2018

SIGNATURA



UNIVERSITAT DE  
BARCELONA

**David González Vázquez**  
Dept. Didàctiques Aplicades (Secció Didàctica de les CC.SS.)  
Passeig de la Vall d'Hebron, 171. 08035, Barcelona  
Campus Mundet. Facultat d'Educació. Edifici Llevant. Despatx 120

NOM: Núñez Hoyo Gómez

CENTRE: IES Ramon Berenguer IV

Autoritzo a David González, investigador de la Facultat d'Educació de la Universitat de Barcelona, a:

- Publicar el meu nom i cognoms dins la seva tesi doctoral
- Fer servir les dades extretes d'aquesta entrevista per la seva tesi doctoral

LLOC I DATA

6/6/19

SANTA COLOMA DE GRAMENET

SIGNATURA



NOM: OSCAR SESPLUGUES GÜELL

CENTRE: CIC - BATXILLERATS

Autoritzo a David González, investigador de la Facultat d'Educació de la Universitat de Barcelona, a:

- Publicar el meu nom i cognoms dins la seva tesi doctoral
- Fer servir les dades extretes d'aquesta entrevista per la seva tesi doctoral

LLOC I DATA

Barcelona, 3 d'octubre de 2019

SIGNATURA



NOM: ANTONI GARCIA QUESADA

CENTRE: INSTITUT CIUTAD GRAN - FIGUERES

Autoritzo a David González, investigador de la Facultat d'Educació de la Universitat de Barcelona, a:

- Publicar el meu nom i cognoms dins la seva tesi doctoral
- Fer servir les dades extretes d'aquesta entrevista per la seva tesi doctoral

LLOC I DATA

*Figueres, 26 juliol 2019*

SIGNATURA



NOM: CRISTINA VIDAL PALÉ

Integrant del servei educatiu del MUME a les dates: 2014 - 2018

Autoritzo a David González, investigador de la Facultat d'Educació de la Universitat de Barcelona, a:

- Publicar el meu nom i cognoms dins la seva tesi doctoral
- Fer servir les dades extretes d'aquesta entrevista per la seva tesi doctoral

LLOC I DATA

26, juliol, 2019 FIGUERAS

SIGNATURA



NOM: DOLORES PUJOLAS PASCUAL

Integrant del servei educatiu del MUME a les dates: 2017 - 2018

Autoritzo a David González, investigador de la Facultat d'Educació de la Universitat de Barcelona, a:

- Publicar el meu nom i cognoms dins la seva tesi doctoral
- Fer servir les dades extretes d'aquesta entrevista per la seva tesi doctoral

LLOC I DATA

Pigneres, 25 setembre 2019.

SIGNATURA



## B.2. Consentiments signats per l'equip educatiu del MUME



UNIVERSITAT DE  
BARCELONA

David González Vázquez

Dept. Didàctiques Aplicades (Secció Didàctica de les CC.SS.)  
Passeig de la Vall d'Hebron, 171. 08035, Barcelona  
Campus Mundet. Facultat d'Educació. Edifici Llevant. Despatx 120

NOM: FERRAN RIERA MIRALLES

Integrant del servei educatiu del MUME a les dates: 2017

Autoritzo a David González, investigador de la Facultat d'Educació de la Universitat de Barcelona, a:

- Publicar el meu nom i cognoms dins la seva tesi doctoral
- Fer servir les dades extretes d'aquesta entrevista per la seva tesi doctoral

LLOC I DATA

Figueroles, 26 juliol 2019

SIGNATURA



UNIVERSITAT DE  
BARCELONA

David González Vázquez

Dept. Didàctiques Aplicades (Secció Didàctica de les CC.SS.)  
Passeig de la Vall d'Hebron, 171. 08035, Barcelona  
Campus Mundet. Facultat d'Educació. Edifici Llevant. Despatx 120

NOM: JÚLIA TERRACABRAS MARTÍNEZ

Integrant del servei educatiu del MUME a les dates: 2014 - 2018

Autoritzo a David González, investigador de la Facultat d'Educació de la Universitat de Barcelona, a:

- Publicar el meu nom i cognoms dins la seva tesi doctoral
- Fer servir les dades extretes d'aquesta entrevista per la seva tesi doctoral

LLOC I DATA

GIRONA, 19 d'AGOST de 2019

SIGNATURA



NOM: ..... MIQUEL SERRANO JIMÉNEZ .....

CENTRE: ..... MUSEU MEMORIAL DE L'EXILI (LA JONQUERA) .....

DATES: 2008-2019

Autoritzo a David González, investigador de la Facultat d'Educació de la Universitat de Barcelona, a:

- Publicar el meu nom i cognoms dins la seva tesi doctoral
- Fer servir les dades extretes d'aquesta entrevista per la seva tesi doctoral

LLOC I DATA

La Jonquera, 25.09.2019

SIGNATURA



UNIVERSITAT DE  
BARCELONA

David González Vázquez  
Dept. Didàctiques Aplicades (Secció Didàctica de les CC.SS.)  
Passeig de la Vall d'Hebron, 171. 08035, Barcelona  
Campus Mundet. Facultat d'Educació. Edifici Llevant. Despatx 120

NOM: MÒNICA BAZÁN MAESTRO

Integrant del servei educatiu del MUME a les dates: 2009 - 2019

Autoritzo a David González, investigador de la Facultat d'Educació de la Universitat de Barcelona, a:

- Publicar el meu nom i cognoms dins la seva tesi doctoral
- Fer servir les dades extretes d'aquesta entrevista per la seva tesi doctoral

LLOC I DATA

25/9/2019  
Espolla

SIGNATURA



UNIVERSITAT DE  
BARCELONA

David González Vázquez

Dept. Didàctiques Aplicades (Secció Didàctica de les CC.SS.)  
Passeig de la Vall d'Hebron, 171. 08035, Barcelona  
Campus Mundet. Facultat d'Educació. Edifici Llevant. Despatx 120

NOM: PAU CASACOBERTA VILARÓ

Integrant del servei educatiu del MUME a les dates: 2015 - 2018

Autoritzo a David González, investigador de la Facultat d'Educació de la Universitat de Barcelona, a:

- Publicar el meu nom i cognoms dins la seva tesi doctoral
- Fer servir les dades extretes d'aquesta entrevista per la seva tesi doctoral

LLOC I DATA

GIRONA, 20 d'agost de 2019

SIGNATURA



UNIVERSITAT DE  
BARCELONA

**David González Vázquez**  
Dept. Didàctiques Aplicades (Secció Didàctica de les CC.SS.)  
Passeig de la Vall d'Hebron, 171. 08035, Barcelona  
Campus Mundet. Facultat d'Educació. Edifici Llevant. Despatx 120

NOM: ..... ROGER RALUY VINALES .....

Integrant del servei educatiu del MUME a les dates: ..... 2010 — actualitat .....

Autoritzo a David González, investigador de la Facultat d'Educació de la Universitat de Barcelona, a:

- Publicar el meu nom i cognoms dins la seva tesi doctoral
- Fer servir les dades extretes d'aquesta entrevista per la seva tesi doctoral

Navalta 16/10/2019

LLOC I DATA

  
SIGNATURA



NOM: Silvina Gaste-Faimberg

Integrant del servei educatiu del MUME a les dates: 2008-15

Autoritzo a David González, investigador de la Facultat d'Educació de la Universitat de Barcelona, a:

- Publicar el meu nom i cognoms dins la seva tesi doctoral
- Fer servir les dades extretes d'aquesta entrevista per la seva tesi doctoral

LLOC I DATA

Fàbia 27.08.2019

SIGNATURA



UNIVERSITAT DE  
BARCELONA

**David González Vázquez**  
Dept. Didàctiques Aplicades (Secció Didàctica de les CC.SS.)  
Passeig de la Vall d'Hebron, 171. 08035, Barcelona  
Campus Mundet. Facultat d'Educació. Edifici Llevant. Despatx 120

NOM: Sònia Margall Saballs

Integrant del servei educatiu del MUME a les dates: Des del 2018 a actualitat

Autoritzo a David González, investigador de la Facultat d'Educació de la Universitat de Barcelona, a:

- Publicar el meu nom i cognoms dins la seva tesi doctoral
- Fer servir les dades extretes d'aquesta entrevista per la seva tesi doctoral

LLOC I DATA

Girona, 7 d'octubre 2019

SIGNATURA

Sònia



## C. Carta de contacte inicial amb el professorat



Museu Memorial  
de l'Exili

Benvolgudes i benvolguts,

Mitjançant aquesta carta ens posem en contacte amb vosaltres per tal de comunicar-vos que el MUME està participant d'un estudi de la Universitat de Barcelona relatiu a la didàctica de la memòria històrica. En l'esmentat estudi, un dels elements que es tindran en compte serà el cas de les rutes i espais de memòria de l'exili que s'ofereixen des del Servei Educatiu del museu. L'objectiu de l'estudi serà l'anàlisi de la relació i l'encaix d'aquestes activitats amb l'educació formal.

Una de les eines per a la recollida de dades d'aquest estudi consistirà en la realització d'un seguit d'entrevistes personals realitzades a docents i alumnes un cop hagin fet alguna de les rutes.

L'investigador David González, membre del grup de Recerca de Didàctica del Patrimoni de la Universitat de Barcelona, serà l'encarregat de dur a terme aquesta tasca. Per tant, l'esmentat investigador us contactarà per tal de sol·licitar-vos la possibilitat de concertar una entrevista. Els resultats de l'estudi seran inclosos, a més, en la tesi doctoral que prepara l'esmentat investigador, el qual també va ser membre del servei educatiu del museu entre els anys 2014 i 2017.

Esperem que us pugui interessar participar en aquest estudi. Evidentment, en el cas de no desitjar de participar-hi, ens ho podeu comunicar a l'adreça [info@museuexili.cat](mailto:info@museuexili.cat) i, així, no contactarem amb vosaltres.

Ben cordialment,

Jordi Font Agulló  
Director del MUME



Consorci del  
Museu Memorial  
de l'Exili

La Jonquera, 30 de gener de 2019

CONSORCI DEL MUSEU MEMORIAL DE L'EXILI NIF-G55024038

Major, 43-47 17700 La Jonquera Tel. 972 55 65 33 [info@museuexili.cat](mailto:info@museuexili.cat) - [www.museuexili.cat](http://www.museuexili.cat)

